A NINETEENTH-CENTURY CHAGATAI DIVAN:

A TRANSCRIPTION AND ANALYSIS OF THE DIVAN OF HAREZMÎ KÂMİL

DÜRDANE TEKİN

BOĞAZİÇİ UNIVERSITY

2019

A NINETEENTH-CENTURY CHAGATAI DIVAN:

A TRANSCRIPTION AND ANALYSIS OF THE DIVAN OF HAREZMÎ KÂMİL

Thesis submitted to the

Institute for Graduate Studies in Social Sciences

in partial fulfillment of the requirements for the degree of

Master of Arts

in

Turkish Language and Literature

by

Dürdane Tekin

Boğaziçi University

2019

19. YÜZYILDAN ÇAĞATAYCA BİR DİVAN: HAREZMÎ KÂMİL DİVANI'NIN TRANSKRİPSİYONU VE İNCELEMESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Yüksek Lisans Tezi

Dürdane Tekin

Boğaziçi Üniversitesi

2019

A Nineteenth-Century Chagatai Divan:

A Transcription and Analysis of the Divan of Harezmî Kâmil

The thesis of Dürdane Tekin

has been approved by:

Assoc. Prof. Tülay Gençtürk Demircioğlu
(Thesis Advisor) ______________________

Assoc. Prof. Fatma Büyükkarcı Yılmaz ______________________

Assoc. Prof. Vildan Coşkun
(External Member) ______________________

August 2019

DECLARATION OF ORIGINALITY

I, Dürdane Tekin, certify that

- I am the sole author of this thesis and that I have fully acknowledged and documented in my thesis all sources of ideas and words, including digital resources, which have been produced or published by another person or institution;
- this thesis contains no material that has been submitted or accepted for a degree or diploma in any other educational institution;
- this is a true copy of the thesis approved by my advisor and thesis committee at Boğaziçi University, including final revisions required by them.

Signature...

Date 02.08.2019

ABSTRACT

A Nineteenth-Century Chagatai Divan:

A Transcription and Analysis of the Divan of Harezmî Kâmil

The aim of this thesis is the *Dîvân-ı Kâmil*, by Harezmî Kâmil, one of the Chagatai poets who lived in 19th century. The main goal of this study is to give information about Harezmî Kâmil's life, works and literary personality and to present and analyse the *Dîvân-ı Kâmil* in terms of form and content.

To achieve this goal, firstly I made the transcription of the only manuscript copy of *Dîvân-ı Kâmil* in Turkey. After a short introduction part, I give information about Harezmî Kâmil's life, works and literary personality and then I examine the divan in terms of form and content.

Firstly I introduce the manuscript copy of the divan and then by examining the structural characteristics of the divan, I give information about verse forms and their dispersion in the divan.

Afterwards, I put forward the characteristics of language and spelling of the divan and I exhibit the contextual characteristics of the divan by giving examples from poems.

In the final part, I present the transcription of manuscript after I gived foreknowledge such as the methodology I used in the transcription and schemas of transcription. After the transcription of the text, I make a small dictionary including proper nouns and terms. Also, I attach the facsimile of original manuscript copy at the end of my study.
(See Appendix A for an extended abstract.)

ÖZET

19. Yüzyıldan Çağatayca Bir Divan:

Harezmî Kâmil Divanı'nın Transkripsiyonu ve İncelemesi

Bu tezin konusu 19. yüzyılda yaşamış bir Çağatay şairi olan Harezmî Kâmil'e ait *Dîvân-ı Kâmil*'dir. Bu çalışmanın temel amacı Harezmî Kâmil'in hayatı, eserleri ve edebî kişiliği hakkında bilgi vermek ve *Dîvân-ı Kâmil*'i şekil ve içerik bağlamında incelemektir.

Bu doğrultuda divanın Türkiye'de bulunan tek yazma nüshası okunarak çevriyazılı metin ortaya çıkarılmıştır. Kısa bir giriş bölümünden sonra birtakım kaynaklardan edinilen bilgilerle şairin hayatı, eserleri ve edebî kişiliğine dair bilgi verilmiş ve daha sonra divan şekil ve içerik açısından incelenmiştir.

İlk olarak yazma nüshanın tanıtımı yapılmış, daha sonra divanın biçimsel özellikleri incelenerek kullanılan nazım biçimlerine ve bunların dağılımına, vezin, kafiye ve redif gibi biçimsel özelliklere dair bilgi verilmiştir. Ardından divanın dil ve imlâ özellikleri ortaya konmuş ve divanın içerik özellikleri şiirlerden örnekler verilerek gösterilmiştir.

Son bölümde ise çevriyazılı metnin tespitinde izlenen yol, kullanılan transkripsiyon sistemleri gibi ön bilgiler verildikten sonra çevriyazılı metin ortaya konmuş ve ardından özel isimler ve terimleri içeren küçük bir sözlük oluşturulmuştur. Ayrıca metnin sonuna yazma nüshanın tıpkıbasımı da eklenmiştir.

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışması *TÜBİTAK BİDEB 2210/A Genel Yurtiçi Yüksek Lisans Burs Programı 2018/2019* desteğiyle hazırlanmış olduğundan öncelikle TÜBİTAK'a teşekkürlerimi sunarım.

Her koşulda yanımda olan ve bana bu zorlu süreçte anlayışlı tavırlarıyla destek olan aileme teşekkür ederim.

Tez danışmanım Tülay Gençtürk Demircioğlu'na, Farsça şiirleri okumamda yardımcı olan arkadaşım Eyüp Tugay Bahar'a ve emeği geçen tüm hocalarıma teşekkür ederim.

Teze konu olan divanın orijinal yazma nüshasını görebilmemi sağlayan ve tez sürecinde güler yüzünü ve yardımını hiçbir zaman esirgemeyen kıymetli hocam Günay Kut'a teşekkür ederim.

Tez sürecinde bilgileriyle ve yürekleriyle her zaman yanımda olan arkadaşlarım Seçil Alten, Feride Kurtulmuş ve Hilal Ayyıldız'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR

BV	Bedâyi'ü'l-Vasat
bkz.	bakınız
c.	cilt
Çev.	çeviren
FK	Fevâyidü'l-Kiber
G.	gazel
GS	Garâibü's-Sıgar
Haz.	hazırlayan
KD	Kâmil Divanı
NŞ	Nevâdirü'ş-Şebâb
s.	sayfa
ss.	sayfalar
t.y.	tarih yok
Yay.	yayımlayan

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu çalışmada Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonu 3303 numarada kayıtlı bulunan 19. yüzyıl Çağatay şairi Harezmî Kâmil'in *Dîvân-ı Kâmil*'i incelenmiştir. Bu doğrultuda ilk olarak yazma nüshanın transkripsiyonu yapılarak çevriyazılı metin ortaya çıkarılmıştır. Çevriyazılı metin hazırlanırken divanın içerisinde bulunan Farsça şiirlerin transkripsiyonları da yapılmıştır. Metnin Özbekistan'daki nüshalarına ulaşamadığımızdan Türkiye'de bulunan tek nüsha olan elimizdeki nüshayla bunları karşılaştırma ve kritik yapma şansımız olmamıştır. Bu sebeple çevriyazılı metnin ortaya konmasında yalnızca Süleymaniye nüshası esas alınmıştır. Divan mürettep bir divan olmamakla beraber eserin orijinalitesini korumak için çevriyazılı metin hazırlanırken tertipte herhangi bir değişikliğe gidilmemiştir.

Metin ortaya konduktan sonra Harezmî Kâmil'in hayatı, eserleri ve edebî kişiliği hakkında bilgi verilmiştir. Şairin edebî kişiliği hakkında bilgi verilirken çağdaşı şairlerin şair hakkındaki düşüncelerine de yer verilerek, hangi şairlerden etkilendiği de belirtilmiştir.

Divanın incelemesini içeren diğer bölümde ilk olarak divanın elimizdeki ve Türkiye'deki tek nüshası tanıtılmış ve eserin biçimsel özellikleri ortaya konmuştur. Bu doğrultuda divanda kullanılan nazım biçimleri ve bunların sayıca dağılımları hakkında kısaca bilgi verilmiş, vezin, kafiye ve redif meselesi örneklerle incelenmiştir. Daha sonra divanın dil ve imlâ özellikleri incelenerek kelimelerin ve eklerin yazılışı, hareke kullanılışı gibi meseleler divandan örneklerle açıklanmıştır.

Bu bağlamda şairin 19. yüzyıl şairi olmasına rağmen klasik Çağatay dilini şiirlerinde ustalıkla kullandığı ve bu konuda kendisinin Nevayî ile benzeştiği tespit edilmiştir.

Divanın içerik özelliklerinin incelendiği kısımda şairin şiirlerinde çoğunlukla işlediği konular ele alınmış ve bunlara örnekler verilmiştir. Kâmil'in edebî kişiliği üzerinde tesiri bulunan Racî, Âgehî, Nevayî gibi şairlerin isimlerinin divanda zikredildiği tespit edilmiş ve bunlara örnekler verilmiştir. Şairin genel olarak hikemî üslubu benimsediği ve bu doğrultuda toplumsal-sosyal eleştiriler getiren ve didaktik ögeler taşıyan şiirler yazdığı görülmüştür. Ayrıca şairin klasik üslupta yazmasına karşın divan edebiyatı geleneğine ters düşen bazı hayaller de kullandığı belirlenmiş ve bütün bunlar örneklerle ortaya konmuştur. Şairin hem şekil hem de içerik bakımından Çağatay şairi Nevayî'yi örnek aldığı tespit edilmiş ve şiirlerinden örneklerle bu kanıtlanmaya çalışılmıştır.

Bir sonraki bölümde çevriyazılı metnin hazırlanmasında izlenen yol detaylı bir şekilde anlatılmış ve hem Türkçe hem de Farsça şiirlerde kullanılan transkripsiyon sistemleri belirtilmiştir. Ardından çevriyazılı metin ortaya konmuş ve sonunda bir özel isimler sözlüğüne yer verilmiştir. Ayrıca orijinal yazma nüshanın tıpkıbasımı Ek B'de verilmiştir.

Tüm bu çalışmalar sonucunda 19. yüzyıl Çağatay sahasına ait bu divanın klasik Çağatay edebiyatının özelliklerini ne derece taşıdığı, modernleşmenin etkisinin, toplumsal ve sosyal gelişmelerin divana ne derece yansıdığı ve şairin özellikle Ali Şir Nevayî ile olan edebî münasebeti ortaya konmaya çalışılmıştır.

BÖLÜM 2

HAREZMÎ KÂMİL'İN HAYATI, ESERLERİ VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

2.1 Hayatı

19. yüzyılda Çağatay sahasında yetişmiş en önemli şairlerden biri olan Harezmî Kâmil, 1825 yılında Hive'de doğmuştur. Asıl adı Pehlevanniyaz'dır. Babası müderris Abdullah Ahund, annesi ise tanınmış musikişinas Abdusettar Mehrem'in kız kardeşi Evezcan Hala'dır.

Babasının müderris olması sebebiyle iyi bir eğitim alan Kâmil, ilk eğitimini Harezm'deki eski okul ve medreselerde tamamlamıştır. Önceleri babasının tüccarlarıyla birlikte ticaretle uğraşan Kâmil, daha sonra ticareti bırakıp Seyyid Muhammed Han'ın seraskerliğinde seyislik yapmıştır (Rahmanoğlu ve Devanzade'den çeviren Akbaş, 2015, s. 306). Hive hanlarından Seyyid Muhammed Han ve Muhammed Rahim Han zamanlarında yaşamış olup özellikle Muhammed Rahim han zamanında mirzabaşılık (divan kâtipliği) gibi önemli bir görevde bulunmuştur.

Rusya'nın Hive Hanlığı üzerindeki etkisinin güçlenmesiyle birlikte devlet adamlarının ve aydınların Rusça'yı öğrenmeye başlaması kaçınılmaz olmuştur. Rusça'yı çok iyi derecede bilen Harezmî Kâmil ise bu sayede siyasette aktif rol oynamış ve 1873'te Çarlık Rusyası ve Hive Hanlığı arasında imzalanan antlaşmada sekreterlik yapmıştır. Bu antlaşma sonucunda Hive'nin tamamen Rusya'ya bağlanmasıyla birlikte toplumda önemli değişikler baş göstermiştir. Avrupa'nın örnek alınması, Rus okullarının açılması gibi ilmi ve kültürel faaliyetlerde Harezmî Kâmil'in rolü büyüktür. Her ne kadar hayatının son dönemlerinde gözleri kör olmuş

ve zorluklar yaşamış olsa da şiir yazmaya devam etmiş ve 1899 yılında Hive'de hayatını kaybetmiştir.

Kâmil'in şairliğinin yanı sıra en önemli özelliklerinden biri musikişinas olmasıdır. Dönemin Hive Hanı Muhammed Rahim Han, Harezm'i kuşatan Rus askerleri nedeniyle kederli olduğu dönemlerde Mirzabaşı Pehlevanniyaz yani Kâmil, onun müzik çalışmalarına olan ilgisini artırmaya çalışmıştır. Bu amaçla müzikli fasıllar, eğlenceler düzenlenmiştir. Hanın müziğe olan ilgisinin artması sonucu kendisinin emriyle musikinin herkes tarafından öğrenilebilmesi için teknik çalışmalar başlatılmıştır. Muhammed Rahim Han'ın herkesin tambur çalabilmesini emretmesi üzerine Pehlevanniyaz Mirzabaşı ilk önce *Rast* makamını notaya almış daha sonra "Tanbur Çiziği" adı verilen nota sistemini hazırlamıştır. Kendisi gibi musikiyle uğraşan ve aynı zamanda öğrencisi olan oğlu Muhammed Resul Mirzabaşı ise babasının hazırladığı nota sistemini kitap hâline getirmiş ve halk arasında yayılmasını sağlamıştır. Kâmil'in tüm bu çabalarıyla Harezm müziği oldukça gelişme kaydetmiş ve halk arasında musiki yaygınlaşmıştır. Bugün de hâlen bu nota sistemleri kullanılmaktadır (Rahmanoğlu ve Devanzâde (1925)'den çeviren Akbaş, 2015, ss. 295-296).

2.2 Eserleri

Arapça, Farsça, Türkçe ve Rusça dillerini iyi derecede bilen Harezmî Kâmil bu dillerde eserler verip tercümeler yapmıştır. Hive Hanlığı devrinde yetişen şair, Âgehî, Fîruz mahlaslı Muhammed Rahim Han, Racî, Beyanî ve Ahmet Tabibî gibi dönemin önemli şair ve bilginleriyle aynı çevrede bulunmuştur. Böylesine bir muhitte yetişen Kâmil, şairliğinin yanı sıra mütercimlik, musiki âlimliği, hattatlık, nakkaşlık ve devlet adamlığı gibi özellik ve meziyetlere de sahiptir. Daha sonra ayrıntılı olarak

bahsedeceğimiz divanının yanı sıra Farsça'dan Özbekçe'ye tercüme ettiği eserler vardır. 1895 yılında Türkmen şair Berhordar Bin Mahmur Türkmen Firakî'nin *Mahbubu'l-Qulûb*, Fahreddin Ali Safi'nin *Letâyifü't-Tavâif*, 1899 yılında Hüseyin Vaiz'in *Letâyıf ve Zerâyıf* ve Mirhond'un *Ravzatu's-Safâ* adlı eserlerini Farsça'dan Özbek Türkçesi'ne aktarmıştır (Üşenmez, 2011, s. 124). Bunların yanı sıra Taşkent şehrini ziyareti sonrası 50 sayfalık *Nevruzî* isimli uzun bir kaside yazmış ve Taşkent'i abartılı bir biçimde anlatmıştır (Rahmanoğlu ve Devanzade (1923)'den Çeviren Akbaş, 2015, s. 307). Rus hakimiyetine geçtikten sonra bölgede meydana gelen toplumsal değişiklikleri yansıtması bakımından oldukça ilgi çekici bir eserdir (Tekin, 2014, par. 7).

2.3 Edebî kişiliği

Harezmî Kâmil'in içinde bulunduğu dönem Yeni Özbek edebiyatının temellerinin atıldığı dönem olup bu devirde dil ve edebiyat ürünlerinde halka yönelik daha sade bir dil ve anlatım görülmekte, halkın günlük yaşantısı edebiyata yansımaktaydı (Üşenmez, 2011, s. 124). Kâmil de her ne kadar toplumsal ve edebî gelişmelere ayak uydursa ve hatta toplumun bu yeni şekillenişinde öncü bir konumda olsa da klasik şairleri çokça okumuş ve kendine onları örnek almıştır. Özellikle Nevayî, Fuzulî ve Âgehî gibi şairlerin izinden gidip klasik bir biçimde şiirlerini ortaya koymaya çalışmıştır. Harezmli bir âlim olan Yunus Yusupov, şair Âgehî'nin Kâmil için şunları söylediğini belirtir: "Yeni fikir ve duyuş tarzını temsil eden şairlerden biri, fazilet ve hüner sahibi insanlar arasında mümtaz Pehlivanniyaz, münevverler içinde Kâmil mahlası ile bilinir" (Kahhar, t.y., s. 1). Ayrıca Kâmil'i çağdaşı yazarların da övdüğünü belirten Yusupov, Beyanî'nin şu dizelerini aktarır (Kahhar, t.y., s.1):

Ay zerâfet denizinin incisi

Ay zekâyı doğuran güneş

Harezmî Kâmil, Âgehî ve Beyanî'nin de belirttiği gibi toplumsal ve edebî değişime ayak uydurabilmiş, yeni bir fikir ve duyuş tarzını benimsemiştir. Şiirlerinde şekil ve mazmunlar açısından klasik bir biçim görülürken, içerik olarak bakıldığında hikemî bir üslup benimsediği, toplumsal-sosyal eleştiriler ve didaktik unsurlar içeren şiirler yazdığı görülmektedir. Hem dil hem de konu bakımından onun sanatını ve edebiîkişiliğini etkileyen en önemli isim 15. yüzyıl Çağatay şairi Ali Şir Nevayî'dir. Kâmil, Nevayî'ye has terkipleri kullanmış, dil ve imlâ olarak Nevayî dilini benimsemiş, onun şiirlerine nazireler yazmış ve içerik olarak da Nevayî'yi örnek almıştır. Bunların sonucunda Kâmil, Nevayî takipçisi bir şair olarak nitelendirilmiştir. Şairin Nevayî takipçiliği, divanın içerik incelemesinin yapıldığı kısımda ayrıntılı olarak işlenecektir.

BÖLÜM 3

HAREZMÎ KÂMİL DİVANI'NIN İNCELENMESİ

3.1 Yazma nüshanın özellikleri

Hem Türkçe hem de Farsça şiirler yazan Harezmî Kâmil, şiirlerini bir divanda toplamış ve Hive Hanı Muhammed Rahim Han ile birlikte kurduğu matbaada 1880, 1881 ve 1895 yıllarında bu divanı basmıştır. Bu taş baskı örneklerden başka divanın el yazması nüshaları da mevcuttur. Bu nüshalar Özbekistan Fenler Akademisi Şarkşinaslık Enstitüsü Kütüphanesi 1025, 1845 ve 1949 numaralarda kayıtlıdır (Tekin, 2014, par.3). Bu nüshalara ulaşmaya çalışmamıza rağmen Özbekistan'dan herhangi bir geri dönüş alamadığımız için eserleri görme ve kritik yapma şansımız olmamıştır. Özbekistan'daki bu nüshaların dışında Türkiye'de kayıtlı bulunan tek nüsha, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonu 3303 numarada kayıtlıdır. Çalışmamızı dayandırdığımız bu nüshadan, Harezmî Kâmil hakkında bilgi edindiğimiz hiçbir kaynakta bahsedilmemiş olması, araştırmacıların bu nüshadan haberdar olmadığını düşündürmektedir.

Araştırmacıların haberdar olmadığı bu nüshada müellif nüshası olabileceğine dair bazı işaretler tespit ettik. Bunlar şu şekildedir:

1 Nüshada gazellerden sonra 10 sayfalık bir kısım boş bırakılmıştır. Bu durum, müellifin daha sonra gazel ekleme düşüncesiyle bu sayfaları boş bırakmış olabileceğini akla getirmektedir.

2 Çoğu gazelde son beyitten önce bir veya iki beyitlik boşluk bırakılmıştır. Bu da müellifin araya beyit ekleme düşüncesiyle hareket ettiğini gösteriyor olabilir.

3 [10a-b]’de bulunan 21. gazel, 6. beyitten sonra yarıda kesilmiş ve 4 beyitlik boşluk bırakılmıştır. Mahlas beyti de yoktur. Bu da akla sonradan devam etme düşüncesiyle yarım bırakıldığını getirmektedir.

4 [70b/11]’de bulunan *Uyatlıġ üç yaşın͡gda yen͡gi ay dik bu hilālin͡gdin* şeklindeki dizenin üstü çizilmiş ve yanına *Uyatlıġ irdi üç yaşın͡gda yen͡gi ay hilālin͡gdin* şeklinde tekrar yazılıp düzeltilmiştir. Her iki şekilde de vezne uygun olan bu dize müellif tarafından beğenilmeyip değişik bir şekilde yeniden denenmiş gibi bir izlenim vermektedir. Benzer bir durum [22a/3]’te bulunan *Mey ẓarfı gāh kūze gehi āb-gīneler* dizesinde de söz konusudur. Tek fark bu dizenin üstü çizilmemiştir, yanına *Mey ẓarfı geh sifāl gehī āb-gīneler* şeklinde değiştirilerek tekrar yazılmıştır. İki şekilde de vezin açısından bir fark oluşmamaktadır.

5 [113a/5]’te bulunan beytin üstünde *mükerrer* ifadesi bulunmaktadır ve [113b]’ye gelindiğinde 9, 10 ve 11. satırlara paralel olarak bu beyit tekrar yazılmıştır. Beytin bulunduğu şiir mesnevi nazım biçiminde olduğu için beyitler kendi aralarında kafiyelidir ve mükerrer beytin de hangi beyitler arasına gireceği önemli değildir. Beyti yazdıktan sonra mükerrer şeklinde not düşülüp diğer sayfada beytin tekrar etmesi bize bu nüshanın yine müellif hattıyla yazılmış olabileceğini düşündürmektedir.

6 [60a/5], [63a/2, 11], [64a/1, 8], [69b/8] ve [105a/2]’de bulunan dizelerin yanına ise bu dizelerde bulunan bazı kelimelere alternatif olabilecek kelimeler ya da vezin gereği düzeltilmiş hâlleri not edilmiştir. Bu kelimeler metin kısmında yeri geldikçe dipnotta belirtilecektir.

7 Son derece düzgün bir hatla yazılan metinde bu saydıklarımız dışında fazla düzeltme, hata vs. olmaması da bu nüshanın, kendisi de hattat olan müellif Kâmil’in elinden çıkmış olabileceğini düşündürmektedir.

Yazmanın fiziksel özelliklerinden bahsedecek olursak Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi'nde bulunan bu nüsha talik hatla yazılmış olup, varak sayısı 119, satır sayısı ise 14'tür. Divanın taş baskıları bulunduğu için bu nüshanın da taş baskı olmasından şüphelendik fakat kıymetli hocam Günay Kut ile birlikte orijinal yazma nüshayı görme şansı bulup nüshanın taş baskı değil, el yazması olduğuna kanaat getirdik. Bu vesileyle biçimsel özelliklerini de incelediğimiz nüsha aharlı bir doğu kağıdıyla yazılmış, ciltli bir yazmadır. Yazma müstakil bir hâlde olup yalnızca bu eseri ihtiva etmektedir. Cildin ebatları 255x151 mm'dir. Sayfalarda su yolu, filigran bulunmamaktadır.

3.2 Divanın biçimsel özellikleri

3.2.1 Nazım biçimleri

Kâmil Divanı klasik divanlardan farklı olarak gazellerle başlamakta, kasideler ise daha sonraki bölümlerde yer almaktadır. Bu hâliyle mürettep bir divan değildir. Divanda 7'si Farsça, 2'si ise Türkçe-Farsça mülemma olmak üzere 119 gazel, 1 murabba, 3'ü Farsça ve 26'sı çeşitli şairlerin gazellerine tahmis olmak üzere 32 muhammes, 5 müseddes, 1 Farsça müsemmen, 9'u Farsça olmak üzere 11 tarih manzumesi, 3 kaside, 5 mesnevi ve sonunda secîli bir nesir bulunmaktadır. Gazellerin beyit sayıları 5 ile 13 arasında değişmekte olup dağılımları aşağıdaki gibidir:

Tablo 1. Gazellerin Beyit Sayılarına Göre Dağılımları

Beyit Sayısı	Gazel sayısı
5	1
6	3
7	16
8	4
9	44
10	8
11	30
12	1
13	12

3.2.2 Vezin

Kâmil, divanındaki şiirlerde aruzun en çok "Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün" ve "Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün" kalıplarını kullanmış olmakla beraber Osmanlı ve Çağatay sahasında sık rastlanmayan aruz kalıplarına da yer vermiştir. Divanda yer alan tüm aruz kalıpları ve bahirleri şu şekildedir:

Bahr-i Recez: Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

Müstefʿilün Müstefʿilün Müstefʿilün Müstefʿilün

Müfteʿilün Mefāʿilün Müfteʿilün Mefāʿilün

Bahr-i Remel: Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Feᶜilātün Feᶜilātün Feᶜilātün Feᶜilün

Feᶜilātün Feᶜilātün Feᶜilātün Feᶜilātün

Bahr-i Hecez: Mefᶜūlü Mefāᶜīlü Mefāᶜīlü Feᶜūlün

Mefᶜūlü Mefāᶜilün Mefāᶜīlün Fāᶜ

Bahr-i Muzari: Mefᶜūlü Fāᶜilātü Mefāᶜīlü Fāᶜilün

Mefᶜūlü Fāᶜilātün Mefᶜūlü Fāᶜilātün

Bahr-i Müctes: Mefāᶜilün Feᶜilātün Mefāᶜilün Feᶜilün

Bahr-i Mütekarib: Feᶜūlün Feᶜūlün Feᶜūlün Feᶜūl

Karışık: Mefᶜūlü Mefāᶜilün Feᶜūlün

Şair bu vezinlerin yanı sıra "Fāᶜilün Mefāᶜīlün Fāᶜilün Mefāᶜīlün" şeklinde Osmanlı ve Çağatay sahasında nadir olarak kullanıldığı anlaşılan bir vezin kalıbı daha kullanmıştır. Divanda bulunan 8 gazel, aruzun bu kalıbıyla yazılmıştır. Bu aruz kalıbının kullanıldığı şiirlere birkaç örnek vermek yerinde olacaktır:

Bāġ-ı ġonçe seyridin boldım imdi müstaġnī
Açdı gül ḫadengin͡gdin kön͡glüm içre peykānlar [44/2]

Ḥüsnün͡g eylemiş efzūn ḫāl ile ḫaṭ-ı müşkīn
Ṣafḥaġa birür zīnet ger noḳṭa irür ger ḫaṭ [64/5]

Bāde-i viṣālidin eylemey mini şād-āb

Telḫ-kām u bed-ḥāl u bed-ḫumār itip kitti [116/4]

Şair bir gazelinde de klasik vezinler arasında bulunmayan ve kendinin türettiğini düşündüğümüz, "Mefāᶜilātün Mefāᶜilātün Mefāᶜilātün Mefāᶜilātün" şeklinde değişik bir kalıp kullanmıştır. Gazelden alınan şu birkaç beyitte bu daha iyi görülecektir:

Yüzüng͡ sipihr-i ṣabāḥat üzre ḳuyaşdın aḥsen ḳamerdin enver

Sözüng͡ biḥār-ı belāġat içre güherdin eşref dürerdin aḳdır

Çemende ḳumrī ḳading͡ġa ᶜāşıḳ Ḫotende āhū közüng͡ge vāmıḳ

Yemende yāḳūt lebing͡ġa çāker sözing͡ge bende ᶜAdende gevher [43/1-2]

3.2.3 Kafiye ve redif

Divandaki şiirlerde genellikle tam kafiye tercih edilmiştir. Fakat bazı şiirlerde yarım ve zengin kafiye de kullanılmıştır. Tam kafiye kullanımı şu şekildedir:

Mevzūn ḳading͡e serv ile şimşād ᶜāşıḳ

Müşkīn ḫaṭıng͡a sebze-i reyḥ*ān* muḥtāc

Beyżā-yı cebīning͡e ḳamerdür ḥayrān

Ḫūrşīd ruḫıng͡ġa mihr-i raḫş*ān* muḥtāc [32/4-5]

Man͡ga ẓulmin kem itmes künbeẕ-i devv*ār* bir sāᶜat

Öger ġam ḫırmenin başımġa yüz ḫar-v*ār* bir sāᶜat [25/1]

Genellikle tam uyak kullanılmasına karşın bazı şiirlerde tıpkı örnekte olduğu gibi yarım uyak kullanımı da söz konusudur:

Ġaflet ġubārı tīre kön͡gül közgüsin ḳılur

Āgāhlıḳ küli bile yitkür cil*ā* an͡ga

ᶜİṣyān ḫazānı itti kön͡gül gülşenin yitür

Tevbe bahārıdın yana neşv ü nem*ā* an͡ga [3/2-3]

Zengin kafiye kullanımı ise şu şekildedir:

Hemīşe ḳatlime istep bah*āne* ol iki şūḫ

Ġam oḳıġa mini ḳıldı niş*āne* ol iki şūḫ

İki gül eyle ki bir şāḫdın açılmışdur

Fiġānım eylediler bülbül*āne* ol iki şūḫ [36/1-2]

Kâmil redif olarak ise genellikle kelime şeklinde redifler tercih etmiş olmasına rağmen ek, ek ile kelime ve kelime grubu şeklinde redifler de kullanmıştır.

Kelime biçiminde redif kullanımı:

İrür ol tābiᶜ [ü] metbūᶜdur bu

Gedā maᶜşūḳ ise ger şāh *ᶜāşıḳ*

Niçük bu ḫāk-sār olġay çü sāye

San͡ga ay māh-ı ᶜālī-cāh *ᶜāşıḳ* [72/2-3]

Ek biçiminde redif kullanımı:

Tā key yürey yolun͡gda közüm yaşın aḳ*turup*

Tindür yaşım közümni cemālin͡gġa baḳ*turup*

Cān u dil oldılar ṭaleb-i vaṣlın͡g içre güm

Hicrānda ḳoymaġıl bu ikevni ulaḳ*turup* [19/1-2]

Ek ile kelime biçiminde redif kullanımı:

Tā lebi laᶜlidin itti yār iẓḥār-*ı ḥadīs̱*

Boldı rengīn eyle kim yāḳūt ruḫsār-*ı ḥadīs̱*

Ol bahār-ı ḥüsn-perver nükte-i rengīnidin

Ḫuld baġı dik mülevven boldı gülzār-*ı ḥadīs̱* [29/1-2]

Kelime grubu biçiminde redif kullanımı:

Ġam-ı ᶜaşḳım ulusġa fāş olurġa ay gül-i raᶜnā

Sarıġ ruḫsār üze aḳġan közümdin ḳan *irür bāᶜis̱*

Dil-i tengim açılmas cüz nesīm iltifātıng͡gdın

Dem-i ṣubḥ olmaḳıġa ġonçening͡g ḫandān *irür bāᶜis̱* [28/2-3]

3.3 Divanın dil ve imlâ özellikleri

19. yüzyıla ait bir eser olan Harezmî Kâmil Divanı, bu dönemin Çağatay Türkçesi'nin yerini Özbekçe'ye bırakmaya başladığı dönem olmasına rağmen Çağatay Türkçesi'nin klasik dönemindeki dil ve anlatım özelliklerini göstermektedir. Kâmil'in kullandığı dil Mevlana Sekkakî, Ali Şir Nevayî gibi klasik dönem şairlerinin şiirlerinde kullandıkları dile benzemektedir.

Klasik Çağatay dilini şiirlerinde başarılı bir şekilde uygulayan Kâmil Çağatayca sözcüklere ve fiillere çokça yer vermiştir. Fakat kullanılan Arapça-Farsça kelime ve tamlamaların sayısı da azımsanmayacak miktardadır. Divanda Arapça, Farsça ve Çağatay Türkçesi neredeyse eşit derecede kullanılmıştır. Kâmil, divanındaki şiirlerde atasözü ve deyimleri çok fazla kullanmamakla beraber Hz. Peygamber'e ait hadisler ve *Kur'an*'dan ayetlere sık sık yer vermiştir:

Çü Tin͡gri dip durur Ḳur'ānda *küllü men ᶜaleyhā fān*

Cihānda hīç cānlıġ ḳalmaġay bolmay ᶜadem aḥbāb [15/9]

Bu beyitte Rahman suresinin "Yeryüzünde bulunanların hepsi fânidir" manasına gelen 26. ayetine yer verilmiştir.[1] *Kur'an* ayetlerinin yanı sıra Hz. Peygamber'in

[1] Ayet meali için bkz. https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Rahm%C3%A2n-suresi/4927/26-28-ayet-tefsiri

hadislerine de sık sık gönderme yapılmış olup “Vatan sevgisi imandandır” (Ekinci, 2015, par. 3) anlamına hadisin kullanıldığı şu beyit buna bir örnektir:

Peyamber aydı ki *ḥubbü'l-vaṭan mine'l-īmān*
Çü yitti sem^cin͡ge bu sözni bar ġurbet ara [8/9]

Çevriyazılı metinde bütün ayet ve hadislerin manası yeri geldikçe dipnotta belirtilmiştir.

Kâmil'in Çağatay Türkçesi'ni divanında nasıl uyguladığına dair fikir edinebilmek açısından nasıl bir dil ve imlâ düzeni kurduğunu da örneklerle göstermek yerinde olacaktır:

3.3.1 Sesli harflerin yazılışı

Esas aldığımız nüshada genellikle bütün sesli harfler yazılmıştır. Bunlardan Osmanlı Türkçesi'yle gösterdiği farklılıktan dolayı ilgi çekici olan kullanımlar örneklerle gösterilmiştir:

a.) Kelime başında /a/ ünlüsünün genellikle medli elif (آ) ile yazıldığı görülür: آنداق *andaḳ* 2/5, آنكلاب *an͡glap* 90/8, آچوق *açuḳ* 7/10 vb.

b.) Kelime ortasında /a/ ünlüsünün genellikle elif (ا) ile yazıldığı görülür: باريب *barıp* 99/6, يالغوز *yalġuz* 32/9, ياروتدى *yarutdı* 108/, ساريغ *sarıġ* 28/2 vb. يلاغوز

c.) Kelime sonunda /e/ ünlüsünün genellikle elif (ا) ile yazılmakla birlikte az sayıda kelimede güzel he (ه) ile yazıldığı görülür: سونكرا *son͡gra* 125/9, اوزا *üze* 28/2, ايچرا *içre* 106/3, بيله *bile* 15/1 vb.

d.) Kelime başındaki /i/ ünlüsünün daima elif ve yā (اى) ile gösterilip, kelime ortası ve sonundaki /ı, i/ ünlülerinin ise yā (ى) ile yazıldığı görülür: ايردوم *irdüm* 120/10, ايتمنكيز *itmeng͡iz* 15/5, ييتوركيل *yitürgil* 11/3, كيلدى *kildi* 4/3 vb.

e.) Kelime başında daima elif ve vāv (او) ile yazılan /o, ö, u, ü/ ünlülerinin, kelime ortasında da vāv (و) ile yazıldığı görülür: اولوس غه *ulusġa* 28/2, اوركنج *Ürgenc* 30/8, اولتورماقيم غه *olturmaḳımġa* 5/5, بولدوم *boldum* 93/3, كولوبان *külüben* 134/23, قاووب *ḳavup* 11/6, كونكول *könġül* 172/6 vb.

3.3.2 Sessiz harflerin yazılışı

Sessiz harflerin yazımında önemli gördüğümüz noktalar şunlardır:

a.) /ç/ ünsüzü nüshamızda genellikle aynen gösterilmiş olup yalnızca "hançer" ve "behçet" kelimelerinde cim (ج) ile yazılmıştır: بهجت افزا *behcet-efzā* 169/5, خنجر *ḫancer* 28/5 vb.

b.) /n͡g/ ünsüzü nūn ve kef (نك) ile gösterilmiştir: سونكرا *son͡gra* 75/10, مينينك *minin͡g* 83/1, كونكول *kön͡gül* 106/3 vb.

3.3.3 Harekelerin kullanılışı

Gerek Osmanlı sahasında gerekse Çağatay sahasında müellifler ve müstensihler hareke kullanımına çok sık başvurmasa da elimizdeki nüshada oldukça fazla hareke kullanılmıştır. Ve bu harekelerin özellikle kelimelerin başka bir kelimeyle karıştırılması muhtemel kritik noktalarda işlevsel bir biçimde kullanıldığını görmekteyiz. Harekeler bu metinde kelimelerin nasıl okunması gerektiğini göstermekten başka izafet kesresi, atıf vavı, akuzatif eki gibi işlevlerde de kullanılmıştır. Harekelerin kullanımları şu şekildedir:

Şedde Kullanımı: Aslı şeddeli olan kelimelerin yanı sıra şeddeli olmayan bazı kelimelere de vezne uydurma amacıyla şedde işareti konularak bu şekilde okunması gerektiğine işaret edilmiştir: سیّید *Seyyīd* 110/9, اُمّید *ümmīd* 33/6, سیّاره *seyyāre* 65/8, نبوّت *nübüvvet* 71/4, نچّه niçce 42/11 vb.

Üstün Kullanımı: Kelimeleri /e/ sesiyle okutmak için zaman zaman üstün kullanılmıştır: اَوْرنك *evreng* 2/7, مَیْکده *mey-kede* 53/6, پَرْور *perver* 54/4 vb.

Esre Kullanımı: Esre bu metinde kelimeleri tamlama yapan izafet kesresi ve akuzatif eki olmak üzere iki işlevde kullanılmıştır: قاتلِ خون خوار *ḳātil-i ḫūn-ḫᵛār* 98/1, اهلِ دورانّ *ehl-i devrān* 66/1, برکِ قراسی *börki ḳarası* 55/5 vb.

Ötre Kullanımı: Ötre bu metinde kelimeleri /u, ü/ sesiyle okutma, izafet kesresi ve atıf vavı olmak üzere üç şekilde kullanılmıştır: نُقلینك *nuḳlıñ* 56/8, مُدام *müdām* 55/6, شاهُ حکم فرما *şāh-ı ḥükm-fermā* 22/11, مدّتُ عمرینك *müddet-i ᶜömriñ* 22/9, انسُ جان *ins ü cān* 2/11, خطُ خالینکا *ḫaṭ u ḫāliñe* 7/2 vb.

Cezm Kullanımı: Cezm bu metinde her zamanki işlevinde kullanılmıştır: دوْر *devr* 96/5, اَوْرنك *evreng* 2/7 vb.

Hemze Kullanımı: Hemze genellikle izafet kesresi olarak kullanılmıştır: تختٔ پا *taḫt-ı pā* 7/5, مهٔ کنعانیان *meh-i Kenᶜāniyān* 67/4 vb.

3.3.4 Ayrı kelimelerin bitişik yazılması

Metinde iki ayrı kelimenin sık sık bitişik yazıldığına tesadüf edilmektedir: ایکونکول ay köñül 34/1, اولنوع ol nevᶜ 41/8, سیندیك sin dik 54/6 vb.

3.3.5 Bazı kelimelerin yazılışı

Metinde aslı dal harfi (د) ile olan *künbed* sözcüğü zel harfi (ذ) ile *künbeẕ* şeklinde yazılmıştır. *Ḫidmet* sözcüğü ise kimi yerde *ḫiẕmet* kimi yerde ise *ḫidmet* şeklinde yazılmıştır.

3.4 Divanın içerik özellikleri

Harezmî Kâmil 19. yüzyılda yaşamış bir şair olmasına ve Doğu sahasındaki modernleşmeye tanıklık etmesine rağmen şiirlerinde hem şekil hem de muhteva açısından klasik şiirleri ve şairleri kendisine örnek almıştır. Bu doğrultuda divanında âşıkane şiirler, hikemî şiirler, tevhid, münacat, naat konulu şiirler, methiyeler karşımıza çıkmakta ve içerik açısından geniş bir yelpaze sunmaktadır. Klasik şiirin âşık-sevgili etrafında gelişen mazmunlarını şiirlerinde ustalıkla kullanan Kâmil, bunların yanı sıra zamandan, bilgin geçinen cahillerden ve kalbi kötü insanlardan şikâyet eden daha toplumsal ve eleştirel şiirler de yazmıştır. Şiirlerinde şekil ve mazmunlar açısından klasik bir biçim görülürken, içerik olarak bakıldığında hikemî bir üslup benimsediği, toplumsal-sosyal eleştiriler ve didaktik unsurlar içeren şiirler yazdığı görülmektedir. Her ne kadar âşıkane şiirler de yazsa ve bunu başarıyla uygulamış olsa da divanındaki şiirlerde ağırlıklı olarak toplumdaki sorunlara ve adaletsizliğe dikkat çeken, zaman zaman öğüt veren hikemî bir üslubu benimsemiştir. Zamandan, cahil insanlardan şikâyet eden, toplumsal birtakım eleştiriler getiren hikemî şiirler dışında divanın en dikkat çekici içerik özelliklerinden biri de şairin divan edebiyatı geleneğiyle ters düşen mazmunlar ve hayaller kullanmasıdır. Bunları ayrı başlıklar altında örneklerle inceleyip tüm bunlar üzerinden şair üzerindeki Nevayî etkisini de ayrı bir başlık altında tartışmak yerinde

olacaktır. Bunun yanı sıra divanda sıkça işlendiğini gördüğümüz ilginç konular da ayrı başlıklar altında gösterilecektir.

3.4.1 Hikemî Şiirler

Öncelikle Kâmil Divanı'nda genel olarak en çok dikkat çeken, toplumsal ve sosyal birtakım eleştirilere yer verdiği hikemî şiirlerdir. Şair bu şiirlerde zengin-fakir, cahil-bilgin, dost-düşman, halk-hükümet gibi karşıt sınıfları kıyaslamakta ve kendince tuttuğu tarafı açıkça ortaya koymaktadır. Özellikle cahil, kötü, bayağı kimseleri sık sık eleştiren Kâmil bunlar için "sifle, nâdân, dûn, tîre-dil" gibi sıfatları kullanır:

Cāhilī kim dāniş ehli ṣoḥbetidin ḳaçġusı
Kāfirīdür kim ḳaçar ehl-i müselmāndın ẖalāṣ [61/8]

Sīne-ṣāflar birle tīre-diller olmas cemᶜ
Tutmaġan gibi hergiz şām birle ülfet ṣubḥ [35/3]

Adî ve bayağı kimseleri her fırsatta eleştiren Kâmil, devranın onların tarafını tuttuğunu belirterek zamandan da şikâyet eder. İyi ve bilgin insanlara gereken değerin verilmediğini, kötü ve cahil insanlara ise hak etmedikleri kadar değer verildiğini, onların yüzlerinin güldürüldüğünü söyleyerek zamanı eleştirir. Ona göre bu çarh, cahillerin dostu ve bilginlerin düşmanı olduğundan bu âlemde Felâtun dahi olsan bir önemi yoktur:

Kim sifle irse şād iter bu çarẖ-ı düşmen kām anı
Veh kim hemīşe imtiyāz ehliġa bī-dād eylemiş [57/12]

Çün felek nādān-nevāz u ḫaṣm-ı dānādur ni sūd
Dāniş iḳlīmide bolsan͡g ger Felāṭūn ay kön͡gül [88/2]

Niçük köymey bu çarḫ-ı sifle-perver ilgidin aḥbāb
Hemīşe rāstlarnı yıġlatıp keclerni küldürmiş [58/8]

Zamandan, dünyadan sürekli şikâyet eden Kâmil bunlar için “dûn, pûç, bukalemûn” gibi kötü sıfatlar kullanır:

Ḳaysı bir külfetġa ṭāḳat eylesün maḥzūn kön͡gül
Çarḫ-ı dūndın her nefes yüz ḥādis̱e peydā man͡ga [5/9]

Bu cihān-ı pūçdın kiçmekke ᶜār itsem niten͡g
Himmetin͡g şoldur mu dip ṭaᶜn eyler istiġnā man͡ga [5/11]

Cihān-ı būḳalemūn ḥādis̱āt-ı fikridin
Yitüşmedi bu perīşān kön͡gülge cemᶜiyyet [23/4]

Fakat Kâmil’e göre dünyadaki tek adaletsizlik cahil ve bilgin kişiler arasında değildir, zengin ve fakir karşıtlığına dair de eleştirilerde bulunan Kâmil zengin ve fakirlerin Ramazan ayında yediklerini ve çocuklarının bayramdaki hâllerini kıyaslayarak oldukça çarpıcı toplumsal tespitlerde bulunur:

Ötkerdi rūzeni yiben ehl-i ġınā şeker
Bī-çāreler seḥerlik vü ifṭārı bir gulāc [33/4]

Eṭfāl-i aġniyā alıp ᶜıydāneġa ṭilā

Ḳaşşāḳlar balası direm tapmay aldı kāc [33/5]

Divan edebiyatının halktan uzak tarafından çok halka dönük yüzünü yansıtan bu şiirler dönemin sosyal şartlarını anlamamız açısından oldukça önemlidir.

Kâmil hayata karşı o kadar şüpheci ve güvensizdir ki şiirlerinde dostların bile gerçek dost olmadığından ve kimseye güvenmemek gerektiğinden dem vurarak şu beyitte Yusuf ve Şimon kardeşler üzerinden bu mesajı verir:

Emīn olma keydidin yār u birāderin diben

Ni cefālar ḳılmadı Yūsufġa Şimᶜōn ay kön͡gül [88/7]

Kâmil toplumdaki adaletsizliği, cahil kimseleri eleştirmekten başka kimi şiirlerinde de daha didaktik davranıp insanlara hem dinî hem de ahlakî açıdan öğütler verir:

Ay kön͡gül ḳılıp dāyim terk-i ḫᵛāb-ı rāḥat ṣubḥ

Eylegil ḫuşūᶜ ile Tin͡griġa ᶜibādet ṣubḥ [34/1]

Çünki yoḳ irmiş cihān ehlide ḫāliṣ dostlıġ

Kim ki andın yaḫşı-raḳ yoḳ eyleme andın ṭamaᶜ [66/2]

Ṣāf tut żamīrin͡gni tā man͡ga ḳuyaş yan͡glıġ

Evc-i kibriyā sarı eylegey hidāyet ṣubḥ [35/4]

Hem toplumsal meseleleri ortaya koyan hem de bunlarla ilgili öğüt veren Kâmil bir yandan da aslında o eleştirdiği yüksek zümreye aittir. Sarayda divan kâtipliği yapan, şahın yakın arkadaşı olan Kâmil, buna karşın kendi tabakasındaki insanları eleştirip her zaman halkın yanında olmuştur.

Şairlerin toplumdaki konumunu da tartışan Kâmil "şuᶜarâ" redifli gazelinde şairlerin söylediği doğru sözlerin ne şah ne de kulları karşısında bir hükmü olmadığı ve bu yüzden de sürekli kınama oklarının hedefi olduklarını, sadrazamlık makamına yaraşır oldukları hâlde gece gündüz sefihlere yani bayağı kimseleri hizmet etmek zorunda olduklarını söyler:

Ḥaḳ sözin şāh u gedā ḳaşıda kitmey itmes
Bu cihetdin hedef-i tīr-i melāmet şuᶜarā [10/5]

Kiçe gündüz ḳıladurlar süfehāġa ḫidmet
Gerçi şāyeste-i evreng-i ṣadāret şuᶜarā [10/10]

3.4.2 Gelenek dışı hayaller

Kâmil Divanında hikemî şiirler dışında dikkatimizi çeken şeylerden biri de gelenekte çok karşılaşmadığımız ilginç hayal ve terkiplerin kullanılmasıdır. Bunlardan bazıları şu şekildedir:

Nūş itip rüşvet meyin yitmey ulus dādıġa
Bilmeyin ẕerreçe āyīn-i ᶜadālet cühelā [114/2]

Bu beyitte geçen "rüşvet meyi" ifadesi Kâmil'in şiir anlayışıyla son derece uyumlu bir terkiptir. Zira Kâmil toplumsal eleştiriler içeren şiirler yazmakta ve meye benzeyen bir rüşvet hayali bununla uyuşmaktadır. Fakat bu divan edebiyatı geleneği içerisinde çok da karşılaşmadığımız bir ifadedir, bu yüzden de gelenek dışı ilginç bir kullanım olarak nitelendirilebilir.

Közün͡g āhū özün͡g cādū müşkīn ḫāller Hindū
Ḳadin͡g serv ü ḫırāmın͡g çün teẕerv ü maḳdemin͡g meymūn [101/5]

Yukarıdaki beyitte ise sevgilinin fiziksel özellikleri teşbih yoluyla söylenmiş ve gelişi "meymun" olarak nitelendirilmiştir. Meymun kelimesi "uğurlu" anlamına gelmekte ve sevgilinin gelişinin uğurlu olduğu söylenmektedir. Fakat maymun hayvanı, eski metinlerde meymun olarak da geçmekte ve beytin içerisinde tezerv sözcüğünün bulunması bize hayvan olan meymunun da kastedilmiş olabileceğini düşündürmektedir. Bu teşbihle sevgilinin gelişinin hızlı oluşu kastedilmiş olabilir. Gelişi maymuna benzeyen bir sevgili hayali gelenekte karşılaşmadığımız bir durumdur ve bu açıdan da ilginçtir. Bir diğer gelenek dışı kullanım ise bukalemuna benzeyen cihandır:

Cihān-ı būḳalemūn ḥādis̱āt-ı fikridin
Yitüşmedi bu perīşān kön͡gülge cem^{c}iyyet [23/4]

Burada cihan adeta bukalemun gibi sürekli renk değiştiren bir hayvan olarak hayal edilmiştir. Dünyanın değişkenliği, bulunduğu zamana göre şekil alışı vurgulanmış ve

bu bir eleştiri aracı olarak kullanılmıştır. Gelenekte pek de rastlamadığımız bu tabir modernleşmenin etkisinin Kâmil'in şiirlerine yansıdığının da bir göstergesidir.

Gelenek dışı hayallerin en önemlisi ve en göze çarpanı ise divan edebiyatının âşığa yüz vermeyen sevgili imajını yerinden sarsan "külbeye gelen sevgili" imajıdır. Kimi şiirlerde sevgilinin âşığa yüz vermediğinden dem vuran Kâmil kimi şiirlerinde sevgilinin âşığın külbesine geleceğini müjdeler kimi şiirlerde ise sevgilinin sonunda âşığa rahm ittiğini, meclisine gelmesini teklif ettiğini ve hatta âşığın külbesine geldiğini söyler:

Kiti͡ng ay derd ile ġam külbe-i aḥzānımdın
Bu kiçe luṭf itiben ol ṭarab-efzā kilicek [76/3]

Raḥm itip hecride ḥālimġa nigārım bu kiçe
Meclisiġa eyledi teklīf yārim bu kiçe [112/1]

Disem ol ḥūr-veş vaṣfın perī asru münāsibdür
Nidin kim külbem içre ḫayl-i insāndın nihān kildi [117/4]

Bildi Kāmilni ki yolıda yatur tilmürüben
Luṭf ile bu kiçe aġyār ilidin ayrılıban
Mihr dik yüz bile çün külbeme kildi külüben
Ay Neşāṭī ayaġı tofraġıdın ayruluban
Min daġı sin gibi dildāri͡nga ḳurbān olayın [134/21-25]

Gelenekteki sevgili anlayışına tamamen zıt olan bu sevgili, âşığın külbesine gelmekle kalmayıp fiziksel temasla birlikte vuslat da gerçekleşir. Divanın sonunda bulunan secîli nesir kısmı tamamen bu olayı anlatmaktadır:

> . . . didi kāy Kāmil-i āşüfte vü ḥayrān cigerin͡g eyleme köp ḳan u közün͡g eyleme giryān ki sinin͡g külbe-i aḥzānın͡ga min kilmişem eylerge barı derdin͡ge dermān ni murādın͡g bar ise yat kāmın͡gı al mindin ü kön͡glün͡gde dağı ḳalmasun ermān kiterem min dağı son͡g bolma peşīmān didim ay ᶜārıżı gül hem saçı sünbül bu şitābın͡gġa ni bāᶜis̱ didi el-ᶜālem ḥādis̱ ḳılıp iẓhār-ı sitem çarḫ-ı deġal dağı bu bezmin͡gġa ḫalel yitmesün aġyār ḫaber-dār bolup sāġar-ı ᶜayşın͡gnı nigūn itmesün ol dem salıban nāz ile boynumġa billūrīn bilegin eyleben enᶜām minin͡g ḫaste żamīrim tilegin hem ḳoyuban yüzime yüzin közüme közin ü şīrīn dudağın dağı dudağım üze bādām ḳapağın ḳapağım üzre açrandın körüben böyle kerem resmini min hem ḳılıban cismiġa cānımnı beden mihriġa kön͡glümni vaṭan boynuma zülfini resen tartıban āġūşım ara yatmışam ol çaġġaça tā şāh-ı Ḫoten eyledi rūşen yüzidin encümen-i ṭārem-i aᶜlā [KD/117a, 117b]

Kâmil'in kullandığı gelenekten sapan bu sevgili hayali 19. yüzyılda divan edebiyatı geleneğinin nasıl değişmeye başladığını, hayallerin ne derece farklılaştığını da gözler önüne sermektedir. Fakat Kâmil'in bu hayali kullanmasının en önemli sebeplerinden biri de Nevayî'yi örnek almasıdır.

3.4.3 Nevayî etkisi

Divanda en çok dikkat çeken noktalardan bir diğeri ise şiirlerdeki Nevayî benzerliğidir. Çağatay ve Osmanlı sahasında birçok şairi etkileyen ve şiirlerine nazireler yazılan Ali Şir Nevayî, Kâmil tarafından da örnek alınmıştır. Kâmil, divanındaki birçok şiiri Nevayî'ye nazire olarak yazmış, gazellerini tahmis etmiştir. Nevayî'nin şiirlerine olan nazireleri divanda tespit etmiş olmakla birlikte bunları başka bir çalışmada ayrıntılı bir şekilde incelemek yerinde olacaktır. Yine de burada birkaç nazire örneğine bakacak olursak Kâmil Divanı'nın "peydā" redifli ilk gazelinin Nevayî'nin üçüncü divanı *Bedâyi'ü'l-Vasat*'ın ikinci gazeline nazire olduğunu görürüz (Türkay, 2002, ss. 3-4):

Nevayî'nin gazeli:

Ni ṣunᶜun͡gdın ᶜaceb yüz min͡g cihān bolmaḳ yana peydā
Ni mülkün͡ge ḫalel yüz min͡g cihān dik bolsa nā-peydā

Ni bī-pāyān celāl u kibriyādur kim tevāfüt yoḳ
Eger yüz min͡g cihān dik bolsa nā-peydā veyā peydā

Ezel hem sin ebed hem sin ni evvel birle āḫir kim
An͡ga yoḳ ibtidā peydā mun͡ga yoḳ intihā peydā

İrāden͡g birle taḳdīrin͡gdin olġay ikki kevn içre
Eger bolsa fenā ẓāhir ü ger bolsa beḳā peydā

Felek hem ᶜāciz aḫter hem zebūn seyr ü sükūn içre
Ki sindindür ni bolsa encüm ü eflāk ara peydā

Bahāne ümmehat oldı vü ābā yoḳsa ṣunᶜun͡gdın
Ata birle anaġa ni ata vü ni ana peydā

Niçe kim baḥr ile kān bolsa sindin terbiyet tapmay
İmestür mümkin olmaḳ dürr ü laᶜl-i bī-bahā peydā

Çü baḥr-ı raḥmetin͡g mevc ursa peydā bolmaġay ḫasça
Niçe cürm ehlidin kim bolsa yüz kūh-i ḫaṭā peydā

Nevāyinin͡g tilin şükrün͡gġa gūyā iyley kim bolġay
Anga ḥamdin͡g gül-istānıda her dem yüz nevā peydā [BV/G.2]

Kâmil'in naziresi:

Zehī ḥüsnün͡g güliġa yoḳ bahār-ı ibtidā peydā
Hem irmes bu bahārın͡gġa ḫazān-ı intihā peydā

Hem ol künde idi gülzār-ı vaḥdāniyyetin͡g reyyān
Gülistān vücūd irdi ᶜadem deştide nā-peydā

Ḳadīrīsin ki yoḳnı ḳılmaḳın͡gġa bar iki burhān
İmes ᶜĪsī vü Ādemġa ata birle ana peydā

Vücūdın͡g şāhididür kāyināt u ins [ü] cān yoḳsa
San͡ga irmes alar īcādıdın hīç müddeᶜā peyda

Cemāl-i bī-zevālin͡gġa çü maẓhar ḳıldın͡g eşyānı
Gülistānlarġa boldı reng-bū neşv ü nemā peydā

Bu gülşen içre luṭfun͡g ṣubḥı cān-perver nesīmidin
Gül ü bülbülġadur yüz berg birle min͡g nevā peydā

Bülend ü pest-i ᶜālem barçası me'mūr-ı emrin͡gdür
Kim andın boldı nūn u kāfdın arż [u] semā peydā

Birev maḳbūl luṭfun͡gdur birev merdūd ḳahrın͡gdur
Bu ḥikmetdür ki çün ḳıldın͡g iki mihmān-serā peydā

Şefīᶜ Ahmed nebīnni ḳıl an͡ga yār u muᶜīn yā Rab
Çü maᶜdūm eyledün͡g Kāmilni ḳılġun͡gdur yana peydā [KD/1]

Şiirlerin her ikisi de aruzun "Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün" kalıbıyla yazılmış olup redifleri "peydā", uyakları ise "-a"dır. Her iki şiir de 9 beyitten oluşmaktadır. İkisi de Allah'ın birliği üzerine yazılmış, tevhid konulu gazellerdir. "İntihā, ibtidā, ana, ata, gülistān" gibi ifadeler her ikisinde de ortaktır. Benzer hayaller üzerinden Allah'ın birliği anlatılmıştır. Tüm bunlardan hareketle Kâmil'in gazelinin Nevayî'nin gazeline nazire olduğunu söyleyebiliriz. Tanzir edilen bir başka Nevayî gazeli ise *Fevâyidü'l-Kiber*'de bulunmaktadır (Kaya, 1996, ss. 264-265):

Nevayî’nin gazeli:

Ḫilᶜatin mü ḳıldı ol gül-rūy sīmīn-ber benefş
Yā benefşe iylemiş gül-şenni ser-tā-ser benefş

Erġavan-gūn yüz benefşe-reng ḫaṭ cānım alur
Ḫilᶜati bolsun anın͡g ger erġavanī ger benefş

Yoḳ ki ol sançar benefşe destesin destārġa
İgnide ḫilᶜatlerin dağı ḳılur ekser benefş

Sūsenī börkün͡g yapar kiçken͡gni iy mir’āt-ı ḥüsn
Közgü yan͡glıġ kim uçasın ḳışdı āhen-ger benefş

Ḫayl-ı rūḥānī hemānā kim benefş iyler libās
Kim ḥarīrin iyler ol ḥūr-ı perī-peyker benefş

Bürḳaᶜ alġaç kiydi māvī ḫilᶜat üzre sūsenī
Mihrdin ḳılġan kibi māvīni nilūfer benefş

Ni benefşedür ni nā-fermān güli ni sūsenī
Tonı kim ol kiygeli lāyıḳ imestür her benefş

Gül kibi cismin͡gġa iy sāḳī benefş āyīn tutun͡g
İyledür kim bāde-i gül-reng üçün sāġar benefş

Ger Nevāyī ᶜaḳlı mebhūt olsa ḳılman ᶜayb kim
Ḥāşiye zer-beft itip digley kiyer dil-ber benefş [FK/279]

Kâmil’in naziresi:

H̱ilᶜatin eylep müdür ol şūẖ-ı sīmīn-ber benefş
Yā ki kiymiş çarẖ-ı aṭlasdın meh-i enver benefş

Bir benefşe-reng-i ẖaṭ ᶜaşḳıdadur şeydā köñgül
Cemᶜ ite almas perīşān ẖāṭırımnı her benefş

Yüzige ẖaṭṭ-ı benefşe-fāmı zīnet-baẖş irür
Ṣafḥa-yı gül-gūn üze bolġan gibi zīver benefş

Gūyā bir lāle-gūn ruẖsārıdın tapmış ẖaber
Kūh-sār üzre tikiptür sebzeler çādır benefş

H̱āli yüz üzre körünse geh ḳara vü geh ḳızıl
Yoḳ ᶜaceb kim geh bolur esved gehī aḥmer benefş

H̱oş-dimāġ itdi mini ẖāl-i benefşe-rengidin
Kim körüpdür ᶜālem içre bu ṣıfat ᶜanber benefş

Lāle-gūn mey tutsa benefşe-zār ara sāḳī mañga
Sebzeler boldı kiyip çün H̱ıżr peyġamber benefş

Yüzi ḫaṭṭı cilve-gerdür kön͡glüm içre tan͡g imes
Kim bu közgü ᶜaksini körsen͡g ger aḥmer ger benefş

Tā gül [ü] reyḥānġa bar bu bāġ ara neşv ü nemā
Tā bu gülzār içre bardur sebze yan͡glıġ ter benefş

Min kiyip taḫt-ı zümürrüdġa benefşe-gūn libās
Çarḫdın tā kisvetin eyler şeh-i ḫāver benefş

Ḫüsrevā fīrūz olup baḫtın͡g cihānda tā ebed
Eylesün Kāmil temāşā efserin͡gde pür-benefş [KD/60]

Bu şiirlerin her ikisi de aruzun "Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün" kalıbıyla yazılmış olup redifleri "benefş", kafiyeleri ise "-r"dir. Beyit sayıları farklı olmasına rağmen Kâmil'in şiirini nazire sayabilmemiz için yeterince ortaklık mevcuttur. İlk beyitleri neredeyse aynı şekilde başlayan bu iki şiirde de kullanılan hayaller ve mazmunlar aynıdır. "Hilat, simin-ber" gibi kelime ortaklıklarının yanı sıra renklerle de benzer hayaller kurulmuştur. Nevayî, benefşe, erguvan, mavi renkleriyle örülü bir hayal kurarken Kâmil bunu benefşe, esved, ahmer gibi renklerle yapar. Sonuç olarak konu ve hayal birliği de olan bu iki şiir birbirine naziredir.

Nevayî'nin şiirlerine nazireler yazan Kâmil aynı zamanda Nevayî'nin kullandığı gelenek dışı hayalleri ve ona has terkipleri de şiirlerinde kullanmıştır. Bu haliyle Nevayî takipçisi bir şair olarak nitelendirebileceğimiz Kâmil, 19. yüzyıl gibi geç bir dönemde bile hâlâ Nevayî tesirinin sürdüğünü göstermektedir.

15. yüzyıl gibi erken bir dönemin şairi olmasına rağmen Nevayî de divan şiirine uygun olmayan hayallere şiirlerinde yer vermiştir. Kâmil'de gördüğümüz "külbeye gelen sevgili" imajının izlerine Nevayî divanlarında da karşımıza rastlamaktayız. Nevayî şiirlerindeki sevgili de aşığın bulunduğu yere gelmekte ve yüz verip onu mutlu etmektedir. *Garâibü's-Sıgar*'dan alınan şu beyitlerde bu açıkça görülmektedir (Kut, 2003, s. 449):

Sivüngil ay kön͡gül āḫır ki cismin͡g içre cān kildi
Ḳuvan ay cān-ı maḥzūn kim ḥayāt-ı cāvidān kildi [GS 612/1]

İkki gül bir kiçe külbemni gül-istān iyleben
Aldılar cānımnı bī-dād olça imkān iyleben [FK 477/1]

Tün aḳşam kildi külbem sarı ol gül-ruḫ şitāb iylep
Ḫırāmı sürᶜatidin gül üze ḫoydın gül-āb iylep [FK 63/1]

Felek baḳtı fiġānımġa ecel raḥm itti cānımġa
Ḫazānlıġ būstānımġa gül-i bāġ-ı cinān kildi [GS 612/6]

Kâmil'in Nevayî takipçisi bir şair olduğu Nevayî'ye has ifadeleri kullanmasından da anlaşılmaktadır. Nevayî divanlarında rastladığımız "bozuk köngül", "tîre köngül", "gayr nakşı" gibi terkipler Kâmil'in şiirlerinde de karşımıza çıkmaktadır:

Kön͡güller levḥi andaḳ sāde irdi ġayr naḳşıdın

Ni vehm ü ni şek anda ni yaḳīn ü ni gümān peydā [2/5]

Ġaflet ġubārı tīre köng͡ül közgüsin ḳılur
Āgāhlıḳ küli bile yitkür cilā ang͡a [3/2]

Bozuḳ köng͡ülni ger ābād isteseng͡ çek renc
Ki bu ẖarābede bī-renc ḥāṣıl olmas genc [30/1]

Kâmil Divanı'ndaki Nevayî izleri yalnızca bunlarla kalmamaktadır. Divandaki birçok şiirde Nevayî'nin adı da geçer. Bu şiirlerin kimisi Nevayî'nin gazellerine tahmistir ve bu yüzden Nevayî'nin mahlası geçer. Kâmil kimi zaman da gazellerinde Nevayî'yi övmekte ve kendisini Nevayî ile kıyaslamaktadır:

Niteng͡ Kāmil Nevāyī yang͡lıġ olsa söz ara ser-mest
Bu ser-ẖōşlıḳġa cām-ı ṣoḥbet-i sulṭān irür bāᶜis̱ [28/9]

Nevāyī birle sin bolsang͡ yiter maḳṣadġa evvel kām [124/35]

Ay Nevāyī sālik irseng͡ Ḥaḳ vücūdın bil vücūd [133/24]

Ay Nevāyī gūyiyā kim yār mihmān bolġusı [139/24]

Ger Nevāyī hecr ara boldı ẕelīl ay ehl-i vaṣl [140/34]

Nevāyī örteben özni ḳadem bu yolġa ur yaᶜnī [141/34]

Divanda görülen bir diğer Nevayî etkisi ise şiirlerin çoğunun yek-âhenk olmasıdır. Günay Kut (2003), *Garâibü's-Sıgar*'ın "Giriş" kısmında Nevayî'nin fikir ve konu birliğinin devam etmesi için yek-âhenk ve yek-âvâz gazeller yazdığını, mananın mesnevide olduğu gibi kolaylıkla takip edildiğini söyler. Kâmil de tıpkı Nevayî gibi anlam bütünlüğü olan şiirler yazmakta ve zaman zaman tahkiyeci bir tavra bürünmektedir. Şiirlerin kendi içindeki konu bütünlükleri çoğu zaman manzum bir hikâyeyi andırmaktadır. İlk ve son dizesi aynı olup redd-i matla yapılan birçok gazele de rastlanır ve bu da şiirlerin yek-âhenk oluşunun bir yansımasıdır. Her iki şairin de yek-âhenk gazellerine örnek vermek gerekirse öncelikle Tülay Gençtürk Demircioğlu'nun (2006) "Nevayî'nin Yek-âhenk Gazelleri ve Anlatım Özellikleri" makalesinden alınan şu örnek Nevayî'nin yek-âhenk gazellerine en iyi örneklerden biridir (s. 53):

Ay muġannī çun nihān rāzım bilür-sin sāz irür
Tartıban mun͡gluġ nevā sāzın͡g bile āvāz tüz

Nevḥa āhengi tüzüp āġāz ḳıl maḥzūn sürūd
Ol sürūd içre hazīn kön͡glümge maḫfī rāz tüz

Tüzme āġāz iyleben Ferhād u Mecnūn ḳışşasın
Disen͡g il köysün minin͡g derdim ḳılıp āġāz tüz

İsteseng͡ kim naġmen͡g içre köp ḫalāyıḳ ölmegey
Ol ikevdin köp velī mindin terāne az tüz

Ger mining͡ ḥālim diseng tüz barça destān-ı niyāz
Dil-berimdin naġme sāz itseng͡ sürūd-ı nāz tüz

Çun bu gül-şende nişīmen ḳılġalı ḳoymas ẖazān
Gül firāḳı ṣavtın ay bülbül ḳılıp pervāz tüz

Bezm ara örter Nevāyīni nihān mung͡lug sürūd
Ay muġannī çun nihān rāzım bilür-sin sāz tüz [BV/220]

Gazel boyunca anlam bütünlüğünün devam ettiği bu şiirde gizli aşk derdini açıklayamayan, ancak bunun bu derdi bilen muganni tarafından dertli bir şarkıyla dile getirilmesini isteyen aşığın seslenişini yek-âhenk bir şekilde duymaktayız (Gençtürk, 2006, s. 53). Kâmil ise örnekteki yek-âhenk gazelinde av konusunu ele alır ve tüm gazel boyunca bunu anlatır. Aynı ifadeleri gazel boyunca tekrarlayan Kâmil hem bu şekilde hem de "şikâr" redifiyle anlam bütünlüğünü korumuş olur:

Her ḳaçan kim ẖüsrev-i ᶜālī-tebār eyler şikār
Laçin ü şunḳar dik kön͡glüm ẖumār eyler şikār

Ṣaydlar ḳanı bile boldı gülistān deşt ü taġ
Ḳıl temāşā kim ẖazān faṣlın bahār eyler şikār

Dime avnı ṣayd iter şunḳarım āsānlıġ bile
Şādlıġdın yolın͡ga cānın nis̠ār eyler şikār

Ṣayd-gāh oldı ḳudūmın͡gdın niçük kim ᶜıyd-gāh
Ḳandın ilgin͡gge ḥınā yan͡glıġ nigār eyler şikār

Sākin-i şehr olma bir dem eyle seyr-i baḥr ü ber
Kim cihānda şāhlarnı nām-dār eyler şikār

Dāfiᶜ-i emrāż irür ᶜazm-i şikār ay dostlar
Bu cihetdin ḫaste kön͡glüm ḫārḫār eyler şikār

Tā ki gerdūn deşti üzre nūr u ẓulmet ṣaydını
Şāhbāz-ı mihr ü meh leyl ü nehār eyler şikār

Yā Rab it şeh devleti şunḳarı pervāzın bülend
Her ḳayan kim şehriyār-ı kām-kār eyler şikār

Şāhbāz-ṭabᶜ-ı Kāmil tapsa şehdin terbiyet
Her nefes mażmūn-ı bikr ü āb-dār eyler şikār [KD/46]

3.4.4 Divanda adı geçen diğer şairler

Kâmil, Nevayî’nin yanı sıra divanındaki şiirlerde Âgehî, Racî, Mûnis, Azim Hâce, Fîruz gibi Çağatay şairlerinden de bahsetmekte ve onların gazellerini tahmis etmektedir. Metinde yeri geldikçe bu tahmislerin hangi şairlerin gazellerine yapıldığı dipnotlarda belirtilecektir. Özellikle şu beyitte Âgehî ve Racî ile arkadaş olduklarını açıkça belirtmektedir:

Kāmil niteng͡ ger āgeh ise söz kemālidin

Dāyim enīsi Rācī ile Āgehī irür [45/7]

Kâmil, Racî ve Âgehî'den her vesileyle bahsetmekte ve tıpkı Nevayî gibi onların da şairliklerini övmektedir. Kâmil'in gazel ve tahmislerinden alınan örneklerde bu açıkça görülmektedir:

Şāhdın Rācī vü sözdin Āgeh olġanlar digey

Ṣanem ḳılalı yana üç mıṣraᶜ bu ebyāt üstine [110/7]

Rācī ger şākirding͡ irse şiᶜr ile māhirleri

Eyleben nāḳışlıġ itme daᶜvī-i üstādlıġ [135/24-25]

Her ne cefā ki ḳılsang͡ız çekkemiz Āgehī gibi

Kim ang͡a māniᶜ olġu dik yoḳturur iḳtidārımız [143/34-35]

Bolma maḥzūn Āgehī ger til sang͡a hem-dār imes

Sinde ger ḫod bolmasa ḫāmıng͡da bar hemvār til [149/34-35]

Yā Rab olġan çaġda luṭfung͡ ᶜacz ilige dest-gīr

Āgehī bī-çāreni tofraḳdın kem boldı tut [126/54-55]

3.4.5 Musiki Konulu Şiirler

Aynı zamanda bir musiki âlimi de olan Kâmil, musikişinas kişiliğini de şiirlerine yansıtıp musiki unsurlarını konu alan şiirler de yazmıştır. Divanın 47. şiiri olan "ṭanbūr" redifli gazel bunun en güzel örneğidir:

Ger alsa ilgige ol māh ṭanbūr
Çeker otluġ kön͡gül dik āh ṭanbūr

Ḳılur muṭrib-veşimnin͡g firḳatide
Dem-ā-dem nāle-i cān-gāh ṭanbūr

Ġamın͡gdın nāle eylerde tün ü kün
Man͡gadur hem-dem ü hem-rāh ṭanbūr

Bolur min ġam s̱iḳalidin sebük-bār
ᶜIyān ḳılsa ger ᶜaşḳ-ı Allāh ṭanbūr

Cihānda sāznın͡g envāᶜı köptür
Velī ister gedā vü şāh ṭanbūr

Bolur ᶜuşşāḳ ay muṭrib esīrin͡g
Alıp sāz eylesen͡g dügāh ṭanbūr

Ḳılur seyr-i maḳāmāt ol cihetdin
İrür Kāmilġa ẖāṭır-ẖᵛāh ṭanbūr

Tambur dışında çeşitli müzik aletlerinden ve "çeng, mutrib, neva, avaz, berbat, mızrap" gibi müzik unsurlarından bahsettiği şiirler de vardır:

Ni ḫoş bolġay bahār eyyāmı gülşen içre ṣubḥ u şām
Nevā-yı muṭrib ü āvāz-ı çeng ü bāde-i gül-fām [92/1]

Boldı muṭriblerġa bezmiŋ içre hengām-ı sürūd
Nāḫun-ı mıżrāb gül mūsīḳī vü edvār gül [84/8]

Muṭribā çertip rebāb u berbaṭ u ṭanbūrnı
Sāznı terk itme öyinin ḳoymaġunça tā ᶜivāż [62/9]

3.4.6 Iydiyye türünde şiirler

Kâmil divanında ıydiyye türünde de birçok şiir olduğunu görüyoruz. Divanda gazel ve müseddes nazım biçimlerinde karşımıza çıkan ıydiyyelerden bazısı sadece Ramazan Bayramı ve oruçla ilgili bazısı ise genel olarak bayramlarda yaşanan ve hissedilen duyguları anlatan şiirlerdir:

Kāmil-āsā kiçeler dīdesi ḫūn-bār boluŋ
Ġaflet uyḳusını terk eyleŋ ü huşyār boluŋ

Kiçe bolġanda yigirmi yeti bīdār boluŋ
Leyletü'l-ḳadir durur anda ḫaber-dār boluŋ

Ramażān yā Ramażān Allāh māhı Ramażān

Tan͡gla mahşerde ṣıyām ehli penāhı Ramażān [154/31-36]

Her yılda iki ᶜıyd körer dehr ili velī

Bu nevᶜ körmemiş durur ehl-i zamāne ᶜıyd

Şāhım niçük ki ṭāḳ durur şāhlar ara

Bu ᶜıyd kildi ᶜıydlar içre yegāne ᶜıyd [39/6-7]

Eṭfāl-i aġniyā alıp ᶜıydāneġa ṭilā

Ḳaşşāḳlar balası direm tapmay aldı kāc

Ehl-i kerem seḫāsıdın ümmīd eyleben

ᶜIydānedür bahāne-i erbāb-ı iḥtiyāc [33/5-6]

Divanın içerik özelliklerini kısaca özetleyecek olursak, Harezmî Kâmil, divanındaki şiirlerde çok farklı konuları işlemiş olmakla birlikte genellikle hikemî tarzda şiirler yazmıştır. Âşıkane üslubu da ustalıkla yansıtan Kâmil, klasik divan edebiyatının mazmunlarını başarılı bir biçimde kullanmış fakat zaman zaman geleneğin dışına çıkan hayallere de yer vermiştir. Hikemî şiirlerinde ise zamandan, bilgin geçinen cahillerden, zengin-fakir ayrımından, dost görünen düşmanlardan, adaletsizlikten şikâyet eden Kâmil, toplumsal konularla ilgili oldukça ilginç tespitlerde bulunmuş ve zaman zaman bu konularda nasihat de vermiştir. Dil olarak Nevayî tarzını benimseyen Kâmil'in şiirlerinde içerik olarak da Nevayî izleri görülür. Nevayî'nin divanlarında gördüğümüz terkip ve hayalleri kullanan Kâmil birçok

şiirini de onun şiirlerine nazire ve tahmis olarak yazmıştır. Musiki, bayram gibi konularda da çokça şiir yazan Kâmil, divanında içerik olarak zengin bir görünüm yakalamıştır.

BÖLÜM 4

ÇEVRİYAZILI METİN

4.1 Çevriyazılı metnin hazırlanmasında izlenen yol

Metin transkripsiyon alfabesiyle günümüz Türkçesine aktarılırken genel olarak nüshada görülen ibareler esas alınmıştır. Metinde ünlü harflerin açıkça belirtilmesi düzlük-yuvarlaklık konusunda bize kolaylık sağlamış olup kelimeleri hatalı okuma ihtimalimizi de azaltmıştır. Her ne kadar Çağatay Türkçesi'nin dil özelliklerini göz önünde bulundurarak metni kurmaya çalışsak da günümüzdeki metin neşirlerinde ortak olarak gözetilen hususlara da dikkat etmeye çalıştık. Çevriyazılı metinde genel olarak izlediğimiz yöntemler şunlardır:

1 Divan mürettep bir divan olmamakla birlikte yazma nüshanın orijinalitesini korumak için bu doğrultuda herhangi bir düzenleme yapılmamış, şiirlerin sırası değiştirilmemiştir.

2 Nüshada bulunan Farsça ve Türkçe-Farsça mülemma şiirlerin tamamı okunmuş ve bunlar Farsça transkripsiyon sistemine göre gösterilmiştir.

3 Şiirlerin yer aldığı varak numaraları şiirlerin başında [1a-b], [20b-23a] vb. şekilde gösterilmiştir.

4 Farsça şiirler ve Türkçe-Farsça mülemmalar dipnotta belirtilmiştir.

5 Divanın inceleme kısmında verilen örneklerde önce şiir numarası sonra beyit numarası gösterilmiştir: 98/5, 72/4 vb.

6 -p zarf fiil eki metinde -b ile yazılmış olmasına rağmen Türkçe kurallara uygunluk açısından -p olarak gösterilmiştir: *kılıp* 82/2, *ötüp* 58/9, *tutup* 72/10, *eylep* 13/10 vb.

7 -dur, -dür, -tur, -tür ekleri ele alınan nüshada bazen ayrı bazense birleşik yazılmış olup, tutarlılık sağlamak adına bizim metnimizde hepsi birleşik yazılmış ve incelik-kalınlık uyumuna göre okunmuştur. -durur, -turur ekleri ise kelimeden ayrı yazılmış olup bu uyuma tabi tutulmamıştır:

8 Nüshada ayrı yazılmış olan Türkçe ekler, çalışmamızda birleşik yazılmıştır: *bī-keslik* 58/2, *allıŋda* 22/2, *kāmdın* 110/6, *başıġa* 72/4, *bülbüldin* 67/5, *ḳılmışlarım* 14/5 vb.

9 Tüm Arapça ve Farsça ekler araya kısa çizgi (-) konularak yazılmıştır: *bī-kes* 20/2, *zīnet-efzā* 69/1, *cevlān-geh* 22/4, *dil-rübā* 48/1, *Leylī-veş* 50/5, *dem-be-dem* 52/4, *nādān-nevāz* 88/2, *hem-nişīn* 5/5, *seng-bār* 61/2, *kec-rev* 30/7, *āteş-perest* 123/5, *lā-mekān* 2/8, *der-sipihr* 16/11, *nā-peydā* 1/1, *ser-keş* 90/4, *zi-hecr* 12/7 vb.

10 Tüm Arapça ve Farsça birleşik kelimeler de araya kısa çizgi (-) konularak yazılmıştır: *ḫūn-āb* 41/9, *gül-berg* 84/3, *ᶜālī-taḫt* 92/8, *şīrīn-kelām* 107/5, *ṣubḫ-dem* 90/3, *fīrūz-baḫt* 50/10, *muᶜciz-beyān* 117/2, *s̱ābit-ḳadem* 15/7, *ṣāḥib-niẓām* 21/4, *tīre-dil* 35/3, *dil-ḫaste* 67/1 vb.

11 ك ünsüzü ile başlayan ve bugün -g sesi ile okuduğumuz Türkçe fiiller ve isimler Çağatay Türkçesi'nin özellikleri korunarak -k ile gösterilmiştir: *közümdin* 36/5, *kilip* 6/9, *küldürür* 57/9, *köŋlüme* 134/7, *kiyiben* 39/2, *kiçe* 95/1.

12 *Te'ḫīr*, *cüz'* ve *mir'āt* gibi aslı hemzeli olan fakat metinde hemzesiz yazılan kelimeler hemzeli şekilde okunmuştur.

13 Arapçada muzaaf kelime olarak adlandırılan kökü iki harften oluşan kelimeler ek aldıklarında vezin gereği son harf bazen şeddeli, bazen ise tek olarak okunmuştur, kelimeler müstakil yazıldıklarında ve vezin için herhangi bir fark oluşturmadığı zamanlarda ise Türkçe okunuşa uygun olarak son harf tek okunmuştur.

14 Divanda *Abdu'l-lāh*, *Abdu'r-rahim*, *Nūş-ı revān*, *Zu'l-fekār* vb. tamlama şeklinde olan özel isimler tamlama olarak okunmamış bunun yerine *Abdu'llāh*, *Abdu'rrahim*, *Nūşīrevān*, *Zü'lfikār* şeklinde gösterilmiştir.

15 Bütün özel isimler, gök cisimleri, şehir isimleri vb. baş harfi büyük yazılmış fakat bunlara gelen ekler kesme işaretiyle ayrılmamıştır.

16 Metinde eksik olan ve tarafımızca eklenen her şey köşeli parantez [ ] içerisinde gösterilmiştir.

17 Doğruluğundan şüphe ettiğimiz yerlerde [?], okunamayan yerlerde ise [...] konmuştur.

4.2 Kullanılan transkripsiyon sistemleri

4.2.1 Türkçe şiirlerde kullanılan transkripsiyon sistemi

Tablo 2. Türkçe Transkripsiyon Şeması

آ	a, ā	ض	ḍ, ż
ا	e, ı, i, u, ü	ط	ṭ
ب	b, p	ظ	ẓ
پ	p	ع	ᶜ
ت	t	غ	ġ
ث	s̱	ف	f
ج	c, ç	ق	ḳ
چ	ç	ك - نك	k, g, ñ – n͡g
ح	ḥ	ل	l
خ	ḫ	م	m
د	d	ن	n

ذ	z̠	و	v, u, ū, ü, o, ö
ر	r	ه	h, a, e
ز	z	لا	la, lā
س	s	ى	y, ı, i, ī
ش	ş	ء	’
ص	ṣ		

4.2.2 Farsça şiirlerde kullanılan transkripsiyon sistemi

Metnimiz 19. yüzyıl gibi geç bir döneme ait olduğu için Farsça şiirlerin transkripsiyonunda bugünkü Farsça transkripsiyon kurallarına uyulmuştur. Bunların transkripsiyonunda kullanılan şema şu şekildedir:

Tablo 3. Farsça Transkripsiyon Şeması

آ	ā	ض	ḍ, ż
ا	e, ı, i, u, ü	ط	ṭ
ب	b	ظ	ẓ
پ	p	ع	^{c}
ت	t	غ	ġ
ث	s̠	ف	f
ج	c, ç	ق	ḳ
چ	ç	ك	k, g
ح	ḥ	ل	l
خ	ḫ	م	m
د	d	ن	n
ذ	z̠	و	v, u, ū, o, ö

ر	r	ه	h, a, e
ز	z	لا	la, lā
ژ	j	ى	y, ı, ī, é
س	s	ء	’
ش	ş		
ص	ṣ		

4.3 Çeviriyazılı metin

DĪVĀN-I KĀMİL

Bismi’llāhi’rraḥmāni’rraḥīm

[GAZELLER]

1

[1b, 2a]

Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün

1 Zehī ḥüsnüñg güliġa yoḳ bahār-ı ibtidā peydā
Hem irmes bu bahārıñggġa ḫazān-ı intihā peydā

2 Hem ol künde idi gülzār-ı vaḥdāniyyetiñg reyyān
Gülistān-ı vücūd irdi ᶜadem deştide nā-peydā

3 Ḳadīrīsin ki yoḳnı ḳılmaḳıñggġa bar iki burhān

İmes ᶜĪsī vü Ādemġa ata birle ana peydā

4 Vücūdın͡g şāhididür kāyināt u ins [ü] cān yoḳsa

San͡ga irmes alar īcādıdın hīç müddeᶜā peydā

5 Cemāl-i bī-zevālin͡gġa çü maẓhar ḳıldın͡g eşyānı

Gülistānlarġa boldı reng ü bū neşv ü nemā peydā

6 Bu gülşen içre luṭfun͡g ṣubḥı cān-perver nesīmidin

Gül ü bülbülġadur yüz berg birle min͡g nevā peydā

7 Bülend ü pest-i ᶜālem barçası me'mūr-ı emrin͡gdür

Kim andın boldı nūn u kāfdın arż [u] semā peydā

8 Birev maḳbūl-ı luṭfun͡gdur birev merdūd-ı ḳahrın͡gdur

Bu ḥikmetdür ki çün ḳıldın͡g iki mihmān-serā peydā

9 Şefīᶜ Aḥmed nebīnni ḳıl an͡ga yār u muᶜīn yā Rab

Çü maᶜdūm eyledün͡g Kāmilni ḳılġun͡gdur yana peydā

2

[2a]

Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün

1 Zehī irmes vücūdun͡gġa zamān ẓāhir mekān peydā

Disem peydā nihānsın barsın disem nihān peydā[2]

2 Hevā-yı gülşen-i vaṣlın͡gda bülbül dik idim nālān
Ni leb ni lebde söz ni cism ni cism içre cān peydā

3 İdi cān ḳuşları ḥüsnün͡g gülige vālih ol kün kim
Ni gülde reng ü bū ẓāhir ni bülbülde fiġān peydā

4 Ḳadem burcı idi rūşen cemālin͡g āfitābıdın
İmes irdi ḥudūs̱ evcide mihr-i Ferḳadān peydā

5 Kön͡güller levḥi andaḳ sāde irdi ġayr naḳşıdın
Ni vehm ü ni şek anda ni yaḳīn ü ni gümān peydā

6 Vücūdūn͡gġa bol'almas çün ebed evvel ezel āḫir
Ḳaçan āġāz-ı encāmın͡gġa bolġay bir zamān peydā

7 Sin ol şāh-ı bi'l-istiḳlāl-i evreng-i ḳademsin kim
San͡ga ni bir şerīk ü ni vezīr ü pās-bān peydā

8 Ni cevher [ü] ni ᶜarż ni cism [ü] cān pinhān idi barça
İdin͡g ay pādişāh-ı bār-gāh-ı lā-mekān peydā

9 Çü ḳılmaḳ istedin͡g rengīn gülistān-ı ẓuhūrın͡gnı

---

2 Bu dize vezne uymamaktadır.

Ḳara tofraḳ[ı]dın ḳıldın͡g gül ü hem erġavān peydā

10 Açıp her ḫār ᶜālem gülşeni içre yüz elvān gül
Birip eşcār [u] es̱mār oldı bāġ u bāġ-bān peydā

11 Kelām-ı mūcizin͡g boldı çü iki ḥarfġa āmir
Nebātāt u cemādāt u hem oldı ins ü cān peydā

12 Çü her gül efseriġa bergidin yüz laᶜl ḳondurdın͡g
Alar vaṣfıda bülbüllerġadur min͡g dāsitān peydā

13 Ni nefᶜ ü ni żarar Kāmil an͡ga cürm ü s̱evābın͡gdın
Sini çün eyledi ḳılmaḳġa munda imtiḥān peydā

3

[2b]

Mefᶜūlü Fāᶜilātü Mefāᶜīlü Fāᶜilün

1 Kön͡glümge ḳurb-ı vaṣlın͡g irür müddeᶜā an͡ga
Yā Rāb ḫayālin͡g eyle müdām āşinā an͡ga

2 Ġaflet ġubārı tīre kön͡gül közgüsin ḳılur
Āgāhlıḳ küli bile yitkür cilā an͡ga

3 ᶜİṣyān ḫazānı itti kön͡gül gülşenin yitür

Tevbe bahārıdın yana neşv ü nemā an͡ga

4 Ser-geşte-i ṭarīḳ-i ḍalālet durur dilim

Luṭfun͡gnı eyle rāh-nümā-yı hüdā an͡ga

5 Kön͡glümge kām eyleme mihrin͡gdin özgeni

Birgil muḥabbetin͡g ḳuyaşıdın żiyā an͡ga

6 Murġ-ı dilim muḳayyed-i dām-ı heves durur

Bu ḳayddın kerem bile birgil rehā an͡ga

7 Kāmilni maḥv-ı ḥüsnün͡g itip ḳılma cilve-ger

Āyīne-i dilinde ruḫ-ı mā-sivā an͡ga

4

[2b, 3a]

Feᶜūlün Feᶜūlün Feᶜūlün Feᶜūl

1 Ḳadin͡g naḫl-i bāġ-ı nezāket man͡ga

Ḳaşın͡g şekli tīġ-ı şehādet man͡ga

2 Cebīnin͡g meh-i enver-i şām-ı ḳadr

Yüzün͡g mihr-i ṣubḥ-ı saᶜādet man͡ga

3 Muṭāfım minin͡g āsitānın͡g durur

Ḳapun͡g kildi bāb-ı ziyāret man͡ga

4 Bihişt berindin köp evlā durur

Ḥużūrın͡gda bir laḥża ṣoḫbet man͡ga

5 Rükūᶜ vü sücūdum irür ḳaddiġa

Mü’ez̲z̲in dime ḳadd ü ḳāmet man͡ga

6 Kötermin başım cāde[?]-i ᶜaşḳdın

Ki budur ṭarīḳ-i selāmet man͡ga

7 Bu yoldın ayurman yüzim uçrasa

Eger her ḳademde yüz āfet man͡ga

8 İçip zehr-i ḳahrın͡g ni ḫoşnūd min

Kerekmes durur şehd ü şerbet man͡ga

9 Kön͡gül ḫūy ḳıl miḥnet ü ġam bile

Ki maṭlūb imes ᶜayş u rāḥat man͡ga

5

[3a-b]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

1 Tā ᶜitāb āġāz ḳıldı ol ḳuyaş-sīmā man͡ga

Tīre zindāndın beterdür bu yaruḳ dünyā man͡ga

2 Ṣoḥbetide bāde-i luṭfıġa maḫmūr olmışam

Ḥācet irmes gülşen içre sāġar u ṣahbā man͡ga

3 Kiçe kündüz ḫord u ḫᵛābım renc-i bī-ḫodlıḳ irür

Terk-i mihr itdi nigār-ı tünd-ḫūyım tā man͡ga

4 Dehrni birse nite͡ng eşkim fenā seyl-ābıġa

Közlerim çün çeşme-sār olmış kön͡gül deryā man͡ga

5 Yörümek olturmaḳımġa baḳıban ᶜayb eyleme͡ng

Hem-nişīn ḥayrānlıġ olmış hem-ᶜinān sevdā man͡ga

6 Hecride sūz-ı nihānım öltürür bir kün mini

Ḳılmasa ḳahr u melāli bāᶜis̱in ifşā man͡ga

7 Ḳılma yā Rab hīç kişi miᶜrāc-ı iḳbālini pest

Raḥm iterler barça ehl-i şehr ile ṣaḥrā man͡ga

8 Ol ki dāyim körsetürdi ṣadr-ı meclisde orun

İmdi barsam kefşinin͡g ornıda birmes cā man͡ga

9 Ḳaysı bir külfetġa ṭāḳat eylesün maḥzūn kön͡gül

Çarḫ-ı dūndın her nefes yüz ḥādis̱e peydā man͡ga

10 Ni ḳatıġ ḥālimni dir aḥbāb [u] dil-dār allıda

Ni özüm ayturġa bardur ḳudret ü yārā man͡ga

11 Bu cihān-ı pūçdın kiçmekke ᶜār itsem niten͡g

Himmetin͡g şoldur mu dip ṭaᶜn eyler istiġnā man͡ga

12 Dil-şikest ü yüz ḳara ḳıldı nigīn yan͡glıġ mini

Ḳılman͡gız imdi emāret ḥarfini inşā man͡ga

13 Tapmasam şeh iltifātın bir nefes Kāmil gibi

Bi’llāh yoḳdur ḥüsn gibi dünyā vü mā-fi-hā man͡ga

6

[3b, 4a]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

1 Ol perī-peyker kiyip mü ignige çekmen ḳara

Yā libāsın tündin eylep mü meh-i rūşen ḳara

2 Dilberim dāyim kiyer şeb-reng ton ol vechdin

Kim körünmiş ilġa barça rengdin aḥsen ḳara

3 Dür tişin͡g hecride boldım eşk-rīz ol nevᶜ kim

Toldurupdur min güherdin ceyb ile dāmen ḳara

4 Eylegen baḫtım ḳara ol kim san͡ga çün eyledi

Ḳaş ḳara vü ḫaṭ ḳara vü çeşm-i fitne-fen ḳara

5 Ol gül-i raᶜnā cemālin körmesem ger bāġ ara

Bar durur gülşen közümge eyle kim külḫan ḳara

6 Tüşmegünçe nāveki kön͡glümni rūşen bolmadı

Bolġusı her öy kim anda bolmasa revzen ḳara

7 Ṣāf dillik isteseng͡ dāyim tevāżuᶜ-pīşe bol

Kim ḳılur anı tekebbür birle mā' u min ḳara

8 Ḳıl yaḳīn ḥāṣıl kön͡gülġa isteseng͡ dīdār-ı yār

Yoḳsa ol közgüni eyler vehm birle ẓan ḳara

9 Yana bir aḳşam kilip şemᶜ-i şebistān bol an͡ga

Kim ᶜiẕārın͡g hecride Kāmilġadur mesken ḳara

7

[4a]

Feᶜūlün Feᶜūlün Feᶜūlün Feᶜūl

1 Lebin͡gġa bihişt içre Kevs̱er fedā

Sözün͡gġa ṣadef içre gevher feda

2 Yüz ü zülfin͡ge sünbül ü gül esīr

Ḫaṭ u ḫālin͡ge müşk [ü] ᶜanber fedā

3 ᶜİẕār u leb ü ḳāmet ü çeşmin͡ge

Gül ü ġonçe vü serv [ü] ᶜabher fedā

4 Leb ü ḳadd ü sīb-i zenaḫdānın͡ga

Kön͡gül ṣudḳa cān vālih ü ser fedā

5 Ḳudūmın͡gġa hem taḫt irür taḫt-ı pā

Anın͡g dik ki başın͡gġa efser fedā

6 Başın͡gdın yan͡ga aylanur ṣubḥ [u] şām

Ay u kün san͡ga bolmasa ger fedā

7 Közüm dik nidin boldı leb-rīz eşk

Lebin͡gġa imes bolsa sāġar fedā

8 Hemīşe kötermes başın ṣafḥadın

Ḫaṭın͡gġa meger boldı mısṭar fedā

9 Ḳoyar baş ayaḳın͡gġa niçün san͡ga

İmes bolsa zülf-i muᶜanber fedā

10 Yolun͡gġa açuḳ çeşm-i ḥayrān gibi

San͡ga bolġalı mihr-i enver fedā

11 Fedā bolsa Kāmil an͡ga ḫūblar
Niten͡g şehġa bolġusı leşker fedā

8

[4b]

Mefāᶜilün Feᶜilātün Mefāᶜilün Feᶜilün

1 Ni sūd açılsa gül olsa bahār ġurbet ara
Man͡ga ki bolmasa yār u diyār ġurbet ara

2 Açılmadı çemenistān hevāsıdın kön͡glüm
Közümġa gül irür andaḳ ki ḫār ġurbet ara

3 Firāḳ deştide bir müşk-bū ġazāl istep
Közümni ḳıldı çü dām intiẓār ġurbet ara

4 Yıraḳ tüşgeli aḥbāb-ı ṣoḥbet-i meydin
Neşāṭ-ı cāmıġa boldım ḫumār ġurbet ara

5 Çemende gül dik eḥibbā vaṭan ara ḫandān
Çü lāle bağrım irür dāġ-dār ġurbet ara

6 Vaṭanda közüme çengel-sitānçe yoḳ Maḥmūd

Ayāz-ı bāġıda tutdum ḳarār ġurbet ara

7 Çıḳay vaṭan ṣadefidin dime güher yan͡glıġ

Egerçi bolsa san͡ga iᶜtibār ġurbet ara

8 Nihān it özni vaṭan Ḳāfı içre ᶜAnḳā dik

San͡ga yoḳ olsa murād iştihār ġurbet ara

9 Vaṭanda sākin olup seyr it ᶜālem-i bālā

Seferni eylemegil iḫtiyār ġurbet ara

10 Peyamber aydı ki *ḥubbü'l-vaṭan mine'l-īmān*[3]

Çü yitti semᶜin͡ge bu sözni bar ġurbet ara

11 Tap imdi Ḫīveḳ ile pehlevānnı Kāmil isen͡g

Dime Buḫār-ı Şerīf-i mezār ġurbet ara

9[4]

[4b, 5a]

Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün

1 Ne tenhā der behārān sebz-é reyyān gol-şen-é mīnā

Por est ez gol der eyyām-é ḫezān hem dāmen-é mīnā

---

[3] "Vatan sevgisi imandandır" anlamına gelen hadis-i şerif. Hadis meali için bkz. https://www.beyaztarih.com/makale/vatan-sevgisi-imandandir-ne-demek

[4] Farsça.

2 Zé hécr-é le^{c}l-é méy-gūnét ço men ẖūn mīẖorem dāyém
Bé her meclés ez ān bāşed zé ḳulḳul [...] mīnā

3 H̱iyāl-é le^{c}l-é ū dāred monevver ẖāné-yé délrā
Nesūzāned çerāġ-é men bé ġéyr ez rowġen-é mīnā

4 Nedāred sīné-ṣāfān rāz-é dél z'ehl-é cehān pénhān
Ké césm-é men neşod mestūr ez pīrāhen-é mīnā

5 ^{c}Eceb neb'ved eger bī-veṣl-é ū çon césm-é bī-cānem
Ké rūḥ [o] rāḥ dāyém zéndé mīdāred ten-é mīnā

6 H̱oş ān meclés ké bā ḥokm-é şeh-é ẖūbān koned memlū
Séfāl-é teşnégānrā ez cevāhér ẖāzén-é mīnā

7 Ço bīned dél-berān der gérd-é ū ẓāhér koned cowlān
Bé her meḥfél ço cām [o] sāġer ez pīrāmen-é mīnā

8 Zé méy serşār şow ger mest ẖ^{v}āhī şo^{c}lé-yé ġemrā
Ké meḥfūẓ est ez berḳ-é ḥevādés ẖermen-é mīnā

10

[5a-b]

Feᶜilātün Feᶜilātün Feᶜilātün Feᶜilün

1 Her niçe eyleben iẓhār-ı feṣāḥat şuᶜarā
Saçar ilge dür-i deryā-yı belāġat şuᶜarā

2 Açıban luṭf-ı melāḥat gülin eşᶜārıdın
Reng-bū-yı çemen-i fażl-ı feṭānet şuᶜarā

3 Ḳılsalar her niçe iẓhār-ı ṣadāḳat şeb ü rūz
Körer utrusıda her demde ṣadāḳat şuᶜarā

4 Ḳılmas ümmīd [ü] ḳılur şükr-i şerāret ilinin͡g
Til ü ilgidin eger ḳalsa selāmet şuᶜarā

5 Ḥaḳ sözin şāh u gedā ḳaşıda kitmey itmes
Bu cihetdin hedef-i tīr-i melāmet şuᶜarā

6 Yaḫşıdur ḳāniᶜ-i ḳaşşāḳ-ı ġanī ṭāmiᶜdin
Tutdı bu vechdin āyīn-i ḳanāᶜat şuᶜarā

7 Ḳılmas ölgende ṭamaᶜ sifle tüvān-gerlerdin
Bar durur cevher-i āyīne-i himmet şuᶜarā

8 Ḳılmaġay cāhil [ü] nādānġa iṭāᶜat hergiz[5]

Körmese bir kişidin ḥükm-i siyāset şuᶜarā

9 Çün iṭāᶜat-ı ulu'l-emr-i vücūbın biledür

Terk ḳılmas nefisi vācib [ü] sünnet şuᶜarā

10 Kiçe gündüz ḳıladurlar süfehāġa ḫidmet

Gerçi şāyeste-i evreng-i ṣadāret şuᶜarā

11 Bar alardın niçe bī-kārlar ᶜizzetde ziyād

Til ü ilgi bile hem eylese ḫidmet şuᶜarā

12 Kör ki baḳḳāl ile ᶜuṣārçe yoḳ ḳadrleri

Körküzüp dehr ara envāᶜ-ı ṣınāᶜat şuᶜarā

13 İmdi sāḥ söz düri Kāmil ṣadef-i ṭabᶜın͡gdın

Taptı şeh ḥażretide ḳadr ile ḳıymet şuᶜarā

11

[5b, 6a]

Feᶜūlün Feᶜūlün Feᶜūlün Feᶜūl

1 Man͡ga ay perī köp ᶜitāb eyleme

Ġam otıġa baġrım kebāb eyleme

[5] Bu dizedeki "hergiz" kelimesi metin boyunca uzun olarak "hergīz" şeklinde yazılmış olup bizce kısa okunması daha doğru bulunmuştur.

2 Tüzüp ṣoḥbet ehl-i cehālet bile
Kemāl ehlidin ictināb eyleme

3 Viṣālin͡gde rāḥat yitürgil demī
Firāḳın͡gda dāyim ᶜaẕāb eyleme

4 Çü kildin͡g ḳaşımġa kitermin diben
Yana ᶜömr yan͡glıġ şitāb eyleme

5 Ḥużūrın͡gda ḫandān itip düşmenim
İşikde közümni pür-āb eyleme

6 Ḳavup maḫlesin͡gdin mini ġayrnı
Maḳāmımda nāyib menāb eyleme

7 Mini sāye dik ḫāk-sār eyleben
Anı ser-bülend āfitāb eyleme

8 Zaġanġa birip bülbül ornıda cāy
Hümā hem-nişīnin ᶜuḳāb eyleme

9 Ḳılıp yād şāyeste ḫidmetlerim
Ḫaṭā birle sehvim ḥisāb eyleme

10 Baḳarda közüm çehre-i luṭfın͡ga

Ġażab birle ḳahrıŋ niḳāb eyleme

11 Firāḳıŋda Kāmilni nā-kām itip

Nifāḳ ehlini kām-yāb eyleme

12[6]

[6a-b]

Mefᶜūlü Fāᶜilātü Mefāᶜīlü Fāᶜilün

1 Éy dél-robā-yé meh-veş-é bī-dād-fen biyā

V'éy gol-ᶜéẕār-é ẓālém-é péymān-şéken biyā

2 Tā çend rem konī zé men ez dél ço ṣebr [o] hūş

Bī-to nedārem āgehī ez ḫᵛīş-ten biyā

3 Bī-ḫāl-é ᶜāréż-é to der āteş-geh-é férāḳ

Tā kéy sépend-vār merā sūḫten biyā

4 Tā ṭeᶜné-zen şeved bé nezāhet béhéştrā

Éy āb-rūy-é ḥosn bé ṣeḥn-é çemen biyā

5 Gol-çīn-é émbésāṭ şevem tā zé bāġ-é ᶜéyş

Éy now-behār-é ḥosn bé īn encomen biyā

[6] Farsça.

6 Tā gerded eşk zīr bé ḥāl-é gol-i ᶜendelīb

Sūy-é çemen bé ᶜāréż-é gol ẖendé-zen biyā

7 Éy yād-é leᶜl-é yār helākem zé hécr-é to

Geşté merā véṣāl-é to cān der beden biyā

8 Tā çend rem konī zé men ez dél ço ṣebr [o] hūş

Reḥmī nomūdé ẖod bé men éy māh-é men biyā

9 Kāmél ṣéfet nés̱ār konem der bé meḳdemét

Ez çéşm-é ẖod bé kolbéem éy sīm-ten biyā

13

[6b, 7a]

Feᶜūlün Feᶜūlün Feᶜūlün Feᶜūl

1 Muḳavves ḳaşın͡g ḥasreti cān ara

İrür eyle kim ḳavs ḳurbān ara

2 Ḥicāb alma yüzdin ki örtenmesün

Cihān ot tüşüp ins ile cān [ara]

3 Melekdür mü sin ḥūr yāẖud perī

Ki maᶜdūm mānendin͡g insān ara

4 Digey ḫārlar içre bir tāze gül

Birev ger seni körse ḫūbān ara

5 Yüzün͡g körmese bāġ ara gül nidin

Boyalmış yüzin yırtıban ḳan ara

6 İrür çeşme-i zemzem içre hilāl

Vü yā ḫāl-i müşkīn zenaḫdān ara

7 Raḳīb oldı vaṣlın͡g meyi birle mest

Min-i ḫaste maḫmūr-ı hicrān ara

8 Ḫaṭın͡g içre gül-fām laᶜlin͡g müdür

Vü yā berg-i gül tüşdi reyḥān ara

9 Vü yā ḳayd-mendüde müşkīn ġazāl

İrür mü közün͡g yoḳsa müjgān ara

10 Elif dik ḳadin͡gni ḫırāmende eylep

Vaṭan ḳıl kilip gülşen-i cān ara

11 Cenābın͡gda vaṣlın͡g tilermin müdām

Gedā dik ki der-gāh-ı ṣulṭān ara

12 Hücūm itken ᶜuşşāḳ mu devrin͡ge

Vü yā mūr gerd-i Süleymān ara

13 Muḥammed ise yār Kāmil man͡ga
Ni ġam ġarḳ isem baḥr-ı ᶜiṣyān ara

14

[7a-b]

Feᶜūlün Feᶜūlün Feᶜūlün Feᶜūl

1 İlāhī niçe köp cināyet man͡ga
Kerem eyle ᶜafv u ᶜināyet man͡ga

2 Ḍalālet ṭarīḳide ser-geşte min
Reh-i rāstġa ḳıl hidāyet man͡ga

3 Mey-i ᶜilmdin mest-i ᶜirfān itip
Naṣīb itme cām-ı cehālet man͡ga

4 Tün ü kün siyeh-mest-i tevfīḳ itip
Kerem eyle cām-ı diyānet man͡ga

5 Salıp barça ḳılmışlarım yādıma
İçür imdi rāḥ-ı nedāmet man͡ga

6 Ḥabībin͡g şefīᶜ eyle yevmü'l-ḥisāb

Bolur yoḳsa ol kün ḳıyāmet man͡ga

7 Ṭamaᶜ dāmenini ḳolumdın ayır

Bir öziġa ceyb-i ḳanāᶜat man͡ga

8 Çıḳar her kün allımġa yüz nevᶜ ġam

Kerem eylegil ṣabr u ṭāḳat man͡ga

9 Ni bir yek-dil ü yek-cihet rāz-dār

Ni mun͡glaşġu dik yār u ülfet man͡ga

10 Ni şeh ḥażretide man͡ga iᶜtibār

Ni bar ḫalḳ ḳaşıda ḥürmet man͡ga

11 Ni ḥālimni dir şāhġa bir kişi

Ni bardur özüm dirge cür'et man͡ga

12 Ḥadim yoḳ söz ayturġa il ḳaşıda

Müyesser imes laḥẓa ḫalvet man͡ga

13 Birürler şeb ü rūz Kāmil gibi

Kön͡gül dost düşmen ḫacālet man͡ga

15

[7b, 8a]

Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün

1 Tutun͡glar bir bir onın͡g ṣoḥbetini muġtenem aḥbāb
Ki barça bolġumız nevbet bile bir bir ᶜadem aḥbāb

2 Tiriglikde bilin͡gler yaḫşı yār u āşinā ḳadrin
Yoḳ irse ḳılġanır ölgeç peşīmān u nedem [aḥbāb]

3 Yitüşse dostdın yüz ġam anı ᶜayş [u] neşāṭ an͡glan͡g
Bilin͡gler şehddin şīrīn anı ger birse sem [aḥbāb]

4 Besī artuḳ durur aġyārnın͡g luṭf-ı vefāsıdın
Cihānda her niçe cevr ü cefā ger ḳılsa hem aḥbāb

5 Hemīşe yek-dil ü yek-renglik birle tüzün͡g ülfet
Ḥużūrıda ḳılıp medḥ itmen͡giz ġaybıda dem [aḥbāb]

6 Bolun͡g ni yitse ḳassām-ı ezeldin şākir ü ḳāniᶜ
Yimen͡g dünyā vü mā-fī-hā üçün bir ẕerre ġam aḥbāb

7 Muṣībet yitse bī-ṭāḳatlıġ eylep ḳılman͡gız nāle
Rıżā vü ṣabr yolıda bolun͡g s̱ābit-ḳadem aḥbāb

8 Ḳoyup māżī [vü] müstaḳbelni eyleñ Tiñriġa ṭāᶜat

Ġanīmet dem bu demdür dem budur dem bu dem aḥbāb[7]

9 Çü Tiñri dip durur Ḳur'ānda *küllü men ᶜaleyhā fān*[8]

Cihānda hīç cānlıġ ḳalmaġay bolmay ᶜadem aḥbāb

10 Barurda dehr-i fānīdin ber-ā-berdür gedā vü şāh

Ḳanı İskender ü Dārā ḳanı Behrām [u] Cem aḥbāb

11 Bilip ni yitse Ḥaḳdın ger ġam u ger ᶜayş Kāmil dik

Bolup rāżī vü ṣābir dimeñiz lā vü naᶜam aḥbāb

16[9]

[8a-b]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

1 Bes ké şod bī-rūy-é ḫūbét zār o géryān āfitāb

Şod ser-ā-pā der ġemét yék-çéşm-é ḥéyrān āfitāb

2 Bes derā her rūz ez meşréḳ bé meġréb tāḫten

Nīst ger der costocūyét germ-é cowlān āfitāb

---

[7] Bu dize vezne uymamaktadır.

[8] Rahman Suresi'nin 26. ayetine gönderme yapılmıştır. "Yeryüzünde bulunanların hepsi fanidir" anlamına gelmektedir. Ayet meali için bkz. https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Rahm%C3%A2n-suresi/4927/26-28-ayet-tefsiri

[9] Farsça.

3 Tā ké şod ẖor-şīd ṭālé^{c} ez ofoḳ hergiz nedīd
Çon cemāl-é bā-kemālét çéşm-é dowrān āfitāb

4 Ẕerré sān ehl-é cehān çon vāléh-é dīdār-é ūst
Ger ne şod ez méhr-é roẖ-sār-é to tābān āfitāb

5 Ḫālhā dīdem bé dowr-é ^{c}āréżéş k’eṣlā nedīd
Ber felek der gérd-é meh īn kowkeb-éstān āfitāb

6 Ber ser-é ehl-é cehān her rūz bāşed zer-feşān
Ber zer-é envār gūyā āmedé kān āfitāb

7 Çon ne ber-dāred zé roẖ-sāréş ^{c}ereḳhā cebhéeş
Ref^{c} mīsāzed zé gol-şen şebnem-éstān āfitāb

8 Bī-ser o pā geşt çon der costocūy-é veṣl-é ū
Geh bé cébhé geh bé pehlū şod şétābān āfitāb

9 Ġorré men'şīn ber ^{c}orūcét ez nozūl endīşé kon
Mīkoned gerdūn bé ẖāk-é tīré pénhān āfitāb

10 Ser-bolendīrā ġenīmet dān zemānī bīş nīst
Hest ber owc-é felek yék rūz méhmān āfitāb

11 Medfenét Kāmél bé ẖāk-é tīré bāşed ^{c}āḳébet

Ger to bāşī der sépéhr-é şowket-é şān āfitāb

17

[8b, 9a]

Mefᶜūlü Fāᶜilātü Mefāᶜīlü Fāᶜilün

1 Mihr-i ruḫın͡gġa bende vü hem çāker āfitāb
Bu vechdin ḳoyar ḳademin͡gġa ser āfitāb

2 Ḫūrşīd-i ᶜārıżın͡g ḳaşıda bolmasa ḫacel
Niçün bolur geh aḥmer geh aṣfer āfitāb

3 Ehl-i cihān cemāliġa müştāḳdur nidin
Ger bolmas irse dilber-i sīmīn-ber āfitāb

4 Rūy-ı zemīn musaḫḫarıdur bu sipāh ile
Her tün nücūmdın yıġadur leşker āfitāb

5 ᶜAdl itkeli ḳarīb ü baᶜīd ilġa ṣubḥ u şām
Mesned-nişīn ü bāḫter ü ḫāver āfitāb

6 Mümkin imes sinin͡g gibi ferzend toġmaḳı
Ger bolsa hem ata ḳamer ü māder āfitāb

7 Ay şāh ġırre bolma cihān taḫt-cāhıġa

Ger bolsa efserin͡g ḳamer ü gevher āfitāb

8 Mümkin imes ḳutulmaḳ ecelnin͡g ẖadengidin

Bolsa başın͡gda ay siper miġfer āfitāb

9 Bed-mest bolma devr ara ger bolsa hem san͡ga

Sāḳī Mesīḥ mey şafaḳ u ṣāġar āfitāb

10 Rızḳ andın iste kim keremī maṭbaẖı ara

Bir tūde gül durur felek ü aḥker āfitāb

11 Kāmilġa yā Rab eyle kerem ebri sāye-bān

Kilgende nīze boyı gibi maḥşer āfitāb

18[10]

[9a-b]

Mefāᶜīlün, Mefāᶜīlün, Mefāᶜīlün, Mefāᶜīlün

1 Béḥemdé'llāh merā şod ṭāléᶜ o éḳbāl rām ém-şeb

Ké ān veḥşī ġezāl-é moşk-bū āmed bé dām ém-şeb

2 Zé kolfet-ẖānéem éy tīrégīhā reẖt ber-dārīd

Ké īncā pertow-endāz est īn māh-é temām ém-şeb

---

[10] Farsça.

3 Kéşīd éy ẖéyl-i ġem ez ᶜéşret-é dél dest-é yeġmārā

Ké dāẖél şod bé īn kéşver şeh-é ṣāḥéb-néẓām ém-şeb

4 Zé yomn-é meḳdem-é ān meh-léḳā-yé seᶜd-eẖter şod

Merā beẖt o seᶜādet rām çerẖ-é dūn bé kām ém-şeb

5 Delīl-é dél boved yād-é ḳedéş ber Keᶜbé-yé veṣléş

Névéştem z'ān eléfrā der miyān-é dāl o lām ém-şeb

6 Ṭereb-gāhéş zé séyl-āb-é ḥevādéṯ der emān bādā

Résānīd ū bénā-yé kolfetemrā énhédām ém-şeb

7 Der īn meḥfél yékī ẖendān şeved çendīn déger géryān

Merā īn nokté şod mefhūm ez mīnā o cām ém-şeb

8 Zé āsīb-é seḥer yā Reb négeh dāréş ké tā bāşed

Ço ᶜomr-é Ḫéżr tā ṣobḥ-é ḳiyāmet mostedām ém-şeb

9 Némīāyed bé Kāmél yād-é āb-é zéndégī eknūn

Ké nūşīd ez leb-é ū şerbet-é yoḥyi'l-ᶜéẓām ém-şeb

19

[9b]

Mefᶜūlü Fāᶜilātü Mefāᶜīlü Fāᶜilün

1 Tā key yürey yolun͡gda közüm yaşın aḳturup

Tindür yaşım közümni cemālin͡gġa baḳturup

2 Cān u dil oldılar ṭaleb-i vaṣlın͡g içre güm

Hicrānda ḳoymaġıl bu ikevni ulaḳturup

3 Avvāre min hevā vü heves deştide müdām

[...] ṭınāb-ı ᶜaşḳnı boynumġa taḳturup

4 Mir’āt-ı ḫāṭırın͡gġa cilā yitkürey disen͡g

Kül eyle şevḳ otıġa vücūdun͡gnı yaḳturup

5 İç bāde-i ḥaḳīḳat terk it mecāznı

ᶜĀḳil kişi Ḳur’ānı pesend itmes aḳturup

6 Ger ḳoymasan͡g bu ᶜālem ara nīk-nāmlıġ

Altunġa sūd tapmaġun͡g atın͡gnı ḳaḳturup

7 Kāmımġa ḳoy kerem meyi yā Rab çü ḥavl-i ḥaşr

Peltik tilimni eylese aġzım ḳuraḳurup

8 Fażlın͡gnı ḳıl muḥāfıẓım velīk ḳoymaġıl[11]

Cismimni mūr mārġa ḳabr içre çaḳturup

9 Kāmil hemīşe fecr namāzın͡g ḳażā bolur

Sin daġı pür-edā oḳuġıl ırtaraḳ turup

20

[9b, 10a]

Mefāᶜilün Feᶜilātün Mefāᶜilün Feᶜilün

1 Naṣībim oldı lebin͡g firḳatide tā ḫūn-āb

İrür ger olsa mey-i lāle-gūn man͡ga ḫūn-āb

2 Revā mu bu ki bolup ġayr-ı bāde-nūş-ı viṣāl

Müdām içip min-i bī-kes firaḳ ara ḫūn-āb

3 Bu kim hemīşe lebin͡g firḳatide ḳan yutaram

Naṣībim itti meger sāḳī-i ḳażā ḫūn-āb

4 Bu nevᶜ ḳanım iter nūş çeşm-i bīmārın͡g

Anın͡g bu żaᶜfıġa gūyā irür devā ḫūn-āb

5 Leb ü közün͡g ġamıdın ḫord u ḫᵛābım andaḳdur

Ki uyḳudur man͡ga bī-ḫodlıġ u ġıẕā ḫūn-āb

[11] Bu dize vezne uymamaktadır.

6 Ni ẓulm idi bu ki bīgāneler viṣāl meyin

İçip firāḳın͡g ara ḫayl āşinā ḫūn-āb

7 Sipihr sefele-nevāz olmasa nidin ḳolıdın

Mey-i murād içiben dūnlar ezkiyā ḫūn-āb

8 Dime sipihr-i ḳażādın ni kilse allın͡gġa

An͡ga içürmekidin bar ni müddeᶜā ḫūn-āb

9 Lebin͡g meyi bile birgil ḥayāt Kāmilġa

Helāk ḳılġusıdur yoḳsa dilberā ḫūn-āb

21[12]

[10a-b]

Mefᶜūlü Fāᶜilātün Mefᶜūlü Fāᶜilātün

1 Cān u kön͡gülge eylep ᶜaşḳın͡g müdām yā Rab

Ol bādedin mini ḳıl mest-i müdām yā Rab

2 Ḫāk-i derin͡gde cismim tofraḳ gibi muḳīm it

Her sifle der-gehini ḳılma maḳām yā Rab

3 Her ġamze ḫançeridin kön͡glümni ḳılma mecrūḥ

[12] Bu gazelin mahlas beyti bulunmamaktadır. Gazelin son beyti ile diğer gazelin başlangıcı arasında dört satır boşluk bırakılmıştır. Muhtemelen daha sonra devam etme düşüncesiyle hareket edilmiştir ve mahlas beyti de bu yüzden yoktur.

Tīġ-i ġamın͡gġa anı ḳılġıl niyām yā Rab

4 Ḫayl-i heves hücūmı kön͡glümni bozdı ḳılġıl

Bu mülk içre ᶜaşḳın͡g ṣāḥib-niẓām yā Rab

5 Cins-i s̱evābdın sin ḳılma mini tehī-dest

ᶜİṣyānġa naḳd-i ᶜömrim bolġaç tamām yā Rab

6 Kön͡glüm ġazālı ᶜazm-i deşt-i menāhī eyler

Tevfīḳ dāmı birle ḳıl anı rām yā Rab

22

[10b, 11a]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

1 Ay muᶜallā ḫar-gehin͡g gerdūn-ı vālā boldı tut

Anda ṣubḥ u şām ḫādim māh-ı beyżā boldı tut

2 Körküzüp allın͡gda çākerlik selāṭīn-i cihān

Āsitānın͡gda kemīne bende Dārā boldı tut

3 Rezm-gāh içre ḳılıp Mirrīḫ ḫiẕmetkārlıḳ

Bezm-gāhın͡g içre Zühre ᶜişret-efzā boldı tut

4 Başın͡ga zerrīn siper ḫūrşīd olup rumḥın͡g şihāb

Eşbehin͡g cevlān-gehi çarḫ-ı muᶜallā boldı tut

5 Meclisin͡gde sīm-gūn sāġar bolup bedr-i münīr

Kevs̱er ü zemzemdin ol sāġarġa ṣahbā boldı tut

6 Çarḫ olup ārām-gāhın͡g mihr-i ᶜālem-tāb dik

Hem-nişīn ü hem-demin͡g anda Mesīḥā boldı tut

7 Taḫtın͡g esfel pāyesi bu künbeẕ-i aᶜlā bolup

Anın͡g ednā pūşişin zer-beft-i ḫārā boldı tut

8 Her ḳaçan ḳılsan͡g Sikender-vār seyr ü baḥr ü ber

Mehce-i tūġın͡gġa zīb *innā fetaḥnā*[13] boldı tut

9 Müddet-i ᶜömrin͡g bolup yüz Ḫıżr ᶜömridin ziyād

Tā ebed özni selāṭīn içre yektā boldı tut

10 İnḳıyād iẓhār itip emrin͡gġa ᶜālī-cāhlar

Tābᶜın͡g Hindū Bedaḫşān u Buḫārā boldı tut

11 Muḫtaṣar bu kim Ḫudā sansız cihān īcād itip

Barçasıġa özni şāh-ı ḥükm-fermā boldı tut

---

[13] Fetih Suresi'nin "İnnâ fetahnâ leke fethan mübînâ" şeklindeki ilk ayetine atıfta bulunulmuştur. Türkçe meali: "Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik." Ayet meali için bkz. https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/sure/48-fetih-suresi

12 ᶜĀḳıbet kitkün͡g cihāndın barçadın eylep vedāᶜ
Bes bu maᶜdūdātnı yā bolmadı yā boldı tut

13 Yā Rab olġan çaġda fażlın͡g ilge settārü'l-ᶜuyūb
Kāmil-i ᶜāṣīni ᶜiṣyāndın müberrā boldı tut

23

[11a-b]

Mefāᶜilün Feᶜilātün Mefāᶜilün Feᶜilün

1 Tefā'ül eyler idin͡g ay kön͡gül ḳılıp niyyet
Ki refᶜ bolġusı dip tāze yelde naḥsiyyet

2 Çü ḳılmas aḫter-i baḫtım sefer menāzilġa
İḳāmet itti meger burc-ı naḥsda niyyet

3 Muḥarrem oldı ḥarām oldı ilge külfet-i ġam
Velīk bir man͡ga yüzlenmedi refāhiyyet

4 Cihān-ı būḳalemūn ḥādiṣāt-ı fikridin
Yitüşmedi bu perīşān kön͡gülge cemᶜiyyet

5 An͡ıng dik olmışam uşbu diyārda bī-kes
Ki ḳatil ḳılsalar almaḳġa yoḳ kişim diyyet

6 Yıraḳ tut cühelā iḫtilāṭıdın özni

Ki otġa yaḳmaḳ olupdur yavuḳnı ḫāṣṣiyyet

7 Ṭamaᶜnı terk it ü çıḳ kūşe-i ḳanāᶜat ara

San͡ga yoḳ özge cihān içre cāy-ı emniyyet

8 Tamām ḳıldın͡g itip bende ḫiẕmetin ᶜömrin͡g

Hem eylegil gehī maᶜbūdın͡ga ᶜubūdiyyet

9 Tut özni pest ü kiçik barça ḫalḳdın Kāmil

ᶜAẓīm-i āfet irür naḫvet ü enāniyyet

24

[11b]

Mefᶜūlü Mefāᶜilün Feᶜūlün

1 Ay ḫüsrev-i kişver-i melāḥat

Eyler san͡ga ḫūblar iṭāᶜat

2 Kāfir közün͡g oldı ḳāṣid-i cān

Īmānıma küfr-i zülfin͡g āfet

3 ᶜAşḳın͡gda kön͡gülni ay perī-veş

Çāk eyledi ḫançer-i melāmet

4 Köz çehre-i aṣferimġa salsun

Kim istese ᶜaşḳdın ᶜalāmet

5 Sinsiz ġam u derd durur refīḳim

Ḳılsan͡g ni bolur man͡ga refāḳat

6 Vaṣl iste hecr renci çekmey

Kim kāmını taptı bī-riyāżet

7 Yārnın͡g yüzi gül durur ḳadi serv

Kāmil san͡ga serv [ü] gül ni ḥācet

25

[11b, 12a]

Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün

1 Man͡ga ẓulmin kem itmes künbeẕ-i devvār bir sāᶜat

Öger ġam ḫırmenin başımġa yüz ḫar-vār bir sāᶜat

2 Ni ol aydın kilür yıllar ara bir vaṣl peyġāmı

Ni anın͡g meclisidin ayrılur aġyār bir sāᶜat

3 Ni aḥvālimni ᶜarż eylerġa ḥāmī-i muᶜīnim bar

Nişe yıllarda ḥālim eyler istifsār bir sāᶜat

4 Kime bir ḫidmet itsem eylegey öziġa yüz töhmet

ᶜAselġa zehr ü gül öziġa sançar ḫār bir sāᶜat

5 Bolup bīgāne-veş yıllar yamanlıġ āşikār itti

Kime kim āşinālıġ eyledüm iẓhār bir sāᶜat

6 Yiter efġān ki nādān dostlarnın͡g iḫtilāṭıdın

Kön͡gül āyīnesiġa yüz tümen zengār bir sāᶜat

7 Cihān pest ü bülendi sāḳiyā ḳan ḳıldı kön͡glümni

Mini mest-i müdām it ḳoymaġıl huşyār bir sāᶜat

8 Bolur her sāᶜatim bir kün künüm yüz yıl yılım min͡g ay

Man͡ga luṭf itmese şāh-ı felek miḳdār bir sāᶜat

9 Hemīşe üz ṭamaᶜ şāh-ı cihāndın özgedin Kāmil

Disen͡g bolmay cihān içre ẕelīl ü ḫᵛār bir sāᶜat

26[14]

[12a-b]

Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün

1 Bé żeᶜfem mīdéhed ḳovvet ḫiyāl-é fétné bālāyét

Ké dāyém çon eléf bāşed derūn-é cān-é men cāyét

---

[14] Farsça.

2 Bé ḥosn-é nāz-é éstéġnā tevān meḥbūb-é yék-tāyī

Ké çon āyīné coz ^{c}eksét nedīdem méṣl hem-tāyét

3 Boved ez Kowṣer-é férdows āb-é zéndégī béh-ter

Çéked yék ḳeṭré ber cāmem zé le^{c}l-é bādé-péymāyét

4 Nocūm āsā zé ḫeclet māh-rūyān mīşeved pénhān

Eger yék ẕerré tābed méhr-é rūy-é ^{c}ālem-ārāyét

5 Ço şeh-bāz-é bé dām oftādé zār o możṭeréb-ḥālem

Şodem tā pāy-é bend-é ḥelḳé-yé zolf-é semen-sāyét

6 Ne tenhā ber to éy Léylī-şemāyél zār o ḥéyrānem

Ço Mecnūn der rehét ez ẕerré tā ḫor-şīd şéydāyét

7 Ne īn collāb-é gol-ḳend-é ḥekīmān bāşedem nāfé^{c}

Ké mordem z'ārézū-yé şerbet-é le^{c}l-é Mesīḥāyét

8 Siyeh-rūzem ez ān hengām çon kélk-é ḳeżā bén'vīşt

Beyāż-é māh-rūyétrā sevād-é çéşm-é şehlāyét

9 Boved ḫoş-ter zé solṭānī-yé molk-é dehr Kāmélrā

Şeved ger der şomār-é ḫādémān-é bī-ser o pāyét

27[15]

[12b, 13a]

Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün

1 Mehī k'ez méhr-é rūyéş ẕerré-yé méhr-é déreẖşān est
Cehān ber dīdé-yé bīn ez férāḳéş zolmet-éstān est

2 Ḥeyāt-é cāvédānī ez leb-é ū nokté-yé mārā
Torā éy Ḫéżr eger ᶜomr-é ebed ez āb-é ḥéyvān est

3 Moḳīmān-é ser-é kūyéş ne moḥtācend ber cennet
Ké kām-é moddeᶜā ᶜoşşāḳrā dīdār-é cānān est

4 Délem nī bīm o ommīd ez Mesīḥā o ecel dāred
Zé çéşméş būd o nā-būdem goşād o best mojgān est

5 Roẖéş çon geşt ber owc-é seᶜādet ṭāléᶜ o lāméᶜ
Nocūm āsā zé ẖeclet dél-berānrā çéhré pénhān est

6 Ḥécāb-é zolf-é ū bāᶜéṯ bé roẖ-sār-é ço ẖor-şīdéş
Bé çéşmān-é cehān-bīnem ké yowm o léyl yék-sān est

7 Yem-é eşkem çonān şod mowc-zen ez keṯret-é géryé
Ké der çéşmem ḥebāb-é best ū çon çerẖ-é gerdān est

---

[15] Farsça.

8 Merā ᶜéşḳ-é torā ḥosn ez gol o bolbol fozūn bāşed

Bé yék ḥālīm mā feṣl o ḫezān o ger zeméstān est

9 Dél-é Kāmél şod ez yād-é lebéş reşk-é Bedeḫşānī

Konūn her ḳeṭré eşkéş ġéyret-é yāḳūt-é rommān est

28

[13a]

Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün

1 Közüm giryānlıḳıġa ol leb-i ḫandān irür bāᶜis̱

Kön͡gül maḥzūnlıḳıġa külfet-i hicrān irür bāᶜis̱

2 Ġam-ı ᶜaşḳım ulusġa fāş olurġa ay gül-i raᶜnā

Sarıġ ruḫsār üze aḳġan közümdin ḳan irür bāᶜis̱

3 Dil-i tengim açılmas cüz nesīm-i iltifātın͡gdın

Dem-i ṣubḥ olmaḳıġa ġonçenin͡g ḫandān irür bāᶜis̱

4 Niten͡g ol ayġa te's̱īr itmes irse eşksiz āhım

Hedefġa yitmekige tīrnin͡g peykān irür bāᶜis̱

5 Yitürse kön͡glige zaḫm il tili mevzūn sözin͡gdindür

Ṣadef çākiġa yoḳ ḫançer dür-i ġalṭān irür bāᶜis̱

6 Disen͡g āzād olay ġamdın süḫan-senc olma bülbülnin͡g
Ḳafes-bend olmaḳıġa şekkerīn elḥān irür bāᶜis̱

7 Muṣaffādur kön͡gül kāşānesi dāyim ḫayālin͡gdin
Bizerge külbesini mīzbān-ı mihmān irür bāᶜis̱

8 Melūl olma meẕellet tīre-çāhı içre ḳaldım dip
ᶜAzīz olmaḳġa Yūsuf Mıṣr ara zindān irür bāᶜis̱

9 Niten͡g Kāmil Nevāyī yan͡glıġ olsa söz ara ser-mest
Bu ser-ḫoşlıḳġa cām-ı ṣoḥbet-i sulṭān irür bāᶜis̱

29

[13b]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

1 Tā lebi laᶜlidin itti yār iẓḥār-ı ḥadīs̱
Boldı rengīn eyle kim yāḳūt ruḫsār-ı ḥadīs̱

2 Ol bahār-ı ḥüsn-perver nükte-i rengīnidin
Ḫuld bāġı dik mülevven boldı gülzār-ı ḥadīs̱

3 Nāfiᶜ irmestür Mesīḥ enfāsı kön͡glüm renciġa
Laᶜl-i cān-baḫşıdın ayru boldı bīmār-ı ḥadīs̱

4 Sūdı oḳıya ᶜaşḳ cünūnım defᶜiġa [...]

Taḳmasa Leylī-veşim boynumġa ṭūmār-ı ḥadīs̱

5 H̱ārsız gül dāġsız lāleni tapmassın meger

Seyr ḳılsan͡g bāġ-ı maᶜnī birle kuh-sār-ı ḥadīs̱

6 Muġtenemdür ṣoḥbet-i aḥbāb bes ol zümredin

Güldin artuḳ bil san͡ga sançılsa ger ẖār-ı ḥadīs̱

7 Bes ḳatıġ ẖāmūşlıḳ mihrin aġız dökenġa[16]

H̱abs-i maᶜnī bes kesād ü süst bāzār-ı ḥadīs̱

8 Gerçi dirler cīfedür dünyā an͡ga ṭālib kilāb

Ṣıdḳ-ı dildin hīç kişi bolmaslar iḳrār-ı ḥadīs̱

9 Ḥubb-ı dünyā bes ki Kāmil ger ḳılıpdur ẖalḳnı

Hīç kişi almas ḳulaḳġa dürr-i şehvār-ı ḥadīs̱

30

[14a-b]

Mefāᶜilün, Feᶜilātün, Mefāᶜilün, Feᶜilün

1 Bozuḳ kön͡gülni ger ābād istesen͡g çek renc

Ki bu ẖarābede bī-renc ḥāṣıl olmas genc

[16] Bu dize vezne uymamaktadır.

2 Disen͡g ki ġamdın olay ferd bolma hergiz cüft
Cihān ᶜarūsıġa kim körküzür delāl ile ġunc

3 Ḥazīn-i nikbet [ü] ḫoşnūd-ı devlet olma eger
Muṣāḥib olsa san͡ga ᶜaḳl u dāniş ü ferhenc

4 Disen͡g felekke çıḳay ferd olup Mesīḥā dik
Kön͡gülni ḫālī it aġyārdın çü ḫāne-i ḫanc

5 Kön͡gülge yitmese eṣnām-ı vehm-i ẓan ni bāk
Ger olsa Kaᶜbe yirin͡g yā kilīse-i Efrenc

6 Hemīşe terbiyet eylep ulusdın ol āgāh
Sini çü ḳıldı Ḥaḳ ehl-i sipāhġa ser-henc

7 Ḳarīb-i şāh bolur kec-rev eyle kim ferzin
Baᶜīd bolġusıdur rāst çün ruḫ-ı şaṭranc

8 Ḳıl imdi baġlaban iḥrām Mekke ᶜazmin cezm
Melūl ḳıldı mini köp medīne-i Ürgenc

9 Semāᶜ ü ceẕb kim ü sin kim oḳusan͡g Kāmil
Kifāye mescid [ü] cāmiᶜ ara ṣalavāt-ı penc[17]

---

[17] Bu dize vezne uymamaktadır.

31

[14b]

Mefāᶜilün Feᶜilātün Mefāᶜilün Feᶜilün

1 Kişi ki munda yir astıda defn eyler genc
Bu gencni birev alur ol anda çekkey renc

2 Gül oldı bāġ ara saçıp zerin ḳızıl yüzlik
Çü yaġdı altunın oldı yüzi sarıġ nārenc

3 Melūl bolma körüp küfr ili zer ü gencin
Ki sicn-i mü’min irür bil ki bu serāy-ı sipenc

4 Żamīrin͡g itse mükedder üküş ġam-ı eyyām
Mey iç ki tā köterilsün bu közgüdin ol zenc

5 Mecālis içre hemīşe bolay disen͡g ḫoş-fehm
İç anda şerbet-i ḫaşḫāş līk çekme benc

6 Yoḳ iᶜtibārı bu bāzār ara ḫaẕif yan͡glıġ
Kişi ise sözi mevzūn u ṭabᶜı gevher-senc

7 Kön͡gülni eyleme şeyḫ riyā[s]ıġa meftūn[18]
Ḳolıda sübḥasıdur dām u dāne-i nīrenc

[18] Bu dize vezne uymamaktadır.

8 Oġurlama kişi mālını ḫalḳdın pinhān

Tiger künide tigürmen yalaġan itke serenc

9 S̱evāb naḳdin özün͡gdin burun yiber Kāmil

Ki nefᶜ birmegüsi munda cemᶜ-i naḳdü'l-fenc

32

[15a]

Mefᶜūlü Mefāᶜilün Mefāᶜīlün Fāᶜ

1 Ay laᶜl lebin͡gġa āb-ı ḥayvān muḥtāc

Vey bedr ruḫın͡gġa māh-ı tābān muḥtāc

2 Ebrū-yı muḳavvesin͡gġadur bende hilāl[19]

Zülf-i siyehin͡gġa sünbülistān muḥtāc

3 Gül-gūn yüzün͡ge lāle-i kuhsār esīr

Mey-gūn lebin͡ge laᶜl-i bedaḫşān muḥtāc

4 Mevzūn ḳadin͡ge serv ile şimşād ᶜāşıḳ

Müşkīn ḫaṭın͡ga sebze-i reyḥān muḥtāc

5 Beyżā-yı cebīnin͡ge ḳamerdür ḥayrān

Ḫūrşīd ruḫın͡gġa mihr-i raḫşān muḥtāc

[19] Bu dize vezne uymamaktadır.

6 Ḫāl ü ḫaṭṭın͡ga müşk ile ᶜanber vālih

Zülf [ü] yüzün͡ge küfr ile īmān muḥtāc

7 Ni aḫtarur ay u kün olup ser-gerdān

İrmes san͡ga ger bu iki ḥayrān muḥtāc

8 Yalġuz min imen viṣālin͡ge ḥācet-mend

Dehr içre san͡ga gedā vü sulṭān muḥtāc

9 Kāmil niçük olmasun kelāmın͡gġa esīr

Rengīn sözün͡ge gevher-i ġalṭān muḥtāc

33

[15a-b]

Mefᶜūlü Fāᶜilātü Mefāᶜīlü Fāᶜilün

1 ᶜIyd oldı ᶜālem ehlige yüzlendi ibtihāc

Şeh tārik-i mübārekidin ḳadr taptı tāc

2 Mey terki birle rind ili giryān u zār idi

Eṭfāl dik ki yıġlar an͡ga kīseler [...]

3 Cām-ı ṣabūḥıdın tapıban ḳuvvet-i tamām

Rūze riyāżeti bile her żaᶜflıġ mizāc

4 Ötkerdi rūzeni yiben ehl-i ġınā şeker

Bī-çāreler seḥerlik ü ifṭārı bir gulāc

5 Eṭfāl-i aġniyā alıp ^{c}ıydāneġa ṭilā

Ḳaşşāḳlar balası direm tapmay aldı kāc

6 Ehl-i kerem seḫāsıdın ümmīd eyleben

^{c}Iydānedür bahāne-i erbāb-ı iḥtiyāc

7 Şāhī libāslar kiyiben barça ḫāṣlar

Ma^{c}lūm bolsa kim sınuḳ u kim irür revāc

8 Yā Rab şehim ḥükūmetini müstedām tut

Evreng-i ^{c}adl üzre maḳām eyle taḫt-ı ^{c}āc

9 Kāmilçe bolmaġay şu^{c}arā medḥin͡ge faṣīḥ

Bülbül gibi nevā ḳıla alur mu sār u sāc

34

[15b, 16a]

Fā^{c}ilün Mefā^{c}īlün Fā^{c}ilün Mefā^{c}īlün

1 Ay kön͡gül ḳılıp dāyim terk-i ḫ^{v}āb-ı rāḥat ṣubḥ

Eylegil ḫuşū^{c} ile Tin͡griġa ^{c}ibādet ṣubḥ

2 Ser-bülend oldı disen͡g āfitāb-ı tābān dik

Yatma ḫāk ara çekkil kökke ḳadd ü ḳāmet ṣubḥ

3 İstesen͡g füzūn bolmaḳ [...] rızḳ-ı rūzın͡gnı

Ḳılma uyḳunı hergiz közlerin͡gge ᶜādet ṣubḥ

4 Bar durur s̱evābı köp yüz kiçe namāzıdın

Ḳılsan͡g ᶜacz ile bir dem āh ile nedāmet ṣubḥ

5 Ṣubḥdın ġaraż tinmey Ḥaḳġa ṭāᶜat itmekdür

Mest-i ḫᵛāb olup yatsan͡g bar san͡ga ḳıyāmet ṣubḥ

6 Her ni pīşe kim ḳılsan͡g ṣubḥ çaġıda ḳılġıl

Tur yirin͡gdin ü mey iç dimen eyle ṭāᶜat ṣubḥ

7 Ṣāf dilġa bāk irmes ṣoḥbet-i siyeh-dildin

ᶜÖmrler irür bardur hem-nişīn-i ẓulmet ṣubḥ

8 Ṣubḥ u şām ḳadrini bilmesen͡g san͡ga aytay

Maᶜden-i şerāfet şām menbaᶜ-ı saᶜādet ṣubḥ

9 Ṣubḥ ile seḥer Kāmil bāb-ı feyż irür meftūḥ

Eyle mültemes Ḥaḳdın her ni bolsa ḥācet ṣubḥ

35

[16a]

Fāᶜilün Mefāᶜīlün Fāᶜilün Mefāᶜīlün

1 Bolma ger iseng͡ ᶜāḳil mest-i ḫᵛāb-ı ġaflet ṣubḥ
Bende min diseng͡ yat tün Ḥaḳġa eyle ḫidmet ṣubḥ

2 Her hünerni kesb itseng͡ vaḳtini bilip ḳılġıl
Uyḳu çaġıdur aḳşam vaḳt-i zühd-i ṭāᶜat ṣubḥ

3 Sīne-ṣāflar birle tīre-diller olmas cemᶜ
Tutmaġan gibi hergiz şām birle ülfet ṣubḥ

4 Ṣāf tut żamīring͡ni tā mang͡a ḳuyaş yang͡lıġ
Evc-i kibriyā sarı eylegey hidāyet ṣubḥ

5 Çarḫ ᶜarṣasıdın güm boldı leşker-i encüm
Nūrdın şeh-i ḫāver çünki çekti rāyet ṣubḥ

6 Ay ḫoş ol ki gülşende yār gelir ḫay birle[20]
Nūş itip ṣabūḥı mey ḳılsa ᶜayş [u] ᶜişret ṣubḥ

7 Veh ki ḳılmayın ḳoymas anı şām-ı zehr-āşām
Sāḳī-i felek kimge tutsa şehd ü şerbet ṣubḥ

[20] Bu dize vezne uymamaktadır.

8 Andın eylerem tün ü kün zülf ile yüzi fikrin

Ḳahrıdın nişāne şām luṭfıdın ᶜalāmet ṣubḥ

9 Ġırre bolmaġıl Kāmil ᶜizz ü cāhıng͡ga kim çarḫ

Çalsa nāy-ı devlet şām ḳaḳtı kūs-ı rıḥlet ṣubḥ

36

[16b]

Mefāᶜilün Feᶜilātün Mefāᶜilün Feᶜilün

1 Hemīşe ḳatlime istep bahāne ol iki şūḫ

Ġam oḳıġa mini ḳıldı nişāne ol iki şūḫ

2 İki gül eyle ki bir şāḫdın açılmışdur

Fiġānım eylediler bülbülāne ol iki şūḫ

3 Egerçi ḥüsn ara maᶜşūḳ ehl-i ᶜālemdür

Velīk bezm tüzer ᶜāşıḳāne ol iki şūḫ

4 Çü körse bendesi bolġusı Zühre vü Behrām

Rebāb u çeng ile çalsa terāne ol iki şūḫ

5 Ḳızıp oyunda ᶜaraḳdın yüzi bolup gül-fāş

Közümdin eyledi ḳan yaş revāne ol iki [şūḫ]

6 Dimen͡g oyunçı alar çarḫdın nüzūl itken

Belā vü fitne-i ehl-i zamāne ol iki şūḫ

7 ^{c}İtāb birle ḳılur ḳaşların közige yaḳīn

Salurda nāvek-i müjgān kemāne ol iki şūḫ

8 Ger olsa bezm ara nīrenc-bāz u şa^{c}bede-bāz

Saçar hüner dürini dāne dāne ol iki şūḫ

9 Perīler irdi mü kim közdin uçtılar yāḫūd

Melekler irdi felek-āşiyāne ol iki şūḫ

10 Min-i gedā niçük isterler temāşāsın[21]

Ḥarīf-i bezm-geh-i ḫüsrevāne ol iki şūḫ

11 Müdām Kāmil-i maḥzūnġadur perī maṭlūb

Egerçi ḫūblar içre yegāne ol iki şūḫ

37

[16b, 17a]

Fe^{c}ilātün Fe^{c}ilātün Fe^{c}ilātün Fe^{c}ilātün

1 Es-selām ay dür-i iklīl-i selāṭīn-i müeyyed

Ki şerīf ismin͡g irür āyet-i Ḳur'ānda Muḥammed

---

[21] Bu dize vezne uymamaktadır.

2 Sebeb-i ẖilḳat-i eflāk igenin͡g şāhidi *levlāk*[22]

Ni maᶜa'llāh ibādet-gehi kildi san͡ga maᶜbed

3 Ṣıfrdın bolmas ise ger sebeb-i kes̱ret-i aᶜdād

Ni üçün ḳıldı eḥad ismini bir mīm ile Aḥmed

4 Ser-bülend oldı başın͡g ḳurbetidin tāc-ı nübüvvet

Hem ḳudūmın͡g şerefidin büyük evreng-i zeberced

5 Gülin͡g ara ḳılmadı gülzār-ı debistānda nişīmen[23]

Līkin oldın͡g çemenistān-ı feṣāḥatde ser-āmed

6 Gerçi ebcedni san͡ga birmedi taᶜlīm bir üstād

Ṭıfl-ı mekteb gibi līkin san͡ga tilmīẕ ebced[24]

7 Kim ise ṣāf żamīr oldı ḳuyaş dik san͡ga aḳreb

Kim ise kön͡gli ḳarasındın olur sāye dik ebᶜad

8 Tābᶜın͡g ẖabt ara renc ü elem ḳaydıdın āzād

Ser-keşin͡g nārda aġlāl-ı selāsilġa muḳayyed

[22] "Levlâke levlâk lemâ halaktü'l-eflâk" şeklindeki hadis-i şerife gönderme yapılmıştır. Dizede, "Feleklerin yaradılış sebebi olduğunun şahidi levlak [hadisidir]" şeklinde ifade edilmiştir. Hadis-i şerifin manası şu şekildedir: "Sen olmasaydın, sen olmasaydın ben alemleri yaratmazdım." Hadis meali için bkz. https://www.yeniasya.com.tr/suleyman-kosmene/levlake-levlak-hadisi-uzerine_304885

[23] Bu dize vezne uymamaktadır.

[24] Bu dize vezne uymamaktadır.

9 Dostun͡g gülşen-i Firdevs ara lāle dik aḥmer[25]

Düşmenin͡g çehresi dūzaḫ otıda dāġ dik esved

10 Dīn-i İslām esāsı yoḳ an͡ga olça müesses

Kim ki vaḥdet kelimātın oḳuban dimese eşhed

11 Meşhedin͡g tofraġı iksīriġa fāyiż ḳılıp eyle

Cism-i ālāyişidin pāk mini rūḥ-ı mücerred

12 Tā min ol ḫāk-i muᶜaṭṭarġa cebīnim ḳoyup aytay

Nūru'llāh leke'l-merḳadü fi'l-cennetü sermed[26]

13 Yā Rab ol Ḥaḳı naṣīb eyle man͡ga rü'yet-i cāvīd

Ḳoymaġıl Kāmil-i bī-kesni [...] içre muḫalled

38[27]

[17b]

Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün

1 Cemālin͡g tā sipihr-i ḥüsn üze çon méhr-é enver şod

Bola almay muḳābil gol-roḫān ez ẕerré kem-ter şod

2 Gül ü sünbül şemīmi ber meşāmm-é men némīsāzed

---

[25] Bu dize vezne uymamaktadır.
[26] "Allahın nuru üzerine olsun, cennette yerin olsun" manasına gelen dua cümlesi.
[27] Türkçe-Farsça mülemma gazel.

Yüz ü zülfin͡g isidin tā demāġ-é men moᶜeṭṭer şod

3 Yüzün͡g neẓẓāresi ez séyr-é gol mosteġniyem dāred

Viṣālin͡g bezmide çon rézḳ-é dīdārét moyesser şod

4 Nihān boldı man͡ga tā ez neẓer ẖor-şīd-é roẖ-sārét

Közümge ol ḳuyaş hicride rūz o şeb ber-ā-ber şod

5 Lebin͡g yādıda andaḳ ẖūn-feşān gerdīd çéşm-é men

Ki ḳan yaşdın man͡ga dāmen por ez yāḳūt-é eḥmer şod

6 Ecel peykānıdın kesrā ẖelāsī nīst çon ᶜĪsī

Çıḳıp gerdūnġa başın͡gġa eger ẖor-şīd miġfer [şod]

7 İlāhī Kāmil eşᶜārın bokon meḳbūl-é solṭānéş

Felāṭūn ḥikmeti yan͡glıġ ké meḳbūl-é Sékender şod

39

[17b, 18a]

Mefᶜūlü Fāᶜilātü Mefāᶜīlü Fāᶜilün

1 Nūş eylemekke cām-ı ṣabūḥı bahāne ᶜıyd

ᶜAyş u neşāṭ naḳdiġa bardur ẖazāne ᶜıyd

2 Gül-çehre şūẖlar kiyiben_lāle-gūn libās

ᶜUşşāḳ nālesini ḳılur bülbülāne ᶜıyd

3 Maḥfiller içre Zühre-cebīn naġme-sencler

Dil-keş nevā çekip çala devr-i terāne ᶜıyd

4 Ḥayrān itip ulusnı ṣanemler cemāliġa

Kūy ile kūçeni ḳılur āyīne-ḫāne ᶜıyd

5 Eyyām-ı ᶜıyd bolmasa hengām-ı şādlıġ

Kūs-ı ṭarab nidin çalınur şādyāne ᶜıyd

6 Her yılda iki ᶜıyd körer dehr ili velī

Bu nevᶜ körmemiş durur ehl-i zamāne ᶜıyd

7 Şāhım niçük ki ṭāḳ durur şāhlar ara

Bu ᶜıyd kildi ᶜıydlar içre yegāne ᶜıyd

8 Yā Rab tutup ḥükūmet [ü] cāhını müstedām

Eyyāmın eyle ilge anın͡g cāvidāne ᶜıyd

9 Yol ḳar imes namāz oḳur ilnin͡g ayaḳıġa[28]

Saçtı s̱evāb gevherini dāne dāne ᶜıyd

10 Eyyām-ı ᶜıyd barçaġa bardur murād līk

[28] Bu dize vezne uymamaktadır.

Kāmil murādı merḥametin͡g ẖüsrevāne ᶜıyd

40[29]

[18a-b]

Fāᶜilün Mefāᶜīlün Fāᶜilün Mefāᶜīlün

1 Mihr-i ᶜārıżın͡g cānā ez neẓer ço pénhān şod
Közlerimge hicridin ṣobḥ o şām yék-sān şod

2 İstemen gül-i ḥüsnün͡g sīr-é gol-sétān gerdem
Sinsizin man͡ga gül-şen hem-ço beyto’l-eḥzān şod[30]

3 Leblerin͡g firāḳıdın çéşm-é ẖūn-feşān-é men
Ḳaṭreler ki tamdurdı reşk-é leᶜl ü mercān şod

4 Gūyiyā ẖırāmın͡gdın yāfté ẖeber-i gol-şen
Kiçelerde nergisdin der çemen çerāġān şod

5 Cism-i nā-tevānımnı sūẖt āteş-é ᶜéşḳét
Tā közümġa dīdārın͡g yék neẓer nomāyān şod

6 Bāde-yi viṣālin͡gdin nā-çéşīdé yék ḳeṭré
Āh kim dil [ü] cānım mobtelā-yé hécrān şod

[29] Türkçe-Farsça mülemma gazel.
[30] Bu dize vezne uymamaktadır.

7 Tā ki köz öyin ḳıldı menzél ān behār-é ḥosn
Kirpigim çekip ṣaflar dīdéem ẖiyābān şod

8 Dimedi ni ḥāling͡ bar ān négār-é gol-roẖ-sār
Yıġlatıp mini dāyim bā reḳīb-i ẖendān şod

9 H̱usrevā eger Kāmil nīst lāyéḳ-é loṭfét
Mūrġa kerem ḳılmaḳ ᶜādet-é Soléymān şod

41

[18b]

Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün

1 Sevād-ı ẖaṭṭıng͡a ger istemes bolmaḳ mekān kāġıẕ
Beyāż içre nidin defter bolup açmış dükān kāġıẕ

2 Köz ü ḳadd u ẖaṭ u laᶜling͡ ṣıfātın ḳılġalı taḥrīr
Midādım köz müjem ẖāmem siyāhım eşk-i cān kāġıẕ

3 Sarıġ çehrem durur ᶜaşḳını ḳılġan fāş ᶜālemġa
Niçük kim lafẓ-ı ruẖsārıġadur āyīne-sān kāġıẕ

4 Köng͡ülning͡ dāġı bolsa ni ᶜaceb ẓāhir cebīnimdin
Naẓarlarġa sevād-ı noḳṭanı eyler ᶜıyān kāġıẕ

5 Żamīrim levḥide naḳş-ı ḫayālin͡g eyledür maḥfūẓ

Ki maᶜnā şāhidiġa bar durur dārü’l-emān kāġıẕ

6 Felek mihr-i cemālin͡g vaṣfını taḥrīr ḳılmaḳġa

Şihābın ḫāme-i encümdin eyler zer-feşān kāġıẕ

7 Cemālin͡g vaṣfı taḥrīrin tamām itmek imes mümkin

Ḳalem eşcār ise deryā siyāhī āsumān kāġıẕ

8 Eᶜazz ems̱ālidindür dehr ara ol nevᶜ kim Yūsuf

Çü boldı ol ᶜazīz-i ḥüsn vaṣfıġa mekān kāġıẕ

9 Yazıp mu ol perī Kāmilġa gül-gūn ṣafḥaġa nāme

Oḳurda yā közi ḫūn-ābdın bolmış mu ḳan kāġıẕ

42

[19a]

Müstefᶜilün Müstefᶜilün Müstefᶜilün Müstefᶜilün

1 Cān-baḫş laᶜlin͡g üstide ol ḫāl-i Hindūlar mudur

Yā çeşme-i ḥayvān üze zāġ-ı siyeh-mūlar mudur

2 Bāġ-ı cemālin͡g ṣaḥnıda oynar közün͡g merdümleri

Yāḫūd Ḫoten gülzārıda seyr itken āhūlar mudur

3 Sünbül irür mü servġa çırmaşup o sükkān-ı bāġ ara[31]
Yāḫūd çulaşġan ḳaddin͡ge şeb-reng gīsūlar mudur

4 Ḫaṭṭ-ı muᶜanber mü irür çāh-ı zenaḫdān devride
Yā Selsebīl eṭrāfıda reyḥān-ı ḫoş-būlar mudur

5 Şehlā közün͡g eṭrāfıda kirpiklerin͡g mü yoḳ ise
Ḳurġan keyikler ṣaydıġa ṣayyād-ı Hindū lar mudur

6 Ġamzen͡g müjen͡g nāveklerin atmaḳġadur ikki kemān
Yā közlerin͡gnin͡g üstide pey-veste ebrūlar mudur

7 Ẓāhir ᶜaraḳlar mu irür gül-berg-i ḫandānın͡g üze
Yā laᶜl-i ḫātem devride sīr-āb lü'lüler müdür

8 Ġamzen͡g ḫadengin her ṭaraf atsan͡g tiger min zārın͡ga
Cān ile kön͡glüm yāḫūd ol oḳlarġa ḳābūlar mudur

9 Ḥayrān-ı dīdārın͡g bolup turmış ḳaşın͡gda ḫūblar
Yoḳ irse ḳoyġan utruda meşşāṭa közgüler müdür

10 Tartar riyāyı şeyḫler mescīdde cehr eylep fiġān
Yā kökke baḳıp kūçede her kiçe it ular mudur

[31] Bu dize vezne uymamaktadır.

11 Kāmil ḳaşıġa kildi mü barça raḳīb-i ḥīle-bāz

Yā şīr-i ġurrān allıda bir niççe tilküler müdür

43

[19a-b]

Mefāᶜilātün Mefāᶜilātün Mefāᶜilātün Mefāᶜilātün[32]

1 Yüzün͡g sipihr-i ṣabāḥat üzre ḳuyaşdın aḥsen ḳamerdin enver

Sözün͡g biḥār-ı belāġat içre güherdin eşref dürerdin aḳdır

2 Çemende ḳumrī ḳadin͡gġa ᶜāşıḳ Ḫotende āhū közün͡gge vāmıḳ

Yemende yāḳūt lebin͡gġa çāker sözin͡gge bende ᶜAdende gevher

3 Hemīşe ṭūbā ḳadin͡gġa vālih hemīşe ᶜāşıḳ yüzün͡gġa lāle

Hemīşe ḥayrān közün͡gge ᶜabher hemīşe teşne lebin͡gġa Kevs̱er

4 Ḳuyaş şuᶜāı ruḫın͡gda ẓāhir sevād-ı ᶜanber ḫaṭın͡gda bāhir

Dem-i Mesīḥā lebin͡gde mużmer ḥadīs̱-i ḳudsī sözün͡gde mużmer

5 Müdām Leylī yolun͡gda Mecnūn müdām Yūsuf ġamın͡gda mescūn

Mesīḥ-i laᶜlin͡g kelāmı gevher żamīrin͡g āyīne-i Sikender

6 Gül-i ᶜiẕārın͡g hemīşe ḫandān bahār-ı luṭfın͡g hemīşe reyyān

[32] Bu vezin klasik vezinler arasında bulunmamakla birlikte, gazelin vezni düzenli olarak bu şekilde çıkmaktadır.

Binā-yı vaᶜdin͡g heme müşeyyed nihāl-i ḫalḳın͡g barı müs̱mir[?][33]

7 Maḳām-ı ᶜiffet san͡ga nişīmen kelām-ı ḥikmet san͡ga muᶜayyen
Rumūz-ı riḳḳat san͡ga mübeyyen bilād-ı dāniş san͡ga musaḫḫar

8 Serīr-i ᶜizzet san͡ga müsellem nigīn-i devlet san͡ga muḫaṣṣaṣ
Zevāl-i bidᶜat san͡ga muvaẓẓaf revāc-ı millet san͡ga muḳarrer

9 Dür-i muᶜallān͡g ulusġa merciᶜ ruḫ-ı muṣaffān͡g edebġa menbaᶜ
Cebīn-i pākın͡g ḥayāġa maẓhar żamīr-i ṣāfın͡g vefāġa maṣdar

10 Ecel oḳıdın ḳutulmaġun͡gdur eger Mesīḥā-ṣıfat maḳāmın͡g
Sipihr-i rābiᶜ bolup başın͡gda siper ḳuyaş u ay olsa miġfer

11 Kitāb-ı vaṣfın yazarda Kāmil ḳıl anı bismi'llāh ile āġaz
Ki ebter olġay her emr-i ẕī-bāl imes Ḥaḳ ismi bile muṣaddar

44

[19b, 20a]

Fāᶜilün Mefāᶜīlün Fāᶜilün Mefāᶜīlün

1 Veh ki közlerim giryān ḳıldı laᶜl-i ḫandānlar
Cemᶜ ḳoymadı kön͡glüm kāküli perīşānlar

[33] Bu dize vezne uymamaktadır.

2 Bāġ-ı ġonçe seyridin boldım imdi müstaġnī

Açdı gül ḫadengin͡gdin kön͡glüm içre peykānlar

3 ᶜĀrıż-ı ᶜaraḳ-nākın͡g kördi çün çemen içre

Güller oldı şebnem dik barça çeşm-i ḥayrānlar

4 Tā ki ġamze vü nāzın͡g köz öyin maḳām itti

Taşḳarıda müjgānlar bar durur nigeh-bānlar

5 ᶜAşḳ sūz u derdidin nāle ḳılma köp ay dil

Bolmasunlar āzürde bu ᶜazīz mihmānlar

6 Ḳaysı ḫāl ü ᶜārıżnın͡g dāġıdur çemenler kim

Lāle-dāġ güllerge çāk irür girībānlar

7 Çīn-i āstīnin͡gdür mevc-i cevher-i şimşīr

Yıġnama bu zārın͡gnı ḳatl iterge dāmānlar

8 Bu şehādet iḳbālin kim tapar igen yā Rab

Nāzı aldı müjgāndın ḳolġa tīġ-i ᶜuryānlar

9 Kim ki ḥüsn-i şāhıġa bī-güneh güneh-kār ol

An͡ga zülf irür zincīr çāh irür zenaḫdānlar

10 Ḥüsni közgüsi bardur maẓhar-ı Cemālu'llāh

Menᶜ-i ᶜaşḳım itmen͡gler ay gürūh-ı nādānlar

11 Kāmilā şehinşāhın͡g naẓm-ı gevher-efşānın

Körse bende bolġaplar fażl-ı ᶜÖmer Ḫānlar

45

[20a-b]

Mefᶜūlü Fāᶜilātü Mefāᶜīlü Fāᶜilün

1 Yārim ᶜiẕārı evc-i saᶜādet mehi irür

Bu vech birle ḥüsn ili şāhenşehi irür

2 Bardur çü ḫūblar ara mümtāz gūyiyā

Ḥüsn evcinin͡g nücūmı alar bu mehi irür

3 Bih-rāḳ körer çü mindin ol ay ġayrnı niten͡g

Ki çehre sarġarıp man͡ga reşk bihi irür[34]

4 Ni nevᶜ āh [u] nāle bile hem-reh olmayın

Dāyim raḳīb anın͡g yanıda hem-rehi irür

5 Yoḳ bolmuşuz anın͡g gibi ḳaddin͡g ḥużūrıda

Her ādemī ki māyil-i serv-i sehī irür

[34] Bu dize vezne uymamaktadır.

6 Maḳṣad yüzin hemīşe an͡ga körküzür cihān

Her kim ki çeşmi nūr-ı ḫıreddin tehī irür

7 Kāmil niten͡g ger āgeh ise söz kemālidin

Dāyim enīsi Rācī ile Āgehī irür

46

[20b, 21a]

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Her ḳaçan kim ḫüsrev-i ʿālī-tebār eyler şikār

Laçin ü şunḳar dik kön͡glüm ḫumār eyler şikār

2 Ṣaydlar ḳanı bile boldı gülistān deşt ü taġ

Ḳıl temāşā kim ḫazān faṣlın bahār eyler şikār

3 Dime avnı ṣayd iter şunḳarım āsānlıġ bile

Şādlıġdın yolın͡ga cānın nis̱ār eyler şikār

4 Ṣayd-gāh oldı ḳudūmın͡gdın niçük kim ʿıyd-gāh

Ḳandın ilgin͡gge ḥınā yan͡glıġ nigār eyler şikār

5 Sākin-i şehr olma bir dem eyle seyr-i baḥr ü ber

Kim cihānda şāhlarnı nām-dār eyler şikār

6 Dāfiᶜ-i emrāż irür ᶜazm-i şikār ay dostlar

Bu cihetdin ḫaste kön͡glüm ḫārḫār eyler şikār

7 Tā ki gerdūn deşti üzre nūr u ẓulmet ṣaydını

Şāhbāz-ı mihr ü meh leyl ü nehār eyler şikār

8 Yā Rab it şeh devleti şunḳarı pervāzın bülend

Her ḳayan kim şehriyār-ı kām-kār eyler şikār

9 Şāh-bāz-ṭabᶜ-ı Kāmil tapsa şehdin terbiyet

Her nefes mażmūn-ı bikr ü āb-dār eyler şikār

47

[21a]

Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün

1 Ger alsa ilgige ol māh ṭanbūr

Çeker otluġ kön͡gül dik āh ṭanbūr

2 Ḳılur muṭrib-veşimnin͡g firḳatide

Dem-ā-dem nāle-i cān-gāh ṭanbūr

3 Ġamın͡gdın nāle eylerde tün ü kün

Man͡gadur hem-dem ü hem-rāh ṭanbūr

4 Bolur min ġam s̱iḳalidin sebük-bār

ᶜIyān ḳılsa ger ᶜaşḳ Allāh ṭanbūr

5 Cihānda sāznıng͡ envāᶜı köptür

Velī ister gedā vü şāh ṭanbūr

6 Bolur ᶜuşşāḳ ay muṭrib esīring͡

Alıp sāz eyleseng͡ dūgāh ṭanbūr

7 Ḳılur seyr-i maḳāmāt ol cihetdin

İrür Kāmilġa ḫāṭır-ḫᵛāh ṭanbūr

48

[21a-b]

Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün

1 Niçük şehlā köz ü ni nevᶜ ruḫsār-ı muṣaffādur

Ki körgeç dil-rübālar ẕerre yang͡lıġ nā-şekībādur

2 Ṣabāḥat gülşenide ᶜārıżıng͡dur lāle-i aḥmer

Feṣāḥat baḥride rengīn kelāmıng͡ dürr-i yektādur

3 Revādur mu bu kim maḥrūm itip bī-çāre bülbülni

Viṣāling͡ gülşeni zāġ u zaġan ḫaylıġa me’vādur

4 Elif dik tüz ḳad ü nūn dik ḳaşın͡g hicrānıdın her dem
Tefekkür birle geh nūndur ḳadim geh eyle kim yādur

5 Leb-i cān-perver-i cām-ı viṣālin͡g hecridin öldim
Ḥayātım bāᶜiṡi ni āb-ı ḥayvān ni Mesīḥādur

6 Disem ḥüsnün͡gni ger ḫūrşīddin aḥsen tan͡g irmestür
Ni anda laᶜl-i cān-baḫş u ni ḳātil çeşm peydādur

7 Yine bir ḳatla körküzgil bu mehcūrın͡gġa dīdārın͡g
Ki ol ay hecridin her kiçe nālem çarḫ-fersādur

8 Cemālin͡g pertevidin ẕerreī ger yitmese ay meh
Münevver ḳılġuçı külbemni ni māh u ni beyżādur

9 İlāhī tut anı dāyim zamān āsībidin maḥfūẓ
Ḳad-i naḫli ki kön͡glüm gülşenide serv-i raᶜnādur

10 Niṡār-ı rāhın͡g eylerge ḫırām itsen͡g maḳāmımġa
Sirişkim baḥri içre dür bile gevher müheyyādur

11 Niçük reşk otıġa örtenmesün Kāmil cenābın͡gda
Barı nāḳışlar andın rütbe-i ᶜizzetde aᶜlādur

49

[21b, 22a]

Mefᶜūlü Fāᶜilātü Mefāᶜīlü Fāᶜilün

1 Ay dürr-i nāb-ı ᶜaşḳın͡ga cānlar ḫazīneler
Müjgān-ı nāvek-efgenin͡g āmācı sīneler

2 Yitmes kön͡gül fiġānı muᶜallā cenābın͡ga
Her niçe āhıdın yasasa an͡ga zīneler

3 ᶜAşḳ ehli bolsa ger man͡ga tābiᶜ ᶜaceb imes
Ḥüsn ehli kildi man͡ga ġulām-ı kemīneler

4 Min͡gdin berisi mümkin imes s̱ebt bolmaḳı
Ḥüsnün͡g beyānıda niçe yazdum sefīneler

5 ᶜUşşāḳ baḫtını ḳara yazġanġa kilk-i ṣunᶜ
Ḫāl ü ḫaṭ ile ḳaş u közün͡gdür ḳarīneler

6 Kön͡glüm muḥabbetin͡gni ᶜaceb ḳılsa ḫāk-sār
Ābādlıġ ḫarābeġa birmes defīneler

7 Baḳ sözge baḳma ḳāyili yaḫşı yamanıġa
Mey ẓarfı gāh küze gehī āb-gīneler[35]

[35] Bu dizenin yanına *Mey ẓarfı geh sifāl gehī āb-gīneler* şeklinde not düşülerek alternatif bir dize oluşturulmuştur.

8 Ger birmes an͡ga Kaᶜbe-i ḳurbın͡g ṭavāfı dest

Ni sūd bolsa mevlidi Şām u Medīneler

9 Kūyun͡g gedāsı ḫırḳa-ı peşmīnesi üze

Ṭāvūs-perleriġa ḳılur nāz-bīneler

10 Ol kim żamīri ṣāfdur āyīne dik müdām

Yitmes an͡ga küdūret-i erbāb-ı kīneler

11 Nitsün bu baḥr ü kān dür ü laᶜlini Kāmilin͡g

Ay dürr-i nāb-ı ᶜaşḳın͡ga cānlar ḫazīneler

50

[22a-b]

Müstefᶜilün Müstefᶜilün Müstefᶜilün Müstefᶜilün

1 Ḫoşnūd bolġıl ay kön͡gül gül yüzli cānānın͡g kilür

Şīrīn-leb beste-dehen gül-berg-i ḫandānın͡g kilür

2 Beyżā-cebīn ü gül-ᶜiẕār ḫūrşīd ü ruḫ mihr iḳtidār

Ḳātil-veş ü şīrīn-şiᶜār āşūb-ı devrānın͡g kilür

3 Şimşād-ḳad ü leb-i şeker bī-dād-fen ᶜārıż ḳamer

Gül-gūn-ḳabā zerrīn-kemer serv-i ḫırāmānın͡g kilür

4 Meh-peyker ü sīmīn-beden ferruḫ-ruḫ [u] gül-pīrehen
Eylep yüzin pertev-figen şem^{c}-i şebistānın͡g kilür

5 Leylī-veş ü ^{c}Aẕrā-mekān Şīrīn-leb ü Yūsuf-nişān
Cellād köz ebrū kemān müjgānı peykānın͡g kilür

6 Ruḫsārı çün bedr-i münīr reftārı ḫūb u dil-peẕīr
Bī-mis̱l [ü] mānend ü naẓīr ol şāh-ı ḫūbānın͡g kilür

7 La^{c}l-lebi yāḳūt-ı nāb ruḫsārı anın͡g āfitāb
Güftārı çün dürr-i ḫoş-āb yār-ı süḫandānın͡g kilür

8 Pūse-ḳaş gül-cebīn müşkīn-ḫaṭ u la^{c}l-i engübīn[36]
Ḫāli siyāh [u] ^{c}anberīn zülfi perīşānın͡g kilür

9 Ferḫunde-fāl bā-ḥaseb ṣāḥib-kemāl ü bā-edeb
Hem meh-veş-i ^{c}ālī-neseb hem çeşm-i fettānın͡g kilür

10 Zīnet-fezā-yı tāc-gāh fīrūz-baḫt u meh-külāh
Hem ṣāḥib-i iḳbāl ü cāh devletli sulṭānın͡g kilür

11 Burc-ı melāḥat aḫteri dürr-i leṭāfet gevheri
Maḥbūblarnın͡g serveri Kāmil fülān cānın͡g kilür

---

[36] Bu dize vezne uymamaktadır.

51

[22b, 23a]

Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün

1 Bahār u bāġ seyrin neyleyin bir laḥẓa cānānsız
Barur mu bülbül ol gülşenġa kim gül-berg-i ḫandānsız

2 İrürmin bir gül-i ḫandān ġamıdın ol ṣıfat-giryān
Ki bir dem közlerim hem eşksiz irmes kön͡gül ḳansız

3 İmes min gerçi ol ārām-ı cānsız bir zamān ḫoşnūd
Velīkin ol hemīşe şād irürmin zār u ḥayrānsız

4 Minin͡g ᶜaşḳım füzūn bülbüldin olsa ni ᶜaceb sinsiz
İmes min ger bahār u ger ḫazān bir laḥẓa efġānsız

5 Kön͡gül vīrān bolur bir laḥẓa ayrılsa ḫayālin͡gdin
Ḫarāb olġay belī her mülk kim ger bolsa sulṭānsız

6 Yüz ü ḳaddin͡gdin ayru gin͡g lāl olsam tan͡g irmes kim
Ḳılur mu ḳumrī vü bülbül fiġān serv-i gülistānsız

7 İmes nālem ḫırāşı bī-sebeb hicrān ara dāyim
Kön͡gül közgüsidin ġam zengi kitmes uşbu sūhānsız

8 Tek ü pū yıllar itsem hem firāḳın͡g deşti ḳaṭᶜ olmas

Ni yan͡glıġ vādī vü mühlik idi ol ḥadd ü pāyānsız

9 Kön͡gülġa derdsiz āhın͡g mü’es̱s̱ir irmes ay zāhid

Niçük āmāçġa kirgey eger oḳ bolsa peykānsız

10 Żamīrin͡g eylegil ᶜaşḳ u muḥabbet maᶜdeni Kāmil

Ni ḳadr ü iᶜtibār olġay ṣadefġa dürr-i ġalṭānsız

52

[23a-b]

Fāᶜilün Mefāᶜīlün Fāᶜilün Mefāᶜīlün

1 Mihr-i ᶜārıżın͡g körset ay nigār-ı fettān köz

Ol ḳuyaş ġamıdın dil bī-ḳarār u giryān köz

2 Ḥüsn ara şebīhin͡g yoḳ ay nigār-ı bī-hem-tā

ᶜĀlem-i melāḥatde saldı asru her yan köz

3 Mihr ile ḳılıp ẓāhir kil rüsūm-ı merdümliġ

İtkeli sini ister öz öyide mihmān [köz]

4 Dem-be-dem füzūn oldı ᶜaşḳım ay perī-ṭalᶜat

Geh geh il ara saldın͡g sin man͡ga çü pinhān köz

5 İltifāt ḳılmasmin serv gül sarı ay gül
Yüz ü ḳaddin͡ge bolmış vālih ᶜaḳl u ḥayrān köz

6 Mest-i nāz olup çıḳsan͡g reşk otıġa yanġumdur
Nige kim cemālin͡gġa salur ehl-i devrān köz

7 Yadıdın kön͡gül almaḳ bar durur besī müşkil
Yoḳ ise ᶜiẕārın͡gġa salmaḳ asru āsān köz

8 Nitti bir külüp kilsen͡g ay nigār-ı gül-ruḫsār
Sinsizin kiçe kündüz yıġlaban töker ḳan köz

9 Cān-fezā durur laᶜlin͡g cismime tekellümdin
Ġamze tīġidin bardur gerçi ḳāṣid ay cān köz

10 Ay yüzün͡gni körmekke seyr-i māh-tāb itsen͡g
Kiçeler dime encüm açtı çarḫ-ı gerdān köz

11 Nāz ile ḫırām itsen͡g Kāmil-i ḥazīn sarı
Bolġusı nis̱ārın͡gġa dürr ü gevher-efşān köz

53

[23b]

Mefᶜūlü Fāᶜilātü Mefāᶜīlü Fāᶜilün

1 Cānım irür nizār u tenim hem medārsız
Āşüftedür żamīrim ü kön͡glüm ḳarārsız

2 Kilgil ki intiẓārın͡g ölümdin beter durur
Sinsiz közüm zamānī imes intiẓārsız

3 Hem-ṣoḥbet ol minin͡g bile ger isteseng͡ kemāl
Efsürde bolġusı gül eger bolsa ḫārsız

4 ᶜAşḳ ehli içre asru sözüm muᶜteber durur
Bilmen sinin͡g yanın͡gda nidin iᶜtibārsız

5 Cān bol anın͡g fedāsı eger kilse közlerim
Yolıġa dürr-i eşkin͡giz eylen͡g nis̱ārsız

6 Bir kildin͡g ü firāḳ otıġa yüz kün örtedin͡g
Mey içmedüm bu mey-kede içre ḫumārsız

7 Sinsiz man͡ga ni ḥāl igenin bilmes ol kişi
Kim yıllar içre bolmadı her laḥẓa yārsız

8 ᶜArż itme serv ile gül-i nesrīnni bāġ-bān
Kim neyley ol sehī-ḳad ü nesrīn-ᶜiẕārsız

9 Kāmilġa zehr ü baḥr mey ü vaṣl sizgedür
Ay kim hemīşe yār viṣālide bārsız

54

[24a]

Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün

1 Ṭarab-gāh-ı viṣālin͡g dik bihişt-i cāvidān irmes
Cemālin͡g gülşeni dik zīnet-efzā gül-sitān irmes

2 Feraḫ-efzālıḳ içre gülşen irmestür maḳāmın͡g dik
Ḫırāmān ḳāmetin͡g yan͡glıġ anın͡g serv-i revān irmes

3 Mesīḥ irmes egerçi cān-fezālıḳda lebin͡g yan͡glıġ
Ecel cellādı hem ḳātil közün͡g dik cān-sitān irmes

4 Ni til birle lebin͡gġa ġonçeni teşbīh itey bu kim
Anın͡g dik rūḥ-perver nüktedin muᶜciz-beyān irmes

5 Beşer dimek sini ḫod mümkin irmes ger perī irsen͡g
Nidin aġyārġa cilven͡g ḫalāyıḳdın nihān irmes

6 Ni yan͡glıġ yiryüzi maḥbūbı bolġay ḫalḳ ara sin dik

Yüzün͡g dik ᶜālem-ārālıḳda mihr-i āsumān irmes

7 Minin͡g dik yüz olar çün bir nigāh-ı ḳahr-nākın͡gdın

San͡ga kim ite alġay ġamzen͡g oḳ ḳaşın͡g kemān [irmes]

8 Tapar min derd-i ġamdın kūyın͡ga kirgen zamān muḫliṣ

Ni til birledin Kāmil anı dārü'l-emān irmes[37]

55

[24b, 25a]

Mefᶜūlü Fāᶜilātü Mefāᶜīlü Fāᶜilün

1 İgnige kiydi tā ki nigārım ḳızıl libās

Körgende aldı ṣabr u ḳarārım ḳızıl libās

2 Rengimni zaġferān gibi ḳıldı sarıġ kemer

Ḳan itti eşkim ü dil-i zārım ḳızıl libās

3 Körsetme āteşin külin͡g ay bāġ-bān man͡ga

Ol serv üstide gül-i nārım ḳızıl libās

4 Gül-gūn bulut gibi körünüp mihr üstide

Çün ẕerre aldı ṣabr u ḳarārım ḳızıl libās

[37] Bu dize vezne uymamaktadır.

5 Börki ḳarası ḳıldı ḳara rūzigārımı

Ḳan itti çeşm-i laᶜl-nis̱ārım ḳızıl libās

6 Çehremni aṣfer itti töküp ḳan yaşım müdām

Tebdīl iter ḫazānġa bahārım ḳızıl libās

7 Ḫūrşīd üze şafaḳ gibi cilve ḳılur ᶜıyān

Kiygen zamānda mihr-i ᶜiẕārım ḳızıl libās

8 Didim ki kimni ḳatl ḳılursın ḳızıl kiyip

Kiymek didi hemīşe şiᶜārım ḳızıl libās

9 Ḳabrimdin itti ḳan yaşım andaḳ tereşşuḥı

Körgen digey kiyip mü mezārım ḳızıl libās

10 Gül-reng bāde neş’esi yaḳmas dimāġıma

Kāmil gibi çü yazdı ḫumārım ḳızıl libās

56

[25a-b]

Fāᶜilün Mefāᶜīlün Fāᶜilün Mefāᶜīlün

1 Kil ki şām-ı hecrin͡gde ḥāletim ḫarāb olmış

ᶜĀrıżın͡g bu şāmımġa mis̱l-i āfitāb olmış

2 Kilmekin͡g hemān bezmim içre kitmekin͡g daġ[ı]
ᶜÖmr dik nidin cānā ᶜādetin͡g s̱ebāt olmış

3 Tā ki ġayrnı ḳıldın͡g bāde-nūşlıḳdın şād
Dil man͡ga kebāb olmış köz man͡ga pür-āb olmış

4 ᶜAşḳın͡g içre Mecnūn dik ṣubḥ [u] şām ay Leylī
Yıġlaġuçı ḥālimġa barça şeyẖ ü şāb olmış

5 Naḳd-i ṣoḥbet-i ẖāṣın͡g kimsege naṣīb olsa
Devlet içre ᶜālemde ṣāḥib-i niṣāb olmış

6 Pertev-i cemālin͡gġa şemᶜ eger imes ᶜāşıḳ
Eşk-rīz olup her tün nige dil kebāb olmış

7 Maḥfilin͡g ara her tün cemᶜ olur barı nā-ehl
Dāniş ehlidin işin͡g nige ictināb olmış

8 Sāḳiyā mey [ü] nuḳlın͡g minnetin man͡ga ḳoyma
Ḳaṭre eşk-i ẖūn-ı dil nuḳl ile şarāb olmış

9 İlġa yüz ḳılıp ẖiẕmet birin eylesen͡g nisyān
Ol yüzini yād itmey bu biri ḥisāb olmış

10 Ġırre bolma devletġa kim kemīndedür nikbet

Çarḫ ᶜādet ü resmi dāyim inḳılāb olmış

11 Eyle her seḥer Kāmil şeh duᶜāsını ᶜādet
Kim duᶜā bu vaḳt içre ḳılsa müstecāb olmış

57

[25b, 26a]

Müstefᶜilün Müstefᶜilün Müstefᶜilün Müstefᶜilün

1 Tā seyr-i gülşen nāz ile ol serv-i āzād eylemiş
Serv özni eylep bende gül bergini berbād eylemiş

2 Gülzār ara ruḫsārını çün kördi şeydā ᶜandelīb
Gül infiᶜāliġa baḳıp efġān u feryād eylemiş

3 Cānım ḫalāṣ olġay niçük anın͡g köz ü müjgānıdın
Bu birni ḫançer eyleben ol birni cellād eylemiş

4 Min ni ṣıfat terk eyley ol Şīrīn-şemāyil ᶜaşḳını
Ġam Bī-sütūnın ḳazġalı kön͡glümni Ferhād eylemiş

5 Ḳaş u közinin͡g şeklidin ḳatlimġa naṣ ẓāhir bolur
Çekkende gūyā ṣūretin bu naḳş-ı Behzād eylemiş

6 Mindin ḳaçın͡glar baḫt dik ay ᶜayş [u] ᶜişret şāhidi

Bir şūḫ kön͡glüm miḥnet ü külfetġa muᶜtād eylemiş

7 Cevr ü cefālar kim man͡ga yitmiş anın͡g hicrānıda

Bilmes ḥisābın her niçe ᶜaḳl ehli taᶜdād eylemiş

8 Te’s̱īr ḳılmas nālişim bir ẕerreçe gūyā ḳażā

Ḫilḳatde baġrın taş itip kön͡glini fūlād eylemiş

9 İrmes perī ger ni üçün hem yıġlatıp hem küldürür

Bu nevᶜ efsūnnı ḳaçan bir ādemī-zād eylemiş

10 Ġamzen͡gġa taḳlīd eyleben il ḳatlini eyler ecel

Arı ḳılur şākirdi hem her işge üstād eylemiş

11 Gül-ruḫ ṣanemler ni ᶜaceb ḳılsa iṭāᶜat emrin͡ge

Kim Ḥaḳ ezelde şāhġa leşkerni münḳād eylemiş

12 Kim sifle irse şād iter bu çarḫ-ı düşmen kām anı

Veh kim hemīşe imtiyāz ehliġa bī-dād eylemiş

13 Nāḳışlar ᶜizz ü cāhını her kün bülend eylep felek

Kāmiller ornın pest itip maḥzūn [u] nā-şād eylemiş

58

[26a]

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Ol aynı ḥīle vü efsūn ile tā ġayr azdurmış
Min-i bī-çāredin bi'l-kül anın͡g kön͡glini döndürmiş

2 Maḳāmım eyleben hecride bī-keslik beyābānı
Viṣāli şehride aġyār tün kün encümen ḳurmış

3 Man͡ga eylep cefā vü cevrini endāzedin bīrūn
Raḳīb-i müddeʿīġa iltifātın ḥaddin aşurmış

4 H̱adeng-i merḥametġa eyleben düşmenlerin āmāç
Ġam u bī-dād oḳını dostlarnın͡g cānıġa urmış

5 İçip cām-ı viṣālin özgeler gül dik bolup ẖandān
Birip zehr-i firāḳın rūz u şeb rengimni soldurmış

6 Kön͡gül ẖalvet-serāy-ı rāzıġa maḥrem ḳılıp ẖaṣmım
Man͡ga til uçıdın söz aytıp esrārını yaşurmış

7 Man͡ga bir yirde ni ārām bar ni yörgeli ḳuvvet
Belimni derd ü miḥnet yükleri yüz ḳatla sındurmış

8 Niçük köymey bu çarḫ-ı sifle-perver ilgidin aḥbāb
Hemīşe rāstlarnı yıġlatıp keclerni küldürmiş

9 Ötüp köp ay [u] yıllar hecride bir sormadı ḥālin
Meger ol ḥüsn şāhı Kāmil-i zārını yarġurmış

59

[26b]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

1 Közlering͡ üstide tā ḳılmış mekān ol ikki ḳaş
Nāvek-i müjgānıga bolmış kemān ol ikki ḳaş

2 İkki āyet raḥmetidür muṣḥaf-ı ruḫsārdın
İkki yüz üstide medlerdin nişān ol ikki ḳaş

3 Yā ḳalem yazmış cemāl evcide cīmin nā-tamām
Yā Ḫoten şāhı başıda sāyebān ol ikki ḳaş

4 Yā yüz üzre munfaṣıl yā miṡl-i ḫūrşīd üzre ḫā
Yā köz üzre şekl-i ᶜayn itme kemān ol ikki ḳaş

5 Resmdür körmek ulus her ay başıda bir hilāl
İkki yüz üzre niteng͡ bolsa ᶜıyān ol ikki ḳaş

6 Çīn ġazālıdur yüzün͡g gülzārıda nergislerin͡g
Başları üstide [...] per-feşān ol ikki ḳaş

7 Ay muṣavver ḳaşların pūsesiz meh-levḥ üze
Baş ḳoşar gāhī ḳılurda ḳaṣd-ı cān ol ikki ḳaş

8 Bes aġır bolmış alarġa çeşm-i bādāmın͡g yüki
Ḫam bolupdurlar çü şāḫ-ı erġavān ol ikki ḳaş

9 Bir ḳıya baḳmas man͡ga ḳaddin ḫam eylep her niçe
Çeşm-i mestiġa ḳılur ᶜarżım beyān ol ikki ḳaş

10 Tapmasa ḳavsin teşbīhātıdın bu rütbeni[38]
Köz ü yüzdin yan͡gadur ᶜālemigen ol ikki ḳaş

11 Tīre zindāndur közümġa bu cihān Kāmil gibi
Bolġalı közdin hilāl-āsā nihān ol ikki ḳaş

60

[26b, 27a]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

1 Ḫilᶜatin eylep müdür ol şūḫ-ı sīmīn-ber benefş
Yā ki kiymiş çarḫ-ı aṭlasdın meh-i enver benefş

[38] Bu dize vezne uymamaktadır.

2 Bir benefşe-reng-i ḫaṭ ᶜaşḳıdadur şeydā kön͡gül
Cemᶜ ite almas perīşān ḫāṭırımnı her benefş

3 Yüzige ḫaṭṭ-ı benefşe-fāmı zīnet-baḫş irür
Ṣafḥa-yı gül-gūn üze bolġan gibi zīver benefş

4 Gūyiyā bir lāle-gūn ruḫsārıdın tapmış ḫaber
Kūh-sār üzre tikiptür sebzeler çādır benefş

5 Ḫāli yüz üzre körünse geh ḳara vü geh ḳızıl
Yoḳ ᶜaceb kim geh bolur esved gehī aḥmer benefş

6 Ḫoş-dimāġ itdi mini ḫāl-i benefşe-rengidin
Kim körüpdür ᶜālem içre bu ṣıfat ᶜanber benefş

7 Lāle-gūn mey tut benefşe-zār ara sāḳī man͡ga
Sebzeler boldı kiyip çün Ḫıżr peyġamber benefş

8 Yüzi ḫaṭṭı cilve-gerdür kön͡glüm içre tan͡g imes
Kim bu közgü ᶜaksini körsen͡g ger aḥmer ger benefş

9 Tā gül [ü] reyḥānġa bar bu bāġ ara neşv ü nemā
Tā bu gülzār içre bardur sebze yan͡glıġ ter benefş

10 Min kiyip taḫt-ı zümürrüdġa benefşe-gūn libās

Çarḫdın tā kisvetin eyler şeh-i ḫāver benefş

11 Ḫüsrevā fīrūz olup baḫtın͡g cihānda tā ebed
Eylesün Kāmil temāşā efserin͡gde pür-benefş

61

[27a-b]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

1 Bolmadum veh kim demī endūh-ı devrāndın ḫalāṣ
Andın ister min tenimnin͡g bolġayın cāndın ḫalāṣ

2 Her nefes başımġa birür ġam seng-bārnı yaġar[?]
Tapmadum hīç ḥādis̱āt-ı çarḫ-ı gerdāndın ḫalāṣ

3 Ol lebi ḫandān ruḫ-ı gül-gūn ġamıdın āh kim
Bolmadı hergiz közüm eşk ü kön͡gül ḳandın ḫalāṣ

4 Ḫaste kön͡glüm nālesi andın felek-peymā durur
Bir esīridür ki nā-geh boldı zindāndın ḫalāṣ

5 Yitmese ġam-ḫānem içre ṣubḥ-ı vaṣlıdın żiyā
Bolmaḳım mümkin imesdür şām-ı hicrāndın ḫalāṣ

6 Gāh zülfi yādı birle geh yüzinin͡g fikride

Bolmadı cānım zamānī küfr ü īmāndın ḫalāṣ

7 Şom raḳībin͡g reşk tīġi birle bir kün çalġa min

Müşrik olmas Ẕü’lfiḳār-ı Şāh-ı merdāndın ḫalāṣ

8 Cāhilī kim dāniş ehli ṣoḥbetidin ḳaçġusı

Kāfirīdür kim ḳaçar ehl-i müselmāndın ḫalāṣ

9 Kāmili kim tapsa dūnlar iḫtilāṭıdın rehā

Bir müselmān dik ki tapġay kāfiristāndın ḫalāṣ

62

[28a-b]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

1 Yoḳ yüzün͡g mihriġa ḫūrşīd-i cihān-ārā ᶜivāż

Ḳāmetin͡g serviġa hem şimşād ile ṭūbā ᶜivāż

2 Ḫāl ü ruḫsārın͡g ġamıdın baġrıdur dāġ üzre dāġ

Ni ṣıfat bolġay ruḫın͡gġa lāle-i ḥamrā ᶜivāż

3 Ḫāl-i müşkīnin͡gġa irmes nāfe-i çīnī ḫalef

Zülf-i pür-çīnin͡gġa irmes ᶜanber-i sārā ᶜivāż

4 Ḳadd-i mevzūnın͡gġa serv-i gülşen olmas cā-nişīn

Laᶜl-i mey-gūnın͡gġa hem yoḳ sāġar u ṣahbā ᶜivāż

5 İgme ḳaşın͡gġa hilāl-i çarḫ imes ḳāyim-maḳām
Cebhen͡g envārıġa andaḳ kim meh-i beyżā ᶜivāż

6 ᶜĪsī enfāsı sözün͡g ḫāṣṣiyyetin ḳılmas ᶜıyān
Lebleriṅ͡gġa bolmaġay āb-ı ḥayāt aṣlā ᶜivāż

7 Ṣoḥbetin͡g feyżi tapılmas gülşen-i devrān ara
Bolmaġay kūyun͡gġa hergiz Cennetü'l-me'vā ᶜivāż

8 Çeşm-i mestin͡gnin͡g nigāhı neş'esin tapġan kişi
İte almas kim an͡ga bardur mey ü mīnā ᶜivāż

9 Muṭribā çertip rebāb u berbaṭ u ṭanbūrnı
Sāznı terk itme öyinin ḳoymaġunça tā ᶜivāż

10 ᶜĀlem içre şūḫ-ı şehr-āşūblar köptür velī
Hīç biri Kāmil közige ḫūb imes illā ᶜivāż

63[39]

[28b]

Mefāᶜilün Feᶜilātün Mefāᶜilün Feᶜilün

1 Ḳed-é to serv-é revān est gol-sétān ᶜāréż
Leb-é to leᶜl-é Yemen māh-é āsmān ᶜāréż

2 To ān şehen-şeh-é éḳlīm-é nāz o éstéġnā
Ké mīnéhend bé pāyét şeker-lebān ᶜāréż

3 Zened zé rūy-é ẖécālet bé gol-şenéş āteş
Bé bāġ eger bénomāyī bé bāġ-bān ᶜāréż

4 Neşod tesellī-yé dél bī-cemāl-é to hergiz
Nomūd lālé-ᶜéẕārān yégān yégān ᶜāréż

5 Seḥāb kerd néhān āf-tāb-é tābānrā
Bé zīr-é zolf-é to gerdīd tā néhān ᶜāréż

6 Zé reng-é zer do yem-é zer zé eşk-é ālem leᶜl
Negūyemét bénomā moft [o] rāy-gān ᶜāréż

7 Béhéşt Ṭūbā [o] Kows̱er merā némībāyed
Ḳed-é to Ṭūbā o leb Kows̱er o cénān ᶜāréż

---
[39] Farsça.

8 Eger bé kolbé-yé men nāyed ān cemāl-forūş
Cebīn bé pāş néhem ber der-é dokān ᶜāréż

9 Ne nāféᶜ est temāşā-yé lālé Kāmélrā
Ké geşt ez ġem-é rūy-é to zeᶜferān ᶜāréż

64

[28b, 29a]

Fāᶜilün Mefāᶜīlün Fāᶜilün Mefāᶜīlün

1 Cān-fezā lebin͡gġa tā çıḳdı ay semen-ber ẖaṭ
Meşḳ-i mihr üçün boldı ḥüsn ilige ol ser ẖaṭ

2 ᶜAks-i ᶜārıżın͡g ḳıldı sebz ẖaṭların͡g gül-reng
Kūyı yazdılar gül-gūn kāġıẕ üzre aḥmer ẖaṭ

3 Ḫaṭ niten͡g ziyād itse ger melāḥat-ı ḥüsnün͡g
Nige kim irür mażmūn şāhidiġa maẓhar ẖaṭ

4 Laᶜl ile zümürrüd mü bir nigīnde yir tutġan
Yā aġızda mu gül-gūn laᶜlin͡g ile aẖżar ẖaṭ

5 Ḥüsnün͡g eylemiş efzūn ẖāl ile ẖaṭ-ı müşkīn
Ṣafḥaġa birür zīnet ger noḳṭa irür ger ẖaṭ[40]

[40] Bu dize vezne uymamaktadır.

6 Yār kitāb-ı ḥüsnün͡gde ḳaşların͡g ḥū bi’smi’llāh

İsm-i Ḥaḳ bile bolġay eyle kim muṣaddar ḫaṭ

7 Uçtı reng-i dil-keşlik gülşen-i cemālin͡gdin

Kim ḳılurġa pervāz ol ḳuşġa kildi şeh-per ḫaṭ

8 Kātib-i ḳażā her kün anda meşḳ iter gūyā

Ṣafḥa-i cemālin͡g kim bar durur ser-ā-ser ḫaṭ

9 Ḳılsa ni ᶜaceb āḫir ḥüsn kişverin te’ḫīr

Mūrdın füzūn çekmiş yüzi üzre şekker ḫaṭ

10 Ki körey disen͡g her dem Ḫıżr ile Mesīḥānı

Yüzide temāşā ḳıl leb bile muᶜanber ḫaṭ

11 Ḫaṭ ᶜıyān itip tan͡g yoḳ ḳılsa ḥüsn ilin tābiᶜ

Tīġdin ḳılur āsān dehrni musaḫḫar ḫaṭ

12 Yatma ger tilersen aḳ tan͡gla nāme-i aᶜmāl

Yazġuça ufuḳ levḥi üzre mihr-i ḫāver ḫaṭ

13 Bolġusı durur āzād dehr ümīd ü bīmidin

Ger yiberse Kāmilġa bendelikke dilber ḫaṭ

65

[29b, 30a]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

1 Şeş cihetdin şāhıma yitkürme āfet yā Ḥafīẓ
Saḳlaġıl āsīb-i devrāndın selāmet yā Ḥafīẓ

2 Ger vaṭanda sākin-ver[?] eylesün ᶜazm-i sefer[41]
Her maḥalde bolsa yitkürgil ḥimāyet yā Ḥafīẓ

3 ᶜİzzet ü iḳbāl cāmıdın bolup mest-i müdām
Çalınıp atıġa dāyim kūs-ı devlet yā Ḥafīẓ

4 Şükr-i ġaybī hücūmıdın birip imdād an͡ga
Ḳıl bülend aᶜlāmdın u fetḥ-i nuṣret yā Ḥafīẓ

5 Mā ki[?] bu nuṣret es̱er leşkernin͡g istilāsıdın
Münhezim bolsun barı aᶜdā-yı millet yā Ḥafīẓ

6 Közlerin rūşen ḳılıp evlād u aḥfādını it
Her birin bir aḫter-i burc-ı saᶜādet yā Ḥafīẓ

7 Yetti ferzendin ḳılıp ḥākim yeti iḳlīm ara
Ḳıl Sikender-baḫt u Nūşīrvān-ᶜadālet yā Ḥafīẓ

[41] Bu dize vezne uymamaktadır.

8 Sebᶜa-i seyyāre yan͡glıġ eyleben gerdūn serīr

ᶜArṣa-yı ġabrānı maḥkūm-ı ḥükūmet yā Ḥafīẓ

9 Sekkizinciġa birip taḫt-ı müs̱emmende mekān

ᶜAdlidin ᶜālemni ḳılsun mis̱l-i cennet yā Ḥafīẓ

10 Ḳıl özi ārām-gāhın ᶜarş-ı aᶜẓamdın refīᶜ

Tā ebed ḳılsun alar allıda ḫiẕmet yā Ḥafīẓ

11 Kāmil ü evlādıġa birgil alar eyyāmıda

Devlet ü iḳbāl-baḫt u cāh-ı nikbet[?] yā Ḥafīẓ

66

[30b, 31a]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

1 Ay kön͡gül zīnhār ḳılma ehl-i devrāndın ṭamaᶜ

Bar ise bu ḫaste cismin͡gġa eger cāndın ṭamaᶜ

2 Çünki yoḳ irmiş cihān ehlide ḫāliṣ dostlıġ

Kim ki andın yaḫşı-raḳ yoḳ eyleme andın ṭamaᶜ

3 Dehr-i dūndın körmekün͡g cüz’ ḥasret ü nā-kāmlıġ

Gevher-i maḳṣūdnı ḳılma bu ᶜummāndın ṭamaᶜ

4 Sālim olmaḳnın͡g sipihr āsībidin imkānı yoḳ

Ḳılma hergiz ᶜāfiyet gencin bu vīrāndın tamaᶜ

5 Közleri cellādıdın ḳılmaḳ mürüvvet ārzū

Ehl-i İslām eylegen dik kāfiristāndın ṭamaᶜ

6 İsteyen ni nevᶜ cānım rāḥatın müjgānıdın

Ḳılġa mu mecrūḥ-ı merhem tīġ-i ᶜuryāndın ṭamaᶜ

7 Şerbet-i laᶜli ẖavāṣın istemeñ līk bādedin

Eylemeñ cān-baẖşlıġ cüz’ āb-ı ḥayvāndın ṭamaᶜ

8 Ḫᵛān-ı vaṣlıġa raḳībidin iᶜānet istemeñ

Eylegen yan͡glıġ gedā ilgidaġı nāndın ṭamaᶜ

9 ᶜĀlem içre ger bolay disen͡g ᶜazīz ü ercümend

Eyleme Kāmil gibi cüz’ ẓıll-ı sübḥāndın ṭamaᶜ

67

[31a]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

1 Eylegünçe sin gibi ᶜĪsī-nişān birle vedāᶜ

Ḳılġay irdüm kāş min dil-ẖaste cān birle vedāᶜ

2 Başıma fi’l-ḥāl dehr-āşūbı salur rüsteḫīz
Nāgehān ḳılsam ol āşūb-ı cihān birle vedāᶜ

3 Tīredür çün sāye gerdūn ṣubḥ ile şāmı man͡ga
Ẕerre yan͡glıġ ḳılsam ol ḫūrşīd-sān birle vedāᶜ

4 Ni ᶜaceb ṣaḥrāġa yüz ḳoysam irür beytü’l-ḥazen
Ḳılġalı şehr ol meh-i Kenᶜāniyān birle vedāᶜ

5 Bar minin͡g ᶜaşḳım füzūn bülbüldin ol gül hecride
Hergiz itmes nāle min ḳılman fiġān birle vedāᶜ

6 Maḳdemidin boldı kön͡glüm ġam hücūmıdın ḫalāṣ
Bāġ ḳılġan dik bahār olġaç ḫazān birle vedāᶜ

7 Vaṣl iᶜcāzın körün͡g körgeç yüzin boldı ᶜıyān
Közge yaş kön͡glümge ġam baġrımġa ḳan birle vedāᶜ

8 Āteşīn ruḫsārıdın ḫaṭ dūdı bī-dürūd itmedi[42]
Ḳılsa hem aḫker tutaşġanda duḫān birle vedāᶜ

9 Ḳıldı bir ay firḳati Kāmilni ḥayrān eyle kim
Yoḳ tili dimekke hem ḳıldum fülān birle vedāᶜ

[42] Bu dize vezne uymamaktadır.

68

[31b]

Mefᶜūlü Fāᶜilātün Mefᶜūlü Fāᶜilātün

1 Ol ay yüzige bolmış müşkīn-niḳāb māniᶜ
Ḫūrşīdġa niçük kim bolġay seḥāb māniᶜ

2 Baḳġaç közüm ḳamaştı ruḫsārın͡gġa nigārā
Tan͡g yoḳ naẓarġa bolsa ger āfitāb māniᶜ

3 Ger māniᶜ olsa ḳahrın͡g tan͡g yoḳ dimekke ḥālim
Cürm eylemekke bardur ḫavf-ı ᶜaẕāb māniᶜ

4 ᶜAşḳın͡g nihān tutay dip cehd eylerem velīkin
Bu reng-i aṣfer ile çeşm-i pür-āb māniᶜ

5 Tedbīr birle tapmas taḳdīr ḥükmi teġayyür[43]
ᶜAşḳıġa hergiz olman͡g ay şeyḫ-i şāb māniᶜ

6 Kündüz çekip riyāżet aḳşam tut özni bīdār
Maḳṣad ḥuṣūliġadur ḫord ile ḫᵛāb māniᶜ

7 ᶜUnṣurdın ol mücerred dīdārın ister irsen͡g
Mir'āt-ı rūḥın͡gġadur cism-i türāb māniᶜ

---
[43] Bu dize vezne uymamaktadır.

8 Vaḥdet [...] ġa yitmes ġubār-ı kes̱ret

Deryā yüzige irmes mevc-i ḥabāb māni^{c}

9 Kāmil yüzige baḳġaç ḳolġa alur kitābın

Ḳaṣdı budur ki an͡ga bolġay kitāb māni^{c}

69

[31b, 32a]

Fā^{c}ilātün Fā^{c}ilātün Fā^{c}ilātün Fā^{c}ilün

1 Müjde kim kildi bahār eyyāmı reyyān boldı bāġ

Reng ü būdın zīnet-efzā-yı gülistān boldı bāġ

2 Sebze vü güllerge artıp dem-be-dem neşv ü nemā

Gūyiyā la^{c}l [ü] zümürrüd naḳdiġa kān boldı bāġ

3 Lāle vü güldin ḳılıp memlū ulusnın͡g dāmenin

Barçaġa ṣāḥib-^{c}aṭā-yı la^{c}l [ü] mercān boldı bāġ

4 Ḥavżlar leb-rīz olup çün çeşme-i ^{c}ayne'l-ḥayāt

Cān-fezā ildin nebāt ecsāmıġa cān boldı bāġ

5 Dil-rübālar ḥūr u ġılmān yan͡glıġ eylep ictimā^{c}

Feyż ara ol nev^{c} kim Firdevs [ü] Rıḍvān boldı bāġ

6 Gül-cebīnler bir ṭarafdın serv-ḳadler bir ṭaraf
Ṣaf çekip turġanda ser-tā-ser ḫıyābān boldı [bāġ]

7 Seyr iter dādıma gül bergi üze şebnem ḫayāl
Min͡g köz ile gülşen-i ḥüsnün͡gġa ḥayrān boldı bāġ

8 Ol közi fettān yolı üzre çerāġānlıġ ḳılur
Her kiçe dimen͡g ser-ā-ser nergisistān boldı bāġ

9 Çünki teşrīf-i ḳudūmın͡gġa müşerref bolmadı
Lāle vü güller imes başdın ayaḳ ḳan boldı bāġ

10 Gāh gülzār içre seyr eylep gehī eşcār ara
Mesken-i ᶜayş u neşāṭ-ı ḥażret-i cān boldı bāġ

11 Çünki dāḫil bolmadı ol ḥüsn şāhı bezmiġa
Kāmil-i bī-çāreġa andaḳ ki zindān boldı bāġ

70

[32a-b]

Mefᶜūlü Fāᶜilātü Mefāᶜīlü Fāᶜilün

1 El-ḥamduli'llāh körküzüben baḫt-yārlıġ[44]
Sulṭān-ı nükte-dān yirime birdi yārlıġ

[44] Bu dize vezne uymamaktadır.

2 Bī-iᶜtibārlıġ yolıda bī-nişān idim

Emẟālim içre ḳıldı mini iᶜtibārlıġ

3 Menzil ki irdi kevkeb-i baḫtımġa burc-ı naḥs

Gūyā ki saᶜd burc üze boldı ḳarārlıġ

4 Cām-ı viṣāl ile ser-mest ḳılmasan͡g[45]

Öltürgüsi durur mini bi'llāh ḫumārlıġ

5 Bolġıl hemīşe taḫt-ı ᶜadālet üze muḳīm

Kevneyn ara eger tilesen͡g nām-dārlıġ

6 Birme ḥükūmet emride ġayrın͡gġa iḫtiyār

Tenhā Ḥaḳ itti ilge sini iḫtiyārlıġ

7 Ḳāle'n-nebī ᶜaleyhi's-selām *ᶜazze men ḳanaᶜ*[46]

Kim ḳılmadı ḳabūl munı kördi ḫᵛārlıġ

8 Sengīn ü ṣābir ol tilesen͡g genc-i ᶜāfiyet

Kān itti zerġa tāġnı ṣāḥib-vaḳārlıġ

[45] Bu dize vezne uymamaktadır.

[46] "Kanaat eden aziz olur" manasına gelen hadis-i şerif. Bazı kaynaklarda bu söz Hz. Ali'ye atfedilmiştir.

9 *Evfū bi-ᶜahdikum*ġa ᶜamel eyleben müdām[47]

Kāmil isen͡g bol ᶜahdin͡g ara üstüvārlıġ[48]

71

[32b, 33a]

Mefᶜūlü Fāᶜilātü Mefāᶜīlü Fāᶜilün

1 Ay gevher-i ḫayālin͡ge kön͡glüm irür ṣadef

Ger ol müyesser olmasa yoḳtur mun͡ga şeref

2 Şām-ı ᶜurūc naᶜl-ı burāḳın͡g nişānıdur

İrmes ḳamer-ᶜiẕārı üze dāġ yā kelef

3 Muᶜciz kelāmın͡g itti ᶜArab efṣaḥ[ı]nı lāl

Her niçe bilse şiᶜr ara tertīb-i neşr ü leff

4 Çünkim ḥadīs̱-i pākın͡g irür *lā nebiyye buᶜd*[49]

Taḫt-ı nübüvvet üzre ni mümkin san͡ga ḫalef

5 Her kim tanur özin tanıġay gird-gārını

Bu söz delīli kildi ḥadīs̱in͡g fıḳıh-ı ᶜörf

---

[47] Bakara Suresi'nin "Ey İsrâiloğulları! Size verdiğim nimetimi hatırlayın, bana verdiğiniz sözü yerine getirin ki ben de size vaad ettiklerimi vereyim. Asıl bana itaatsizlikten sakının." anlamına gelen 40. ayetine atıfta bulunulmuştur. Ayetin tamamı "Ya benî israilezkuru ni'metiyelleti en'amtu aleykum ve evfu bi ahdi ufi bi ahdikum ve iyyaye ferhebun" şeklindedir. Ayet meali için bkz. https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Bakara-suresi/47/40-ayet-tefsiri

[48] Bu dize vezne uymamaktadır.

[49] "Benden sonra peygamber yoktur" manasına gelen hadis-i şerife atıfta bulunulmuştur.

6 Kim kirmedi mutābıḳın͡g şāh-rāhıġa[50]

ᶜÖmrini ḳıldı deşt-i ḍalālet üze telef

7 Yā Rab ḫaṭālarım yüziġa fażlın͡g it ḥicāb

Çekkende ḥaşr-gāhda ehl-i ᶜuyūb ṣaf

8 Hem rūzī eyle anda ḥabībin͡g şefāᶜatin

Urġusı baḥr-i mekremetin͡g mevc birle kef

9 Yitkende cürm ilige nigāh-ı ᶜināyeti

Kāmilni hem bu nāvekige eylegil hedef

72

[33b]

Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün

1 Cemālin͡gġa gedā vü şāh ᶜāşıḳ

Gedā şeh yoḳ ki mihr ü māh ᶜāşıḳ

2 İrür ol tābiᶜ [ü] metbūᶜdur bu

Gedā maᶜşūḳ ise ger şāh ᶜāşıḳ

3 Niçük bu ḫāk-sār olġay çü sāye

San͡ga ay māh-ı ᶜālī-cāh ᶜāşıḳ

[50] Bu dize vezne uymamaktadır.

4 Başıġa kilse min͡g renc ü beliyyet

Belādın eylemes ikrāh ᶜāşıḳ

5 Eger maᶜşūḳdın yüz ġam yitüşse

Yaman körmes bilür dil-ḫᵛāh ᶜāşıḳ

6 Bilür kevneyn ᶜizz ü cāhıdın ḫoş

Eger rü’yetġa tapsa rāh ᶜāşıḳ

7 Ġam-ı maḥbūbnın͡g āzārı bāᶜis̱

Çekerge nāle-i cān-gāh ᶜāşıḳ

8 Köp itme ẓulm ay meh-veş vücūdun͡g

Yaḳar ger çekse otluġ āh ᶜāşıḳ

9 Ḥaẕer ḳıl āh-ı āteş-nākidin kim

Hemīşe derd ile hem-rāh ᶜāşıḳ

10 Tutup ᶜaşḳ emrini pervāne vü şemᶜ

Köyer maᶜşūḳ gāhī gāh ᶜāşıḳ

11 İnanmas hergiz ol bī-mihr Kāmil

Disem hem min san͡ga bi’llāh ᶜāşıḳ

73

[33b, 34a]

Mefᶜūlü Mefāᶜilün Feᶜūlün

1 Ay hüsrev-i nām-dār ḳulluḳ
Vey şāh-ı felek medār ḳulluḳ

2 Ḳıldın͡g çü mükerrem ü muḫallaᶜ
Şāhenşeh-i kām-kār ḳulluḳ

3 Ḳılsam dağı az irür min-i zār
Bir ḫilᶜatin͡ge hezār ḳulluḳ

4 Ḫalḳ içre çü ser-firāz ḳıldın͡g
İḥsānıga bī-şümār ḳulluḳ

5 Tārıdın olup ziyād ᶜömrin͡g
Bolsun san͡ga baḫtiyār ḳulluḳ

6 Her künde ḳuyaş ḳılur ḳoyuban
Altun ḳapun͡ga ᶜiẕār ḳulluḳ

7 Kāmil bu duᶜā ḳılur ki şehler
Ḳılsun san͡ga her ni bar ḳulluḳ

74

[34a]

Mefāᶜilün Feᶜilātün Mefāᶜilün Feᶜilün

1 İçürdi sāḳī-i devrān yana müdām-ı firāḳ
Minin͡g dik olmadı bir kimse telḫ-kām-ı firāḳ

2 Viṣāl nāmesi manẓūrım olmayın veh kim
Kitürdi ḳāṣid-i devrān man͡ga peyām-ı firāḳ

3 Eger yüzün͡g ḳuyaşı pertevi ᶜıyān itmes
Münevver olmaġusıdur közümge şām-ı firāḳ

4 Kön͡gülġa çāre yoḳ özge ḫarāb olmaḳdın
Müdām eger budur ol mülk ara niẓām-ı firāḳ

5 Yüz üzre dāne-i ḫālin͡g hevāsı bāᶜiṡdür
Kön͡gül ḳuşı ki irür mübtelā-yı dām-ı firāḳ

6 ᶜAceb imes man͡ga nā-kāmlıġ demī sinsiz
Nidin ki bolmadı bir kimse şād-kām-ı firāḳ

7 Viṣāl sāġarıdın mest-i ᶜayş olun͡g aḥbāb
Naṣīb-i Kāmil-i maḥzūnġa boldı cām-ı firāḳ

75

[34b]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

1 Külmedin͡g bir tā mini yüz ḳatla giryān ḳılmadın͡g
Tutmadın͡g bir cām tā kön͡glüm tola ḳan ḳılmadın͡g

2 Ḫāṭırım devrān ġamıdın ḳılmadın͡g bir laḥẓa cemᶜ
Tā mini bir yılġaça zār u perīşān ḳılmadın͡g

3 Ḫaste kön͡glüm teh-be-teh ḳan ḳılmaġunça ġonçe dik
Açılıp meclisde ruḫsārın͡g gülistān ḳılmadın͡g

4 Min ṭarafġa ḳılmadın͡g hergiz ḫaṭādın bir nigāh
Tā raḳībimġa baḳıp yüz luṭf u iḥsān ḳılmadın͡g

5 Eyledün͡g mihr ü vefā bābıda ḳaysı vaᶜdeler
Kim yana ol ᶜahd u peymāndın peşīmān ḳılmadın͡g

6 Atmadun͡g ḳahr u ᶜitābın͡g nāvekin aġyārġa
Tā melāmet oḳıġa köksümni ḳalḳan ḳılmadın͡g

7 Ḳılmaġunça ḫᵛān-ı vaṣlın͡gdın bu zārın͡g bī-naṣīb
Özgeni bu ḫᵛān-ı iḥsān üzre mihmān ḳılmadın͡g

8 İgnime kiydürmedin͡g luṭf u ᶜināyet ḫilᶜatin
Tā libās-ı ᶜāfiyetdin cismim ᶜuryān ḳılmadın͡g

9 Ḳaysı bir ümmīd kim luṭfun͡gdın itdim ᶜāḳıbet
Ol ümīdim ḥāṣılını ye'sِ-i ḥırmān ḳılmadın͡g

10 Ay sitem-ger ḳaysı bī-dilġa birip vaṣlın͡gda cāy
Son͡gra anı mübtelā-yı dāġ-ı hicrān ḳılmadın͡g

11 Ḳılmaġunça ḫānumānımnı ḳara hicrān-ara
Külbem içre ᶜārıżın͡g şemᶜ-i şebistān ḳılmadın͡g

12 Dāniş ehliġa ḳayu ḳılmışların͡gdı ay felek
Ḳāy birin ol zümrenin͡g maġlūb nādān ḳılmadın͡g

13 Sırr-ı ᶜaşḳın͡g niçe pinhān tutdı ildin ay perī
Ḳoymadun͡g Kāmilni tā rüsvā-yı devrān ḳılmadın͡g

76

[35a]

Feᶜilātün Feᶜilātün Feᶜilātün Feᶜilün

1 Müjde ay bülbül-i cān ol gül-i raᶜnā kilicek
İşit ay ḳumrī-i rūḥ ol ḳadi zībā kilicek

2 Yüzlenip irdi firāḳıda man͡ga ġam üze ġam
Ḳıldı bī-dürūd alar boldı mu eyā kilicek[51]

3 Kitin͡g ay derd ile ġam külbe-i aḥzānımdın
Bu kiçe luṭf itiben ol ṭarab-efzā kilicek

4 Hecr tīġi mini her laḥẓada yüz ḳatl itsün
Ġam imes külbeme cān-baḫş Mesīḥā kilicek

5 İntiẓārı mini öltürgüsidür ay ḳāṣid
Kilmese hem digil o közleri şehlā kilicek

6 Körse hem bolmadı ḳan yıġlaġanımnı tün ü kün
Beytü’l-aḥzānıma Yūsuf-veşim aṣlā kilicek

7 Lāle-cāmın ḳolıġa aldı meger gülşenġa
Bāde-nūşım yine nūş itkeli ṣahbā kilicek

8 Vāḳıf olsun din͡giz ehl-i veraᶜ ü zühd iliġa
Ġāret-i dīn üçün ol dilber-i tersā kilicek

9 Çıḳġıl utrusıġa ay Kāmil-i maḥzūn ki ol ay
Bu kiçe külbe-i aḥzānıma tenhā kilicek

[51] Bu dize vezne uymamaktadır.

77

[35a-b]

Müstefᶜilün Müstefᶜilün Müstefᶜilün Müstefᶜilün

1 ᶜAḳlımnı aldı bir baḳıp bir dilber-i raᶜnā közün͡g
Saldı başımġa her zamān yüz min͡g tümen sevdā közün͡g

2 Bu üç belādın ni ṣıfat bir cānnı saḳlar min emān
Kim ḳaṣdıma müjgānın͡g oḳ ḳılmış ḳaşın͡gnı yā közün͡g

3 Dād eylesem kāfir közün͡g bī-dādıdın irmes ᶜaceb
Kim bir naẓarda eyledi dīn mülkini yaġmā közün͡g

4 İlgin͡gge alıp sāznı çeksen͡g nevā her yan baḳıp
ᶜUşşāḳ ara ot salġusı gāhī yüzün͡g gāhī közün͡g

5 Laᶜling dem-ā-dem cān birür ölgen tenimġa ay Mesīḥ
Līk öltürür her dem mini bir ġamzedin şehlā közün͡g

6 Lāyıḳ mudur kim alġusı dip kön͡glüm ḳılıp mihr ü vefā[52]
Son͡gra zamānī ḥālime baḳmas ḳıya aṣlā közün͡g

7 Hūşım alıp bir baḳışın͡g dīvāne ḳıldı dehr ara
Ni āfet irdi ay perī-peyker melek-sīmā közün͡g

---

[52] Bu dize vezne uymamaktadır. "Kim" ve "dip" sözcüklerinden biri fazladır. Bunlardan birinin çıkarılması halinde dize vezne uygun hale gelmektedir.

8 Cānımġa her dem sançılur ger peyklerin͡g nāvekleri
Ḳatlimġa gūyā eylemiş müjgānın͡ga īmā közün͡g

9 Alur ḳarār u ṭāḳatim yitkeç nigāhın͡g ay perī
Āḫir mini ḳılġusıdur ᶜuşşāḳ ara rüsvā közün͡g

10 Nāz itmegil bu bī-vefā ḥüsnin͡gġa kim her kāmda
Yüz çeşm-i fitne körgesin bolsa eger bīnā közün͡g

11 Kāmil ol ay hicrānıda bu kim sirişk-efşān bolur
ᶜAşḳın͡gnı āḫir ḳılġusı ᶜuşşāḳ ara ifşā közün͡g

78

[35b, 36a]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

1 Buḫl ilige dimegil ay zübde-i devrān sözün͡g
Ḥayf iter ḳadrini bilmey sifle-i nādān sözün͡g

2 Gerçi sözün͡g gevher-i ḳıymet baḥā yoḳ dehr ara
Bar alarnın͡g ḳaşıda ḫar mühredin erzān sözün͡g

3 Ol ki ḳılmaydur meᶜānī baḥriġa ġavvāṣlıḳ
Körmegey mıncuḳça ger bolsa dür-i ġalṭān sözün͡g

4 Pest fıṭratlarġa dünyā mālı üçün tutma köz

Bir kara pul bābıda müşkil ḳılur āsān sözün͡g

5 Buḫl zengini ḳıra’lmas [...] dik kön͡glidin

Ger itiglik içre bolsa öyle kim sūhān sözün͡g

6 Ger sözün͡gdin bir nimerse onmasa bu dünyāda

Tin͡glemesler āḫiretde birse hem īmān sözün͡g

7 İltimās itme alardın pür-gū-nāknı zīnhār

Sındurur ger birse hem ölgen bedenġa cān [sözün͡g]

8 Dāniş ehli ḳaşıda her biri bir la^{c}l-i ḫoş-āb

Līk alarġa bar durur la^{c}l olsa hem peykān sözün͡g

9 Tapmasan͡g söz lez̠z̠etidin āgeh ü Kāmil kişi

Saḳlaġıl bolġunça kön͡glün͡g perdeside ḳan sözün͡g

79

[36a]

Müstef^{c}ilün Müstef^{c}ilün Müstef^{c}ilün Müstef^{c}ilün

1 Cān āfeti irgendür ay meh-veş ṣanem ḳaş u közün͡g

Saldı başımġa yüz tümen renc ü elem ḳaş u közün͡g

2 Min͡g nāz u cilve eyleben aġyārġa feryād kim
İder man͡ga yüz min͡g tümen cevr ü sitem ḳaş u közün͡g

3 ᶜAyb eyleme körgeç sini bolsam ḥazīn ü bī-ḳarār
Kim ᶜaḳl u hūş u ṭāḳatim eyler ᶜadem ḳaş u közün͡g

4 Her dem salursın nāz ile boynın͡gġa aġyār ilgini
Nidür man͡ga bir būseni ḳılsa kerem ḳaş u közün͡g

5 Cānım niçük bolġay ḫalāṣ bu üç belādın ay perī
Bī-dād iter şīrīn-lebin͡g cānımġa her ḳaş u közün͡g

6 Andın beri dīdārın͡ga ᶜāşıḳ min ay zībā nigār
Çün ṣafḥa-i īcādġa yazdı ḳalem ḳaş u közün͡g

7 Niçe direm disen͡g san͡ga Kāmil birür öptür an͡ga
Çün öptürürsin bir kişi birse direm ḳaş u közün͡g

80

[36b]

Mefāᶜilün Feᶜilātün Mefāᶜilün Feᶜilün

1 Egerçi mümkin imesdür man͡ga viṣāli anın͡g
Ḥazīn kön͡gülġa birür şādlıġ ḫayāli anın͡g

2 Bu ḫaste yalġuz irür hecr deştide maḥrūm
Fiġān ki barça irür maḥrem-i viṣāli anın͡g

3 Rem itse ḳumrī eger servdin ᶜaceb irmes
Çemende cilve-ger olsa ḳad-i nihāli anın͡g

4 Eger közi mini ḳatl itse yoḳ durur ḳayġum
Nidin ki tirküzedür cān-fezā maḳāli anın͡g

5 Hele kim an͡glaġay ol kim bir ay firāḳıda
Ġam u elem bile ger kiçse māh u sāli anın͡g

6 Yüz ü ḳadin͡g ki gül-i serv-i gülşen-i cāndur
Müdām virdüm ü ẕikrim irür kemāli anın͡g

7 Münīr-i aḫter irür mihrġa ḳırān itken
ᶜİẕār-ı tigreside cilve-sāz ḥāli anın͡g

8 Cihān közümġa ḳaran͡gġu ise niten͡g ġamdın
Körünmedi niçe kündin beri cemāli anın͡g

9 Ol ay ki ismi bu ebyātdın bolur mefhūm
Kön͡gül viṣālini ister yoḳ iḥtimāli anın͡g

10 Ni nevᶜ Kāmil olur kūyun͡g isteben ᶜāzim

Ki yoḳ firāḳın͡g ara tibrenür mecāli anın͡g

81

[36b, 37a]

Mefᶜūlü Fāᶜilātün Mefᶜūlü Fāᶜilātün

1 Ḫaṭṭ-ı sebzesi gögermiş ruḫsār ara mübārek
Bāġ-ı leṭāfetin͡gġa neşv ü nemā mübārek

2 Gül-çehrelerni ḳıldın͡g āyīne-dār-ı ḥayret
Mir’āt-ı ᶜārıżın͡gġa nūr u ṣafā mübārek

3 Közlerni rūşen eyler cānā ġubār-ı rāhın͡g
ᶜUşşāḳlar közige bu tūtiyā mübārek

4 Mihr ü vefā sipihri ḫūrşīdidür ᶜiẕārın͡g
Hecr aḳşamıġa andın nūr u żiyā mübārek

5 Sin ḥüsn şāhıdur sin min kemterīn ġulāmın͡g
Ger ẓulmdür kerem ḳıl bardur man͡ga mübārek

6 Ölsem daġı yolun͡gdın baş almaġum nigārā
Mindin vefā münāsib sindin cefā mübārek

7 ᶜAşḳın͡g şehīdi ḳanı ḳıldı ḳulun͡gnı rengīn

Bolsun ḳulun͡gġa cānā uşbu ḥınā mübārek

8 Körme yüzin işitme sözin raḳībnin͡g kim

Güftārı nā-münāsib ruḫsārı nā-mübārek

9 Min bende-i duᶜā-gū sin ḫüsrev-i kerem-cū

Mindin duᶜā münāsib sindin seḫā mübārek

10 Ḳahr u ᶜināyetin͡gdin köptür ümīd ü bīmim

Ḫavf u recā münāsib ᶜafv ü ᶜaṭā mübārek

11 Şükr eyle vü bil anı her nīk ü bed ki yazmış

Levḥ-i cebīnin͡g üzre kilk-i ḳażā mübārek

12 Raḥmet nesīmidin cūş urġanda baḥr-i ġufrān

Kāmilġa eyle yā Rab naḳş u ḫaṭā mübārek

82[53]

[37a-b]

Feᶜilātün Feᶜilātün Feᶜilātün Feᶜilün

1 Gülşen-i bezmim ara zülf-i semen-sā kilicek

Aġzı ġonçe yüzi gül ḳāmeti zībā kilicek

[53] Gazelin mahlas beyiti bulunmamaktadır. Fakat bir sonraki gazel ile arasında bir beyitlik boşluk bırakılmıştır. Daha sonra devam etme düşüncesiyle bu boşluğun bırakıldığı söylenebilir.

2 Fāş itip zülfini ᶜālemni ḳılıp ᶜanber-fām

Ḫoş-dimāġ itkeli ᶜaşḳ ehlini bernā kilicek

3 Sāḳiyā bezmim ara bāde-i gül-fām kitür

Mest-i lā-yaᶜḳıl olurġa közi şehlā kilicek

4 Ġamze-i şimşīr şehīd eylegen ᶜuşşāḳ kilin͡g

Merḥamet itkeli cān-baḫş Mesīḥā kilicek

5 Deyr ara kirgil rüst eyle kaplun͡gı [...]

Vaᶜẓ eylerge bu dem zāhid-i rüsvā kilicek

83

[37b, 38a]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

1 Tā yaşurdı ᶜārıżın͡g mihrin muᶜanber kākülin͡g

Ṣubḥ ile şāmım minin͡g ḳıldı ber-ā-ber kākülin͡g

2 Āfitāb envārıġa gerçi kiçe mānic irür

Līk eyler mihr-i ruḫsārın͡g münevver kākülin͡g

3 Cānıma ḳaṣd itdiler baḳġaç yüzün͡gġa gūyiyā

Genc-i ḥüsnün͡g üzre bardur iki ejder kākülin͡g

4 Bārhā ḫandān irür eylep nümāyān tişlerin

Tā dimāġ-ı şāneyi ḳıldı muᶜaṭṭar kākülin͡g

5 Müşk [ü] ᶜanberdin çekilgen niçe cedvel tārıdur

Zīnet üçün muṣḥaf-ı ruḫsār üze her kākülin͡g

6 Āb-ı ḥayvān-ı lebin͡g tapġum niçük ᶜārıż üze

Ḫaṭṭın͡g olsa Ḫıżr Ẓulmāt-ı Sikender kākülin͡g

7 Rāstlar pā-māl kecler ser-bülend olmas ise

Nige ḳaddin͡g başı üzre boldı efser kākülin͡g

8 Eylemey hergiz ḥaẕer ol āteşīn ruḫsārdın

Otda oynar bar mudur bāl-i semender kākülin͡g

9 Ḥüsn ili başıġa tāc olġum disen͡g ḳıl terk-i nāz

Tuttı başın͡gda mekān bolġaç ne kün ser kākülin͡g

10 Sūre-i ve'ş-Şems envārıġa maṭlaᶜ ᶜārıżın͡g

Leyletü'l-Miᶜrāc ẓulūmātıġa maẓhar kākülin͡g

11 Ni ᶜaceb Kāmil cihān būstānıġa ḳılmas nigāh

ᶜĀrıżın͡g gül ġonçe laᶜlin͡g sünbül-i ter kākülin͡g

84

[38a-b]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

1 Körmemiş sin dik cihānda hīç bir gülzār gül
Kim san͡ga bardur beden gül cebhe gül ruḫsār gül

2 Gül-ᶜiẕārın͡g lemᶜasıdın açtı devrān bāġıda
Ferḳadān gül Kehkeşān gül Sebᶜa-i seyyār gül

3 Bezm ara gül-berg-i ḫandānın͡gġa ḳurbet tapġalı
Mey gül ü mīnā gül ü hem sāġar-ı serşār gül

4 Boldı bülbüllerġa gülşen içre ḥüsnün͡g şevḳidin
Nāle gül efġān gül ü elḥān gül ü minḳār gül

5 Gülşen-i bezm içre her fiᶜl olsa ger sindin ᶜıyān
Nāz gül reftār gül güftār gül eṭvār gül

6 Seyr-i bāġ eylerde taptılar ḳudūmın͡g ḳaṣdına
Serv gül şimşād gül eşcār gül her ḫār gül

7 Yıġlamaḳdın gül yüzün͡g hecride ḳanlıġ eşkdin
Fāş iter ḫūn-ı ciger gül dīde-i ḫūn-bār gül

8 Boldı muṭriblerġa bezmin͡g içre hengām-ı sürūd

Nāḫun-ı mıżrāb gül mūsīḳī vü edvār gül

9 Boldı zāhidlerġa ḥüsn-i bī-mis̱ālin͡g vaṣfıda

Ẕikr ile evrād gül tesbīḥ gül ü settār gül

10 Çün sinin͡g yādın͡g ḳılurlar sākin-i deyr ü ḥarem

Yā ṣamed gül [ü] ṣanem gül subḥa gül zünnār gül

11 Ḳıldı Kāmil ṭabᶜını şeh luṭfı gülzār eyle kim

Mes̱nevī gül ḳıṭᶜa gül ebyāt gül eşᶜār gül

85

[38b]

Feᶜilātün Feᶜilātün Feᶜilātün Feᶜilün

1 Bir birip ḳoymaġıl ay sāḳī-i ferḫunde-ḫıṣāl

Cāmnı tut man͡ga pey-der-pey ü hem māl-ā-māl

2 Ḥaẓ itersin külüben her niçe salġan sayı

Yüzün͡ge közlerin ᶜuşşāḳ-ı perīşān-aḥvāl

3 Mini körgende ni bolġay man͡ga aylantursan͡g

Yüzün͡g aġyārdın itsen͡g mini ol dem ḫoş-ḥāl

4 Kirse ḫoşnūd bolur çıḳsa ḥazīn ü ġam-gīn

Ehl-i dünyāġa eger her niçe kim māl u menāl

5 Her kişi bassa ḳuruġ [...] lānedür ḳahr bile

Bu zamān şeyḫi öyiġa ḳademin bī-zer ü māl

6 Man͡ga ikki kolun͡g ile ayırıp körsetgil

İki zülfin͡g yüzün͡gi kizlemiş ay ḳaşı hilāl

7 Tüşerem koynın͡ga her kün sini bir salmaḳ üçün

Ḳollarım boynun͡ga ay sīm-ber [ü] müşkīn-ḫāl

8 Rāst bir salsam için͡gge tapar işin͡g itmām

Ḫançer-i ḳaṣdını ay müddeᶜī-i herze-maḳāl

9 Yen͡gi kirgende çıḳar dip man͡ga düşnām itti

Bezmdin Kāmil-i bī-dilni ol ay şām-ı viṣāl

86

[38b, 39a]

Feᶜilātün Feᶜilātün Feᶜilātün Feᶜilün

1 Ol ay itkeç yüzi üstide nümāyān kākül

Ṣubḥ u şām eyledi ḥālimni perīşān kākül

2 Tīredür derdliġ āhım bile kündüz kiçe dik

Mihr-i ruḫsārı üze salġalı cānān kākül

3 Ebrdin çekdi mü ḫūrşīd ᶜiẕārıġa niḳāb

ᶜĀrıżı mihrini yā ḳıldı mu pinhān kākül

4 Cānıma ḳaṣd ḳılur zülfi yüziġa baḳsam

İrmiş ol genc üze efᶜī-i nigeh-bān kākül

5 Olġusı gül bile sünbül uyalıp pā-māli

Seyr-i bāġ itse salıp yüziġa her yan kākül

6 Nāz gülzārıġa sindin yitüşür zīnet ü zīb

Nige kim bar san͡ga ᶜārıż u reyḥān kākül

7 Kāmil-i zārġa ᶜarż eylemen͡giz sünbülni

Kim ḳılıpdur anı āşüfte vü ḥayrān kākül

87

[39a-b]

Mefᶜūlü Fāᶜilātü Mefāᶜīlü Fāᶜilün

1 Körgeç yüzün͡gni ay gül-i raᶜnā köz ü kön͡gül

Bülbül dik oldılar an͡ga şeydā köz ü kön͡gül

2 Müstaġnī oldılar çemen ü bāġ seyridin

Tā ḳıldılar yüzün͡gni temāşā köz ü kön͡gül

3 Ḳaddin͡g ki serv-i gülşen-i cāndur müdām an͡ga

Eylerler eşk-i āh ile pervā köz ü kön͡gül

4 Ger budur eşk-pāşlıġ u nāle eylemek

ᶜAşḳın͡gnı āḫir itküsi ifşā köz ü kön͡gül

5 Bāzār-ı ᶜaşḳın͡g içre ki tā kirdi ḳılmadı

Cüz’ derd ü ġam metāᶜını sevdā köz ü kön͡gül

6 Bolman͡g zamāne şūḫıġa māyil ger olsan͡gız

Bardur alar egerçi Mesīḥā köz ü kön͡gül

7 Vā-beste eylemes bu cihān dil-rübāsıġa

Her kim ki bardur ᶜāḳil ü dānā köz ü kön͡gül

8 Hem boldı ᶜaḳl [u] ḥis ṭalebin͡g içre bī-nişān

Ṭālib imes viṣālin͡ge şehā köz ü kön͡gül

9 Kāmilġa dāyim utru durur yār çehresi

Āyīne dik çü boldı muṣaffā köz ü kön͡gül

88

[39b, 40a]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

1 Bolmasa gerdūn-ı sifle dost ger dūn ay kön͡gül
Nige dūnnı şād iter dānānı maḥzūn ay kön͡gül

2 Çün felek nādān-nevāz u ḫaṣm-ı dānādur ni sūd
Dāniş iḳlīmide bolsan͡g ger Felāṭūn ay kön͡gül

3 ᶜİzzet eyle niᶜmet evcide bolur ᶜālemigen
Her kim olsa kec niçük kim ᶜayn ile nūn ay kön͡gül

4 Zāyil itmek isteseñ özdin meẕellet ḳāniᶜ ol
Almas ol çarkın͡gnı mundın özge ṣābūn ay kön͡gül

5 Cevher-i cān ol metāᶜ irmes ki satġun alġasın
Ni asıġ ger ḥāṣıl itsen͡g genc-i Ḳārūn ay kön͡gül

6 ᶜĀḳil irsen͡g kibr ü naḫvet ḳılma ᶜizz ü cāhın͡ga
Boldı istikbārıdın İblīs-i melᶜūn ay kön͡gül

7 Īmin olma keydidin yār u birāderin diben
Ni cefālar ḳılmadı Yūsufġa Şimᶜon ay kön͡gül

8 Dehrnin͡g pest ü bülendidin disen͡g fāriġ bolay

Ḳoyma ilgin͡gdin zamānī cām-ı gül-gūn ay kön͡gül

9 Taptı şāh-ı nükte-dān elṭāfıdın söz ehl-i ḳadr

Ẓāhir itkil imdi bikr ü ṣāf mażmūn ay kön͡gül

10 Bu gülistāndın beḳā būyını istep bolmaġıl

Lāle bergi dik ser-ā-pā dāġ-ı dil-ḫūn ay kön͡gül

11 Kāmil irsen͡g ᶜādet eyle ṣabr ile ḫamūşlıġ

Ger bar irse her sözün͡g bir dürr-i meknūn ay kön͡gül

89

[40a]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

1 Mindin olmışdur bu künler āh kim cānān melūl

Bu cihetdin eylemiş çıḳmay tenimdin cān melūl

2 Cām-ı vaṣlın nūş itip aġyār dāyim şād irür

Min içip tün kün irür min sāġar-ı hicrān melūl

3 Rūz u şeb zindān-ı ġamda yıġlaram Yaᶜḳūb dik

Bolġalı min ḫastesidin ol meh-i Kenᶜān melūl

4 Firḳatidin āh u nālem bes ki derd-āmīz irür
Eyledi bī-dādlarnı hem uşol efġān melūl

5 Boldılar bīgāne barça āşinā vü yārlar
Bolġalı bu bī-kesidin ol şeh-i ḫūbān melūl

6 Bolmış allıda raḳīb-i kīne-ver yalġalı rāst
Min niçük bolmay ger olsa rāstım yalġan melūl

7 Ḥayf yüz min͡g ḥayf kim fażl ehlini maḥrūm itip
Maḥrem olup eylediler zümre-i nādān melūl

8 ᶜArż-ı ḥālimni min imdi kimge eylermin beyān
Ol gedā ḥāliġa vay andın ise sulṭān melūl

9 Ger melūl olsa cihān ehli ni ġam Kāmil man͡ga
Bolmasa besdür eger ol sāye-i Sübḥān melūl

90

[40b]

Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün

1 Bahār eyyāmı bolmış gülşen içre ay ṣanem kilgil
Ulusdın ḳılġalı dey şiddeti rencini kim kilgil

2 Gül-i ruḫsārın͡g u serv-i ḳadin͡gnin͡g ārzūsıda
Ḳılur ḳumrī vü bülbül tün kün elḥān [u] naġam kilgil

3 Bahār-āsā nesīm-i rūḥ-perver istürüp her yan
Gül açmaḳġa semenler seyriġa her ṣubḥ-dem kilgil

4 Besī ser-keşlik iẓhār eylemişdür bāġ ara şimşād
Ḳılurġa ḳaddin anın͡g ḳāmetin͡g allıda ḫam kilgil

5 Pey-ā-pey nūş eylep ᶜişret-efzā bāde ṣubḥ u şām
Kön͡gülnin͡g cāmıdın maḥv eylemekke reng-i ġam kilgil

6 Tüşeptür yolların͡g üzre ḫıyābānlarġa gül bergin
Ḳoyarġa uşbu pāy-endāz üstige ḳadem kilgil

7 Çemen seyriġa kilsen͡g her ḳaçan ay ḫūblar şāhı
Şükūfe bergidin başın͡g üze saçġay direm kilgil

8 Şebāb eyyāmı vü gül mevsimi irmes durur cāvīd
Bu kim fırṣat zamānı imdi an͡glap muġtenem kilgil

9 Ruḫ-ı gül-gūnın͡g u cām-ı viṣālin͡g hecride dāyim
Bu gülşen içredür Kāmilġa sinsiz bāde sem kilgil

91

[40b, 41a]

Mefāᶜilün Feᶜilātün Mefāᶜilün Feᶜilün

1 Zehī vücūdun͡g itip barçadın kirām-ı kerīm
Ḳapun͡gda tapsa bolur enbiyā maḳām-ı muḳīm

2 İki cihān ara bolġay ġam u nevāyibdin
Yiberse ṣıdḳ bile kim san͡ga selām-ı selīm

3 Ni nevᶜ ümmetin͡ge ümmeti ber-ā-ber olur
Sinin͡g dik eylemedi Ḥaḳ bile kelām-ı Kelīm

4 Günāh ᶜilleti rencūrı min egerçi ni ġam
Sini çü ḳıldı man͡ga aḥkemü’l-ḥükkām-ı ḥakīm

5 Hemīşe derd-i zebānımda yā Resūlu’llāh
Şefāᶜatin͡g man͡ga tā ḳılġay ol nedām-ı nedīm

6 ᶜAzāzil olmas idi ger atan͡gġa eylemeyen
Ger anda bolsa sinin͡g ḫavf ile ricām-ı racīm

7 Köz uçıdın naẓar itgil şikeste Kāmilġa
Ki tā ḥisāb çaġı bolmaġay ġanām-ı ġanīm

92

[41a-b]

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Ni ḫoş bolġay bahār eyyāmı gülşen içre ṣubḥ u şām
Nevā-yı muṭrib ü āvāz-ı çeng ü bāde-i gül-fām

2 Ḳılıp ḫam ḳadlerin gül-çehre sāḳīler tutarda mey
Niçük kim serv yeldin körküzüp taʿẓīm ile ikrām

3 Bu yan͡glıġ diseler kim bar mu bu mevsimde maḫmūrī
Ki sāḳī-i felek ilgidin olġay zār-ı ḫūn-āşām

4 Disem ol cān-fezā sözni işitgeç yıġlaban bardur
Gedā andaḳ ki erbāb-ı keremġa körküzüp ibrām

5 Sömürsem bir leb-ā-leb cām ol sāḳīler ilgidin
Minin͡g kāmımça bir dem aylanıp gerdūn-ı nā-fercām

6 Ni yan͡glıġ mey ki nūş itmek hemān yutmaḳ hemān olġay
Kön͡gülnin͡g levḥidin aġyār naḳşın eyleben itmām

7 Cihān pest ü bülendidin ḫaber-dār olmaġum bi'l-kül
Muġannī daġı ol ḥāletde çalsa naġme zīr ü bām

8 Ḳuyaş dik bolsan͡g ᶜālī-taḫt hem andaḳ rūşen ḳılġıl
Ki tan͡gla tutġasın ol nevᶜ ᶜālī-taḫt üze ārām

9 Şehā ehl-i cihān ser-mest-i cām-ı iltifātın͡gdur
Ḥazīn Kāmilġa hem ol zümre içre luṭf ḳıl bir cām

93

[41b]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

1 İçkeli açdım lebin͡gdin bāde-i gül-fām fem
Veh ki boldı ḳısmetim ay serv-i gül-endām dem

2 Ḳāmetin͡gnin͡g naḫlidin ber tapmaḳ eylep ārzū
Āh kim ḳıldı ḳadimni bu ḫayāl-i ḫām ḫam

3 Vādī-i hicrānda boldum ġarḳ-ı girdāb-ı belā
Yıġlamaḳdın eylep eşkim miḥnet-i eyyām yem

4 Vaṣl cāmıdın mey-i gül-gūn için͡g aḥbāb kim
Sāġar-ı hicrāndın itmiş ḳısmetim ḳassām sem

5 Mużṭaribdür cān ḳuşı cism içre bes kim eylemiş
Gülşen-i kūyun͡g hevāsıdın an͡ga ārām rem

6 Sāḳiyā sınġan sifālin͡g birle birsen͡g derd ü ḫam
Kāmil içmes lāle-gūn mey birle tutsa cām-ı Cem

94

[41b, 42a]

Mefᶜūlü Mefāᶜilün Feᶜūlün

1 Ay laᶜl-i lebin͡g minin͡g ḥayātım
Çeşmin͡g dagı bāᶜiṡ-i memātım

2 Ḫūrşīd-i ᶜiẕārın͡g allıda yoḳ
Ẕerre gibi ṭāḳat u ṡebātım

3 ᶜAşḳın͡gġa irürmin eyle pā-best
Kim mümkin imes yine necātım

4 Bu ᶜiṣmet ile dimek ḫaṭādur
İnsān sini ay melek-ṣıfātım

5 Ser-geşte min ᶜuşşāḳ ara felek-dār[54]
Efġān ile āh u ḥādiṡātım

6 Hecrin͡gde çü olmadum ġamın͡gdın
Körsem yüzün͡g öltürür uyatım

---

[54]Bu dize vezne uymamaktadır.

7 Ḫāl u ḫaṭı vaṣfını yazarda
Ḫāme müjem ü közüm devātım

8 Tā boldı ḳad ü yüzün͡g man͡ga kām
Yoḳ serv ile gülġa iltifātım

9 Ḫoş-raḳ man͡ga çıḳsa şāhlıḳdın
Kāmil gibi ḳulluḳun͡gda atım

95

[42a]

Mefāᶜilün Feᶜilātün Mefāᶜilün Feᶜilün

1 Yüzün͡g firāḳıdın ay reşk-i mihr-i raḫşānım
Ḳaran͡gġudur kiçe kündüz bu beytü'l-aḥzānım

2 ᶜİẕār-ı şemᶜini bir kiçe yaḳ maḳāmımġa
Fedā ḳıldı an͡ga pervāne dik köyüp cānım[55]

3 Viṣāl-i ṣubḥıda ḳılsan͡g yüzün͡gni nūr-efşān
Münevver olġusı andın bu şām-ı hicrānım

4 Bolur közümġa gül ot serv oḳ çemen içre
Nidin ki ḳadd ü yüzün͡gdür minin͡g gülistānım

---

[55] Bu dize vezne uymamaktadır.

5 Yüzün͡g ḳuyaşıdın ayru ger olsa nūr ẖūrşīd

Münevver olmaḳı mümkin imes şebistānım

6 Barurlar il heme sulṭānıġa sitem körse

Min imdi kimge baray ẓulm ḳılsa sulṭānım

7 Cenābıġa niçük eyley heves yitüşmekni

Yitüşmese an͡ga Kāmil bülend-i efġānım

96

[42b]

Fe^{c}ilātün Mefā^{c}ilün Fe^{c}ilün

1 Her kiçe külbeme fülān cānım

Kilse utru çıḳar an͡ga cānım

2 Ölgü dik min firāḳıdın imdi

Kilmese boynıġa irür ḳanım

3 Mūr dik ^{c}āciz itdi hicrānın͡g

Ḥālime raḥm it ay Süleymānım

4 Ḳıl yüzün͡g şem^{c}idin çerāġānlıġ

Sinsizin tīredür şebistānım

5 Kiçeler çarḫ dik ḳılur min devr
Nitkeli san͡ga mihr-i raḫşānım

6 Vaṣl ṣubḥıġa bolġay irdi bedel
Ol ḳuyaş kilse şām-ı hicrānım

7 Hecrdin cem^{c} olur idi kön͡glüm
Dise ger Kāmil-i perīşānım

97

[42b, 43a]

Fe^{c}ilātün Fe^{c}ilātün Fe^{c}ilātün Fe^{c}ilün

1 Yār bu ḫasteni kim zār idi bilmiş bildim
Ġam [u] endūh bile yār idi bilmiş bildim

2 Sordı bu kim soruban luṭf ile cān-baḫş kelām
Cism-i zārımnı ki bīmār idi bilmiş bildim

3 Az olup ṣabr u şekībim ġam-ı hicrānıdın
Renc ü miḥnet man͡ga bisyār idi bilmiş bildim

4 Muġ-beçe tutmas ayaḳ bu ki bağır ḳanıdın
Közlerim sāġarı serşār idi bilmiş bildim

5 Merhem-i vaṣlın ümīd itse tan͡g irmes kön͡glüm
Tīġ hecri bile efgār idi bilmiş bildim

6 Bu ki Kāmil sözini Rācī iter istiḥsān
Anda ni nevᶜ ki esrār idi bilmiş bildim

98

[43a-b]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

1 Āh kim bir serv-i gül-ruḫsāra ᶜāşıḳ bolmışam
Bī-mürüvvet ḳātil-i ḫūn-ḫᵛāra ᶜāşıḳ bolmışam

2 Aldı cānım nāz u istiġnā vü yalġan vaᶜdesi
Bir sitem-ger ẓālim-i mekkāra ᶜāşıḳ bolmışam

3 Āh u nālem ḳumrī vü ṭūṭīdin olsa ni ᶜaceb
Bir sehī-ḳāmet şeker-güftāra ᶜāşıḳ bolmışam

4 Serv gül ḥüsnçe körünmes közüme ay bāġ-bān
Bir yüzi gül ḳaddi ḫoş-reftāra ᶜāşıḳ bolmışam

5 Dostlar geh bī-ḫod u geh ḫaste-ḥāl olsam ni ᶜayb
Közleri hem mest ü hem bīmāra ᶜāşıḳ bolmışam

6 Hecride közdin tökermin tün kün eşk-i lāle-gūn

Tā ki min ol ḫilᶜati gül-nāra ᶜāşıḳ bolmışam

7 Yaruta almas şebistānım ḳuyaşın͡g ay sipihr

Ol yüzi ḫūrşīd-i pür-envāra ᶜāşıḳ bolmışam

8 Eyleme Kāmil man͡ga Firdevs [ü] Rıḍvān vaṣfını

Vaṣl-ı ᶜişret-gāhıda dīdāra ᶜāşıḳ bolmışam

99

[43a-b]

Feᶜilātün Feᶜilātün Feᶜilātün Feᶜilün

1 Eyleben vaᶜde bu kün birgeli min zārġa bezm

Veh ki aldap mini birdin͡g barıp aġyārġa bezm

2 Tīġ-i hecrin͡g bile kön͡glüm besī efgār irdi

Ni üçün birmedin͡g ol sīnesi efgārġa bezm

3 Cām dik her niçe ḳan tökse müyesser bolmas

Bezm-i vaṣlın͡g ara bu dīde-i ḫūn-bārġa bezm

4 Naḳd-i cān birle ḫarīdār-ı viṣālin͡gdür min

Ol metāᶜın͡g bile birgil bu ḫarīdārġa bezm

5 İctināb eyleme köp ay gül-i raᶜnā mindin
Gülni kör kim biredür gülşen ara ḫārġa bezm

6 Ötmeyin vaḳt-i neşāṭ eylegil aḥbāb bile
Yörme beyhūde barıp yetim ile bāzārġa bezm

7 ᶜAşḳı pāk u özi Kāmil bile bol hem-ṣoḥbet
Birmegil beyhūde her nāḳıṣ u murdārġa bezm

100

[43b, 44a]

Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün

1 Hilāl itmen͡g ḫayāl ay dostlar bu künbeẕ-i devrān
Yasar il ḳatliġa her ay başı bir ḫançer-i bürrān

2 Ḳuyaş dik kimni iḳbāl evci üzre ger çıḳarsa ṣubḥ
Ḳılur şām olmayın idbār tofraġı ara pinhān

3 Birevni tapsa dilber vaṣlı cāmıdın demī ser-ḫoş
Anın͡g pā-dāşıġa yıllar birür ḫūn-ābe-i hicrān

4 Ḳılur ilni cüdā bir demde dānā dost vaṣlıdın
Hem eyler ehl-i dāniş ṣoḥbeti bünyādını vīrān

5 Bulut dik tīrelik bolsa şiᶜārın͡g eyler ᶜālī-ķadr
Ķılur rūşen żamīr olsan͡g ķuyaş dik yir bile yeksān

6 Kişi yoķ kim imes mecrūḥ-ḫāṭır ẓulmi tīġidin
Eger ᶜālim ü ger cāhil eger sāyil ü ger sulṭān

7 Cihān pest ü bülendidin müşevveş ķılma ḫāṭırnı
Ķılur Yūsuf yirin geh Mıṣr-ı ᶜizzet taḫtı geh zindān

8 Anın͡g elṭāfıdın bir laḥẓa şād olġan besī ġāfil
Anın͡g iķbāl ü cāhıġa ġurūr itken zehī nādān

9 Ni körsen͡g anı Ḥaķdın bil küleh köp ķılma gerdūndın
Ki bardur bilsen͡g ol hem sin gibi bir bende-i fermān

10 Beķāsız bil bu ᶜālem mülk ü cāhın kim bu kün tan͡gla
ᶜIyān olġusıdur mazmun-ı *küllü men ᶜaleyhā fān*[56]

11 Cefā otı bile köp örteme bülbül per ü bālin
Ki āhı ķılġusı berbād bergin͡g ay gül-i ḫandān

12 Ger altun ķaṣr ise cāhın͡g ulus ḥāliġa raḥm itgil
Sinin͡g dik niçe şāhenşāhnı ötkerdi bu eyvān

---

[56] Rahman Suresi 26. ayet. "Yeryüzünde bulunanların hepsi fanidir" anlamına gelmektedir. Ayet meali için bkz. https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Rahm%C3%A2n-suresi/4927/26-28-ayet-tefsiri

13 Hemīşe şuġl ḳıl Ḥaḳ ẕikri birle şeh duᶜāsıġa

Eger bolsun disen͡g Kāmil barı müşkillerin͡g āsān

101

[44a-b]

Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün

1 Ḫıred ᶜaşḳın͡gda boldı ol ṣıfat dīvāne Mecnūn

Ki bilseler ᶜilācın imdi yüz Loḳmān min͡g Eflāṭūn

2 Ḫaṭ-ı müşkīnin͡ge ᶜuşşāḳ boldı tāzedin bende

Bu ḫaṭdın ḫorde-dānlar tapmadı āzādlıġ mażmūn

3 Melāḥat gülşenide körmedi çeşm-i zamān sin dik

Yüzi nesrīn ḫaṭ-ı müşkīn sözi rengīn lebi mey-gūn

4 Bu bī-dil ḳaysı bir ḥüsn-i ṣıfātın͡g eylesün tavṣīf

Lebin͡g şekker sözün͡g gevher yüzün͡g gül-gūn ḳadin͡g mevzūn

5 Közün͡g āhū özün͡g cādū [vü] müşkīn ḫāller Hindū

Ḳadin͡g serv ü ḫırāmın͡g çün teẕerv ü maḳdemin͡g meymūn

6 Sin aġyār ile her kün mest-i ḫandān min firāḳın͡gda

Közim giryān dilim nālān ḳadim vājūn yaşım Ceyhūn

7 Yutar min ḳan lebin͡g hicrānıda peymāne peymāne

Dime kim meclis içre nūş itersin bāde-i gül-gūn

8 Belā vü fitne-i devrān başım üzre ḳılur cevlān

Ḳad ü reftārın͡ga tā boldı kön͡glüm vālih ü meftūn

9 Niçe Şīrīn ü Leylī kākülin͡g aġlālıġa maġlūl

Zenaḫdānın͡g çehi içre besī Yūsuf irür mescūn

10 Köz ü ḳaşın͡g ḳalem ḳatlimġa yazġan naṣṣ-ı ḳāṭiᶜdür

Niçük cāndın ümīd eyley körüp bu ṣād ile bu nūn

11 Yüzün͡g ḫūrşīdini istep irür Kāmil sirişk-efşān

Tilep mihr encümidin her kiçe ol nevᶜ kim gerdūn

102

[44b]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

1 Sinsizin ay dil-rübā cennetde ġılmān olmasun

Dimeyin ġılmān ki bel cismim ara cān olmasun

2 Bolmasa vaṣlın͡g müyesser ay perī-peyker man͡ga

Ṭūbā vü Kevs̱er bile Firdevs [ü] Rıḍvān olmasun

3 Laᶜl-i cān-baḫşin͡g firāḳıda man͡ga ay gül-ᶜiẕār
Gülşen-i cennet içide āb-ı ḥayvān olmasun

4 Bu cihān gül-ruḫları bolsun san͡ga fermān-peẕīr
Ḥüsn iḳlīmide sindin özge sulṭān olmasun

5 Dostlar dāyim dimen͡g niçün perīşān-ḥālsin
Hīç kişinin͡g dilberi kākül perīşān olmasun

6 ᶜAşḳ ilin ḳatl itkeli çıḳmış didiler bir perī
Bir ḫaber alın͡g bizin͡g āşūb-ı devrān olmasun

7 Kāmil-āsā bāde-i vaṣl ile leb ter bolmayan
Hīç kimse mübtelā-yı cām-ı hicrān olmasun

103

[45a]

Fāᶜilün Mefāᶜīlün Fāᶜilün Mefāᶜīlün

1 Köysün otġa yolın͡gda bolmasa fedā her cān
Bir nigāhın͡ga ṣudḳa bolsa min͡g man͡ga ger cān

2 ᶜAşḳın͡g içre cānımnı min niçük fedā ḳılmay
Yolın͡ga nis̱ār eyler barça dil-rübālar cān

3 Nükhet-i gül ü reyḥān yaḳmaġay dimāġımġa
Ḫaṭṭ-ı müşk-būyın͡gdın bolġalı muᶜaṭṭar cān

4 Közlerin͡g alur cānım bir nigāh ile her dem
Sözlerin͡g birür līkin cismime mükerrer cān

5 Hem ecel ḳıla almas ġamzen͡ge ber-ā-ber ḳatl
Hem bir almaġay ᶜĪsī laᶜlin͡ge ber-ā-ber cān

6 ᶜAşḳın͡g otıdın imdi ḳılmaġum ḥaẕer ay şūḫ
Yana yana bolmışdur eyle kim semender cān

7 Dür gibi kelāmıdın cān tapar tenim aḥbāb
Kördün͡giz mü bürkānnı hīç ölükke gevher cān

8 Dür [ü] laᶜlni sinsiz neyley ay perī-zādım
Tişlerin͡g irür gevher leblerin͡g irür mercān

9 Özge yüz temāşāsı ḫāṭırım ḳılur tīre
Şuᶜle-i cemālin͡gdin bolġalı münevver cān

10 Bir sevinçiġa Kāmil an͡ga cevher-i cānın͡g
Her kişi kilür dise külben͡ge muẓaffer cān

104

[45a-b]

Mefᶜūlü Mefāᶜīlü Mefāᶜīlü Feᶜūlün

1 Ay reşk-i perī şemᶜin͡ge pervāne bolup min
Yaᶜnī ġam-ı ᶜaşḳın͡g bile dīvāne bolup min

2 Ḥüsnün͡g körüp olġaç elem-i ᶜaşḳın͡ga mūnis
Ṭāḳat bile ārāmġa peykāne bolup min

3 Körgeç yüzün͡g eṭrāfın͡ga aylansam ᶜaceb yoḳ
Pervāne min ol şemᶜ-i şebistāne bolup min

4 Sin ġayr ile meclis tüzüben ᶜayş ḳılur sin
Min miḥnet-i hecrin͡g bile hem-ḫāne bolup min

5 Ḫūn-ābe-i hicrān içiben bī-ḫod irür min
Tā ᶜāşıḳ-ı zār ol közi mestāne bolup min

6 Körgende mini ᶜār itip ol nevᶜ ḳaçar sin
Digil man͡ga ay ḳāmeti raᶜnā ne bolup min

7 Her niçe nihān asrasam ildin ġam-ı ᶜaşḳın͡g
Her kūy ara ol söz bile efsāne bolup min

8 Her nevᶜ cefā͡ng olsa ḳıl imdi man͡ga ay şūẖ
Kim ᶜaşḳın͡g ara Kāmil-i merdāne bolup min

105

[45b, 46a]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

1 Açġalı atlandı tā sulṭān-ı Cem iḳbāl su
Bu şerefdin barça mezraᶜ boldı māl-ā-māl su

2 Tīz kildi dip taᶜaccüb ḳılman͡gız her yılġıdın
Şāh-ı ᶜādil ḳarşusıġa ḳıldı istiḳbāl su

3 Açġaç oḳ cārī bolup kildi ḳanatlıġ ḳuş gibi
Kef bile emvācdın gūyā çıḳardı bāl su

4 Zūrlarnın͡g taẖtesin söz-veri[?] ötdi sındurup
İl ber-ā-ber içdi bī-daᶜvā vü bī-cencāl su

5 Öyle emvāc-ı telāṭum birle cārī boldı kim
Yāflarnı ḳıldı deryā salmalarnı kāl su

6 Toldurup ᶜālem zirāᶜat-gāhını andın ötüp
Deşt ü ṣaḥrālarnı ḳıldı eyle kim ᶜizz bāl su

7 Sunı kiltürmekġa saᶜy itmek besī lāzım durur

Bolmasa taḳvā [vü] ṭāᶜat tapmas istikmāl su

8 Şāhlar atlansa dāyim yurtı ābādān bolur

Bar delīl uşbu sözümġa ḳılsan͡g istidlāl su[57]

9 İltifātı hecridin bir ḳaṭre Kāmil içmedi

Açġalı atlandı tā sulṭān-ı Cem-iḳbāl su

106

[46a-b]

Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün

1 Lebin͡g üzre ẖaṭ irmes nāfe-i müşk-i Ḫotendür bu

İmestür ẖāl-i müşkīn noḳṭa-i nūn-ı dehendür bu

2 Lebini eylemes ẖandān közüm tā ḳılmasa giryān

Meger bāzār-ı ᶜaşḳı içre ol cins-i s̱emendür bu

3 Niten͡g bolsa kön͡gül zülfi girih-gīrin͡g bile maġlūl

Zenaẖdān çāhı içre ol esīrin͡gġa resendür bu

4 Kön͡gül ki nāle ḳılmas körmeyin bāġ-ı cemālin͡gni

ᶜAceb irmes ki bar ol bülbül-i şeydā çemendür bu

---

[57] İstidlāl (استدلال) kelimesindeki te (ت) harfinin noktaları unutulmuştur.

5 Ġam u derdin͡g kön͡güldin çıḳsa ki ḳatıp kilür fi’l-ḥāl
Nidin kim ol müsāfirlerġa me’lūf-ı vaṭandur bu

6 Dehānı dürcide cān-baḫş güftārın su’āl itdim
Didi ol ḥoḳḳa-i yāḳūt irür dürr-i ᶜAdendür bu

7 Muḥabbet riştesin öz kil raḳīb-i ġūl-veşdin kim
İrürsin sin perī-zād u çü dīv-i Ehremendür bu

8 Fedā cān ḳılsalar maḥbūblar körgeç cemālin͡gni
Tan͡g irmes kim alar pervāne-i şemᶜ encümendür bu

9 Tut ülfet düşmen-i dānāġa nādān dostdın ḳaçġıl
Ki barça dost düşmenlerġa asru mümteḥandur bu

10 Bolup maḥv-ı ḥaḳīḳat terk-i āyin-i mecāz itgil
Yaḳīn āyīnesi yüzige zeng ü vehm-i ẓandur bu

11 Niten͡g giryān ise öz külbeside Kāmil ay Yūsuf
Hemīşe sinsiz ol Yaᶜḳūb irür beytü’l-ḥazendür bu

107

[46b]

Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün

1 Cüz’-i tābiş bu maḥfilde cemālin͡gdin meger közgü
Kemāl-i ḥayret ile özdin olmış bī-ḫaber közgü

2 ᶜİẕār-ı āteşīnin͡g şuᶜlesi baḳġaç yaḳar cānım
Körüp mü hīç nāẓır ẓāhir itkenni şerer közgü

3 Yüzün͡g ḫūrşīdi zülf astıda cebhen͡gdin nümāyāndur
Ḳuyaş ruḫsārıġa bolġan gibi şām [u] seḥer közgü

4 Ruḫın͡g mir’ātını tut zāhid-i ḫod-bīn közidindür
Ni behre tapġusı körgen bile ol bī-başar közgü

5 Temāşā-yı cemālin͡gdin niten͡g şīrīn-kelām olsam
Ki ṭūṭīlerni dāyim sözletür şīrīn şeker közgü

6 Cemālin͡g iştiyāḳıdın müdām irmes ise giryān
Nidin başdın ayaḳ bolmış durur bir çeşm-i ter közgü

7 Yüzün͡g mir’ātı hicrānıda boldum niçe kündür lāl
Süḫan-senc olmaḳıġa kildi ṭūṭīnin͡g hüner közgü

8 Yüzün͡g neẓẓāresi fikridin özge yoḳ man͡ga maḳṣūd
Közümge cilve-ger bolġanda ger ḫūrşīd ger közgü

9 Bu vech ile alar neẓẓāresi bardur man͡ga maṭlūb
Cemāl-i bī-zevālin͡gġa irür şems ü ḳamer közgü

10 Cemāli cilvesin Kāmil żamīridin temāşā ḳıl
Ki maẓharlıḳġa lāyıḳ bolmaġay ol yüzge her közgü

108

[47a]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

1 Veh ki bilmen bu kiçe kim sürdi ᶜişret yār ile
Kim yarutdı külbesin ol şemᶜ-i pür-envār ile

2 Ḳaysı bülbül gülşen-i vaṣlıdın oldı kām-yāb
Yā ki boldı hem-nişīn ol gül ni yan͡glıġ ḫār ile

3 Taptı ni Ferhād anın͡g Şīrīn lebidin çāşnī
Yattı ol Leylī niçük Mecnūn-ı dil-efgār ile

4 Ni Süleymān barmaḳıġa boldı ol ḫātem nesīb
Ni Mesīḥā boldı mūnis ol ḳuyaş-ruḫsār ile

5 Kimni öltürdi birip her dem an͡ga zehr-i ᶜitāb
Kimni tirküzdi dem-ā-dem sāġar-ı serşār ile

6 Ḳaysı ᶜāşıḳ eyleben yüz ᶜarż işitmey bir cevāb
Kim tekellüm eyledi ol ᶜĪsevī güftār ile

7 Ni hümāyūn baḫt anın͡g yanbaşıda taptı maḳām
Kimni şād itdi yıraḳdın rü'yeti dīdār ile

8 Dip idi ölgünçe ᶜaşḳımnı nihān tut ġayrdın
Veh niçük asray nihān bu dīde-i ḫūn-bār ile

9 İmdi yan reşk otıġa Kāmil bu sūzlardın ni sūd
Çün yanın͡gda yoḳ durur bilgil anı aġyār ile

109

[47a-b]

Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün

1 Min-i Mecnūn bolup min bir perī ᶜaşḳıda dīvāne
Ki yādıdın bolupdur kön͡glüm andaḳ kim perī-ḫāne

2 İrür ol sinsizin dāyim neşāṭ u ᶜayş ile hem-dem
Velī min ansızın tün kün ġam-ı külfetġa hem-ḫāne

3 Tutar her ṣubḥ ilge kāse kāse bāde-i vaṣlın
İçip min zehr-i hicrān her kiçe peymāne peymāne

4 Niten͡g tüşsem min ol kān-ı melāḥat meclisidin dūr
Müyesser bolġa mu hergiz gedāġa bezm-i şāhāne

5 Ni ḥācet bāde kim ol muġ-beçe mest-i müdām eyler
Mini yoḳ barça ni meclis ara ger kirse mestāne

6 Çü ḳıldı tīre külbem ay saᶜādet aḫteri hecrin͡g
Münevver bolmaḳı mümkin imes ger kilmesen͡g yane

7 Kön͡gülde sırr-ı ᶜaşḳın͡g yaşurur min ḫalḳdın dāyim
Nidin kim bar durur ol gencge medfen bu vīrāne

8 Man͡ga ḳıl ẓulm-ı bī-dādın͡gnı bes ay meh-veş-i çīnī
Yoḳ irse eylerem her kün ḳulın͡gdın ᶜarż ḫāḳāne

9 Ḥavādiṡ seng-sārıdın disen͡g maḥfūẓ olay ḫum dik
Bolup serşār meydin ḳıl maḳāmın͡g künc-i meyḫāne

10 Mülāzım-pīşe bolma cāh üçün her pest fıṭratġa
Tevekkül şāh rāhıda tek ü pū eyle merdāne

11 Eger bar it ü ger yoḳ Kāmil ayrılmas demī sindin

Kim oldur ẕerre sin ḫūrşīd sin şemᶜi bu pervāne

110

[47b, 48a]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

1 Binmiş ol dilber yaşıl zīn-pūşlıġ at üstine
Çarḫ atın kün dik salıp māvī saḳarlat üstine

2 Yüzlerin͡gdür āyet-i raḥmet velī ikki ḳaşın͡g
Ṣunᶜ kilki yazġan ikki med ol āyāt üstine

3 Ẕerre ẕerre bolġusı cismin͡g yir içre ay ḥakīm
Minmekin͡g ni sūd ḥikmet birle ẕerrāt üstine

4 Bol tecerrüd-pīşe ḳaṭᶜ eylep taᶜalluḳ riştesin
Ger çıḳay disen͡g Mesīḥā dik semāvāt üstine

5 Fażldur ḳılġan sini bī-ḳadr ᶜizzet istesen͡g
Cemᶜ-i nādānlıġnı ḳıl fażl u kemālāt üstine

6 Ni ᶜināyet köz tutar bu çarḫ-ı düşmen kāmdın
Ḥükmrān eyler ḳızıl başlarnı sādāt üstine

7 Şāhdın Rācī vü sözdin Āgeh olġanlar digey

Żam ḳılalı yana üç mıṣraᶜ bu ebyāt üstine

8 Şehġa cennet ḥüllesin yapġay kerīm-i lā-yezāl

Çünki ḫilᶜat yaptı bu āşüfte ḥālāt üstine

9 Kāmil üstige ḳılur ġamlar hücūm ol nevᶜ kim

Leşker-i Seyyid Muḥammed Şāh-ı Ḳon͡grāt üstine

111

[48a-b]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

1 Her ḳaçan kim bezm ara ol çeşm-i fettān oynasa

Eylesün anı temāşā her kişi cān oynasa

2 Cān ile kön͡glüm semāᶜ ü vecd ile raḳḳāṣ olur

Sāᶜid-i sīmīnlerin eylep nümāyān oynasa

3 Közlerimdin aḳsa gül-gūn eşk her dem tan͡g imes

Şīşe yan͡glıġ ḳılġusı kön͡glüm tola ḳan oynasa

4 Her niçe kim ᶜaḳl u hūşım cemᶜ itip ḳılsam nigāh

Barçasın bir ġamzesi eyler perīşān oynasa

5 Ḳol ayaḳım ıżṭırāb eyler ᶜıyān sīm-āb dik

Sāᶜid-i sāḳī billūrīn eylep ᶜüryān oynasa

6 Reşkdin dir min cemālin körmegey her bī-başar

Çeng ü def taşḳarı davul içde pinhān oynasa

7 Gāh oynap geh külüp cānım alurda isterem

Tan͡gġaça bir laḥẓa tinmey niçe meydān oynasa

8 Tapsan͡gız [...] ölmekdin yimen͡g ġam dostlar

Laᶜli birle cān bahāsın eyler erzān oynasa

9 Körsen͡g irdi ᶜişve vü nāzını anın͡g zāhidā

Eyler irdin͡g zühd naḳdidin peşīmān oynasa

10 Ol perī oynar çaġı her kim ki ḳılsa ictināb

Lāzım ol dīvāneni küll-i perī-ḫān oynasa

11 Sāḳīyā Kāmilni tutġıl mest ü lā-yaᶜḳıl müdām

Kim anı yoḳsa helāk eyler fülān cān oynasa

112

[48b, 49a]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

1 Raḥm itip hecride ḥālimġa nigārım bu kiçe

Meclisiġa eyledi teklīf yārim bu kiçe

2 Vāṣıl olsam bezmiġa sin hem-piyāle mey tutup
Sāḳīyā yazġıl niçe yıllıġ ḫumārım bu kiçe

3 Eyle ḳıl ser-mest-i bī-pervā mini kim yıġlaban
ᶜArż itey sürtüp ayaḳıġa ᶜiẕārım bu kiçe

4 Bezm ara ger mest hem bī-iḫtiyār olsam nite͡ng
Kim ḳolumdın aldı ol ay iḫtiyārım bu kiçe

5 Eyleme͡ng ġamdın gümān kim girye-i şādī irür
Cām dik ḳan tökse çeşm-i eşk-bārım bu kiçe

6 Ay muġannī almayın ārām tüz veznin s̱aḳīl
Tā ki sākin bolġay ārām u ḳarārım bu kiçe

7 Bar u yoḳ naġme͡ng yitürkil meclis ehl-i semᶜiġa
Kim fedā-sāzı͡ngġa eyley yoḳ u barım bu kiçe

8 Ay felek mihri͡ngni batraḳ eyle maġribde nihān
Firḳat içre ḥaddin aştı intiẓārım bu kiçe

9 Gerdiş-i gerdūn-ı dūndın ġam imes Kāmil ma͡nga
Çünki luṭf itdi şeh-i gerdūn-medārım bu kiçe

113

[49a]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

1 Şükru’lillāh ivrülüp kāmımça devrān bir kiçe
Nāgehān boldı müyesser vaṣl-ı cānān bir kiçe

2 Ḥayret itdim zülf-i şeb-reng içre ruḫsārın͡g körüp
Körmemiş hīç kimse ḫūrşīd-i dıraḫşān bir kiçe

3 Bir kün ay gül vaṣl cāmı birle ḳıl cān-baḫşlıġ
Kim mini öltürgüsi ḫūn-āb-ı hicrān bir kiçe

4 Beytü’l-aḥzānım ḳaran͡gġudur yüzün͡g hicrānıda
ᶜĀrıżın͡gnı eylegil şemᶜ-i şebistān bir kiçe

5 Niçe kil dip yalbarur min yıġlaban her kün an͡ga
Bir külüp kilmes ḳılıp ḳaddin ḫırāmān bir kiçe

6 Ay ḫoş ol kim māh-veşler miḥnet-i hicrānıdın
Eylese yıllarda terk-i āh u efġān bir kiçe

7 Āşikārā bardın͡g il bezmige her kün kilmedin͡g
Līk Kāmil beytü’l-aḥzānıġa pinhān bir kiçe

114

[49a-b]

Fe^{c}ilātün Fe^{c}ilātün Fe^{c}ilātün Fe^{c}ilün

1 Boluban cālis-i evreng-i cehālet cühelā
Urdılar ^{c}ālem ara kūs-ı ḥükūmet cühelā

2 Nūş itip rüşvet meyin yitmey ulus dādıġa[58]
Bilmeyin ẕerreçe āyīn-i ^{c}adālet cühelā

3 ^{c}Arż-ı dād emride aḥkām-ı şerī^{c}atnı ḳoyup
Yörütüp ornıġa ḳavliyyet-i ^{c}ādet cühelā

4 Ḥākim-i şer^{c}ġa tüz yol sarı bolmay hādī
Ḳıldılar rāh-ı ḍalāletġa hidāyet cühelā

5 Boluban ḥāmī-i erbāb-ı fesād u sudḳa
Cem^{c} ḳıldılar üküş devlet ü s̱ervet cühelā

6 Eylep öz re’yiçe iş emr-i ḥükūmetde müdām
Ḳıldılar terk besī farż ile sünnet cühelā

7 ^{c}Ulemāġa birip icrā-yı şerī^{c}atda şikest
Birdiler cāhil ü nādānġa ḥimāyet cühelā

---

[58] Bu dize vezne uymamaktadır.

8 Bolup öz başlarıġa fiᶜli musallaṭ yā Rab

Bolmaġay bāᶜis̠-i menkūb-ı vilāyet cühelā

9 Gümele tutsa niten͡g varṭa-yı ẕilletde maḳām

Taptılar mesned-i ᶜizzetde ṣadāret cühelā

115

[49b, 50a]

Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün

1 Fiġān kim ol perī-veş külbeme bir kilmey öltürdi

Firāḳıda niçük irgenni ḥālim bilmey öltürdi

2 Cemālidin ḳılıp aġyār bezmin her kiçe gülşen

Kilip bezmimġa bir kün gül gibi açılmay öltürdi

3 Niçe ol seng-dilġa yıġlaban ᶜarż-ı niyāz itdim

Fiġān u nāle vü zārım köziġa ilmey öltürdi

4 Mini yıllarda bir dem yād ḳılmay veh kim ol ḳātil

Raḳīb-i rū-siyehdin bir nefes ayrılmay öltürdi

5 Dip irdi bir nigehdin cān birür min cismin͡ge veh kim

Zamānī mestliġdin közleri ayılmay öltürdi

6 İrür peykānı zaḫmı şevḳidin kön͡glüm ser-ā-ser ḳan
Anı bu nāvek-i dil-dūz birle tilmey öltürdi

7 Niçe kilmekdin eyler vaᶜde ildin yaşurun Kāmil
Fiġān kim ol perī-veş külbeme bir kilmey öltürdi

116

[50a-b]

Fāᶜilün Mefāᶜīlün Fāᶜilün Mefāᶜīlün

1 Ol ḳuyaş mini veh kim asru zār itip kitti
Ẕerre dik dil ü cānım bī-ḳarār itip kitti

2 Ḫāl-i ᶜanberīn birle gül-ᶜiẕārı hecride
Lāle bergi dik baġrım dāġ-dār itip kitti

3 Mihr dik ᶜurūc eylep firḳat āsumānıġa
Sāye dik vücūdımnı ḫāk-sār itip kitti

4 Bāde-i viṣālidin eylemey mini şād-āb
Telḫ-kām u bed-ḥāl u bed-ḫumār itip kitti

5 Ol ḳuyaş bolup hicrān tīre ebride pinhān
Man͡ga rūz-ı rūşenni şām-ı tār itip kitti

6 Ḫūblar ara kilgeç boldı ḫār ara gül dik
Gül-cebīn ṣanemlerni mis̱l-i ḫār itip kitti

7 Özge nāzenīnlerge baḳ dimen͡g man͡ga aḥbāb
ᶜAşḳıda mini ol gül bī-ḳarār itip kitti

8 Min hemīşe nūş eylep ārzūsıda ḳanlar
Veh ol özge ᶜuşşāḳın ḫārḫār itip kitti

9 Barsan͡g ölge min cānā disem eylemey bāver
Şom raḳīb güftārın iᶜtibār itip kitti

10 Gerçi açılıp gül gül eyledi vedāᶜ ammā
Ġonçe-vār dil-i teng ü dil-fikār itip kitti

11 Luṭf ile ᶜıyān eylep vaᶜde yana kilmekdin
Közlerimni yolında intiẓār itip kitti

12 Veh ki bir zamān çıḳmas bir zamānda yādımdın
Nāz u cilvelerni kim ol nigār itip kitti

13 Gerçi barçanı ġam-gīn ḳıldı līk Kāmilni
Bī-s̱ebāt u bī-ṣabr u bī-medār itip kitti

117

[50b]

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Mini͡ng ölgen tenimge bu kiçe rūḥ-ı revān kildi
Dimey rūḥ-ı revān bil kim ḥayāt-ı cāvidān kildi

2 Ḥayāt-ı tāre tapsam ta͡ng imes feyż-i ḳudūmıdın
Başım üzre Mesīḥā ya͡nglıġ ol muʿciz-beyān kildi

3 Maḳāmım reşk-i gülzār-ı cinān olsa ʿaceb irmes
Lebi Kevs̱er yüzi gül ḳāmeti serv-i revān kildi

4 Disem ol ḥūr-veş vaṣfın perī asru münāsibdür
Nidin kim külbem içre ḫayl-i insāndın nihān kildi

5 Münevver boldı hecride ḳararġan beytü'l-aḥzānım
Çü ol Yūsuf-veşim ruḫsār açıp ḫūrşīd-sān kildi

6 Riyāż-ı cennet itmes ārzū kūyı͡ngġa yol tapġan
Nidin kim ʿaşḳ iliġa kūyu͡ng andaḳ kim cinān kildi

7 Direm ornıġa cān u dil nuḳūdın eylegey īs̱ār
Birev kim meclisi içre sini͡ng dik dil-sitān kildi

8 Cihān-āşūbıdın imdi man͡ga yoḳ ẕerreçe ḳayġu

Ḳuyaş dik yüz bile tā kim ol āşūb-ı cihān kildi

9 Ölük tenġa irür cān müjdesin birgen gibi nāgeh

Birev ger dise ol cellād közlik cān-sitān kildi

10 Niten͡g devrān ġamıdın īmin olsa Kāmil-i zārın͡g

An͡ga kūyın͡g ḥarīmi eyle kim dārü’l-emān kildi

118

[51a]

Mefᶜūlü Mefāᶜīlü Mefāᶜīlü Feᶜūlün

1 Yüz şükr ki kördüm bu kün ol māh-liḳānı

Min͡g luṭf ile yanımdın ötüp boldı revānı

2 Ni bar idi yanımda raḳīb ehlidin ās̱ār

Ni maḥrem-i dem-sāz ni aġyār nişānı

3 Körgeç min-i zārın baḳıban nāz ile yirge

Özige bahāne ḳılıban şerm ü ḥayānı

4 Çün kildi yaḳīn eyleben iẓhār-ı tevāżuᶜ

Ḥālimġa nigāh eyledi luṭf ile nihānı

5 Min körgeç anı bī-ḫod olup min bu ṣıfat kim
Kim körse digey yoḳdur anın͡g cismide cānı

6 Ölgen tenim içre yana cān kirdi çü ol gül
Birmekke selām açtı leb-i rūḥ-fezānı

7 Yüzlense man͡ga ᶜayş [u] neşāṭ imdi ᶜaceb yoḳ
Körküzdi cebīni üze ās̱ār-ı vefānı

8 ᶜArż itmesem ol evḳāf-ı esrārġa tan͡g yoḳ
Maᶜlūm ise ḥālim nige der-kār beyānı

9 Ḳaddin͡g ki irür seyr-i gülistān-ı leṭāfet
Ḥaḳ luṭfı ḫazān āfetidin saḳlasun anı

10 Ni nevᶜ san͡ga ᶜāşıḳ-ı zār olmayın ay şūḫ
Kördüm yüzün͡g āyīneside nūr-ı Ḫudānı

11 Cān naḳdi nis̱ār eylerem ay meh ḳademin͡gġa
Kil Kāmil-i maḥzūn sarı terk eyle cefānı

119

[51a-b]

Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün

1 Muḳavves ḳaşlarıng kim körgeç ᶜaḳlım boldı ḥayrānı
Anıng bolmaḳ tiler cān u ḥazīnim dağı ḳurbānı

2 Ḥayā gülzārı içre asru āzādı durur ḳadding
Ki körse bende bolġay anga cennet ḥūr u ġılmānı

3 Melāḥat burcınıng ḫūrşīdidür ferḫunde ruḫsārıng
Leṭāfet dürcining şīrīn kelāmıng dürr-i ġaltānı

4 Dem-ā-dem nūş itip zehr-i firāḳıng ölgü dikdür min
Eger tirküzmese cān-baḫş laᶜling āb-ı ḥayvānı

5 İrür min ẕerre yanglıġ bī-ḳarār u mużṭarib-aḥvāl
Közümġa cilve-ger bolġaç yüzüng ḫūrşīd-i raḫşānı

6 Min-i maḥzūn ġamıngdın āşikārā yıġlaram dāyim
Ni bolġay bir tebessüm eyleseng körgende pinhāni

7 Yörür min sāye yanglıġ ay ḳuyaş her yan ḫırām itseng
İzingdin ḳalmayın eylep sebeb seyr ü temāşānı

8 Nigāh-ı merḥamet-āmīzni͡ng itme kem yıraḳdın kim

Min-i mehcūr-ı ḫod ḳurbın͡gġa yitmekni͡ng yoḳ imkānı

9 Cemāli͡ng şemᶜiġa pervānelik̩ ister dil ü cānım

Nidür bir kiçe bolsa͡ng bu ḥazīn şemᶜ-i şebistānı

10 İlāhī gülşen-i ḥüsn içre ser-sebz eylegil dāyim

Ḫazān āsībidin sālim tutup ol [...] ġınānı

11 Nite͡ng Kāmilġa ᶜālem tābiᶜ-i emr olsa kim bardur

Anı͡ng sin dik kemāl-i ḥüsn iḳlīmide sulṭānı

120

[MURABBA-İ MÜTEKERRİR]

(1)

[57b, 58a]

Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün

I

Felek bī-dādıdın mesken ma͡nga kūy-ı meẕelletdür

Bu mesken içre yār u hem-nişīnim renc ü külfetdür

Ġam u ḳayġu hücūmıdın kö͡ngül bī-ṣabr u ṭāḳatdur

4 Şehim raḥm eylegil ḥālimġa hengām-ı mürüvvetdür

II

Yüzi ay mekremet evci üze tābende ḫūrşīdim
Hemīşe irdi evṣāf-ı ḥamīden͡g vird taḳlīdim
Köpelse her niçe ḳahrın͡g minin͡g hem artar ümmīdim
Şehim raḥm eylegil ḥālimġa hengām-ı mürüvvetdür

III

Sin irdün͡g gülşen-i ᶜişretde andaḳ kim gül-i ḥamrā
Min irdüm anda rengīn nüktedin çün bülbül-i gūyā
Gül itmes hīç bülbül ṣoḥbetidin ᶜār u istiġnā
Şehim raḥm eylegil ḥālimġa hengām-ı mürüvvetdür

IV

Min-i maḥzūnın͡ga tā boldı luṭf u iltifātın͡g kem
Başımġa şeş cihetdin cemᶜ olur derd ü belā vü ġam
Hemīşe ḫāṭırım bardur perīşān u tilim ebkem
Şehim raḥm eylegil ḥālimġa hengām-ı mürüvvetdür

V

Sinin͡g birle demī sözleşmesem ṣabr u ḳarārım yoḳ
Mey-i luṭfun͡gdın özge cām-ı ṣahbāġa ḫumārım yoḳ
Kön͡gül esrārını aytuşġalı bir ġam-güsārım yoḳ
Şehim raḥm eylegil ḥālimġa hengām-ı mürüvvetdür

VI

Ġamın͡gdın kiçe kündüz eşki al u rengi zerd oldım
Ḳalıp her kim ayaḳı astıda andaḳ ki serd oldım
Tün ü kün yıġlaban başdın ayaḳ endūh [u] derd oldım
Şehim raḥm eylegil ḥālimġa hengām-ı mürüvvetdür

VII

Tekellüm ḳıl disen͡g bir ṭūṭī-i şīrīn-maḳālın͡g min
Terennüm ḳıl disen͡g bir bülbül-i şūrīde-ḥālin͡g min
Vefā bāġıda öz ilgin͡g bile iggen nihālin͡g min
Şehim raḥm eylegil ḥālimġa hengām-ı mürüvvetdür

VIII

Cihān mālıdın olsun barça dünyā dostlar ḫoşnūd
Közümge Ḥaḳ Teᶜālā dehr mālın eylesün merdūd
Man͡ga cüz’ ṣoḥbetin͡g dünyā vü mā-fī-hā imes maḳṣūd
Şehim raḥm eylegil ḥālimġa hengām-ı mürüvvetdür

IX

Kināyet söz işitip her sefīh-i pest-fıṭratdın
Vücūdum su bolup aḳdı közümdin bu ḫacāletdin
Baḳıp köz uçıdın Kāmilni ḳutḳar ol kināyetdin
Şehim raḥm eylegil ḥālimġa hengām-ı mürüvvetdür

121[59]

[MUHAMMES]

(1)

[58b, 59a]

Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün

I

Gol-é ẖendān-é men tā ber serem oftād-é sowdāyét
Bé çéşmem ẖoş-ter ez gol-şen nomāyed cāy-é me’vāyét
Bé ᶜoşşāḳān boved ez ferḳ-é ser efżel kef-é pāyét
Bé cān éy gol-beden hestem esīr-é serv-é bālāyét
Toyī menẓūr-é moştāḳān negīred serv-é gol cāyét

II

Bé dél tā ārézū-yé ḥālét éy gol pīrehen dārem
Sépend-āsā zé ġem der mécmer-é dāġét veṭen dārem
Ne yād-é nergés-é bostān o ne leᶜl-é Yemen dārem
Dél-é ẖūn-geşté o īn çéşm-é bīmārī ké men dārem
Fédā-yé leᶜl-é méy-gūnét ẖerāb-é çéşm-é şehlāyét

III

Gehī bīnem bé roẖ-sār-é to reng-é āşnāyīhā
Zé mojgānét bé dél ké mīẖeled ẖār-é codāyīhā
ᶜEceb neb’ved bé cān o dél nomāyem ger fedāyīhā

[59] Farsça.

Eger īn est nīreng-é romūz-é dél-robāyīhā
Ço men ẕerrāt-é ^{c}ālem bāşed éy ẖorşīd şéydāyét

IV

Neşod tā ġonçéet béşkofté éy gol berg-é ẖendānem
Nekoştī bolbol-āsā çerẖ-fersā āh o efġānem
Çé sān eknūn şeved fāréġ zé géryé çéşm-é géryānem
Ço gol zed ẖendé o şūr-é tebessom rīẖt ber cānem
Bé hengām-é tekellom ġonçé-yé le^{c}l-é şeker-ẖāyét

V

Men-é meḥzūn-é bī-dél tā géréftār-é to gerdīdem
Bé şem^{c}-é ^{c}āréżét pervāné-yé zār-é to gerdīdem
Bé dowr-é noḳṭéet ser-geşté-pergār-é to gerdīdem
Bé şowḳ-é ārézū-yé ẖāl-é roẖ-sār-é to gerdīdem
Géréftār-é kemend-é ḥelḳé-yé zolf-é semen-sāyét

VI

Zé zolf-é moşk-nāb-é ez beyāż-é gerdenét nāzem
Bé şowḳ-é ^{c}āréżét dāyém ço dél āyīné-perdāzem
Moyesser ger nebāşed dīden-é roẖ-sār-é to bāzem
Néhem rūy-é ẖod o ber çéşm-é géryān tūtiyā sāzem
Bé her cāyī ké pīş āyed merā neḳş-é kef-é pāyét

VII

Bé éḳlīm-é melāḥet éy şeh-é bendé-nevāz-é men
Bé hengām-é mélākét éltéfātét çāré-sāz-é men
Çé bāşed yék-neẓer sāzī bé ḥālem mest-é nāz-é men
Neşod menẓūr-é nāzét bī-ḫodīhā-yé niyāz-é men
Ké ser der zīr-é pāyét ḫāk geşt [o] nīst pervāyét

VIII

Zé ḥāl-é Kāmél éy şāhen-şeh-é ᶜālem némīporsī
Bé teḫt-é Méṣr-é ᶜézzet Yūsof-éḳbālem némīporsī
Goẕeşt ᶜomrem bé hécrān ez meh-é sālem némīporsī
Şodem der ᶜéşḳ-é to āvāré eḥvālem némīporsī
Bé kūyét éy emīrī ḥosn coz men nīst rosvāyét

122[60]

(2)

[59a-b, 60a]

Mefᶜūlü Fāᶜilātün Mefᶜūlü Fāᶜilātün

I

Ḫᵛāhī eger zé ᶜéyş o ᶜéşret néşān biyāyīd
Coz' bāġ nīst īn dem ḫoş-ter mekān biyāyīd
Ger sūy-é gol-şen eknūn éy dūstān biyāyīd
Ém-rūz now-behār est sāġer kéşān biyāyīd

---

[60] Farsça.

Gol cūş-é bādé dāred bā gol-sétān biyāyīd

II

Der kūh-sār-é forḳet çon lālé dāġ-dārīm
Çon zāġ-e gong o lāl o hem tīre-rūzgārīm
Çon ᶜendelīb-é şéydā bā veṣl-é gol ḫomārīm
Der bāġ-é bī-behārīm seyri ké der çéh kārīm
Gol-bāng éntéẓārīm bāzī-konān biyāyīd

III

Ez derd o renc es̱er nīst der neḫl-é ġem s̱emer nīst
Coz' nefᶜ o ḫéyr şer nīst coz sūd yék żerer nīst
Méḥnet der īn sefer nīst ber rāh-zen ḫeber nīst
Coz' şowḳ rāh-ber nīst endīşé-yé ḫeṭer nīst
Ḫārī der īn goẕer nīst dāmen-kéşān biyāyīd

IV

Ġéyr ez neşāṭ [o] ᶜéşret teşvīş nīst incā
Ez ġem negeşté āzād gūyīd kīst incā
Ém-rūz her ké āmed ez ġem berīst incā
Āġūş-é ārézūhā ez ḫod tehīst incā
Der ḳāléb-é temennā ḫoş-ter zé cān biyāyīd

V

Gol-hā-yé sorḫ ber ser her ḫoşk ḫār dāred

Der bāġ-é nālé bolbol léyl o nehār dāred
Ṣeḥn-é çemen bé çendīn gol lālé-zār dāred
Ém-rūz āmedenhā çendīn behār dāred
Ferdā ger est ommīd yā ẖod çé sān biyāyīd

VI

Ḫ^{v}āhī zé ġem ferāġet v’ez ḥādésé selāmet
Bén'mūdé terk-é ġeflet zāyil konīd kolfet
Ez behr-é ^{c}éyş o rāḥet hest īn zemān ġenīmet
Éy ṭālébān-é ^{c}éşret dīger kocāst forṣet
Moft est feyż-é ṣoḥbet ger īn zemān biyāyīd

VII

Kāmél ço bendé-yé ān yār-é melek-ṣéfātīm
Der costocūy-é veṣléş bī-ṣebr o bī-s̱ebātīm
Mā hem ço bolbol-é zār der gol-şen-é ḥeyātīm
Bī-dél bé her teb o tāb mecnūn-é éltéfātīm
Nā-méhr-bān biyāyīd yā méhr-bān biyāyīd

123

(3)

[60a-b]

Mefᶜūlü Fāᶜilātün Mefᶜūlü Fāᶜilātün

I

Dām-ı muḥabbetin͡gġa tā pāy-best boldum
Leylī yolıda gūyā Mecnūn-ı mest boldum
Tün kün urup tek ü pū ṣaḥrā-nişest boldum
Bu deşt ara ḳoyun dik bī-pā dost boldum
ᶜAşḳın͡g otıġa gūyā āteş-perest boldum

II

Bir meh-veş-i sitem-ger yoḳ sin gibi cihānda
Pinhān bolursın ülfet ġayr ile her mekānda
Ḳalmadı imdi ṭāḳat min zār-ı nātüvānda
Çün bāde-nūş boldun͡g ġayr ile gül-sitānda
Ol ser-bülend boldı min yirge pest boldum

III

Çün meclis içre yaydın͡g gül üzre sünbülin͡gni
Yaᶜnī ᶜiẕārın͡g üzre şeb-reng kākülin͡gni
Körgende nāle ḳıldum ol sünbül ü gülin͡gni
Līkin bu gülistāndın ḳavdın͡g bu bülbülin͡gni
Aġyār ẖoş-dil oldı min dil-şikest boldum

IV

Her künde körmesem ger ḫūrşīd dik ᶜiẕārın͡g
Cān u kön͡gül bolurlar çün ẕerre bī-ḳarārın͡g
Bolġanda mestlikdin mihr ü vefā şiᶜārın͡g
Her meclis içre nā-geh yād eyledin͡g bu zārın͡g
Ol sözni çün işitdim bī-bāde mest boldum[61]

V

Tā ᶜayş [u] ᶜişret itdi düşmen ḥabīb birle
Gülşen ara niçük kim gül ᶜandelīb birle
Hicrānıda işimdür ṣabr u şekīb birle
Hem-ṣoḥbet oldı veh kim dilber raḳīb birle
Derd ü ġam u belāġa min hem-nişest boldum

VI

Hicrān ara mini köp maḥzūn [u] zār ḳılma
Yolun͡gda közlerimni köp intiẓār ḳılma
ᶜUşşāḳ ara mini hem bī-iᶜtibār ḳılma
Hem ṣoḥbet eylemekdin Kāmilni ᶜār ḳılma
Ger nīk ü ger bed olsam rūz-ı elest boldum

[61] Metinde "boldum" yerine yanlışlıkla "boldım" yazılmıştır.

124[62]

(4)

[Tahmis-i Nevayî]

[60b, 61a-b]

Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün

I

Beḳā deştiġa kim ᶜāzimdürler cümle ḫās u ᶜām
İmesler pūyedin bir dem ferāġat anda ṣubḥ u şām
Ger uyḳu ger uyaġlıġ yoḳ an͡ga kām urmamaḳ hengām
Beḳā deşti niçük ḳaṭᶜ olmasun eylep mürūr eyyām
Ki her menzil an͡ga bir kün durur her dem an͡ga bir kām

II

Bu vādī ḳaṭᶜıda ger vaḥş ṭayr u ḫᵛāh ins ü cin
Eger rākiᶜ ü ger sācid eger sāyir ü ger sākin
Zamānī yoḳ ki bolġaylar bu yolda pūyedin īmin
ᶜAcāyib ḳaṭᶜ bu menzilde kāmıdur kim ornıdın
Kişi tibrenmeyin hem ḳaṭᶜ olur hem salınur nā-kām

III

Tün ü kün cedd ü cehd ile ḳılıp taᶜcīl iẓhārı
Bu yoldın ᶜazm iter ᶜālem ili şehr-i fenā sarı

[62] Tahmis-i Nevayî. Harezmî Kâmil, Nevayî'nin *Nevâdirü'ş-Şebab* adlı divanında bulunan 418. gazeli tahmis etmiştir. Nevayî'nin gazeli için bkz. Ali Şir Nevayî, *Nevâdirü'ş-Şebab*, haz. Metin Karaörs (Ankara: Türk Dil Kurumu,2016), 417.

Bolur bu deşt ḳaṭᶜ u līk bolmaslar ḫaber-dārı
Sülūk u seyr kim körmiş ki ger çille-nişīn ḳarı
Vü yāḫūd çile içre ṭıfl-ı tin͡gdür anda ṣubḥ u şām

IV

Egerçi bes maḫūf ol şehr ile bu deşt mā-beyni
Anı ḳaṭᶜ eylemek bardur ḫalāyıḳ boynıġa deyni
Bu yolda rāh-zenler körküzürler mekr ile şeyni
Müsāfir kim bu yol allıġa tüşgey tarfetü’l-ᶜaynı
Eger öz ḥālidin āgāh imes bardur be-ġāyet ḫām

V

Bu vādī ḳaṭᶜıda eyle tek ü pū bārhā sālik
Zamānī körmes ārām u tevḳīfni revā sālik
Velī bilmes ki mundaḳ pūyedin ni müddeᶜā sālik
İrür bu ṭurfa kim mundaḳ sülūk u seyr ara sālik
İmes öz iḫtiyārı birle ni āġāz u ni encām

VI

Bu mühlik yolnı ḳaṭᶜ itmekdin özge tapmayın tedbīr
Tün ü kün kām urarda ḳılmadılar laḥẓa-i taḳṣīr
ᶜAceb kim anda maᶜdūm oldılar bī-ḥad civān u pīr
Bu andın ṭurfa-raḳ kim yitmeyin maḳṣadġa min͡gdin yir
Bu yol ḳaṭᶜıda tofraḳ oldılar yol tapmayın itmām

VII

Hevā-yı ḫāk-i kūyun͡g ṭāḳatimni ḳıldı ṭāḳ asru
Viṣālin͡g gülşeni cān bülbülin her iştiyāḳ asru
Helāk itküsidür Kāmilni endūh-ı firāḳ asru
İlāhī yol irür bī-ḥad ḳatıġ menzil yıraḳ asru
Nevāyī birle sin bolsan͡g yiter maḳṣadġa evvel kām

125[63]

(5)

[Tahmis-i Nevayî]

[61b, 62a-b]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

I

Dehr ara ger özni manṣūr u muẓaffer boldı tut
Barça ᶜālem mülki tīġin͡gdin musaḫḫar boldı tut
Bende-i ferman-berin͡g ḫāḳān u ḳayṣer boldı tut
Taḫt u cāhın͡g kişver-i mülk-i Sikender boldı tut
Ḫıżr ᶜömri hem bu mülk içre müyesser boldı tut

II

ᶜİlm ü ḥikmetde ger olsun bu ᶜalī minā ḳulun͡g
Devlet-i şevketde Efrīdūn ile Dārā ḳulun͡g

[63] Tahmis-i Nevayî. Harezmî Kâmil, Nevayî’nin *Bedâyi’ü’l-Vasat* adlı divanında bulunan 69. gazeli tahmis etmiştir. Nevayî’nin gazeli için bkz. Ali Şir Nevayî, *Bedâyi’ü’l-Vasat*, haz. Kaya Türkay (Ankara: Türk Dil Kurumu, 2002), 53-54.

ᶜArṣa-i ᶜālemde hīç kim bolmasun illā ḳulun͡g
Böyle ḥaşmet tapġanın͡gdın son͡gra her ednā ḳulun͡g
Cāh ile miknetde Ḳārūnça tüvān-ger boldı tut

III

Şevketin͡g āvāzesi mülk-i cihān içre tutup
Āsitānın͡gda selāṭīn bendelik ġadrin ḳoyup
Pāy-būsın͡g devletin tapmaḳġa gerdūn ḫam bolup
Pāye yeti pāyeliġ taḫtın͡gġa yeti çarḫ olup
Taḫt-pūşın͡g zīneti tarṣīᶜ-i aḫter boldı tut

IV

Ḳulluġın͡gdın tut ki sulṭānlarġa yitsün ibtihāc
Ḫᵛān-ı iḥsānın͡gġa hātem ẓāhir itsün iḥtiyāc
Çarḫ taḫtın͡g maḥfilin͡gde bolsun encümdin sirāc
Böyle taḫt üzre bolup başın͡g üze ḫūrşīd-tāc
Mundaḳ altun taḫtın͡ga bir ḥabb-ı gevher boldı tut

V

Bu cihāndın kūs-ı rıḥletni çalıp kitkün͡g durur
Māl u cāh u devletin͡g munda ḳalıp kitkün͡g durur
İte alman dehr esbābın alıp kitkün͡g durur
Her ne kim ẕikr oldı āḫir çün salıp kitkün͡g durur
Tin͡g durur bu barçanı ger bolmadı ger boldı tut

VI

Tut ki luṭf eylep san͡ga Tin͡gri niçe bu dehrçe
Memleket ḳılsa ᶜaṭā Tin͡gri niçe bu dehrçe
Birse ger ḳılma hevā Tin͡gri niçe bu dehrçe
ᶜÖmrġa çün yoḳ vefā Tin͡gri niçe bu dehrçe
Yana ḫalḳ eylep san͡ga ḥükmi muḳarrer boldı tut

VII

Eyleme ẓāhir hevā bardur diben ṭabᶜım selīm
Dāniş evrengide ger bolsan͡g Felāṭūn dik muḳīm
ᶜİlmdin yoḳ sūd eger luṭf itmese ferd-i ᶜalīm
Pest himmetliḳ bile uçmaḳ ni mümkin ay ḥakīm
Ḥikmet evrāḳı iki ignin͡g üze per boldı tut

VIII

Ḫoşdur imdi menzil-i maḳṣad sürāġın eylesen͡g
Reh-ber ol menzilġa ṭāᶜatnın͡g çerāġın eylesen͡g
Bu sefer isbālidin kön͡glün͡g ferāġın eylesen͡g
Çün barursın [...] ol kim yol yıraġın eylesen͡g
Ḳalıban eks̱er günāhın͡g daġı eks̱er boldı tut

IX

Telḫ-kām olmış min asru tapmayın gül-fām mey
Bolmadum bir dem içip bezmin͡gde şīrīn kām mey
Vaḳt irür tutsan͡g bu maḫmūrın͡gġa ṣubḥ [u] şām mey

Dip idin͡g sāḳī ki vaḳt olġaç tutay bir cām mey
Devrdin mir'āt-ı evḳātım mükerrer boldı tut

X

Ay saçın͡g cān ḳuşları ḳaydıġa muḥkem silsile
Ölgeli bu ḫastenin͡g hecrin͡gde yeti per bile
Vaᶜde-i vaṣlın͡gnı tapmay Kāmil eyler köp kile
Dip idin͡g ölse Nevāyī tirküzey vaṣlım bile
Biltür ölgenler bile anı ber-ā-ber boldı tut

126

(6)

[Tahmis-i Âgehî]

[62b-64a]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

I

Ger ḳuyaş dik meskenin͡g törtinci ṭārem boldı tut
Anda ṣubḥ u şām Rūḥu'llāhnı hem-dem boldı tut
Lā-mekān esrārıġa kön͡glin͡gni mülhem boldı tut
Ay muᶜallā bār-gāhın͡g ᶜarş-ı aᶜẓam boldı tut
Ḫalvet-i ḫāṣın͡g ara Cibrīl maḥrem boldı tut

II

Der-gehin͡gde eyleben ḳulluḳ nümāyān āfitāb

Tökme yāḳūt olup ceybin͡gde her yan āfitāb[64]
Gevherī iklīl olup başın͡gda her yan āfitāb
Ḫātem-i zerrīn olup ilgin͡gde raḫşān āfitāb
İsm-i aᶜẓam anda yek-ser naḳş-ı ḫātem boldı tut

III

Dehr ara gerdūn-ı gerdān dik tapıp ḥükmün͡g nüfūẕ
Mıṣr ilige māh-ı Kenᶜān dik tapıp ḥükmün͡g nüfūẕ
Rūm-ı ḳayṣer Çīn-i ḫāḳān dik tapıp ḥükmün͡g nüfūẕ
Āferīnişġa Süleymān dik tapıp ḥükmün͡g nüfūẕ
Tābiᶜ-i fermān-ı emrin͡g cümle ᶜālem boldı tut

IV

Şāhlar cüz’ ḫāk-i der-gāhın͡gnı mesken itmeyin
Andın özge yirde kām-ı müddeᶜāsı bitmeyin
Hem felek bir yirde saᶜy ile ḳadem berkitmeyin
Yüz tereddüd birle ḳadrin͡g pāyesiġa yitmeyin
Çarḫ yüz min͡g ᶜacz ile taᶜẓīmin͡ge ḫam boldı tut

V

ᶜĪsī-āsā mūynın͡g ḫūrşīd taḫtın͡g çarḫ olup
Künbeẕ-i gerdān hemīşe kāmın͡g eyler ivrülüp
Āb-ı ḥayvān şerbetidin sāġar-ı ᶜayşın͡g tolup

[64] Bu dize vezne uymamaktadır.

Müddet-i ᶜömrin͡g ziyāde Ḫıżr ᶜömridin bolup[65]
Her küni bu ᶜömrnin͡g nev-rūz-ı bayram boldı tut

VI

Her ḳayan fetḥ-i bilād eylerge sürsen͡g bād-pā
Eylesün gerd-i sipāhın͡g yaġdu ᶜālemni ḳara
Ḥaḳ san͡ga ol nevᶜ ḳılsun şevket ü ḥaşmet ᶜaṭā
ᶜArṣa-i ᶜālemġa yıġmay leşkerin͡g kes̱ret ara
Her biri ehl-i şecāᶜat içre Rüstem boldı tut

VII

Ger san͡ga Ḥaḳ luṭfıdın kirsün Ferīdūn genci hem
Baḥr u kān gevherleri vü kūh [u] hāmūn genci hem
Maḫzenin͡gġa vāṣıl olsun rubᶜ-ı meskūn genci hem
Yiryüzinin͡g naḳdi vü astıda Ḳārūn genci hem
Cemᶜ olup ser-tā-ḳadem gencin͡gġa munżam boldı tut

VIII

Tāzedin ḫāliḳ zemīn ü āsumān ḫalḳ eyleben
Zīb üçün anda nücūm u Kehkeşān ḫalḳ eyleben
İns ü cinn [ü] vaḥş [u] ṭayr [u] baḥr u kān ḫalḳ eyleben
Ḫullaṣ ol kim Ḥaḳ yine yüz min͡g cihān ḫalḳ eyleben
Barçası ḥükmin san͡ga şehā müsellem boldı tut

[65] Bu dizenin yanına bir önceki dizedeki "şerbetin" ifadesi düzeltilerek "şerbetidin" yazılmıştır. Vezne bakıldığında "şerbetin" şekli vezne uymazken "şerbetidin" uymaktadır. Bu sebeple müellif böyle bir not düşme gereği duymuştur.

IX

Āḫiret mülkige ᶜazm itkün͡g tümen ermān bile
Tīre tofraḳ astıġa yitkün͡g tümen ermān bile
Dehr mālın cemᶜ itip nitkün͡g tümen ermān bile
ᶜĀḳıbet taşlap barın kitkün͡g tümen ermān bile
Çün bu meẕkūrātnı hem bolmadı hem boldı tut

X

Ay ki bilmey cehldin dünyānın͡g āb u tābını
Rāḥat u ᶜişret saġındın͡g munda ġaflet ḫᵛābını
Āzim-i mülk-i fenā bil dehr şeyḫ ü şābını
İmdi kim bildin͡g munı tüz āḫiret esbābını
Yoḳsa maḥşerde işin͡g ḥāliġa mātem boldı tut

XI

Ol zamān kim nīze boy[ı]ça kilip mihr-i münīr
Kāmil ü nāḳışlar öz aḥvāliġa tartıp nażīr
Kimge cennet menzil olur kimsege ḳaᶜr-ı saᶜīr
Yā Rab olġan çaġda luṭfun͡g ᶜacz ilige dest-gīr
Āgehī bī-çāreni tofraḳdın kem boldı tut

127

(7)

[Tahmis-i Âgehî]

[64a-b]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

I

ᶜÖmrin͡g ötkerme temāşā-yı gül-i şebnem bile
ᶜAyş üçün hem-ṣoḥbet olma mūnis ü hem-dem bile
İẖtilāṭın͡g riştesin üz kil benī ādem bile
İsteseng ᶜuḳbā neşāṭın ẖāṭır-ı ẖurrem bile
ᶜİşret-i dünyādın öt ḳıl ẖūy derd ü ġam bile

II

Bu ki başın͡g tācı zīnetde ḳuyaş mānend irür
Ḫātemin͡g devriġa laᶜl-i āteşīn peyvend irür
Bu ikevdin ki hemīşe ẖāṭırın͡g ẖursend irür
Fī'l-ḥaḳiḳat başın͡ga taş u ḳolun͡gġa bend irür
Vāḳıf ol aldanma zerrīn efser ü ẖātem bile

III

Bolsa her kim kön͡glide peydā vücūd-ı küfr ü şirk
Eylegey dūzaẖ an͡ga me'vā vücūd-ı küfr ü şirk
Kimsege birmes necāt aṣlā vücūd-ı küfr ü şirk
Kör seẖā vü ᶜadl işin kim bā-vücūd-ı küfr ü şirk

Kirmegey dūzaḫ ara Nūşīrevān ḥātem bile

IV

Bār-gāh-ı lā-mekān tofraġıdur ḫāki anın͡g
Çeşme-sār-ı kibriyādur ābyār-ı gülşenin͡g
Cilve-gāhın͡g gerçi ḫāristān-ı kes̱retdür sinin͡g
Gülşen-i vaḥdet ṭarab-gāhıdur aṣlī meskenin͡g
Ülfet itme beyhūde ġam-ḫāne-i ᶜālem bile

V

Eyleben ᶜālemde iẓhār-ı kirāmı zādeliġ
Bolmaġıl maġrūr-ı māl u cāh eylep sādeliġ
Fiᶜl-i şeyṭāndur ġurūr [u] kibrġa āmādeliġ
Terk-i naḫvet eyleben ḳıl iltizām üftādeliġ
Ger tilersin hem-ser olmaḳ neyyir-i aᶜẓam bile

VI

ᶜÖmrin͡g andaḳ iş ki ṣarf itkil ki żāyiᶜ bolmaġay
Māl u cāhın͡g maᶜṣiyet derdiġa rāfiᶜ bolmaġay
Taḫt [u] tācın͡g merg cellādıġa māniᶜ bolmaġay
Nevbet-i cām-ı ecel yitkende nāfiᶜ bolmaġay
Ḫıżr-ı ḥayvān şerbetin ger tutsa cām-ı Cem bile

VII

Özni Kāmil yan͡glıġ eylep tābiᶜ-i nefs-i hevā

Eylemey Ḥaḳ ẕikrini bir dem tilin͡gge āşinā
Maᶜṣiyet zindānı içre özni eylep mübtelā
Āgehī levḥ-i żamīrin͡g cürm ile ḳıldın͡g ḳara
İmdi yuġıl anı eşk-i dīde-i pür-nem bile

128

(8)

[Tahmis-i Âgehî]

[64b, 65a-b]

Müfteᶜilün Mefāᶜilün Müfteᶜilün Mefāᶜilün

I

Gül ki çemen serīrinin͡g kildi şeh-i yegānesi
Bergleri başı üze çetr ile şāmyānesi[66]
Şebnemī efseri üze gevher-i dāne dānesi
Bāġ-ı cihān ki ḫoş durur gülşen-i ᶜayş-ḫānesi
Rāḥat-ı cism [ü] cān irür bezm-i ṭarab nişānesi

II

Zühre-cebīn ṣanemleri çün ki ḳolıġa sāz alur
Naġmesi cānnı zār itip til-i ḥurkātdin ḳalur
Gāh bayād u neṡr oḳup gāh ay fārīsin çalur
Bezm ili ṣabrını alıp raḳṣġa cānların salur
Muṭrib-i ḫoş nevāsının͡g şevḳ-fezā terānesi

[66] Bu dize vezne uymamaktadır.

III

Kim bu terāne istimāᶜ itti hemīşe zār irür
Bāde-i inbisāṭının͡g şevḳide bī-ḳarār irür
Neş’et-i rūḥ-baḫşġa andın ulus ḫumār irür
Cām-ı Cem içre şerbet-i cān gibi ḫūşk-dār irür
Sāġar-ı zer-nigār ara ṣāf mey-i muġānesi

IV

Kim ki bu mey-kede ara eyledi nūş-ı cām-ı ᶜaşḳ
Hecr ara telḫ-kām olup bolmadı şād-kām-ı ᶜaşḳ
Remz ü nikātdur heme başdın ayaḳ kelām-ı ᶜaşḳ
Ḳaṣdı yüz açıp eylemek ilni esīr-i dām-ı ᶜaşḳ
Zülf-i siyāhın örmeki şūḫları bahānesi

V

Ḥüsn-i melāḥat ehlinin͡g ᶜişve vü nāzı şerḥini
ᶜĀşıḳ-ı bī-ḳarārlar ᶜacz ü niyāzı şerḥini
Derd ü ġam u melāli köp ṭāḳati azı şerḥini
ᶜAşḳ ili cān kön͡glinin͡g sūz u güdāzı şerḥini
Rūşen iterge til durur şemᶜleri ziyānesi

VI

Cilve vü nāz itip ᶜıyān mihr gibi cemāl ile
Ẕerre-i bī-ḳarār iter ḫalḳnı bu mis̱āl ile
Kör ki her ᶜużvını anın͡g özgeçe mekr ü āl ile

Çekküsi cānnı zülfiġa laᶜli zülāli ḫāl ile
Dāmġa bend iter hem ol ḳuyaşnı bu āb u dānesi

VII

Muṭribi naġmesi heme dil-keş ü dil-nevāz irür
Gāh ᶜIrāḳ u geh ᶜAcem gāh Ḥicāz sāz irür
Her dem işi çü yüz tümen şaᶜbede birle nāz irür
Bezmi müyesser olsa çarḫ ḳılurġa az irür
Bir kiçelik neşāṭıġa yiryüzinin͡g ḫazānesi

VIII

Gülşen-i ᶜayşı kim irür gülleri rūşen ü celī
Andın irür ḥazīn kön͡gül közgüsi zengi şaykalı
Līk sözümġa tut ḳulaḳ ay fużalānın͡g efżali
Dehr ṭarab-gehi besī dil-keş ü ḫūb irür velī
Ḥayf ki yoḳ turur anın͡g ᶜişret-i cāvidānesi

IX

Sürse tekāver-i ẓafer şāh-ı cihān ḳoyaḳġa kim
Kāmil ᶜadūsı başını salsun ay kām ayaḳġa kim
Şāhid ᶜizz ü cāhnı dāyim alıp ḳuçaḳġa kim
Müddet-i ᶜömrin Āgehī çeksün Uġan uzaḳġa kim
ᶜAyş-ı ṭarab zamānıdur şāh-ı zamān zamānesi

129

(9)

[Tahmis-i Mûnis]

[66a]

Mefᶜūlü Fāᶜilātü Mefāᶜīlü Fāᶜilün

I

Derdā ki yoḳ cihān ilide şerm-sārlıġ
Körgenler ᶜizzetimni man͡ga birdi ḫᵛārlıġ
İrgen ᶜabes̱ zamān ilidin dost-dārlıġ
Yaḫşı künümde her kişi kim ḳıldı yārlıġ
Döngeç zamāne eyledi düşmen şiᶜārlıġ

II

Ol kim idi vücūdı vefā saᶜdnı bu kün
Düşmenġa luṭf u ẓulm man͡gadur feni bu kün
Dir kim raḳīb sānıda körmen sini bu kün
Eṭfāl itekġa taş yıġın͡gız kim mini bu kün
Dīvāneliḳġa yitküredür bī-ḳarārlıġ

III

Her kimse öz nigārı viṣāli zamānıda
ᶜİzzet meyini nūş iter ᶜişret mekānıda
Feryād kim bola’lmadum aġyār sānıda
İtler ᶜazīz-rāḳ körünür ḫalḳ yanıda

Mindin ki kūyun͡g içre çeker min bu ḫvārlıġ

IV

Barsın egerçi devr ilige fāyiḳ itme red
ᶜUşşāḳ ara bilip mini hem ṣādıḳ itme red
Körgeç yüzün͡gni boldum eger ᶜāşık itme red
Min gerçi ṣoḥbetin͡gġa imen lāyıḳ itme red
Bu gülşen içre gül ol irür bolsa ḫārlıġ

V

Sinsin serīr-i ḥüsn üze şāhenşeh ay Mesīḥ
Ger ḫūblar kevākib ise sin meh ay Mesīḥ
Kāmilġa kūyın͡g olġalı menzil-geh ay Mesīḥ
Mūnis ni ġam yitürdi helāketġa ay Mesīḥ
Maḳtūlın͡ga demī ḳıla kör ġam-güsārlıġ

130

(10)

[Tahmis-i Azim Hâce]

[66b, 67a]

Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün

I

Eger ᶜāḳil isen͡g ay kim ḳılıp sin dehr mülkin cā
Köz ü kön͡glün͡gni māyil ḳılma mülk ü mālıġa aṣlā

Naẓar salma egerçi bar durur gül-çehre vü zībā
ᶜArūs-ı dehr yüz luᶜbet bile özge birip ārā
Cihān ehlin ḳılur yüz ᶜişve birle ḥüsniġa şeydā

II

Körüp min͡g ᶜişve birle cilvesin her laḥẓa [vü] her ān
Cemāliġa özün͡gni közgü yan͡glıġ eyleme ḥayrān
Bolur andın naṣībeng͡ bir küni yüz külfet ermān
Firībiġa anın͡g asru kön͡gül birgen irür nādān
Edā vü nāzıġa köz salmaġan bardur besī dānā

III

Egerçi il közige müşfiḳ ü ġam-ḫᵛāre-i devr kim
Naẓar-ı ẓāhirde ḳılsan͡g bir [...] bī-çāre-i devr kim
Velī ol kim an͡ga cüft olsa baḫtı ḳare-i devr kim
Felek zālı anın͡g dik ṭurfa bir ᶜayyāre-i devr kim
Yüzide yoḳ ḥayā ās̱ārıdın bir ẕerreçe ḳaṭᶜā

IV

ᶜIyān eyler dem-ā-dem ṭurfa ḥüsn ü cilve-i rengīn
İzidin ẓāhir eyler her nefes yüz min͡g cefā vü kīn
An͡ga il kāmıġa tutmaḳ helāhil zehr irür āyīn
Bolur ḥasretde anın͡g mekridin Ferhād ile Şīrīn
Cihāndın bardılar yüz min͡g ġam ile Vāmıḳ [u] ᶜAẕrā

V

Kişi kim tutdı tā menzil bu köhne ḫāk-dān içre
Teni derd içre kön͡gli ḥasret ü āh u fiġān içre
Naẓar saldum kütüb evrāḳıda min͡g dāsitān içre
Anın͡g cevridin eymen bir kişi yoḳdur cihān içre
Cihān mülkini tā kim ḫalḳ itiptür ḳādir-i yektā

VI

Eger merd olsan͡g aṣlā cüft bolma çarḫ-ı zālıġa
Kön͡gülni ẕerre dik maḥv itme ḫūrşīd-i cemāliġa
Vefāsı yoḳ durur aldanma anın͡g mekr ü āliġa
Bes imdi ᶜāḳil olġan salmayın köz dehr mālıġa
Kirip bir kūşede Ḥaḳġa ᶜibādet eylemek evlā

VII

Maḳāmın͡g Kāmil-āsā ger ḥarem bolsun u yāḫūd deyr
Kön͡gül ḫalvet serāyıġa demī kirgüzme yād-ı ġayr
Tün ü kün ger vaṭanda sākin ol [...] ḳıl seferde seyr
Ḫudāġa şükr it şeh cānıġa ḳılġıl duᶜā-yı ḫayr
Ki şāyed tapġasın ay Ḫᵛāce ᶜizzet evcide me’vā

131

(11)

[Tahmis-i Fîruz]

[67a-b]

Müstefᶜilün Müstefᶜilün Müstefᶜilün Müstefᶜilün

I

Āgāh bol ay ḫaste-cān ol çeşm-i bīmārın͡g kilür
Tapġıl ḥayāt ay mürde-cism ol ᶜĪsī-eṭvārın͡g kilür
Rūşenliġ ol ay tīre-köz ḫūrşīd-ruḫsārın͡g kilür
Şād olġıl ay maḥzūn kön͡gül bu kiçe dil-dārın͡g kilür
Şīrīn-tekellüm gül-beden laᶜli şeker-bārın͡g kilür

II

Terk eyleben köz ḫᵛābını aḳızma ġam ḫūn-ābını
Yād it yüzi meh-tābını fikr it ḳaşı miḥrābını
Tapıp neşāṭ erbābını cemᶜ eylerem aṣḥābını
Sāz eyle ᶜayş esbābını açġıl ṭarab ebvābını
Ruḫsār-ı ᶜālem-tābını açıp siver yārin͡g kilür

III

Ḫoşnūd bol ay ḫaste-cān tapdın͡g beliyyetdin emān
Vaṣl ehli dik mundın bu yan ᶜişretde bolġıl şādımān
Ḫalvet-gehin͡gge bu zamān aġyār ḫaylidin nihān
Laᶜlin ḳılıp muᶜciz-beyān birmekke ᶜömr-i cāvidān

Yüz nevᶜ mihr eylep ᶜıyān cān-baẖş güftārın͡g kilür

IV

ᶜAşḳıġa bolġaç mübtelā vaṣl isteben ṣubḥ u mesā
Her dem körüp yüz min͡g cefā bolmay demī kāmın͡g revā
Nālen͡gni eylep çarẖ-sā ġam tīġidin köksün͡g yara
Hicrānı içre bārhā tartar idin͡g renc ü ᶜanā
Bu kün tutup resm-i vefā şūẖ-ı sitem-kārın͡g kilür

V

Terk eylep istikbārnı āsān ḳılıp düşvārnı
Bu kün kiyip gül-nārnı mevzūn ḳılıp reftārnı
Gül-gūn ḳılıp ruẖsārnı dür-pāş itip güftārnı
Maḥzūn ḳılıp aġyārnı şād itkeli min zārnı
Terk eyleben āzārnı yār-ı vefā-dārın͡g kilür

VI

Ol gül-cebīn leb-şekkerin ᶜaşḳını tā ḳıldın͡g hüner
Ṭūṭī vü bülbüldin beter tün kün idin͡g feryād-ger
Birsen͡g sevinçi köp eger birgüm san͡ga bir ẖoş ẖaber
Kön͡gliġa nālem bir siḥir-i te’s̱īr ḳılmışdur meger
Şīrīn-dudaḳ sīm-ber ferẖunde-dīdārın͡g kilür

VII

Kāmil ġulāmın͡g dik müdām hicrānda bolma telẖ-kām

Ḳılsun Ḫudā-yı lā-yenām iḳbāl-i cāhın͡g müstedām
Aytay san͡ga min bir peyām ay ḫüsrev-i ᶜālī-maḳām
Fīrūz-baḫt olġıl müdām it nūş ᶜişret birle cām
Ol serv-ḳad ḫoş-ḫırām āzāde reftārın͡g kilür

132

(12)

[Tahmis-i Fîruz]

[67b, 68a-b]

Müstefᶜilün Müstefᶜilün Müstefᶜilün Müstefᶜilün

I

Hicrānıda köp yıġladın͡g vaṣlıda ay dil kül bu kün
Sal şādlıġdın künbeẕ-i gerdān ara ġulġul bu kün
Cevr ü cefā āyīnini terk eyleben bi'l-kül bu kün
Bezmimġa kildi bir perī ruḫsārın açıp gül bu kün
Çeksem niten͡g otluġ nevā ol nevᶜ kim bülbül bu kün

II

Bu ᶜālem içre tapġanın͡g başın͡gġa dest-yār eyledin͡g
Sudrap yir üzre dāmenin͡g cāmen͡gni murdār eyledin͡g
Mey nūşlarnın͡g bezmiġa kilmey nidin ᶜār eyledin͡g
Tün bāde içmey zāhidā ḫod-bīnlik iẓhār eyledin͡g
Bu bī-edeblik boynun͡ga tesbīḥin͡g eylep fül bu kün

III

Közdin nihān tā boldı ol zülf-i muᶜanber ay kön͡gül
İrdüm dimāġ-ı āşüfte vü ḫāṭır-ı mükedder ay kön͡gül
Bilmen ki ḳāydın boldı bu nükhet müyesser ay kön͡gül
Boldı meşāmım müşk isi birle muᶜaṭṭar ay kön͡gül
Yüz üzre yazmışdur meger ol dil-rübā kākül bu kün

IV

Bolsa man͡ga ot bāġnın͡g her erġavānı ni ᶜaceb
Sançılsa oḳ dik bağrıma serv-i revānı ni ᶜaceb
Uyḳumnı ḳaçursa niten͡g ol dāsitānı ni ᶜaceb
Kön͡glümge te’s̱īr itmese bülbül fiġānı ni ᶜaceb
Kim gül-ᶜiẕārım ilgide mīnā ḳılur ḳulḳul bu kün

V

ᶜUşşāḳ-ı şeydā sini şād itmek üçün meclis tüzüp
Hicrānıda maḫmūrlar aḥvālini bir bir sorup
Ḫam dik ṣürāḥīler bile bāde pey-ā-pey toldurup
Ser-mest-i ṣahbā ḳılġalı çīnī ayaḳlar toldurup
Evvel özi nūş eyleben tutdı man͡ga hem mül bu kün

VI

Körmey cemālin eyleben gülşen me’vā-ı ᶜandelīb
Gül şevḳide köp eyledi beyhūde ġavġā ᶜandelīb
Nāgeh gül-i ruḫsārını ḳılġaç temāşā ᶜandelīb

Ol āteşīn yüzni körüp gülşende şeydā ᶜandelīb

ᶜAşḳī otıġa örtenüp bolmış vücūdı kül bu kün

VII

Ni sūd bolsa salṭanat taḫtı man͡ga ārām-gāh

Bardur ber-ā-ber ᶜaşḳ ara Kāmil şeh olsun ger gedā

Bu sözni bāver ḳılmasan͡g bardur minin͡g ḥālim güvāh

Gerçi irür min ṭāliᶜ-i Fīrūz ile ᶜālemġa şāh

Līk ol perīler serveri allıdadur min ḳul bu kün

133[67]

(13)

[Tahmis-i Nevayî]

[68b, 69a]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

I

Ay şehinşāh-ı Sikender-rifᶜat ü Dārā-cenāb

Ger sini ehl-i selāṭīndin ḳılıp çarḫ intiḥāb

Atlanurda ay u kündin raḫşın͡ga eylep rikāb

Saçsa encümdin felek başın͡gġa yüz min͡g dürr-i nāb

Jāle-i ġam bil ki yaġdurġay bu āfetliġ seḥāb

[67] Tahmis-i Nevayî. Harezmî Kâmil, Nevayî'nin *Fevâyidü'l-Kiber* adlı divanındaki 43. gazeli tahmis etmiştir. Nevayî'nin gazeli için bkz. Ali Şir Nevayî, *Fevâyidü'l*-Kiber, haz. Önal Kaya (Ankara:Türk Dil Kurumu, 1996), 44-45.

II

ᶜĀḳil irsen͡g çarḫnı özün͡gge rızḳ-res[68]
Ḥācetin͡gni bir Ḫudādın iltimās itkil res[69]
Ḳılmaġıl beyhūde rızḳın͡gnı felekdin mültemes
Āferīniş baḥridin gerdūn ḥayāli bīş imes
Bar mu imkān kimseġa bir ḳaṭre su birgey ḥabāb

III

Ay ki çarḫ itti mini dirsin ġarīb ü ḫᵛār u zār
Ehl-i dāniş allıda bu sözġa yoḳtur iᶜtibār
Nīk ü bedni fehm ḳıl Ḥaḳdın ger irsen͡g hūş-yār
Bolsa irdi ḳudreti kim laḥẓaī tapġay ḳarār
Tün ü kün tinmey bu nevᶜ itkey mü irdi ıżṭırāb

IV

Kiçe kündüz nige ser-gerdān irür andaḳ ki min
Gāh ᶜālemġa sirişk-efşān irür andaḳ ki min
Ki işi feryād ile efġān irür andaḳ ki min
Ol daġı öz ḫāliġa ḥayrān irür andaḳ ki min
Anda hem ser-geştelik andaḳ ki minde bī-tāb

V

Bir kün olġay kim bolup yir birle tin͡g çarḫ-ı kebūd
Ṭarfetü'l-ᶜayn içre maᶜdūm olġusı būd u nebūd

---

[68] Bu dize vezne uymamaktadır.
[69] Bu dize vezne uymamaktadır.

Özni Kāmil yan͡glıġ eylep bārhā maḥv-ı şühūd

Ay Nevāyī sālik irsen͡g Ḥaḳ vücūdın bil vücūd

Māsivā'llāhnı ᶜadem *va'llāhu aᶜlem bi'ṣ-ṣavāb*[70]

134

(14)

[Tahmis-i Neşatî]

[69a-b]

Feᶜilātün Feᶜilātün Feᶜilātün Feᶜilün

I

Ay perī kil beri dīdārın͡ga ḳurbān olayın

Ẕerre dik pertev-i ruḫsārın͡ga ḳurbān olayın

Sikret atın͡gnı cilov-dārın͡ga ḳurbān olayın

Nāzenīnim ḳad ü ruḫsārın͡ga ḳurbān olayın

Sözlegil nāz ile güftārın͡ga ḳurbān olayın

II

Şām-ı hicrān ara ümmīd itiben ṣubḥ-ı viṣāl

Yüzlenüp kön͡glüme her dem niçe min͡g renc ü melāl

Ḫord u ḫᵛābım ġam-ı bī-ḫodlıġ olup māh ile sāl

Ay ki uyḳumnı ḥarām eyledi ḳanımnı ḥelāl

Ġamze-i ḳātil-i ḫūn-ḫᵛārın͡ga ḳurbān olayın

[70] "Doğruyu en iyi bilen Allah'tır" manasına gelen söz. Meal için bkz. https://www.luggat.com/vallahu%20a'lemu%20bi's-savab/1/1

III

Ay yüzün͡g bāġ-ı leṭāfet ara güldin aḥsen
Eylesen͡g kākül-i müşkīn ile seyr-i gülşen
Sini körgende digey nergis [ü] reyḥān [u] çemen
ᶜAnber-i ter gibi zülfin͡gni esīri boluban
Çeşm-i bed-mest-i sitem-kārın͡ga ḳurbān olayın

IV

Nāzenīn ḳad bile ruḫsārın͡ga salsan͡g kākül
Serv-i āzād bolur bende san͡ga şifte-i gül
İmdi ḥüsnün͡gni körüp min niçük olmay san͡ga ḳul
Ḳāmetin͡g serv yüzün͡g gül dağı zülfün͡g sünbül
Ay perī-veş gül-i ruḫsārın͡ga ḳurbān olayın

V

Bildi Kāmilni ki yolıda yatur tilmürüben
Luṭf ile bu kiçe aġyār ilidin ayrılıban
Mihr dik yüz bile çün külbeme kildi külüben
Ay Neşāṭī ayağı tofraġıdın ayruluban
Min dağı sin gibi dil-dārın͡ga ḳurbān olayın

135

(15)

[Tahmis-i Racî]

[69b, 70a]

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

I

Murġ-ı rūḥım cism dāmıdın tiler āzādlıġ
Her nefes ol ḳātil allıda bolup feryādlıġ
Ḳıl işide ger ecelġa körküzüp üstādlıġ
Ol ṣanem kim közlerimġa şīvedür cellādlıġ
Bu ḥazīnġa köz uçıdın bir yitürmes şādlıġ

II

Kim ki hicrān dūdıdın nā-şāddur ḫāṭır besī
Son͡graḳ ol dil-dār ruḫsārıġadur nāẓır besī
Uşbu nükte dehr ara maʿlūm [u] ẓāhirdür besī
Rencsiz rāḥat fenā mülkide nādirdür besī
Ḳayddur evvel son͡gıda bolġusı āzādlıġ

III

İsteseṅ͡g kön͡glün͡g muḥabbet naḳdige ni ay faḳīr
Encümende hem anı yād it nihānī ay faḳīr
Seyrde tinmey vaṭanda hem zamānī ay faḳīr
Ḳıl vücūdun͡gnı ṭaleb yolıda fānī ay faḳīr

Dimegil bir mürşid ilgidin bolay irşādlıġ

IV

Eyleben bu baḥr-i emvāc üzre ẓāhir ıżṭırāb
Mülk bünyād itmegil su üzre kim andaḳ ḥabāb
Nige kim taᶜcīl ile bütken iş oḳ bolġay ḫarāb
ᶜĀḳil irsen͡g kāmın͡g isterde ᶜıyān ḳılma şebāb
Her binā kiçrek bolur irse bolur bünyādlıġ

V

Bolsan͡g ᶜālemde feṣāḥat ehlinin͡g ser-defteri
Her sözün͡g bolsa belāġat fikr meynin͡g gevheri
Kāmil irsen͡g özni eylep gerd daᶜvīdin beri
Rācī ger şākirdin͡g irse şiᶜr ile māhirleri
Eyleben nāḳışlıġ itme daᶜvī-i üstādlıġ

136

(16)

[Tahmis-i Âgehî]

[70a-b, 71a]

Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün

I

ᶜIyān ḳıl ṣūretin͡g ḥüsn ehli naḳḳāşın͡gdın aylansun
Aġız aç ġonçe bu laᶜl-i güher başın͡gdın aylansun

Tarar zülfün͡gni sünbül zülf çırmaşın͡gdın aylansun
Yüzün͡g aç kim ḳuyaş ṣudḳan͡g bolup başın͡gdın aylansun
Yen͡gi ay yüz tevāżuᶜ körküzüp ḳaşın͡gdın aylansun

II

Bu bī-dil sarı yekrānın͡g demī ᶜāzim ḳıl ay çābük
Ten ü cānım ḫalāṣ eylerge hecrin͡gdin kil ay çābük
Yoḳ u barım fedā-yı oḳ ile taşın͡g bil ay çābük
Ten [ü] cānım hedef eylep oḳ u taş atġıl ay çābük
Biri oḳın͡gdın ivrülsün biri taşın͡gdın aylansun

III

Nidür bir kün bu yan mihr ü vefānı fāş itip kilsen͡g
Atın͡gġa basturup cism-i nizārım lāş itip kilsen͡g
Dimen aġyār çeşmin ġarḳ-ı gül-gūn yaş itip kilsen͡g
Raḳībin͡g ger irür ḫaṣmın͡g anı yoldaş itip kilsen͡g
San͡ga cān ṣudḳa bolsun daġı yoldaşın͡gdın aylansun

IV

Ḳaçandın ay lebi cān-baḫş ikki közi ḳātiller
Dil ü cānım idi bir baḳışın͡gdın nīm bismiller
Hücūm itkende eṭrāfın͡gġa barça zār bī-diller
Baḳıp köz uçıdın pinhān u fāş itdin͡g tebessümler
Yoḳ u barım hem ol pinhāndur fāşın͡gdın aylansun

V

Uyatlıġ irdi üç yaşın͡gda yen͡gi ay hilālin͡gdin[71]
Çemende ser ü pā-der-gil bolup nev-res nihālin͡gdin
Cihānnı nā-ümīd itme ruḫ-ı ferḫunde-fālin͡gdin
Çü on sekkizġa yetti yaşın͡g al burḳaᶜ cemālin͡gdin
Ki on sekkiz min͡g ᶜālem on sekiz yaşın͡gdın aylansun

VI

Alar kim behre-mend-i ḫᵛān-ı iḥsānın͡g bolup yüz yıl
Dimesler ẕikr-i ḫayrın͡gnı ol iḥsāndın nidür ḥāṣıl
Duᶜā-yı ḫayrın͡ga her mūynı bolsun disen͡g bir til
Çü birgün͡g nān ile aş ay [...] ṣıdḳ ehliġa birgil
Nifāḳ u naḫvet ehli nān ile aşın͡gdın aylansun

VII

Tilep cām-ı viṣālin eyledi Kāmil besī tedbīr
Mü'es̱s̱ir bolmadı ol seng-dil kön͡glige min͡gdin bir
Meger bezm-i viṣālin Ḥaḳ san͡ga ḳılmış durur taḳdīr
Ol ay kön͡glige ḳıldı Āgehī āh u yaşın͡g te's̱īr
Barı cān [u] cihānım āh ile yaşın͡gdın aylansun

[71] Bu dize önce *Uyatlıġ üç yaşın͡gda yen͡gi ay dik bu hilālin͡gdin* şeklinde yazılıp daha sonra üstü çizilerek metne aldığımız şekliyle yeniden yazılmıştır.

137

(17)

[Tahmis-i Racî]

[71a-b]

Feᶜilātün Feᶜilātün Feᶜilātün Feᶜilün

I

Körküzüp ᶜālem ara mülk bināsıġa ḳıyām
Unutup menzil-i aṣlını niçe urġun͡g kām
Ḳılġasız barça bu kün tan͡gla ᶜadem sarı ḫırām
Ay vücūd ᶜarṣasıġa dehr ara ḳılġan iḳdām
Vāḳıf olġıl ki imes cāy-ı iḳāmet bu maḳām

II

Bendesin vācib irür Tin͡griġa ḫiẕmet ḳılġun͡g
Terk itip nehyni emriġa iṭāᶜat ḳılġun͡g
Ni asıġ ᶜömrin͡g ötüp son͡gra nedāmet ḳılġun͡g
Yār itiptür sini Ḥaḳ tā ki ᶜibādet ḳılġun͡g
Unutup sin anı ġaflet bile tutma ārām

III

Bī-vefādur felek aldanma anın͡g devletiġa
Dimeyin devlet anın͡g bir niçe kün nevbetiġa
ᶜİşreti ᶜusret irür baḳsan͡g anın͡g ṣūretiġa
Bolma maġrūr cihān ᶜayşı bile ᶜişretiġa

Eyleme ḥırṣ meyin cām-ı hevādın āşām

IV

Sin ki maḳṣad ḥaremi ṭavfıġa irsen͡g ṭālib
Faḳr yolıġa kir özlük yükin özdin sālib
Himmetin͡g ḥırṣ-ı hevā ḫaylıġa eyler ġālib
Uşbu yol ḳaṭᶜıda bol nefs atıġa rāḳib
Salıban renc-i riyāżet bile başıġa licām

V

Ṭāᶜat eylerge urap başın͡ga destār-ı riyā
Ḫānḳah içre kirip körküzesin vāveylā
Kāmil ādem dimegey anı ᶜibādet aṣlā
Rāciyā bendelik āyīni irür ḫavf u recā
Ḳıl ᶜibādet bu iki şīve bile ṣubḥ ile şām

138

(18)

[Tahmis-i Mûnis]

[71b, 72a-b]

Mefāᶜilün Feᶜilātün Mefāᶜilün Feᶜilün

I

Sipihr-i ḥüsn üze ay ᶜārıżın͡g meh-i tābān
Ḳadin͡g nihāli kilip serv-i gülşen dil ü cān

Niçük bu ġamdın işim bolmasun hemīşe fiġān
Henūz vaṣlın͡g ile kām tapmayın devrān
İçürdi kön͡glüme ḫūn-ābe-i ġam-ı hicrān

II

Rüsūm-ı mihr [ü] muḥabbetni kiltürürge becā
Uzatġalı boluban menzil-i ḳadem-fersā
Yanurda her dem itip asru müşfiḳāne duᶜā
Egerçi luṭf ile ḳıldın͡g man͡ga vedāᶜ ammā
Yitip firāḳ mini ḳıldı yir bile yeksān

III

Perī-veşim çü cüdālıġ sürūrını tüzdin͡g
Kön͡gülni leşker-i endūh ẓulmidin yüzdin͡g
Firāḳ ilgi bile vaṣl riştesin üzdin͡g
Çü sin barurġa ḳaşımdın ḫırām körküzdin͡g
Ḳılıp vedāᶜ man͡ga tutdı yol sinin͡g bile cān

IV

Öyüm müdām-ı viṣālin͡g bile idi gülşen
Közüm bahār-ı cemālin͡g bile idi gülşen
Kön͡gül hemīşe ḫayālin͡g bile idi gülşen
Żamīrim ᶜārıż-ı alın͡g bile idi gülşen
Yüzün͡gdin olġalı maḥrūm an͡ga yitüşdi ḫazān

V

Kön͡gülni ḳılmadı hergiz sipihr-i aḫżar ḫoş
Yüz ança eyledi zār itti laḥẓa-i mekr dil ḫoş
Niçük bolay elemdin min ay sitem-ger ḫoş
Henūz bāde-i vaṣlın͡gdın olmayın ser-ḫoş
Naṣībim eyledi sāḳī-i firḳātin͡g ḳara ḳan

VI

Murād bābı yüzümge burun küşād itti
Viṣāl-i yārim ile ḫāṭırımnı şād itti
Meger ki dūnlıġını çarḫ son͡gra yād itti
Murādıma yen͡gi yitkende nā-murād itti
Mini muḫālefet-i devr inḳılāb-ı zamān

VII

Ḳadin͡gni eyle ḫırāmān perī-veşā ḳaytıp
Kilürge Kāmil-i zārın͡gnı yanıġa ḳaytıp
Firāḳ rencin an͡ga körmeyin revā ḳaytıp
Bu barġanın͡gdın eger kilmesen͡g yana ḳaytıp
Maḥāl-i Mūnis ü zārın͡g tirilmeki ay cān

139[72]

(19)

[Tahmis-i Nevayî]

[72b, 73a]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

I

Tā ki boldı hecrġa me’vā kön͡gül ebvāb köz
Ẓāhir eyler mevc baḥr-āsā kön͡gül seyl-āb köz
Tan͡g imes bolsa eger deryā kön͡gül girdāb köz
Yārdın ayrılġalı şeydā kön͡gül bī-ḫᵛāb köz
Her zamān ẓāhir ḳılur sevdā kön͡gül ḫūn-āb köz

II

Tā köz ü kön͡glüm ol ay zülf ü yüzige ḳıldı meyl
Ġam siyāhı ḳaṣd iter cānımġa her dem ḫayl ḫayl
Bes ki yıġlap örtenür min ᶜaşḳ otıġa yevm ü leyl
Köz ü kön͡glümdin biri köyüp birisin bozdı seyl
Yoḳsa niçün boldı tābıda kön͡gül nā-yāb köz

III

Eşk-i yaş oldı közüm bir laᶜl-i deryā isteben
Bardı özdin ḫaste-dil bir çeşm-i bīmār isteben

[72] Tahmis-i Nevayî. Harezmî Kâmil, Nevayî’nin *Garâibü’s-Sıgar* adlı divanındaki 225. gazeli tahmis etmiştir. Nevayî’nin gazeli için bkz. Ali Şir Nevayî, *Garâibü’s-Sıgar*, haz. Günay Kut (Ankara:Türk Dil Kurumu, 2003), 183-184.

Urdılar kām tereddüd bes ki dil-dār isteben
Köz ü kön͡glüm baḥr ü ber seyr ittiler yār isteben
Bu seferde taptılar yaġmā kön͡gül ġark-āb köz

IV

Ẕerre yan͡glıġ ol ḳuyaş ruḫsārdın tapmay vefā
Üzmiş irdüm kön͡glüm imdi bolmayın dip āşinā
ᶜAhd itip irdi közüm zīnhār baḳmay dip an͡ga
Körmeyin dip kördi köz körgeç kön͡gül ḳıldı hevā
Boldı zār itken mini rüsvā kön͡gül ḳullāb köz

V

Bu ki kön͡glümdin elem ḫaylī perīşān bolġusı
Köz bolup rūşen feraḥdın gevher-efşān bolġusı
Bu neşāṭ ās̱ārı kim Kāmil nümāyān bolġusı
Ay Nevāyī gūyiyā kim yār mihmān bolġusı
Kim müretteb eylemiş me’vā kön͡gül eylep köz

140[73]

(20)

[Tahmis-i Nevayî]

[73a-b]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

I

Zīnhār il iḫtilāṭı birle ḫurrem bolman͡gız
Miḥneti her dem füzūn u rāḥatı kem bolman͡gız
Min gibi bār-ı nedāmetdin ḳadi ḫam bolman͡gız
Dostlar ᶜālem ilige yār u hem-dem bolman͡gız
Yār ile hem-dem dimey kim āşinā hem bolman͡gız

II

ᶜĀlem ehlidin vefā ās̱ārını ḳılman͡g gümān
Naḳd-i ᶜömrim ṣarf itip ḳıldum alarnı imtiḥān
ᶜUzlet istep ehl-i ᶜālemdin ḳaçın͡g bar niçe cān
Āşinālıġ eyleben öz cānın͡gızġa bir zamān
Bāᶜis̱-i yüz min͡g belā vü miḥnet [ü] ġam bolman͡gız

III

Rūḥ-perver lebleridin isteben nūş-ı ḥayāt
Urdum öz cānımġa öz ilgim bile bīniş memāt
Vaᶜdeside yoḳturur hergiz vefā birle s̱ebāt

[73] Tahmis-i Nevayî. Harezmî Kâmil, Nevayî'nin *Nevâdirü'ş-Şebab* adlı divanındaki 213. gazeli tahmis etmiştir. Nevayî'nin gazeli için bkz. NŞ, s.213.

Yip perī-veşler firībin son͡gra tapmay iltifāt
Min gibi dīvāne-i rüsvā-yı ᶜālem bolman͡gız

IV

Yārdın ger merḥamet yitsün ü ger derd ü elem
ᶜĀşıḳ-ı ṣādıḳ tutar anı hemīşe muġtenem
Körmekimdür vaṣlıdın endūh-ı hicrānını kem
Vaṣl-ı ᶜayş āmāde ḳılsun ḫalḳnı ay derd ü ġam
Siz bozuḳ kön͡glümdin özge yirge maḥrem bolman͡gız

V

Gerçi bu dem ḫāṭırımdur derd ü miḥnet maᶜdeni
Cism-i zārım yüz tümen endūh-ı külfet meskeni
Sizni hem min dik ḳılur ol dil-rübālar pür-feni
Ay viṣāl ehli ol aynın͡g derd hecridin mini
Köp körüp ġam-nāk asru şād u ḫurrem bolman͡gız

VI

Āh kim her kimge māl [ü] cānımı ḳıldum fedā
Ḳıldı bir yaḫşılıġımġa min͡g yamanlıḳ bārhā
Ehl-i ᶜālemdin vefā istep ṭamaᶜ çekmen͡g cefā
Ay ḫarābāt ehli yoḳ insānda imkān-ı vefā
Mestliġdin dīv olun͡g zīnhār ādem bolman͡gız

VII

Gerçi Kāmil boldı firḳatdin ᶜalīl ay ehl-i vaṣl

Hecr otıġa tüşdi andaḳ kim ḫalīl ay ehl-i vaṣl

Līk taptı yār vaṣlıġa delīl ay ehl-i vaṣl

Ger Nevāyī hecr ara boldı ẕelīl ay ehl-i vaṣl

İmdi nevbet sizgedür munça muᶜaẓẓam bolman͡gız

141[74]

(21)

[Tahmis-i Nevayî]

[74a-b]

Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün

I

San͡ga ay kim felekdin devlet-i ᶜizzet firāvāndur

Sikender dik ḫazīnen͡g içre tolġan baḥr ile kāndur

Tefāḫür ḳılma bu cemiyyetin͡g āḫir perīşāndur

Sipihr āsībidin sālim ḳutulmaḳlıḳ ni imkāndur

Ki mihr ṭaşt [u] tīġi külgüsi mihr-i dıraḫşāndur

II

Felekdin bolmamışdur hīç kişinin͡g maḳṣadı ḥāṣıl

Anın͡g mihrini nāfiᶜ an͡glamas her kim ise ᶜāḳil

Ki mihri bar durur zehr-i helāhil külgüsi ḳātil

[74] Tahmis-i Nevayî. Harezmî Kâmil, Nevayî’nin *Bedâyi’ü’l-Vasat* adlı divanındaki 132. gazeli tahmis etmiştir. Nevayî’nin gazeli için bkz. BV, s.107.

Mun͡ıng dik mihr körgeç şād olup yörgen zehī ġāfil
Bu yan͡glıġ külgüsi sarı mihr salġan asru nādāndur

III

Bu mihr ü külgüġa her kim ki boldı vālih ü şeydā
Töküp eşk-i nedāmet derd ü ġamdın çıḳmadı aṣlā
İmesdür bu belāġa mübtelā ehl-i cihān tenhā
Tin͡giz kön͡glide andaḳ mihrdin yüz şuᶜledür peydā
Ḳaya baġrıda mundaḳ külgüdin yüz deşne pinhāndur

IV

Bu yan͡glıġ tīġ-i bürrān körmemiş çeşm-i zamān hergiz
Kiser de tīġ taşnı körgen il dirler munı muᶜciz
Niçük ay dostlar bu tīġ ᶜilācın eyley alġaymız
Ḥicārıdın ḳayadur an͡ga yüz min͡g tīġ ile ᶜāciz
Ḥabābıdın tin͡giz yüz min͡g köz ile an͡ga ḥayrāndur

V

Körerde ṣavletin͡gni ger ḫalāyıḳ rengi solsun kim
Süleymān dik vaḥş u ṭayr eṭrāfın͡gda yörsün kim
İrür bir kāmın͡g olmas ger ḥayātın͡g min͡g yıl olsun kim
Ḥayāt içre beḳā çün mümkin irmes Nūḥ bolsun kim
Olar ḥāletde toġmay ölgen oġlı yirge yeksāndur

VI

Bilip ᶜömrin͡gni bāḳī cehl ile ötkermegil fırṣat
İmes cāvīd [ü] fānī niçe ḳılsan͡g ᶜaḳl ile fikret
Ḳulaḳ salma mun͡ga kim il ḳılurlar bu ṣıfat töhmet
Beḳā ser-çeşmesi ẓulmetde dirler yoḳ ki ol ẓulmet
Sikender rāhı otıdın yıġılġan derd-i ḥırmāndur

VII

Yitey maḳṣadġa disen͡g ḫaste Kāmil dik bolur yaᶜnī
Fenā deştiġa cidd ü cehd yekrānını sür yaᶜnī
Teᶜalluḳ naḳşını levḥ-i żamīrin͡gdin kitür yaᶜnī
Nevāyī örteben özni ḳadem bu yolġa ur yaᶜnī
Ki her hem-rāh kim bolġay tecerrüd māniᶜi yāndur

142

(22)

[74b, 75a]

Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün

I

Ḥarīm-i kūyun͡ga yol tapsa kim ṭavf-ı ḥarem ḳılmas
Ḳaşın͡g manẓūr bolġan ḳaddini miḥrāba ḫam ḳılmas
Ḳadin͡g körgeçdi alman servdin ḳumrīni rem ḳılmas
Kön͡gül körgeç yüzün͡gni meyl-i gülzār-ı İrem ḳılmas
Ni gülzār-ı İrem yād-ı gül-i Firdevs hem ḳılmas

II

Ḥabībim tā mini ᶜaşḳıda pā-best olġanım bildi
Ni kildi külbeme ni ġayrdın bir laḥẓa ayrıldı
Niyāz eyledigeç bu zār cism eylep san͡ga kildi
Çekip yüz nāz ile ḫançer yüregim pāreler ḳıldı
Kişi öz düşmeniġa bu ṣıfat hergiz sitem ḳılmas

III

Körüp dil-dār kūyıda bu bī-dil āh u zārını
Taᶜaccüb ḳılman͡gız her laḥẓa çeşm-i eşk-bā[r]ını
Bu sūdın ḳılmasam ger pest gerd-i reh-güẕārını
Ṣabā aġyāre iletür ṭūṭiyālıḳġa ġubārını
Sirişkim kūyının͡g tofraġını beyhūde nem ḳılmas

IV

Egerçi yıllar olsun mūnis-i dem-sāz-ı ġam-ḫᵛārın͡g
Bolup luṭfiġa meftūn ṣarf an͡ga ḳılmaḳ yoḳ u barın͡g
Bu pendimġa ḳulaḳ tut bolsa ger ᶜaḳl u ḫıred yārin͡g
Raḳībā ḳılma nāziş min kören yār olsa dil-dārın͡g
Mini şād itmedi barısını hem muḥterem ḳılmas

V

İrür Kāmil ḳanāᶜat gülşeninin͡g bülbüli ġāzī
Sözi yan͡glıġ feṣāḥat būsitānının͡g güli ġāzī
Olup rind-i ḫarābāt ehlinin͡g kemter ḳulı ġāzī

Müyesser bolsa sınġan kāse-i külḫān küli ġāzī
Hevā-yı taḫt-ı Dārā ārzū-yı cām-ı Cem ḳılmas

143

(23)

[Tahmis-i Âgehî]

[75a-b, 76a]

Müfteᶜilün Mefāᶜilün Müfteᶜilün Mefāᶜilün

I

Taḫt-ı ᶜadālet üzre ay ḫüsrev-i tāc-dārımız
Yastanıban işigin͡giz ḳulluḳ irür şiᶜārımız
Yazuḳımız nidür ki yoḳ özgeçe iᶜtibārımız
Bāġ bahār ara nitén͡g bolmas ise ḳarārımız
Kim ser-i kūyın͡gız irür bāġımız u bahārımız

II

Şāhid-i bāġ nergis-i meh-veş-i münteḫab imes
Sizge ber-ā-ber eylemek özlerini edeb imes
Bizġa firāḳın͡gız ara serv-i çemen ṭarab imes
Serv ile lāleġa naẓar eylemesek ᶜaceb imes
Kim ḳad ü çehren͡giz irür ser ile lāle-zārımız

III

Bağrımız eylegen yara şest-i nigāhın͡gız irür

Baẖtımız eylegen ḳara ᶜārıż-ı māhın͡gız irür
Siz şeh-i ḥüsn-i ᶜaşḳ ili ẖayl-i sipāhın͡gız irür
ᶜĀrıż-ı alın͡gız üze zülf-i siyāhın͡gız irür
Bāġ-ı murādımız ara sünbül-i müşk-bārımız

IV

Micmer-i derd-i cismimiz cān-ı nizār-ı ᶜadūmız
Dem-be-dem otlıġ āhımız şuᶜlesi birle dūdımız
Ġuṣṣa metāᶜımız ġam-ı ḥādis̱e tār u pūdmız
Gülşen-i ᶜaşḳ ara belā naẖli irür vücūdmız
Āhımız anda bergimiz eşkimiz anda bārımız

V

Kön͡glümiz içre lāle dik şevḳ-i cemālin͡giz bile
Çāk ile dāġ saldın͡gız yüz rūze ẖālin͡giz bile
Gerçi hemīşe şādmız fikr-i ẖayālin͡giz bile
Nitti yarutsan͡gız demī ṣubḥ-ı viṣālin͡giz bile
Ḳıldı ḳara firāḳın͡gız kiçesi rūzigārımız

VI

Servin͡giz oldı sebz tā bāġ-ı kerem kenārıda
Ḫaste vü zārımız mey-i luṭfın͡gız intiẓārıda
Āh ki bolmaduḳ kemīn ḳulların͡gız ḳıṭārıda
Sāġar-ı iltifātın͡gız neş’esinin͡g ẖumārıda
Yirge yıḳıldı öyle kim ẖāk-i ten-i nizārımız

VII

Kāmil-i zār bende siz ehl-i cihān şehi gibi
Ḥasretin͡gizde cismimiz cāndın irür tehī gibi
Gerçi sarardı rūyın͡gız ġuṣṣa bile behī gibi
Her ne cefā ki ḳılsan͡gız çekkemiz Āgehī gibi
Kim an͡ga mānic olġu dik yoḳturur iḳtidārımız

144

(24)

[Tahmis-i Fîruz]

[76a-b]

Mefācīlün Mefācīlün Mefācīlün Mefācīlün

I

Sefer ḳılsan͡g ḳayanġa raḫşın͡g izidin ġubārın͡g min
Vaṭan içre ḳapun͡gda āsitān dik pāy-dārın͡g min
Ger öltür ḫvāh tirküz bende-i bī-iḫtiyārın͡g min
Teraḥḥum eylegil ay şūḫ caşḳ içre zārın͡g min
Giriftār-ı kemend-i tār-ı zülf-i müşk-bārın͡g min

II

Ḫoş ol künler ki bar irdi cenābın͡gda man͡ga ḳurbet
Hümāyūn meclisin͡gde nūş iter irdüm mey-i cişret
Bu dem kim ḳıymetim çarḫ eylemiş ḫūn-ābe-i firḳat
Kön͡gülde ḳalmayın bir ẕerre çaġlıġ tāb ile ṭāḳat

Yüzün͡g ẖūrşīd hicrānıda tün kün bī-ḳarārın͡g min

III

Kizer min kūh u ṣaḥrālarnı vaṣlın͡g cüst ü cū eylep
Firāḳın͡g şiddetidin közlerim yaşını cū eylep
Ḳılıp terk-i cefā mihr ü vefānı imdi ẖū eylep
Kil ay Leylī-veşim kim bezm-i vaṣlin͡g ārzū eylep
Belā deştide kizgen ᶜāşıḳ-ı Mecnūn şiᶜārın͡g min

IV

Mini tā eyledi sindin yıraḳ çarẖ-ı ᶜadāvet fen
Hemīşe firḳatin͡gde közlerim giryān tilim elken
Demī eylep teraḥḥum ḥālime ay ẖalḳdın aḥsen
Közümni mihr yan͡glıġ ᶜārıżın͡gdın eylegil rūşen
Bolup tīre asru tarta tā intiẓārın͡g min[75]

V

Söz içre fażl ilinin͡g Kāmil ü āgāhı min līkin
Sipihr-i ᶜadl-i iḥsānın͡g füzūn māhı min līkin
Zamāne ehlinin͡g başıġa ẓıllu'llāhı min līkin
Egerçi baẖt-ı Fīrūz ile ᶜālem şāhı min līkin
Sinin͡g ay ḥüsn esīri bende-i bī-iᶜtibārın͡g min

[75] Bu dize vezne uymamaktadır.

145

(25)

[76b, 77a-b]

Feᶜūlün Feᶜūlün Feᶜūlün Feᶜūl

I

Man͡ga ḳılmay irsāl bī-ġāmlar
Çemen ṣaḥnıda ṣubḥ ile şāmlar
Raḳībim bile nūş itip cāmlar
Alıp ḫalḳdın ṣabr u ārāmlar
Dil-ārāmlardur dil-ārāmlar

II

Közüm giryesi çeşm bādāmıdın
Kön͡gül ḳanlıġı laᶜli gül-fāmıdın
Muḳayyedliġim zülfinin͡g dāmıdın
Man͡ga ṣubḥlar firḳat ālāmıdın
Ḳara şāmlardur ḳara şāmlar

III

Ḳara ḳaşların͡gdur ḳadim nūn ḳılan
Ḳızıl yüzün͡g eşkimni gül-gūn ḳılan
Lebin͡gdür yürek baġrımı ḫūn ḳılan
Mini ᶜaşḳ deştide Mecnūn ḳılan
Nikū nāmlardur nikū nāmlar

IV

Gülistānda ᶜarż-ı cemāl eylegen
Gül ü servni pāy-māl eylegen
Raḳīb ile bezm-i viṣāl eylegen
Mini dāyim āşüfte-ḥāl eylegen
Bu ḫod-kāmlardur bu ḫod-kāmlar

V

Bolup barça dil-dārlar hem-nişīn
Barı māh-rūy u barı gül-cebīn
Çü tarḳattı zülfin heme nāzenīn
Kön͡gül ṣaydıġa kākül-i ᶜanberīn
ᶜAceb dāmlardur ᶜaceb dāmlar

VI

Barıp ṣaḥn-ı gülşende eylep maḳām
İçip ġayr ile bāde-i laᶜl-fām
Yatıp mest gāhī geh eylep ḫırām
Minin͡g ṣubḥ u şām uyḳum itken ḥarām
Gül-endāmlardur gül-endāmlar

VII

ᶜIyān eylegeç ḳaşları yāsını
Ḳoyarlar yen͡gi ay temāşāsını
Ṭaleb ḳılsa ᶜuşşāḳ-ı şeydāsını

Digeyler körüp çeşm-i şehlāsını
Ni bādāmlardur ni bādāmlar

VIII

Ḫoş ol vaḳt kim şād u ḫurrem idim
Perī-çehreler birle hem-dem idim
İçib bāde-i vaṣl çün Cem idim
Şehinşeh cenābıda maḥrem idim
Ni eyyāmlardur ni eyyāmlar

IX

Oḳup ehl-i taḳvā namāz riyā
Tutup özlerin Kāmil pā-resā
Tikip sīne Kevs̱erge köz bārhā
Ḳılıp terk-i maᶜşūḳ u mey bārhā
İşi ḫāmlardur işi ḫāmlar

146

(26)

[Tahmis-i Racî]

[77b, 78a-b]

Mefāᶜilün Feᶜilātün Mefāᶜilün Feᶜilün

I

Niçe niçe niçe kündin beri cihān yek-ser

Ḳara ḳara ḳara irdi közümge şām u seḥer

Bu kün bu kün bu kün ᶜālem münevver oldı meger

Ḳuyaş ḳuyaş ḳuyaş-āsā cemālin ol dilber

Açıp açıp açıp ᶜālemni eyledi enver

II

Alıp alıp alıban bir burḳaᶜın açıp dīdār

Bolup bolup boluban nāz merkebiġa süvār

Sürüp sürüp sürüp ötkeç semend-i ḫoş-reftār

Körüp körüp körüp anı yıraḳdın min-i zār

Saçıp saçıp saçıp āhım bile cihānġa şerer

III

Atı atı atı kīnide yeldim andaḳ kim

Ḳara ḳara ḳara sin közge eyledim andaḳ kim

İzi izi izide pūye ḳıldım andaḳ kim

Barıp barıp barıp özdin yıḳıldım andaḳ kim

Tenim tenim tenim içre yoḳ irdi andın es̱er

IV

Ölük ölük ölük-āsā man͡ga ağız ḳuruban

Yatıp yatıp yatıp irdüm yolıda tilmürüben

Başım başım başıma kildi tā ki at sürüben

Minin͡g minin͡g minin͡g uşbu yıḳılmağım körüben

Yörüp yörüp yörüp oldı ḳaşım luṭf-āve

V

Didi didi didi yaş tökme mis̱l-i encümler
İçi içi içi ḳan olma eyle kim ḫumlar
Ḳılıp ḳılıp ḳılıban bu ṣıfat tekellümler
Kilip kilip kilip eylep niçe tebessümler
Sürüp sürüp sürüp oldı mülaṭṭıf eyle naẓar

VI

Man͡ga man͡ga man͡ga dāyim viṣāl irdi heves
Demī demī demī yolıda pūyem olmas bes
Yatıp yatıp yatıp irdüm yolıda eyle ki ḫas
Tutup tutup tutup ilgim didi ḳop ay bī-kes
Kitip kitip kitip özdin il içre bolma s̱emer

VII

Kirek kirek kirek olsa viṣāl ayağı didi
Man͡ga man͡ga man͡ga kil baḳma sol u sağı didi
Munı munı munı bil iltifāt çağı didi
Lebin lebin lebin aġzımġa ḳoydı dağı didi
Tatıp tatıp tatıp ayt uşbu tatlı yā şekker

VIII

Yanıp yanıp yanıban Kāmil uşbu sözlerdin
Közün͡g közün͡g közün͡gi yum bu mest közlerdin
Ṭamaᶜ ṭamaᶜ ṭamaᶜ üz lāle-reng yüzlerdin

Uyal uyal uyal Rācī uşbu sözlerdin
Meger meger meger itmişsin özge yāre hüner

147

(27)

[Tahmis-i Azim Hâce]

[78b, 79a-b]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

I

Bu bahār olġaç çemen ṣaḥnıda me’vā ḳıldı gül
Ḫūr-veşlerni temāşāsıġa aġda ḳıldı gül
Bu cihetdin ḫāṭırım dāyim temennā ḳıldı gül
Tā leṭāfet birle ḥüsnin ᶜālem-ārā ḳıldı gül
Dehrni gülzār-ı cennet dik muṣaffā ḳıldı gül

II

Ay kön͡gülüm bülbüliġa gül yüzün͡gdür müddeᶜā
Sin daġı gülzār-ı vaṣlın͡gdın yitür feyżi man͡ga
Kör ki bu dem ḫaste bülbül kāmın eylerge revā
Reng-i būyıdın ḳılıp zīnet-fezālıḳ dehr ara
Feyż-i bī-endāze her sarı hadīde ḳıldı gül

III

Tutmasun disen͡g ḥazīn kön͡glüm yaḳasın ġam ḳolı

Dāmen-i vaṣlın͡gġa yitsün özgelerin͡g kem ḳolı
Körmesün il közi ruḫsārım tenimġa hem ḳolı
Yitmesün dip nāzik endāmımġa nā-maḥrem ḳolı
Bir ṭarafdın ḫārlar devride ber-pā ḳıldı gül

IV

Kim ki ḳılmış ḫāṭırın bir gül-i ᶜömr yüz laḫt ḳan
İstese derdi devāsın ḳılsun ᶜazm-i gül-sitān
Kirgüsi ölgen bedenġa barġaç oḳ rūḥ-ı revān
Cān-fezā ᶜıṭrı bile ilge baġışlar tāze cān
Dehr ara iẓhār-ı iᶜcāz-ı Mesīḥā ḳıldı gül

V

Dehr öyi bād-ı fenā igeç hebā irgenliġin
Andın ümmīd-i beḳā ḳılmaḳ ḫaṭa irgenliġin
Zindegānlıġ naḫlini neşv ü nemā irgenliġin
ᶜÖmr bāġınıng bahārı bī-beḳā irgenliġin
Ṣubḥ çāk eylep beḳā il içre ifşā ḳıldı gül

VI

Tā sipihr eyvānıġa ᶜālem ara bardur maḳām
Devletin͡g ḳaṣdıġa yitkürme ḫavf-ı inhidām
Hem tutup şehzāde cāh-ı ḥaşmetini müstedām
Yā Rab it ser-sebz şāhım ᶜömr gülzārın müdām
Kim bahār-ı ᶜadl her yan āşikārā ḳıldı gül

VII

Ḳılġalı ṭabᶜım şeh elṭāfı bahārı gül-sitān
Açılur maᶜnā güli anda barısı bī-ḫazān
Tan͡g yoḳ olmas irse Kāmil ṭabᶜı yan͡glıġ gül-feşān
Naẓm gülzārıda şeh medḥin ḳılurda dāsitān
Ḫᵛāce ṭabᶜı bülbülin naẓm içre gūyā ḳıldı gül

148

(28)

[Tahmis-i Fîruz]

[79b, 80a-b]

Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün

I

Ġamın͡g Leylī-veşim tā ḳıldı Mecnūnlıġ şiᶜārımnı
Belā deşti vaḫşī ḳıldı yār-ı ġam-güsārımnı[76]
ᶜAceb körme yolun͡gda taşlasam nāmūs [u] ᶜārımnı
Ḳılıp nāz aldın͡g ay maḥbūb ārām u ḳarārımnı
Ni ārām u ḳarārım belki ᶜaḳl u iḫtiyārımnı

II

Dehānın͡g sırrı ehl-i ḫorde-dānġa bar idi mübhem
Vey almaslar idiler hīç kim yār anı bilmen hem
ᶜAceb bir nüktedān sin kim ḳılurġa barçanı mülzem

[76] Bu dize vezne uymamaktadır.

Yoḳ aġzın͡gdın tekellüm mevcini ẓāhir ḳılur her dem
ᶜAdem ṭūfānıġa birdin͡g nihān u āşikārımnı

III

Saᶜādet evci ḫūrşīdi durur ferruḫ yüzün͡g ay şūḫ[77]
Belāġat dürci dürr-i bī-bahāsıdur yüzün͡g ay şūḫ
Niçe tavṣīf ḳılsam andın artuḳ sin özün͡g [ay şūḫ]
Niçük bī-raḥm irürler bu iki ḳātil közün͡g ay şūḫ
Ki ḳılmışlar hedef müjgān oḳıġa cism-i zārımnı

IV

Viṣālin͡g ārzūsıda kiçerler ṣubḥ ile şāmım
Tap'alman ḳāṣidi kim tā san͡ga yitkürse bī-ġamım
Viṣālin͡g devletin tapsam binā-geh baḫt olup rāmım
Yüzün͡g mihrini körgeç ẕerre yan͡glıġ ḳalmas ārāmım
Taᶜaccüb körmegil ay dilber uşbu ıżṭırārımnı

V

Ḳuruldı çār-sū-yı ḥüsn ara tā ᶜaşḳ bāzārı
İrür min cān bile vaṣlın͡g metāᶜının͡g ḫarīdārı
Viṣālin͡gġa yitüşdi mindin özge ḫalḳnın͡g yārı
Günāhım ni idi ay meh-veş eylep cevr iẓhārı
Minin͡g hicrān ara ḥaddin aşurdun͡g intiẓārımnı

[77] Bu dizenin yanına "sözün͡g" şeklinde not düşülmüştür. Dizenin içerisinde bulunan "yüzün͡g" kelimesine alternatif olarak yazıldığı düşünülmektedir.

VI

Ṣabāḥat evcide ay ᶜārıżın͡g ḫūrşīddin aḥsen
Ḳaran͡gġudur ol ay hicrānıda dāyim man͡ga mesken
Tutup resm-i cefā terkin ḳılıp mihr ü vefānı fen
Ni bolġay mihr dik yüz birle kilsen͡g ḳılġalı rūşen
Firāḳın͡g içre bolġan tīre çeşm-i eşk-bārımnı

VII

Dimen͡g gülzār ara tüşmiş durur gül bergige şebnem
Vü yāḫūd serv-ḳaddin ḫam ḳılur bād-ı ṣabā her dem
Ḳılurda seyr-i bāġ ol şūḫ-ı çeşm-i fitne-i ᶜālem
Ḫacāletdin biri tirlep biri ḳaddini eylep ḫam
Körüp serv [ü] gül ol şimşād-ḳadd [ü] gül-ᶜiẕārımnı

VIII

Ḫacāletdin özidin kitkey irdi Yūsuf-ı Mıṣrī
Helāket varṭasıġa yitkey irdi Yūsuf-ı Mıṣrī
Dimen͡g körse nigārım nitkey irdi Yūsuf-ı Mıṣrī
Cenābıda özin ḳul itkey irdi Yūsuf-ı Mıṣrī
Eger körse minin͡g ḫūrşīd-ṭalᶜat gül-ᶜiẕārımnı

IX

Demī bolġay mu bu mehcūr ol ay vuṣlatın tapġay
Bu giryān közlerim anın͡g cemāli rü'yetin tapġay
Kişi yoḳ sindin özge tā kim anın͡g ḳurbetin tapġay

Yitür bād-ı ṣabā tā pāy-būsı devletin tapġay
Eger kūyı sarı isen͡g bu cism-i ḫāk-sārımnı

X

Ger ᶜaşḳın͡g Kāmil istersin muḥabbet riştesin büzme
Vefāda üstüvār ol bu heveslik sāzını tüzme
Cüdā ḳılmaḳ bile andın cefālıḳ meyli körküzme
Perīşān zülfidin Fīrūz ülfet riştesin üzme
Disen͡g kim ḳılmasun āşüfte devrān rūzgārımnı

149

(29)

[Tahmis-i Âgehî]

[80b, 81a]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

I

Söz dür-i nā-yāb irür anı ḳılur iẓhār til
Ḥüsndin ni fāyide ger bolmasa kör yār til
Özgeler söz digeç oldı mūcib-i āzār til
Bezm ara mevzūn tekellümge çü açdı yār til
Ḥoḳḳa-i yāḳūtdın saçtı dür-i şehvār til

II

Gerçi katil közleri ᶜuşşāḳıġadur cān-sitān

Līk cān-perver kelāmı bar mudur rūḥ-ı revān
Bu cihetdin ᶜaşḳ yolıda man͡ga dūr bīm-i cān
Yüz ölükni tirküzüp ṭūṭī dik eyle ḫoş-beyān
Ol Mesīḥ açsa ḳaçan söz dirġa şekker bār til

III

Söz çaġı elfāẓının͡g bī-ḥadd ü pā-bān leẕẕetin
Tapġalı kön͡glüm saġınmas āb-ı ḥayvān leẕẕetin
Vaṣf yüz min͡g til bile ḳılmaḳ ni imkān leẕẕetin
Çün işitgeç her sözidin tapġamin cān leẕẕetin
Veh bolur irgen çüçük ādemġa bu miḳdār til

IV

Hecr ara ger min͡g elem yitsün min-i bīmārġa
Tīġ-i ġam yüz zaḫm yitkürsün dil-i efgārġa
Terk-i ᶜaşḳ it dime hergiz nāṣıḥā min zārġa
Yoḳ ġamım ᶜaşḳ içre ölmekdin nidin kim yārġa
Ḳılġusı her dem Mesīḥā muᶜcizin iẓhār til

V

Ay ki bir Leylī ġamı kön͡glün͡gde tutmışdur ḳarār
Fāş itip bolma anı dīvāne vü Mecnūn şiᶜār
Bolmasun disen͡g bu maḫfī zārım ilge āşikār
ᶜAşḳ sırrın tilġa kiltürme kön͡güldin zīnhār
Kim imesdür ᶜaşḳ iliġa maḥrem-i esrār til

VI

Her niçe bolsun sözün͡g mevzūn nuṭḳın͡g cān-fezā
Ehl-i dünyā allıda yoḳdur san͡ga ḳadr ü bahā
Ol ki ikki nükte diptür bar durur biri ḫaṭā
İ^{c}tibār u ^{c}izzet ister kimse kim ^{c}ālem ara
Yā kirek bisyār zer yoḳ irse bir güftār dil

VII

Kāmile nuṭḳun͡g egerçi gül durur bī-ḫār imes
Söz niçe şīrīn irür ḫāmūşlıġça bar imes
^{c}Āḳil oldur dehr ara her kim ki pür-güftār imes
Bolma maḥzūn Āgehī ger til san͡ga hem-dār imes
Sinde ger ḫod bolmasa ḫāmın͡gda bar hemvār til

150

(30)

[81b, 82a]

Fe^{c}ilātün Fe^{c}ilātün Fe^{c}ilātün Fe^{c}ilün

I

Ḳılmaḳ istep tün ü kün ol büt-i ayyār ile bezm
Ḳaşı yā ger peyki oḳ ġamzesi ḫūn-ḫ^{v}ār ile bezm
Bülbül itken gibi gül faṣlıda gülzār ile bezm
Boldı bu kiçe müyesser man͡ga dil-dār ile bezm
Ẕerre ġam ḳalmadı kön͡glümde ḳılıp yār ile bezm

II

Bezmdin ol kiçe aġyār ili bīrūn irdi
Hem-demim ol yüzi gül ḳāmeti mevzūn irdi
Cām ile şīşe leb-ā-leb mey-i gül-gūn irdi
Dem-be-dem ᶜayş u ṭarab bezm ara efzūn irdi
Çün mükedder imes irdi ruḫ-ı aġyār ile bezm

III

İkimiz olturuban sāz ile bir mesken ara
Geh içip bāde gehī gül tiriben dāmen ara
Menzil itken gibi cān birle kön͡gül bir ten ara
Tan͡gġaça mest-i hem-āġūş idük gülşen ara
İrdi cān-baḫş mey ü ġıccekse tār ile bezm

IV

Çün mini bezm-i viṣālide ṭarab-nāk itdi
Zeng-i ġamdın kön͡gül āyinesini pāk itdi
Bes ki elṭāf man͡ga ol büt-i çālāk itdi
Ḥasret otıġa yanıp çarḫ yaḳa çāk itdi
Kördi çün kim ḳıluram yār-ı vefā-dār ile bezm

V

Çün man͡ga yār sitem-kārlıġ eyler irdi
İki ḳātil közi ḫūn-ḫᵛārlıġ eyler irdi
Yıġlaban Kāmil an͡ga zārlıġ eyler irdi

Yüz girişme bile yüz ġam-ḫᵛārlıġ eyler irdi
Mis̱l-i Şīrīn ki ḳılur Ḫüsrev-i sālar ile bezm

151

(31)

[Tahmis-i Âgehî]

[82a-b]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

I

Ḫıżr ᶜömr-i miḥneti āḫir demiġa arzımas
Vaṣl sūr u ᶜayşı hicrān mātemiġa arzımas
Sāz-ı devlet gāh zīr ü geh bemiġa arzımas
Dehr bezm ü ᶜayşı endūh-ı ġamıġa arzımas
Şerbet-i cān-perveri mühlik semiġa arzımas

II

Ger bolup ārām-gāhın͡g dāyim evreng-i ḥużūr
Nūş ḳılsan͡g cām-ı ᶜişretdin mey-i ᶜayş-ı sürūr
ᶜĀḳil irsen͡g bu neşāṭ u ᶜayşın͡ga ḳılma ġurūr
Yitse devrāndın san͡ga ger ᶜömrler sūr üzre sūr
Bir nefes yitken melāl-i mātemiġa arzımas

III

Dostlıġ ümmīd itip ehl-i cihāndın ay u yıl

Naḳd-i ömrün͡gni vefā yolıda żāyiᶜ ḳılmaġıl
Min san͡ga bir nükte aytay ᶜāḳil irsen͡g fehm ḳıl
Açsa ger yüz ḫoş iᶜtibār birle il medḥin͡gġa til
Bir ḳabīḥ elfāẓ ile ḳılġan zemiġa arzımas

IV

Şādlıġ körküzmegil Ḳārūn dik olsa maḫzenin͡g
Bolma ġam-gīn faḳr kūyı içre bolsa me'menin͡g
Dehr-i fānīnin͡g yoḳ u barıġa silkip dāmenin͡g
Tin͡g tut emvāl-i cihān bīş ü kemīni kim anın͡g
İnbisāṭ-ı bīş ü endūh-ı kemiġa arzımas

V

Kāmil irsen͡g bezm her nā-ehl birle ḳurma kim
Himmetin͡g ilgin ṭamaᶜ dāmānıġa yitkürme kim
Raḫş-ı evḳātın͡g cehālet ᶜarṣasıġa sürme kim
Āgehī ᶜayş isteben ġam başın͡gġa kiltürme kim
Dehr bezmi ᶜayşı endūh u ġamıġa arzımas

152[78]

(32)

[Tahmis-i Âgehî]

[82b, 83a-b]

Mefᶜūlü Mefāᶜīlü Mefāᶜīlü Feᶜūlün

I

Dūr ez neẓerem tā roẖ-é ān sīm-beden şod
Çon bāġ-é ẖezān yāfté cān o dél-é men şod
Ṣed şokr ké méhréş bé délem şoᶜlé-fégen şod
Dél bāz ẖiyāl-é roẖ-é ū kerd o çemen şod
Cān nīz ᶜeḳīḳ-é leb-é ū dīd Yemen şod

II

Coz ẕékr-é lebānéş neboved reṭb-é lésānem
Coz ḥosn-é kelāméş neboved şerḥ-é beyānem
Z'ān geşté hemé şīfté o neẓm-é revānem
Tā veṣf-é kelām-é leb-é ū kerd zebānem
Her nokté-yé ṣāféş bé behā dorr-é ᶜEden şod

III

Ān meh-veş-é şémşād-ḳed o dél-ber-é meh-rū
Bā kolbé-yé eḥzān-é men āmed şodé dél-cū
Çon kerd perīşān bedū roẖ-sār [o] do gīsū

---

78 Farsça.

Ez sonbol-é mūyéş hemé şé^{c}rem şodé ẖoş-bū
Her mésre^c-é rengīn ço gol-estān-é H̱oten şod

IV

Der forḳet-é ān ^{c}āréz [o] gīsū-yé mo^{c}enber
Péyvesté merā būd şeb o rūz ber-ā-ber
Nā-gāh şodé çéhré-goşā çon meh-é enver
Ān şem^c-é kerem çon şeb-é men kerdé monevver
Cān perdé-yé fānūs şod o çéşm legen şod

V

Ġem nīst bé destem nerésed dāmen-é férdows
Moḥtāc neyem ẕerré bé pīrāhen-é férdows
Ménnet nekéşem hīç men ez ẖāzén-é férdows
H̱elvet-geh-é tengem şodé çon gol-şen-é férdows
Ém-şeb ké bé ān dél-ber-é gol-çéhré veṭen şod

VI

Bā ve^{c}dé-yé ẖod kerd vefā ān gol-é re^{c}nā
H̱endān şodé bā kolbé-yé men āmedé tenhā
Porsīd bé ṣed loṭf o kerem ḥāl-é dél-é mā
Feẖrem çé ^{c}eceb ém-şeb ez īn dowlet-é ^{c}oẓmā
Ān genc-é vefā kān-é kerem māyél-é men şod

VII

Şeb rūz kéşīdé bé ġeméş nālé-yé cān-gāh
Cānem bégéréftī zé elem sūy-é ᶜedem rāh
Ez ḥāl-é men ān rūḥ-é moṣevver şodé āgāh
Ez rūy-é teleṭṭof bé serem āmedé nā-gāh
Çon rūḥ-é revān dāḫél-é efsordé-beden şod

VIII

Dīdem ço bé roḫ zolf-é semen-sāy-é siyāhéş
Geştem men-é dél-sūḫté çon mūy der āteş
Eknūn çé ḫelāṣī bé men-é zār-é belā-kéş
Meşşāṭé ço bog'şād géréh ez ser-é zolféş
Ber gerden-é şowḳ-é men-é dīvāné resen şod

IX

Kāmél ço zé şeh yāftī eyyām-é ᶜénāyet
Mīnūşī ez ū bādé-yé gol-fām-é ᶜénāyet
To nīz soḫen-gūy bé hengām-é ᶜénāyet
Çon ḫord zé dest-é kereméş cām-é ᶜénāyet
Mestāné ḥezīn Āgehī ser-germ-é soḫen şod

153

[MÜSEDDES]

(1)

[83b-85a]

Mefᶜūlü Mefāᶜilün Feᶜūlün

I

Ay Ḫüsrev-i mesned-i zer-endūd
Der-gāhın͡g irür ulusġa mescūd
Hādī san͡ga Pehlevān Maḥmūd
Bolsun san͡ga yār Ḥayy-ı maᶜbūd
Şāhā keremin͡gdin eyle ḫoşnūd
Maḳbūl ḳulın͡gnı ḳılma merdūd

II

Gin͡g yurtın͡g olup iki cihāndın
Ḳadrin͡g büyük olsun āsumāndın
Raḫşın͡g yolı evc-i Kehkeşāndın
Hem iki rikābı Ferḳadāndın
Şāhā keremin͡gdin eyle ḫoşnūd
Maḳbūl ḳulın͡gnı ḳılma merdūd

III

Mundaḳ ḳıladur duᶜā bu miskīn
Bu sözġa digey melāyik āmīn

Ḥükmin͡gge kirip Fireng [ü] Māçīn

Bolsun san͡ga bende Nāṣırüddīn

Şāhā keremin͡gdin eyle ḫoşnūd

Maḳbūl ḳulın͡gnı ḳılma merdūd

IV

Ay mihr-i ᶜadālet āsumānı

Ni ḥācet irür anın͡g beyānı

Kim bilse Resūl ile Ḫudānı

İsmin͡g bolur ol kişi ᶜıyānı

Şāhā keremin͡gdin eyle ḫoşnūd

Maḳbūl ḳulın͡gnı ḳılma merdūd

V

Ay ᶜadl ü keremli pādişāhım

Ay salṭanat evci üzre māhım

Bilmen ni durur minin͡g günāhım

Yitmes san͡ga hīç fiġān u āhım

Şāhā keremin͡gdin eyle ḫoşnūd

Maḳbūl ḳulın͡gnı ḳılma merdūd

VI

Ay şāh-ı felek-cenāb [u] Cem-cāh

Sin şehler arasıda şehinşāh

Yār ḫayl-i nücūm arasıda māh

Tüşse naẓarın͡g man͡ga binā-gāh

Şāhā keremin͡gdin eyle ḫoşnūd

Maḳbūl ḳulın͡gnı ḳılma merdūd

VII

Ḥāmī man͡ga yoḳturur bilip min

Ḳuyaş gibi ḳanatı ḳayrılıp min

Ġam yüki kemīnde mayrılıp min

Aḥbāblarımdın ayrılıp min

Şāhā keremin͡gdin eyle ḫoşnūd

Maḳbūl ḳulın͡gnı ḳılma merdūd

VIII

Der-gāhın͡ga vaḳf irür cebīnim

Yitmes san͡ga āh-ı āteşīnim

Luṭfın͡g eger olmasa emīnim

Yoḳ özge mürebbī muᶜīnim

Şāhā keremin͡gdin eyle ḫoşnūd

Maḳbūl ḳulın͡gnı ḳılma merdūd

IX

Köptür san͡ga ṣıdḳ-ı iᶜtiḳādım

İḳbālin͡g irür minin͡g murādım

Bir dimedin͡g iski ḫān-zādım

Bi’llāh ki minin͡g yen͡gildi bādım

Ṣāhā keremin͡gdin eyle ẖoşnūd

54 Maḳbūl ḳulın͡gnı ḳılma merdūd

X

Min zār [u] ḥazīn [ü] bī-dilin͡g min

Ḳahr u ġażabın͡gġa ḳāyilin͡g min

Pervāne-i şemᶜ-i maḥfilin͡g min

Yaᶜnī şikeste Kāmilin͡g min

Ṣāhā keremin͡gdin eyle ẖoşnūd

60 Maḳbul ḳulın͡gnı ḳılma merdūd

154

(2)

[85a-b, 86a]

Feᶜilātün Feᶜilātün Feᶜilātün Feᶜilün

I

Dostlar terk itiben barça menāhī Ramażān

Eylen͡giz yüzni riyāżet bile gāhī Ramażān

Bardur İslām ilige luṭf-ı ilāhī Ramażān

Ser-be-ser merḥamet-i nā-mütenāhī Ramażān

Ramażān yā Ramażān Allāh māhı Ramażān

6 Tan͡gla mahşerde ṣıyām ehli penāhı Ramażān

II

Evveli merḥamet-i mevhibet-i subḥāndur
Evsaṭı ṣavm iliġa maġfiret [ü] ġufrāndur
Āḫiri cürm ilige ıṭḳ mine’l-neyyirāndur
Ehl-i İslāmġa başdın ayaḳı iḥsāndur
Ramażān yā Ramażān Allāh māhı Ramażān
Tan͡gla mahşerde ṣıyām ehli penāhı Ramażān

III

Rūzedür barçaġa her yılda otuz kün mihmān
Tutmasa anı her insān anı bilgil ḥayvān
Ḳaysı bir ḫāṣiyetin sizge ḳılay şerḥ beyān
Ḥaḳ kelāmıda didi *ünzile fihi’l-Ḳurān*[79]
Ramażān yā Ramażān Allāh māhı Ramażān
Tan͡gla mahşerde ṣıyām ehli penāhı Ramażān

IV

Tapıban ḳārī bīnāyı ḫoş-āvāz imām
Oḳutın͡g rekᶜat ara rubᶜ-ı kemāl-i ᶜallām
Ṣıdḳ-ı iḫlās ile ḳılmay nefsi terk-i kıyām
An͡ga sāmiᶜ boluban böyle ḳılın͡g ḫatm-i kelām
Ramażān yā Ramażān Allāh māhı Ramażān
Tan͡gla mahşerde ṣıyām ehli penāhı Ramażān

[79] Bakara Suresi’nin “O (sayılı günler), doğruyu eğriden ayırma, gidilecek yolu bulma konusunda açıklamalar ve insanlara rehber olarak Kur’an’ın indirildiği Ramazan ayıdır [...]” anlamına gelen 185. ayetine gönderme yapılmıştır. Ayet Ramazan ayıyla ilgilidir ve bu müseddes de Ramazan ayı konuludur. Ayet meali için bkz. https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Bakara-suresi/192/185-ayet-tefsiri

V

Tinmeyin tan͡gġaça ṭāᶜat meyini nūş ḳılın͡g
Tapıban feyż bu mey neşesidin cūş ḳılın͡g
Herze sözdin tilin͡gizni dağı ḫāmūş ḳılın͡g
Tin͡grinin ṭāᶜati ġayrını ferāmūş ḳılın͡g
Ramażān yā Ramażān Allāh māhı Ramażān
Tan͡gla mahşerde ṣıyām ehli penāhı Ramażān

VI

Kāmil-āsā kiçeler dīdesi ḫūn-bār bolun͡g
Ġaflet uyḳusını terk eylen͡g ü huşyār bolun͡g
Kiçe bolġanda yigirmi yeti bīdār bolun͡g
Leyletü'l-ḳadir durur anda ḫaber-dār bolun͡g
Ramażān yā Ramażān Allāh māhı Ramażān
Tan͡gla mahşerde ṣıyām ehli penāhı Ramażān

155

(3)

[86a-b, 87a]

Feᶜilātün Feᶜilātün Feᶜilātün Feᶜilün

I

Tā ki bir şūḫga min ᶜāşıḳ-ı dīdār oldum
Ḫançer-i ṭaᶜn [u] melāmet bile efgār oldum
Kiçe kündüz dili ġam-gīn közi ḫūn-bār oldum

Her nefes yüz tümen endūhġa dū-çār oldum
Raḥm itin͡g dostlarım ḥālime köp zār oldum
Bir sehī serv-i semen-berġa giriftār oldum

II

Yā ḳaşı birle elif ḳāmeti dāl itdi mini
Nükte aytur çaġı şīrīn sözi lāl itdi mini
Çünki bir ᶜāşıḳ-ı bī-çāre ḫayāl itdi mini
Terk-i mihr itdi vü maḥrūm-ı viṣāl itdi mini
Raḥm itin͡g dostlarım ḥālime köp zār oldum
Bir sehī serv-i semen-berġa giriftār oldum

III

Bezm ara gāh man͡ga ẓāhir itip ḳahr u ᶜitāb
Bir beyān geh gehī şīrīn sözime telḫ cevāb
Ki birip nāz bile lebleri tigen mey-i nāb
Ḳıldı yüz nevᶜ girişme bile baġrımnı kebāb
Raḥm itin͡g dostlarım ḥālime köp zār oldum
Bir sehī serv-i semen-berġa giriftār oldum

IV

ᶜAyb ḳılman͡g tün ü kün tinmese yaşım aḳışı
Mini bī-ṣabr u ḳarār eyledi uġrın baḳışı
Bir ṭaraf nāz u edālar bile cānım yaḳışı
Bir ṭaraf ṭaᶜn [u] melāmet bile ilnin͡g çaḳışı

Raḥm itin͡g dostlarım ḥālime köp zār oldum
Bir ḳadi serv-i semen-berġa giriftār oldum

V

Ol ḳuyaş hecride yoḳ ẕerre dik ārām manga
Tin͡g durur firḳatide ṣubḥ bile şām man͡ga
Ansızın zehr durur bāde-i gül-fām man͡ga
Vaṣldın özge bu ᶜālem ara yoḳ kām man͡ga
Raḥm itin͡g dostlarım ḥālime köp zār oldum
Bir ḳadi serv-i semen-berġa giriftār oldum

VI

Kimge ḥālimni disem derdime esbāb çāre
Ṭaᶜne tīġi bile eylep cigerim yüz pāre
Başıma yaġsa felekdin niçe seng-i hāre
ᶜAşḳını terk ite alman min-i baḫtı ḳara
Raḥm itin͡g dostlarım ḥālime köp zār oldum
Bir ḳadi serv-i semen-berġa giriftār oldum

VII

Her kişi mindin ayırsa nefesi cānānım
İki ᶜālemde anın͡g boynıġa bolġay ḳanım
Minin͡g ol şūḫ durur ḫaste tenimde cānım
Ansızın lahẓa tirig yörmek imes mekānım
Raḥm itin͡g dostlarım ḥālime köp zār oldum

42 Bir ḳadi serv-i semen-berġa giriftār oldum

VIII

Vaṣlıġa yitkeli her kim man͡ga bolsa ḥāmī

Bolsun allıda kemīn bende felek behrāmı

Çarḫdın ḥāsıl olup barça murādı kāmı

Ḳolda sun iki cihānda an͡ga rūḥ-ı cāmı

Raḥm itin͡g dostlarım ḥālime köp zār oldum

48 Bir ḳadi serv-i semen-berġa giriftār oldum

IX

Biriben barıp an͡ga nuṣret ü ḫaṣmıġa şikest

Ḳaṣd ḳılġannı an͡ga eyle özün͡g yir bile pest

Tā tabīb Kāmil anın͡g devletidin ḳut dest

Bolayın yār viṣāli meyi birle ser-mest

Raḥm itin͡g dostlarım ḥālime köp zār oldum

54 Bir ḳadi serv-i semen-berġa giriftār oldum

156

(4)

[87a-88b]

Feᶜilātün Feᶜilātün Feᶜilātün Feᶜilün

I

Āh kim tuyġusu āḫir heme ni kām-ı ecel

Barçaġa kilgüsi nevbet bile bī-ġam-ı ecel
Zindegānlıg ḳuyaşın yapġusıdur şām-ı ecel
Kör ki Ḥaḳ emri bile baġladı iḥrām-ı ecel
Veh ki nūş eyledi sulṭān-ı cihān cām-ı ecel
Eyledi ṣayd ḥayātı ḳuşını dām-ı ecel

II

Salṭanat tācını alġan da ecel başıdın
Bolmay imdād an͡ga bir maḥrem [ü] sırdaşıdın
Yitmeyin nefᶜ alar közlerin͡g yaşıdın
Lā-cerem ayrılıban ḳavm ü ḳarıntaşıdın
Veh ki nūş eyledi sulṭān-ı cihān cām-ı ecel
Eyledi ṣayd ḥayātı ḳuşını dām-ı ecel

III

Mātemi ṭurfa ᶜalala salıban ᶜālem ara
Yüzlerin nāḫun-ı ḥasret bile ḫalḳ itti yara
Yıġlaban naᶜşını körgeç ᶜulemā vü ümerā
Ḳıldı şehzādeler ignide libāsını ḳara
Veh ki nūş eyledi sulṭān-ı cihān cām-ı ecel
Eyledi ṣayd ḥayātı ḳuşını dām-ı ecel

IV

ᶜAdlidin kişver-i Ḫᵛārezm gülistān irdi
Kef-i iḥsānı reᶜāyāġa zer-efşān irdi

H̱ulḳıdın ḫayl-i sipāhı barı ḫandān irdi

Mülk bir cem idi bu cism ol cān irdi[80]

Veh ki nūş eyledi sulṭān-ı cihān cām-ı ecel

Eyledi ṣayd ḥayātı ḳuşını dām-ı ecel

V

Ol ḳuş[?] bolġalı maġrib mut içre nihān

Devlet erkānı közige ḳaradur yaġdu cihān

Taşlaban taḫt-ı müẕehhib bile ḳaṣr u eyvān

Ḳıldı nāzik bedeniġa ḳara tofraḳda mekān

Veh ki nūş eyledi sulṭān-ı cihān cām-ı ecel

Eyledi ṣayd ḥayātı ḳuşını dām-ı ecel

VI

Eyledi kimge vefā bu felek-i buḳalemūn

Devlet-i cāhġa ᶜāḳil isen͡g olma meftūn

Efserin͡g başġa ḳuyaş olsa vü taḫtın͡g gerdūn

Bir küni ḳılġusıdur tīre laḥidde medfūn

Veh ki nūş eyledi sulṭān-ı cihān cām-ı ecel

Eyledi ṣayd ḥayātı ḳuşını dām-ı ecel

VII

Eyle ol şāh-ı nuḫustīn şebin āsān yā Rab

Cām-ı faẓlın͡g bile mest-i mey-i ġufrān yā Rab

---

[80] Bu dize vezne uymamaktadır.

Mūnisin cennet ara ḥūr ile ġılmān yā Rab
Efseri zīnetin it gevher-i īmān yā Rab
Veh ki nūş eyledi sulṭān-ı cihān cām-ı ecel
Eyledi ṣayd ḥayātı ḳuşını dām-ı ecel[81]

VIII

Āh kim şāh-ı cihān firḳatidin zār oldum
Ġuṣṣa tīġi bile cān u dili efgār oldum
Ḥasretidin tili lāl ü közi ḫūn-bār oldum
Yüz tümen renc-i beliyyetġa giriftār oldum
Veh ki nūş eyledi sulṭān-ı cihān cām-ı ecel
Eyledi ṣayd ḥayātı ḳuşını dām-ı ecel

IX

Kāmilā terk itiben nevḥa bile vāveylā
Eyle bu şāh-ı cihān devlet-i ᶜömriġa duᶜā
Yıġlamaḳdın man͡ga yoḳ fāyide hīç ṣubḥ u mesā
Oḳuban Sūre-i İḫlāsnı baḫş eyle an͡ga
Veh ki nūş eyledi sulṭān-ı cihān cām-ı ecel
Eyledi ṣayd ḥayātı ḳuşını dām-ı ecel

[81] Yazma nüshada bu beyit iki defa yazılmıştır. İlki [88a]'nın sonunda diğeri ise [88b]'nin başındadır. Muhtemelen unutularak tekrar yazılmıştır.

157

(5)

[88b, 89a-b]

Feᶜūlün Feᶜūlün Feᶜūlün Feᶜūl

I

Man͡ga boldun͡g ol vaḳt kim āşinā
Sinin͡g birle bolġum diben bārhā
Niçe vaᶜdeler ẓāhir itdin͡g man͡ga
Bu dem kim ḳılıp ḫalḳ kāmın revā
Ḳılur sin man͡ga ẓulm birle cefā
Nidin ᶜahdin͡ge eylemessin vefā

II

Sinin͡g birle bolġum didin͡g ṣubḥ u şām
Tutay rūḥ dik cismin͡g içre maḳām
Ḳılay vaṣldın yārhā şād-kām
Niçe tündür uyḳunı eylep ḥarām
Nihān eyledin͡g özge sarı ḫırām
Nidin ᶜahdin͡ge eylemessin vefā

III

Burun dostlıġlar ᶜıyān eyledin͡g
Barı ser-güzeştin͡g beyān eyledin͡g
Özün͡gge mini mihribān eyledin͡g

Nidin son͡gra bağrımnı ḳan eyledin͡g
Viṣālin͡gde ilge mekān eyledin͡g
18 Nidin ᶜahdin͡ge eylemessin vefā

IV

Yüz ü ḫālin͡g olġaç közümdin nihān
İrür ᶜādetim tün kün itmek fiġān
Mini ḳoyma hicrān ara cāvidān
Yitür vaṣlın͡ga luṭf itip bir zamān
Bu nevᶜ irdi mü vaᶜdin͡g ay dil-sitān
24 Nidin ahdin͡ge eylemessin vefa

V

Tün ü kün man͡ga hem-dem ü yār idin͡g
Elem varṭasıda meded-kār idin͡g
Felekdin cefā yitse ġam-hār idin͡g
Raḳīb ehlidin asru bī-zār idin͡g
Vefā içre s̱ābit-ḳadem bar iding͡
30 Nidin ᶜahdin͡ge eylemessin vefā

VI

Yüzün͡g mihri tā boldı pinhān man͡ga
İrür ṣubḥ ile şām yeksān man͡ga
Yüzün͡g bolmasa ger nümāyān man͡ga
Cihān bāġı andaḳ ki zindān man͡ga

Niçük ᶜahd itip irdin͡g ay cān man͡ga
Nidin ᶜahdin͡ge eylemessin vefā

VII

Mini eyledi ḳaddi şimşād şād
Niçe hecr ilidin ḳılay dād dād
Cefā ḳılma Kāmilġa ay ḥūr-zād
An͡ga bezm-i vaṣlın͡gda birgil murād
Ni kim vaᶜde ḳıldın͡g anı eyle yād
Nidin ᶜahdin͡ge eylemessin vefā

158[82]

[MÜSEMMEN]

(1)

[89b-91a]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

I

Her ké bé ān cehān ez īn menzél-é ġoṣṣé-ẖāné reft
Bā ġem o renc-é bī-ḥed o kolfet-é bī-kerāné reft
Kerdé o dāġ ber ez ū memleket o ẖizāné reft
Ṣobḥ bé hestī āmedé sūy-é ᶜedem şebāné reft
Hemço ṭereb gorīẖté ez ġem-é cāvidāné reft
Comlé cehāniyān megū bī-sebeb o behāné reft

[82] Farsça.

Moṭréb-é meh-léḳā zé cā cest o bé īn terāné reft
Her ké remīd z’īn serā ez sétem-é zemāné reft

II

Tā ké zé gol-şen-é ᶜedem āmedéem bé īn cehān
Būy-é vefā neyāftem ez gol o bāġ-é būstān
Çon bégoşādem ez ṭereb leb bé behār ġonçé sān
Ber gol-é meḳṣedem résīd āfet-é ṣerṣer-é ẖezān
Ẕerré zé cowr-é çerẖ-é bī-méhr neyāfté emān
Ez ġem-é kolfet-é cehān çon bé lebem résīd cān
Moṭréb-é meh-léḳā zé cā cest o bé īn terāné reft
Her ké remīd z’īn serā ez sétem-é zemāné reft

III

Her ké zé me’men-é ᶜedem tā ké bé ᶜālem āmedé
Bā ġem o méḥnet-é cehān hem-row o tev’em āmedé
Gérī zé sūr-ẖāné der menzél-é mātem āmedé
Her nefeséş fozūd ġem ᶜéyş-é ṭereb kem āmedé
…………………………………………………….[83]
Ḥāl-é ẖerāb-é zār-é men dīd ço yék dem āmedé
Moṭréb-é meh-léḳā zé cā cest o bé īn terāné reft
Her ké remīd z’īn serā ez sétem-é zemāné reft

---

[83] Üçüncü sekizliğin beşinci dizesi yoktur.

IV

Kīst ké ez sépéhr-é dūn derd o ġem-é cefā nedīd
Ez ķedeḥ-é morovvetéş bādé-yé bed-doᶜā çéşīd
Ez çemen-é ᶜénāyetéş lālé o énbésāṭ çīd
Her ké zémām-é men fenā reẖt bé īn serā kéşīd
Kerdé zé méhr-é loṭf-é ū her nefesī hezār omīd
Yék ṭelebéş neyāfté bā ġem ez īn serā omīd
Moṭréb-é meh-léķā zé cā cest o bé īn terāné reft
32 Her ké remīd z’īn serā ez sétem-é zemāné reft

V

Her ké der īn cehān boved ṣāḥéb-é feżl [o] ẕū-fonūn
Ẕerré negeşté hergizéş ṭāléᶜ [o] beẖt reh-nomūn
Behr-é meᶜāş-é ẖīş-ten dest-derāz [o] ķed-é négūn
Her şeb [o] rūz mīreved ber der-é her sefīr-é dūn
Z’īn ġem o derd-é bī-devā kerdé séréşk cūy-é ẖūn
Çon fożalā néhād ez īn dār-é fenā ķedem borūn
Moṭréb-é meh-léķā zé cā cest o bé īn terāné reft
40 Her ké remīd z’īn serā ez sétem-é zemāné reft

VI

Yék leb-é teşné ender īn encomen-é beķā-leķeb
Nūş nekerdé bādé-yé ᶜéyş zé sāġer-é ṭereb
Behr-é meᶜāş-é ẖod der īn ᶜerṣé devīd rūz o şeb
Māl o menāl-é donyevī cemᶜ nomūdé bā leᶜeb

Hemço Sékender ez cehān dest-é tehī o ḫoşk-leb

Reft cehān penāh hemé der teh-é ḫāk z’īn sebeb

Moṭréb-é meh-léḳā zé cā cest o bé īn terāné reft

48 Her ké remīd z’īn serā ez sétem-é zemāné reft

VII

Ḫᵛāh bé molk-é selṭenet ḫosrow o şowket-éntémā

Ḫᵛāh bé kūy-é meskenet şīfte o ḥezīn gedā

Ḫᵛāh tevān-ger o ġenī ḫᵛāh feḳīr o bī-nevā

Ḫᵛāh bé meᶜbed-é fenā morşéd-é ṣāḥéb-énzévā

Ḫᵛāh be konc-é medresé ᶜālém o Kāmél o resā

Kerdé ço bādé-yé ecel nūş zé sāġer-é ḳéżā

Moṭréb-é meh-léḳā zé cā cest o bé īn terāné reft

56 Her ké remīd z’īn serā ez sétem-é zemāné reft

159[84]

[TARİH]

(1)

[91b]

Mefāᶜilün Feᶜilātün Mefāᶜilün Feᶜilün

1 Hézār şokr ké bé émdād-é loṭf-é Ḥeyy [o] Ḳedīm

Yemūt zé şehr gorīzān ço leşker-é ġem şod

[84] Farsça.

2 Çonān ḳetīl şod ān mofsédān-é bed-kīşān
Bé kūçé ḫūn-é ḳetīlān ço ḳolzom-é yem şod

3 Zé Ozbekān-é şocā^{c} ān gorūh-é mekkārān
Mésāl-é rūbé gorīzān zé pīş-é żéyġem şod

4 Bé veḳt-é āmedenéş būd bīş-ter ez bīş
Bé gāh-é reftenéşān līk kem-ter ez kem şod

5 Bé resm-é te^{c}miyé tārīḫ ḫ^{v}āstem nā-geh
Zé perr-é Kāmél-é ^{c}eḳl īn nédā bé gūşem şod

6 Ké goft ^{c}āréz-é ḥūr-é béhéşt nā-dīdé
Yemūt dāḫél-é āteş-geh-é cehennem şod 1272 (1855/1856)

Pūşīde ḳalmasun kim *Yemūt* lafẓı lafẓ-ı *āteş-geh-é cehennemge* dāḫil bolsa tārīḫ bolur ^{c}*āréż-é ḥūr-é béhéşt nā-dīdé* ^{c}ibāretidin ma^{c}lūm bolur kim sekiz ısḳāṭ bolur[85]

---

[85] *Yemūt + āteş-geh-é cehennem* = 1280 olarak hesaplanıp müellifin söylediğine göre 8 çıkarılarak tamiye yapılırsa 1272 yılı elde edilir.

160[86]

(2)

[91b, 92a]

Mefᶜūlü Fāᶜilātün Mefᶜūlü Fāᶜilātün

1 Ḥemd o s̱enā bé şāhī k’ez méhr-bānī-yé ū
Ber teẖt-é pād-şāhī şeh-zādé’ī ḳedem zed

2 K’ez bāġ-é pād-şāhī çéşm-é zemāné hergiz
Serv-é revān nedīdé mānend-é ū sehī-ḳed

3 Gerdīdé ez colūséş her dem bé şādī eḳreb
Ehl-é zemāné geştend z’endūh o renc ebᶜed

4 Behr-é beḳā-yé ᶜomréş reṭbo’l-lésān-é merdom
Īn est ṣobḥ tā şām der her meḳām-é meᶜbed

5 K’ez cūy-bār-é dowlet sīr-āb geşté dāyém
Çon bāġ-é ẖold bāġ-é ᶜomréş şeved moẖelled

6 Der teḥt-é pāy-é ḥokméş ferḳ-é molūk-é ᶜālem
Pā-māl bād dāyém hem-çon serīr-é mesned

7 Kāmél zé behr-é tārīẖ goft ez ser-é beşāret

[86] Farsça.

Şod vālī-yé vélāyet Şāh-é Séyyéd Moḥemmed 1272 (1855/1856)

Pūşīdé nemāned ké bé ᶜemel-é teᶜmiyé do édẖāl mīşeved ez ᶜébāret-é *ser-é beşāret* ẓāhér mīşeved[87]

161[88]

(3)

[92a]

Feᶜilātün Mefāᶜilün Feᶜilün

1 Béyg-i ᶜālī-neseb Tūré Mūsā
Çend moddet bé cāh vāṣél şod

2 Çon zé cowr-é sépéhr geşt şehīd
Bé riyāż-é béhéşt dāẖél şod

3 Bes ez ū māderéş bé nām-é véy
Bé bénā-yé béḳāᶜ māyél şod

4 Hem-çonān k'īn ẖocesté medresérā
Der ṣefā beẖş-é ᶜālem-é dél şod

5 Behr-é ẖéyrāt-é ū ᶜémāret kerd

[87] *Şod vālī-yé vélāyet Şāh-é Séyyéd Moḥemmed* dizesinin ebced değeri 1270 olup, müellifin dediğine göre 2 eklenerek tamiye yapıldığında 1272 yılı elde edilir.
[88] Farsça.

Ké s̱evāb-é ᶜezīm ḥāṣél şod

6 Kerd-é her kes béẖord z’ān mesken

Der hemé ᶜélm o fežl Kāmél şod

7 Sāl-é tārīẖ-é īn bénā-yé refīᶜ

Mesken-é ᶜālémān-é fāżél şod[89] 1271 (1854/1855)

162[90]

(4)

[92b]

Feᶜilātün Mefāᶜilün Feᶜilün

1 Ān seẖā-pīşé-yé ẖocesté-şiyem

Ké Moḥemmed Niyāz būdéş nām

2 Hest dīvān bégi yo şāh o emīr

Hem bé der-gāh-é şeh refīᶜ-meḳām

3 Dīdé bā çéşm-é ᶜāḳébet-bīnéş

Bī-s̱ebātī yo dehr-é nā-fercām

4 Kerd bonyād terḥ-é medresé’ī

Ké nedīd’est més̱l-é ū eyyām

---

[89] *Mesken-é ᶜālémān-é fāżél* ifadesi ebced hesabıyla 1271 yılını vermektedir.
[90] Farsça.

5 Her kérā ger koned se^{c}ādet-mend

Ḫāléḳ-é Ẕo’l-celālé ve’l-ékrām

6 Gerded ez fé^{c}l o ḳevl-é ū ẓāhér

Kār o bār-é s̱evāb [o] ḫéyr modām

7 Kāmél ez behr-é sāl-é étmāméş

Goft tārīḫ meẓher-é éslām[91] 1277 (1860/1861)

163[92]

(5)

[92b, 93a]

Fe^{c}ūlün Fe^{c}ūlün Fe^{c}ūlün Fe^{c}ūlün

1 Hézārān derīġā ké cām-é ^{c}edemrā

Ḳeżā rīḫt ber kām-é şāh-é mo^{c}eẓẓem

2 Résānīd ez behr-é fowtéş ḫelāyéḳ

Bé Kéyvān feġānhāş çon ehl-é mātem

3 Bolūc-é cehān nāméş ^{c}Ebdulla Ḫān būd

Zé beẕl o seḫāyéş ḫecél geşté Ḥātem

4 Der eyyām-é ū cāhélān ḫ^{v}ār çon ḫār

[91] *Meẓher-é éslām* ifadesi ebced hesabıyla 1277 yılını vermektedir.
[92] Farsça.

Velī fāżélān būd çon gol mokerrem

5 Bé hengām-é déḳḳet-ṭérāzī bé Rebbéş
Zebānhā-yé dānéş-verān būd ebkem

6 Bé teẖt-é celālet eger ber-néşestī
Bé teᶜẓīm-é ū mīşod eflāk ḳed-ẖem

7 Zé ṣīt-é şocāᶜīş geşté herāsān
Bé deşt-é ᶜedem refté Sohrāb o Rostem

8 Bé ḥeddī résīd ᶜedl-é ū der néy-éstān
Nedīdī zé āteş żerer berg-é néy hem

9 Bé her feżl z’ehl-é cehān dānéş efżel
Bé ᶜélm [o] ᶜedālet déléş būd eᶜlem

10 Bé fehm o féṭānet bé dīn o diyānet
Nedīdend mānendéş owlād-é ādem

11 Péy-é sāl-é tārīẖ-é fowtéş bé Kāmél
Ḫıred goft yék nokté gūyem ké éfhem

12 Nedīdé bé dār-é fenā rūy-é ommīd
Bé ceng-é Yemūt mord ān şāh-é ᶜālem 1272 (1855/1856)

Pūşīde ķalmasun kim ᶜamel-i taᶜmiye bilen bir ısķāṭ bolur *rūy-é ommīd nedīdé* ᶜibāretidin maᶜlūm bolur[93]

164[94]

(6)

[93a-b]

Feᶜilātün Mefāᶜilün Feᶜilün

1 Ẓālémī būd der zemāné vezīr
Ez cefāyéş zemāné der mātem

2 Fékr-é ū bī-gonāhrā koşten
Gerçé bāşed berāder-é ḫod hem

3 Hem-ço mār ez zebān-é nā-pākéş
Rīḫtī zehr ger goşūdī fem

4 Ṣīt-é ẓellāmiyéş ço geşt bolend
Nām Ḥeccāc şod ez ān ber hem

5 Ez bed o nīk ez bozorg o ḫord
Eḥedī nīst z'ū nedīdé sétem

---

[93] *Bé ceng-é Yemūt mord ān şāh-é ᶜālem* dizesinin ebced değeri 1271 olup müellifin söylediği gibi 1 eklenerek tamiye yapıldığında 1272 yılı elde edilir.
[94] Farsça.

6 Gūyiyā būd ān Ḫodā-nā-ters

Rūdé pāyī bé gerden-é ᶜālem

7 Şokro léllāh zé ᶜedl-é şāh-é cehān

Geşt ehl-é zemāné dūr ez ġem

8 Tā ebed sāyé-yé şehen-şāhīş

Ez ser-é mā mebād yā Reb kem

9 Kerd ān ẓālém-é cefā-cūrā

Behr-é āsūdégī-yé ḫelḳ ᶜedem

10 Oḳtolū'l-mūẕiyāt goft Nebī

Z'īn sebeb geşt ḳetl-é ū elzem

11 Āḫer ez żerb-é tīġ-é ḫūn-efşān

Zed bé sūy-é ᶜeẕāb-gāh ḳedem

12 Kāmél ez vech-é ū bé tārīḫéş

Méh-ter-é dūzeḫī nomūdé reḳem[95] 1272 (1855/1856)

[95] *Méh-ter-é dūzeḫī* ifadesi ebced hesabıyla 1272 yılını vermektedir.

165[96]

(7)

[93b, 94a]

Mefᶜūlü Fāᶜilātü Mefāᶜīlü Fāᶜilün

1 Efġān zé dest-é çerḫ-é cefā-kār şod néhān

Bā ḫāk-é tīré ān meh-é gerdūn me’āb-é ḥosn

2 Nām-é şerīf-é ū şeh-é [...] ū boved

Mīkerd méhr o meh zé roḫéş éktésāb-é ḥosn

3 Ger ber roḫéş négāh şodī māyél ez ḥeyā

Cāy-é ᶜereḳ zé dūş çékīdī gol-āb-é ḥosn

4 Meḥbūb énféᶜāl şodī gol-roḫān-é dehr

Nā-geh eger bé nāz fékendī ḥécāb-é ḥosn

5 Çéşméş ké ḫūn-é bī-gonehān rīḫtī modām

Ser-mest-é nāz būd zé cām-é şerāb-é ḥosn

6 Yék şeb bé ṣed ġem o bé elem renc kerd fékr

Tārīḫ-é fowt-é ḫusrow-é ᶜālī-cenāb-é ḥosn

7 Kāmél nedīdé ᶜāréż-é ān meh-léḳā bégoft

[96] Farsça.

Derdā ké şod néhān zé cehān āf-tāb-é ḥosn 1272 (1855/1856)

Pūşīde ḳalmasun kim ^{c}amel-i ta^{c}miye bilen ^{c}aded ḳırḳ ısḳāṭ bolur *^{c}āréż-é meh-léḳā nedīdé* ^{c}ibāretidin ma^{c}lūm bolur[97]

166[98]

(8)

[94a-b]

Fe^{c}ilātün Mefā^{c}ilün Fe^{c}ilün

1 Yék şebī ser bé mottekā-yé elem

Būdem ez cowr-é gonbed-é gerdān

2 Çéşm ez nūr-é émbésāṭ tehī

Césmem ez késvet-é fereḥ ^{c}oryān

3 Ez sorūş āmed īn nédā nā-geh

K’éy şé^{c}āréş s̠enā-yé şāh-é cehān

4 H̱īz āgāh bāş k’īn hengām

Dehr şod hem-ço gol-sétān-é cénān

5 Ser zed ez bāġ-é selṭenet servī

[97] *Derdā ké şod néhān zé cehān āf-tāb-é ḥosn* dizesinin ebced değeri 1312 olup müellifin söylediği gibi 40 azaltarak tamiye yapıldığında 1272 yılı elde edilir.
[98] Farsça.

Zé ^{c}énāyāt-é Īzed-é Mennān

6 Ye^{c}nī beḫşīd şāhrā ḫelefī

Ān ké zed ḳeṭré şod dor-é ġelṭān

7 Ez behār-é tevellodéş gerdīd

Çemen-é ḥāl-é merdomān reyyān

8 Nām-é ferḫondéeş Moḥemmed Emīn

Āmed ez kélk-é ḳodret-é Sobḥān

9 Bé cenāb-é şehen-şeh-é ^{c}ālem

Şā^{c}érān mādéḥān s̱enā-ḫ^{v}ānān

10 Her kesī ḳedr-é éstétā^{c}et-é ḫod

Hemé reftend tehniyet-gūyān

11 Çon résīd īn nédā bé gūş-é hūş

Hem-ço bā césm-é mordé mojdé-yé cān

12 Yāft yekrān-é ḫāméem méhmīz

Sūy-é méydān-é şefḥé geşt revān

13 Ī̱n do^{c}ārā noḫost énşā kerd

Behr-é şeh-zādé-yé melék derbān

14 Tā gol-é serv hest der gol-şen

Tā bé ᶜālem zé gol-şen est néşān

15 Gol-é ᶜomréş hemīşé ẖendān bād

Şodé meḥfūẓ z’āfet-é dowrān

16 Sebz geşté zé cūy-bār-ı ḥeyāt

Nerezed cānébéş nesīm-é ẖezān

17 Behr-é tārīẖ-é ān dor-é nā-yāb

Kāmél ez beᶜd-é medḥ-é bī-pāyān

18 Bā dél-é şād fékr kerd bégoft

Ḳorreto’l-ᶜéyn-é pād-şāh-é zemān[99] 1272 (1855/1856)

167

(9)

[94b, 95a-b]

Feᶜilātün Mefāᶜilün Feᶜilün

1 Şükri’llāh ki baẖt olup yāver

Man͡ga luṭf itti ẖüsrev-i devrān

[99] *Ḳorreto’l-ᶜéyn-é pād-şāh-é zemān* dizesi ebced hesabıyla 1272 yılını vermektedir.

2 Ḫüsrev-i devr ki şāhlar şehidür

Āsitānıda bir kemīn der-bān

3 Tā ki Ḥaḳ luṭfı vü ᶜināyetidin

Taḫt mevrūs̱ı üzre tutdı mekān

4 Yarutup mihr-i ᶜadl-i ᶜālemni

Ẓulmet-i ẓulm-i bidᶜat oldı nihān

5 Boldı feyz-i ḳudūmıdın Ḫᵛārezm

Ṭaᶜne-efzā zi-gül-sitān-ı ḫubān

6 ᶜAdli miᶜmārı eyledi ābād

Her kön͡gül bolsa ẓulmdın vīrān

7 Baḥr aḳar su bolup ḫacāletdin

Kef-i iḥsānı bolsa dür-efşān

8 Bezm iterde ṭarab-gehi içre

Kildi Nāhīd bir terāne-ḫᵛān

9 Rezm meydānıda şecāᶜatini

Körse Mirrīḫ eyler istiḥsān

10 Vaṣfı bolmaḳ tamām mümkin imes

Niçe yıllar sorulsa kilk-i beyān

11 Şuᶜarādın ḳılıp mini mümtāz

Eyledi emr körküzüp iḥsān

12 Atıban şāh-zādeġa tārīḫ

Eylegil Türk lafẓı birle beyān

13 Min ki bir ḫāksār idim cismim

Ḫilᶜat-i iᶜtibārdın ᶜüryān

14 Ni tilimde irür kelām-ı faṣīḥ

Ni żamīrimde māniᶜ irdi ᶜıyān

15 Bu raḳamlar ki eyledüm yā Rab

Eyle maḳbūl-ṭabᶜ-ı şāh-ı zamān

16 Gerçi şiᶜrim ḥaẕifdin aḥḳardur

Eylese luṭf bolġusı mercān

17 İmdi açıp anı͡ng s̱enāsıġa til

Eyleyin midḥatini raṭb-ı lisān

18 Yine ferzend ercümendiġa

Ẓāhir eyley duᶜā-yı bī-pāyān

19 Tā cihān ṣafḥası durur ilige

Şāhlar dāsitānı vird-i zebān

20 Tā ki ferzendler vücūdıdın

Şāhlar ḫāṭırı irür şādān

21 Anı kim taḫt-ı salṭanat üze bir

Hem munga rūzı eyle baḫt-ı civān

22 Didi tārīḫni duᶜā birle

Kāmil-i ḫāk-sār-ı bī-saman

23 Evc-i ᶜizzet üze muḳīm olsun

Nūr-ı ᶜayn Seyyid Muḥammed Ḫan 1273 (1856/1857)

Maḫfī ḳalmasun kim bu tārīḫġa yitmiş idḫāl bolur *evc-i ᶜizzet* ᶜibāreti an͡ga şiᶜr durur[100]

168[101]

(10)

[95b, 96a]

1 Īn do ᶜeceb ᶜeks der āyīné-yé rūz-gār

[100] *Nūr-ı ᶜayn Seyyid Muḥammed Ḫan* ifadesi ebced hesabıyla 1203 sayısını verip müellifin belirttiği gibi buna 70 eklenerek tamiye yapıldığında 1273 yılı elde edilir.

[101] Farsça. Bu şiirin vezni bulunamamıştır.

Célvé-nomā geşt ez ḳodret-é Ḥeyy o Ḳedīm

2 K'ez felek-é selṭenet kerdé hobūṭ āşkār

Reft meh [o] āf-tāb geşt bécāyéş moḳīm

3 Yeᶜnī ké şāh-é cehān reft ber owreng-é ū

Āmedé şeh-zādé-yé ᶜeṣr şodé mosteḳīm

4 Çon ké bé teẖt ān şeh-é molk-é celālet néşest

Geşt zé bīméş dél o zehré-yé eᶜdā do nīm

5 Ez ḳedem-é seᶜd-é ū comlé cehān geşté şād

Kolfet-é neḥsiyyet-é dehr bégeşté ᶜedīm

6 Yāfté Kāmél neşāṭ ez péy-é tārīẖ-é ū

Goft bé bī-ḥed fereḥ Ḫān-é Moḥemmed Reḥīm[102] 1285 (1864/1865)

169

(11)

[96a]

Mefāᶜīlün Mefāᶜīlün Feᶜūlün

1 Binā ḳıldı şehinşāh-ı yegāne

Gülistān içre bir ḳaṣr-ı muᶜallā

[102] *Bī-ḥed fereḥ Ḫān-é Moḥemmed Reḥīm* ifadesi ebced hesabıyla 1289'a karşılık gelip "ح " harfinin ebced değeri olan 8 çıkarıldığında 1281 yılı elde edilir.

2 Der ü dīvārı menḳūş u muḳarnes
Ser-ā-pā sīm zer-i ḥaldin muṭallā

3 Körüp naḳşıda reng-ā-reng gülni
İrür bülbüller eṭrāfıda şeydā

4 Nezāhetde bihişt-i ᶜAdn yan͡glıġ
Muṣaffā vü dil-āsā vü dil-ārā

5 İçi vü taşı ṣaḥnınıŋ͡ ṣafāsı
Ser-ā-pā ġamzda vü behcet-efzā

6 Egerçi ṣūret-i ṭarḥ-ı murabbaᶜ
S̱emen-i ḥavż irür astıda peydā

7 Yazarda sāl-i itmāmını Kāmil
Muᶜammā resmi birle tapıp inşā

8 Ḳalem nevki bile tārīḫi anın͡g
Yazıldı ṭurfa ḳaṣr-ı cennet-āsā[103] 1271 (1854/1855)

[103] *Yazıldı ṭurfa ḳaṣr-ı cennet-āsā* dizesi ebced hesabıyla 1271 yılını vermektedir.

170

[KASİDE]

(1)

[97b-99b]

Feᶜūlün Feᶜūlün Feᶜūlün Feᶜūl

Leke’l-ḥamd yā şāh-ı mülk-i ḳader
Barı şāhlardur san͡ga ḫāk-i der

Sin āmir alar barça me’mūrdur
Sin üstād alar barçadur kār-ger

Sipāsın͡g hevāsını eylerde seyr
Ḥiss ü ᶜaḳl irür murġ-ı bī-bāl ü per

Niçük mindin imdi şāyeste ḥamd
San͡ga didi lā aḥṣī Ḫayru’l-beşer

İrürsin şehinşāh-ı ferd ü ṣamed
Ki mülkin͡gġa yoḳtur şerīk ü diger

San͡ga ḳılsa kim şirk iẓhārını
Anın͡g menzili kildi ḳaᶜr-ı seḳar

Digen *vaḥdehü lā şerīk leh*[104]

Tapar cennet-i ᶜAden içre maḳar

Yitüşmes vücūdun͡g gülistānıġa

Ḫazān-ı ᶜademdin nesīm ü żarar

Felek bār-gāhın͡g kemīn fānūsı

İki şemᶜ irür anda şems ü ḳamer

Birev tapsa ger sāye-i re'fetin͡g

Bolur dehr ara Ḫüsrev-i nām-ver

Eger tapsa sindin iᶜānet demī

Bolur ġālib-i şīr-i ner [...] ḫar

Gerekmes sipāsın͡gġa ālāt-ı ḥarb

Oḳ u yāy şimşīr ü tīġ ü teber

Ebābīl minḳārı birle aytıp

ᶜAdūnı ḳırar bir ᶜades dik ḥacer

Niçük ḳıldı bu tīr-i bārān ile

[104] Tamamı "Lâ ilâhe illallâhu vahdehu lâ şerike leh, lehü'l-mülkü ve lehu'l-hamdu ve huve alâ kulli şeyin kadîr" şeklinde olan zikre gönderme vardır. "Allâh'tan başka hak ilâh yoktur. O birdir ve tektir, ortağı yoktur. Mülk onundur ve hamd ona mahsustur. O, her şeye gücü yetendir" manasına gelmektedir. Meal için bkz. http://tevhididavet.com/gunluk-zikirler-la-ilahe-illallahu-vahdehu-la-serike-leh/

Necāşī sipāhını zīr ü zeber

Birevġa ger imdādın͡g irmes muʿīn
Köp ü azdın ni asıġ ni żarar

Disen͡g tenezzüʿ el mülk-i memen neş’e
Tapar ḫayl-i Dārā şikest ü ḫaṭar

Didin͡g *tü’ti’l-mülk* mażmūnını[105]
Sikenderġa yār oldı fetḥ ü ẓafer

Birevni ḳılursın ulus içre şāh
Başı üstige ḳoyturup tāc-ı zer

Cenābıda ḳullıġ ḳılur ṣubḥ u şām
Niçe serv-i āzād u zerrīn-kemer

Bolup devlet ü baḫtdın kām-yāb
Hemīşe ḳılur nūş şehd ü şeker

Yana birni ḳıldın͡g gedā-yı ḥaḳīr

[105] Âli İmran Suresi’nin “Ay mülkün gerçek sahibi olan Allahım! Mülkü dilediğine verirsin, dilediğinden çekip alırsın. Dilediğini yüceltirsin, dilediğini de alçaltırsın. Her türlü iyilik senin elindedir. Hiç kuşku yok sen her şeye kadirsin” manasındaki 26. ayetine gönderme yapılmıştır. Ayetin tamamı şu şekildedir: “Kulillâhumme mâlikel mulki tû’til mulke men teşâu ve tenziul mulke mimmen teşâu ve tuizzu men teşâu ve tuzillu men teşâu, bi yedikel hayru, inneke alâ kulli şey’in kadîrun.” Ayet meali için bkz. https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/%C3%82l-i%20%C4%B0mr%C3%A2n-suresi/319/26-ayet-tefsiri

İrür künde bir nān üçün der-be-der

İrür ᶜādetin͡g ḥikmeti fikride
H̱ıred lāl [ü] ḥayrān ser-āsīme ser

Birevni ᶜazīz eylemek istese
Dimes ebleh ü sefele vü kör ü ker

Birevni ḳıldı dise ẖᵛār u ẕelīl
Dimes ᶜāḳil ü fāżıl u bā-hüner

Sinin͡g ḳahr u luṭfın͡gnın͡g ās̱ārıdur
Gehī ber bolur baḥr geh baḥr ü ber

Disen͡g körküzey ḳahrın͡g ās̱ārını
Bulut yaġdurup jāle birle maṭar

H̱azānī bolup bāġ u gülzārlar
Perīşān bolur berg-i gül ser-be-ser

Vü ger eylesen͡g luṭfun͡g iẓhārını
Dem-i ᶜĪsevī dik nesīm-i seḥer

Birip barça eşcār cismiġa cān
ᶜIyān eylegey her şecer pür-s̱emer

Bu avān-ı behcet-nişān içre kim
An͡ga luṭfun͡g itdi işāret meger

Ḳılıp ḥūtdın şāh-ı encüm-güẕer
Ḥamel būsitānını ḳıldı maḳar

Tüzüp nūr u ẓulmet sipāh iki ṣaf
Ber-ā-ber ᶜıyān itdiler kerr ü fer

Tapıp kün-be-kün ḳuvvet efvāc nūr
Bolup ḫayl-i ẓulmet hezīmet es̱er

Bolup germ-rev nuḳre [...] felek
Burūdet sürüp raḫş *eyne'l-mefer*[106]

Bahār üzre nīsān bolup ḳaṭre-rīz
Ṣadefler ᶜıyān eylediler güher

Ni emṭār kim tüşdi ṣaḥrā ara
Gögerdi barı dāne-i sebzeler

Gülistānlar içre nesīm-i bahār
Bolup ġonçe esrārıġa perde-ver

[106] Kıyamet Suresi'nin "İşte o gün insan 'Kaçacak yer var mı?' diyecektir" manasına gelen 10. ayetine gönderme yapılmaktadır. Ayetin tamamı "Yekûlul insânu yevme izin eynel meferr" şeklindedir. Ayet ve meali için bkz. https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/K%C4%B1y%C3%A2met-suresi/5558/7-10-ayet-tefsiri

Ḥazīn bülbül ᶜaşḳı otın ḳıldı tīz
Gül-i āteşīnler bolup cilve-ger

Çemen boldı dükkān-ı ᶜaṭṭār dik
Tütüp bāġnı būy-ı reyḥān-ı ter

Perī-çehreler laᶜlide ẖāl dik
Bulut çeşmeler devriġa nīlūfer

Tutup ṣaḥn-ı gülşende ᶜayş u neşāṭ
Barı gül-cebīn māhir ü sīm-ber

Meḥāfilde ṭanbūr [u] ḳānūn onı
Ḳılıp her kiçe gūş ger dūnnı ger

Ṣurāḥī oḳup ḳul hevāsıda ḥad
Küyūżātdın toldı her bām u der

Alıp her kim öz dilberī ilgidin
Mey-i laᶜl-gūndın tola cām-ı zer

Birev nūş itip yāri hicrānıda
Mey-i aḥmer ornıġa ẖūn-ı ciger

Kopup ṭurfa hengāme gülşen ara

Birev ḫār der dil birev gülbeser[?]

Birev şāh medḥide şiᶜr aytıban
Bolup bez̠l-i iḥsānıdın behre-ver

Ser-ā-pā ulus boldılar kām-yāb
Alıp bez̠l-i erbāb-ı fażl u hüner

Min-i ḫaste hem ilge taḳlīd itip
Şeh-i ᶜaṣr medḥini ḳıldum semer

Ḳayu şeh kim eyler şehinşāhlar
Cenābı ġubārını kuḥlü'l-baṣar

Felek minberi üstide müşterī
Şerīf ismidin birdi mundaḳ ḫaber

Ki Sulṭān Seyyid Muḥammed Raḥīm
Ebu'l-fetḥ ve'l-nuṣret ü ve'l-ẓafer

Yeti heşt abā vü ecdādıdur
Heme tāc-baḫş heme tāc-ver

Denānīr-i ism-i şerīfi bile
İrür dehr ara rāyic ü muᶜteber

Hümāyūn-ı ferruḫ cilvesi bile
Serīr-i ᶜadālet tapıp zīb ü fer

Cenābıġa her kün bolur cebhe sāy
Şeh-i ḫāver ü Ḫüsrev-i bāḫter

Sikender nişānı ki ᶜazm eylegeç
Musaḫḫar bolur allıda ḫuşk u ter

Ḳayu yelde tesḫīriġa ḳoysa yüz
Bolur Ḫıżr u İlyās an͡ga rāh-ber

ᶜAdū başıġa rezm meydānıda
Ay u kündin er ḳılsa ḫod u siper

Ġazab tīġin itkeç işāret an͡ga
Ḳılur cilve mażmūn-ı *şaḳḳe'l-ḳamer*[107]

ᶜAdālet rüsūmını çün ḳıldı pāş
İrür ẓulm ü bidᶜatġa nā-būd es̱er

Anın͡g devride bīşe-i emn ara
Tutar ins bir yirde şīr ü baḳar

[107] Hz. Peygamberin Ay'ı ikiye yarma mucizesine gönderme yapılmıştır.

Dimek kildi medḥini Kāmil maḥāl

Duᶜā birle ḳılġıl anı muḫtaṣar

Ḫoten şāhı tā kişver-i çarḫ üze

Bolur ayda bir burcdın cilve-ger

Muṭīᶜ olsun an͡ga Ḫıṭā vü Ḫoten

Kirip ḥükmige Rūm tā Kāşġar

171

(2)

[100a-b, 101a]

Mefāᶜilün Feᶜilātün Mefāᶜilün Feᶜilün

Yitüşti yiryüzin eylerge lāle-zār bahār

Gül açtı gülşen ara barça şāḫ-sār bahār

Tapıp ḥayāt nebātāt [u] cānsız ecsāmı[108]

ᶜIyān itip cereyān cümle cūy-bār bahār

Zülāl āyine-tims̱āl olup gülistānda

Anın͡g muḳābilide tutdı gül-ᶜiẕār bahār

Cemāl-i gülge ḳılıp ᶜandelībni vālih

[108] Bu dize vezne uymamaktadır.

Çü közgü ᶜaksi anı ḳıldı bī-ḳarār bahār

Tüzerde bezm-i ṭarab lāle-fām cām bile
Neşāṭ ilige tutar rāḥ-ı ẖoş-güvār bahār

Ḥayāt-baẖş sudın ḥavżlar bolup leb-rīz
Ulusġa cān birür ᶜayne'l-ḥayāt-vār bahār

ᶜAceb imes boluban bu ṣıfat sudın sīr-āb
Nebāt birse ulusġa nebāt-vār bahār

Bu gülşen içre gül-i āteşīn imes bülbül
Vücūdın örtegeli saldı anda nāz bahār

Şerār-vār birür yelge bergin͡g ay gül kim
Çıḳarma bülbül öyindin üküş şerār bahār

Yazarġa eyledi ᶜayş u neşāṭ mażmūnın
Çemen ṣaḥīfesini naḳş eyle nigār bahār

Bahārdın dimegil bu ṣıfat ṭarāvetler
Ḳaçan bu yılġı dik oldı hemīşe bar bahār

Çü sākin oldı zümürrüd serīr üze gül dik
Cihānnı eyledi sulṭān-ı kām-kār bahār

Şeh-i yegāne Muḥammed Raḥīm-i s̱ānī diyip
Nigīn-i devlet üze birdi iştihār bahār

Zehī cülūsın͡g itip ilge āşikār bahār
Hevā-yı gülşen-i vaṣlın͡g ġamıda zār bahār

Ni ẖoş şehinşeh-i fīrūz-baḫtsın ki ḳılur
Başıġa ẖāk-i rāhın͡g tāc-ı iftiẖār bahār

Şerāfetin͡g es̱eri pāş olup cülūsın͡gdın
Şükūfe nükheti tapġan dik intişār bahār

Ḳudūm-ı ᶜayş lüzūmın͡g min͡g kørerge nergisdin
Çemende tün kün açar çeşm-i intiẓār bahār

Gül üzre jāle imes maḳdemin͡g nis̱ārı üçün
Ḳızıl ṭabaḳga tirer dürr-i şāh-vār bahār

Şükūfe berglerin eylemes perīşān yel
Ḳılur başın͡gġa sinin͡g aḳ direm nis̱ār bahār

Ġubār-ı naᶜl-i semendin͡g taparġa boldılar
Çemende sebzeler eṭfāli ney-sivār bahār

Ber-ā-ber oldı ġanī vü faḳīr devrin͡gde

Niçük ki tin͡g buladur leyl ile nehār bahār

Bahārnı niçük eyyāmın͡ga ḳıldı teşbīh
Ḫazān ḫazān irür ü mevsim bahār bahār

Kim itse ṣıdḳ ile bolsun sinin͡g mutābıḳın͡g
ᶜAzīz ḫalḳ tapıp gül dik iᶜtibār bahār

Kişi kim itse temerrüd bile muḫālefetin͡g
Cihānda bolsun anın͡g dik ki ḫārḫᵛār bahār

Hemīşe salṭanatın͡g gülşeni bolup ser-sebz
Yitüşmey an͡ga ḫazān bādı bī-şümār bahār

Bu bāġ ara gül neslin͡g ᶜıyān itip ṣad-berg
Açılsun ᶜālem ara bu gülin͡g hezār bahār

Açılmadı gül baḫtım bahār luṭfun͡gdın
Gül açdı ᶜālem ara her ni bar ḫār bahār

Zamāne ehliġa ebvāb-ı ġam bolup mesdūd
Sürūr-ı ᶜayş [u] ṭarab ḳıldı āşikār bahār

Neşāṭ cāmıdın eylep felek mini maḥrūm
Çü lāle bağrım irür ḳan dāġ-dār bahār

Cihān ili keremin͡g cāmıdın bolup ser-mest
Mey-i ᶜināyetin͡ge min ḳalıp ẖumār bahār

Bahār feyżi bile rūzigār irür ẖurrem
Fiġān ki ḳıldı mini tīre rūzigār bahār

Özün͡g ger eylemesen͡g Kāmilin͡g żamīrin şād
Bu közgüdin kötere almaġay ġubār bahār

172

(3)

[101a-b]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

Ay cülūsın͡gdın tapıp taẖt-ı ᶜadālet zīb ü fer
Āsitānın͡g tofraġıdur şāhlarġa tāc-ı zer

Öyle ᶜālī-ḳadr sulṭānsın ki her ṣubḥ u mesā
Ḫāk-i der-gāhın͡g ḳılurlar mihr ü meh kuḥlü'l-başar

Salṭanat evcide ᶜadlin͡g mihri tā ḳıldı ṭulūᶜ
Ẓulm ile bidᶜat nücūmı boldı mefḳūdu'l-es̱er

Rūşen itti ᶜadl ü dādın͡g mihri il şām-ı ġamın
Öyle kim gerdūn şebistānını envār-ı ḳamer

Ṭabᶜ-ı feyyāżın͡g durur baḥr-i feṣāḥat gūyiyā
Kim tekellüm çağı ẓāhir eyler elfāẓın͡g dürer

Ṣıyt-ı ᶜadlin͡g boldı andaḳ şütür-i ᶜālem ara
Körmedi rūbāh-ı ᶜāciz şīr-i ġurrāndın żarar

Ol cihetdin devlet-i ᶜömrin͡g beḳāsın isteben
Bu tekellüm birle gūyādur tilim şām u seḥer

Tā cihān mülkide sulṭānlıġ rüsūmı barur der
Ḥaḳ sini ḳılsun Sikender-vār şāh-ı baḥr u ber

Rāyet-i fetḥ-i āyet eyle eylesen͡g her sarı ᶜazm
Nuṣret olġay hem-ᶜinān ü hem rikāb olġay ẓafer

Çekmeyin baş ḫaṭṭ-ı fermānın͡gdın ehl-i ḥükm-rān
Ḳulluḳın͡gġa müfteḫir bolsun tamāmı tāc-ver

Bezm ara eylep mey-i tevfīḳdin mest-i müdām
Rezm ara başın͡gġa Ḥaḳ elṭāfını ḳılġay siper

Baḫşişin͡g fażl ehliġa ol nevᶜ bolsun ᶜām kim
Ḫᵛān-ı bezlin͡gdin minin͡g dikler hem olġay behre-ver

Devr olup dūnlar cenābın͡gdın ḳarīb olġay müdām

Ṭabᶜı āgāh u dili fehmīde erbāb-ı hüner

İltifātın͡g feyżidür ilġa niçük kim kīmyā
Zer ḳılur salsan͡g kelāmım naḳd-i ḳalbiġa naẓar

Min ki evṣāf-ı ḥamīden͡g dirge ḥaddim yoḳ idi
Çünki el-me’mūr-ı maᶜẕūr didi Ḫayru’l-beşer

Bī-ser ü pālarnı luṭfun͡gdın ger itsen͡g behre-mend
Yoḳ durur ᶜālem ara Kāmil gibi bī-pā vü ser

173
[MESNEVİ]
(1)
[101b-103b]

Feᶜilātün Mefāᶜilün Feᶜilün

Ay şehinşāhlar şehinşāhı
Cāh u miknet sipihrinin͡g māhı

Bārhā yāverin͡g bolup dāver
Bolsun ᶜālem şehi san͡ga çāker

Düşmenin͡g ḫᵛār u zīr-dest olsun
Gerd yan͡glıġ yolun͡gda pest olsun

Tā ebed şāh-ı kām-rān bolġıl
Yeti iḳlīm ilige ḫān bolġıl

Der-gehin͡gde min-i şikeste-maḳāl
Eylerem san͡ga böyle ᶜarż-ı ḥāl

Ki kilip eylemek cenābın͡gġa ᶜarż
Kildi maẓlūmlarġa ᶜayn-ı farż

İmdi maẓlūm dādıġa yitmek
Bu hem ol cümledin irür bī-şek

Min daġı bar min ol ṣıfat-maẓlūm
Ki ḳalıp min şeh-i ᶜadlidin maḥrūm

ᶜAdl ile barça ᶜarż dādıġa yit
Ser-be-ser nāle vü fiġānım işit

Man͡ga bir kimse bir kün erek ara
Didi kim ay şerik-i baḫt-ı ḳara

Ol kitābı ki ḫüsrev-i devrān
San͡ga terk it diyip eyledi fermān

Sin ol işni bilip uluġ devlet

Tinmeyin rūz u şeb çekip miḫnet

Kirpikin͡gni ḳalem ḳılıp dāyim
Hem közün͡gni devātġa kāyim

Kündüz olup şehim cenābıda
Kiçe ol ḫiẕmet irtikābıda

Ḫāme dik ṣafḥada ḫırām eylep
Közün͡ge uyḳunı ḥarām eylep

Niçe kün asru cidd ü cehd itdin͡g
Āḫir itmām-ı ḥaddiġa yitdin͡g

Ḫiẕmetin͡g ser-be-ser bolup żāyiᶜ
Boldı Rācīnin͡g atıġa şāyiᶜ

Sin çü ḳıldın͡g bu ḫiẕmet iẓhārı
Tapdı Rācīnin͡g atıġa barı

Sin bolup tīr-i ṭaᶜne āmācı
Tapdı elṭāf-ı şāhnı Rācī

Sin bolup derd ü ġuṣṣa pā-māli
Şeh an͡ga birdi ḥücre-i ᶜālī

Çün işitdim bu sözni min andın
Külfet içre yudum ilig cāndın

Közüme tīre boldı yaġdu cihān
Başıma indi künbeẕ-i gerdān

ᶜĀḳl u ḥūş u ḫıred bolup zāyil
Boldı cānım çıkarġa müstaᶜcil

Mini körgeç bu nevᶜ ḥālet ara
Yüz tümen miḥnet ü melālet ara

Külüben yana didi ay Kāmil
Bolmaġıl munça zār u miskīn-dil

Min san͡ga hezl eylerem ẓāhir
Çirk-i ġamdın özün͡gni ḳıl ṭāhir

Uşbu sözdin yana dil ġam-gīn
Ḳayġudın laḥẓa tapıp teskīn

Barur irdüm turup namāz sarı
Mesken-i zümre-i niyāz sarı

Uçraban yolda big fehmīde

Didi ay çarḫdın sitem dīde

30 Kiçe bu nevᶜ didi şāh-ı cihān

Boldum ol laḥẓa min dağı ḥayrān

Ki didim ḫüsrevā felek-cāhā

Şehriyārā sipihr-i der-gāhā

Türk anı Rācī ḳılmamış irdi

Līkin endek an͡ga kömek birdi

Çün iki ḳatla bu söz işitdim

Lāl olup ᶜaḳl u hūşdın kitdim

Min ḫod ölgüm bu ġuṣṣadın ay şāh

Yitmesen͡g ᶜarż-ı dādıma nāgāh

35 Çün bir üstād iter bir iş bünyād

Birür an͡ga kömek niçe üstād

Mis̱len üstād-ı ᶜAbdu'llāh

Niçe üstād olup an͡ga hem-rāh

Ḳıldılar uşbu medrese bünyād

Dirler ᶜAbdu'llāhdur an͡ga üstād

Hīç kişi dimes özgeler atın
Miḥnet ile kiçürgen evḳātın

Disen͡giz andın örgenip ḳıldın͡g
Bilmegen sözlerin͡g sorup bildin͡g

Min idim Hīveḳ içre āmāde
Rācī irdi öyide ṣaḥrāda

Yā man͡ga yana bir kitāb birin͡g
Türk ḳılġıl diben cevāb birin͡g

Mini bir öyde eyleben maḥbūs
İşigin dağı ḳıldurun͡g medrūs

Her ni kim bolġusı durur der-kār
İstegen çağda ḳıldurun͡g ṭayyār

Tün ü kün saᶜy birle söz biteyin
Tā ol iş eşhāsıġa yiteyin

Her niçe ehl-i fażl [u] dānālar
ᶜİlm-i fażl emride tüvānālar

Bardılar bu ẖarāb ᶜālemdin

Yoḳ ki uşbu serāy-ı mātemdin

Her kim öz şāhın eyleben tavṣīf
Eylediler kitāblar taṣnīf

An͡ga şāhī ᶜaṭāsıdur bāᶜiṡ
Luṭf-ı bī-eşhāsıdur bāᶜiṡ

Man͡ga hem şāh luṭfı yār olsa
Bār-gāhıda man͡ga bār olsa

Aytġumdur niçe bu nevᶜ kitāb
Bilin͡giz anı yā ūlu’l-elbāb

174[109]

(2)

[103b-106b]

Mefᶜūlü Mefāᶜilün Feᶜūlün

Ay dilber-i āfitāb-ṭalᶜat
Yektā dür-i ḳulzüm-i seyāḥat

Ay ḥüsn serīri pādişāhı
Maḥbūblıġ āsumānı māhı

[109] Bu mesnevinin mahlas beyti bulunmamaktadır.

Ay gevher-i maᶜden-i melāḥat
Ay mihr-i meşāriḳ-i saᶜādet

Cebhen͡gde nişān-ı ḥilm peydā
Luṭfun͡gda rumūz-ı ᶜilm peydā

Ẕātın͡g kiliben vefāġa maᶜden
Andaḳ ki yüzün͡g ḥayāġa maᶜden

Ay ḳāmeti ḳaddim eylegen dāl
Ay nuṭḳı tilimni eylegen lāl

Ay ḫāli kön͡gülge dāġ salġan
Müjgānıdın oḳ an͡ga ḳadalġan

Ay ḳaşı ḳadimni eylegen yā
Mihri dil ü cānda eylegen cā

Ay vaṣlıġa cānnı māyil itken
ᶜAḳl u ḫıredimni zāyil itken

Ay firḳati ṣubḥım eylegen şām
Yād eylemegen leyāl-i eyyām

Ay laᶜli kön͡gülni eylegen ḫūn

Eşkim suyın eylegen ciġer-gūn

Ruḫsārı yüzimni zerd ḳılġan
Reftārı tenimni gerd ḳılġan

Şehlā közi cānġa āfet olġan
Cān yoḳ ki cihānġa āfet olġan

Ay pāk-żamīr pāk-ṣūret
İnsān-ṣıfat u firişte-sīret

Ol kün ki ruḫ-ı ḳuyaş-mis̱ālin͡g
Kördim heves eyledim viṣālin͡g

Ẕerre gibi bī-ḳarārın͡g oldum[110]
Bil yolun͡g üze ġubārın͡g oldum

Ḥüsnün͡gni çü kördim ᶜāşıḳ oldum[111]
ᶜĀşıḳlıḳ işide ṣādıḳ oldum

ᶜAşḳın͡gnı niçe zamān yaşurdım
Ġam ḫançerini kön͡gülġa urdım

[110] Bu dizedeki "oldum" ifadesi metinde "oldım" biçiminde yazılmış olup rediflerin tutarlı olması açısından "boldum" şeklinde düzeltilmiştir.
[111] Bu dizedeki "oldum" ifadesi de aynı şekilde metinde "oldım" biçiminde yazılmıştır fakat rediflerin tutarlılığı açısından "oldum" şeklinde düzeltilmiştir.

Ni kimge didim firāḳıdın söz
Ni miḥnet iştiyāḳıdın söz

20 Ni kimsege şerḥ-i ḥāl ḳıldum
İl yanıda tilni lāl ḳıldum

Bu resm ile ötdi köp zamānlar
Yutdum ġam-ı ᶜaşḳın͡g içre ḳanlar

Son͡gra itiben viṣāldin kām
Tinmey kiçe kündüz urdum iḳdām

Geh deşt-i firāḳ ara ḫırāmān
Boldum sini isteben şitābān

Geh meskenim eyledim mesācid
Gāhī boluban yirim meᶜābid

25 Geh medrese sarı kām ḳıldum
Geh maḳberede maḳām ḳıldum

Geh yolların͡g üstidim oturdım
ᶜĀşıḳlıġ işin baḥā kitürdim

Bu nevᶜ tereddüd eylep iẓhār

Kāmım bu irür ki ay sitem-kār

Nā-gāh san͡ga dū-çār olsam
Bülbül gibi gülge yār olsam

Her laḥẓada körküzüp nevālar
Gülzār-ı viṣālin͡ge hevālar

Şerḥ-i elem-i firāḳ ḳılsam
ᶜArż-ı ġam-ı iştiyāḳ ḳılsam

Ġam barıdın olġanın ḳadin ẖam
Endūh hücūmıdın közüm nem

Hecrin͡gde an͡ga neyi ṣaᶜb ḥālim
Zindān-ı firāḳ ara melalim

Beytü’l-ḥazen irgenin mekānım
Aġzımġa yitüşkeli ni cānım

Dāyim man͡ga iş-i fiġān igenni
Mey öziġa nūş-ı ḳan igenni

Sinsiz ni sitemleri geh kördüm
Ġam deştide ança kim yügürdüm

Tafṣīl ile ḥażretin͡gde bir bir

Ḳılsam ġam muḥabbetimni taḳrīr

Tā kim ḳılıban man͡ga teraḥḥum

Āyīn-i cefānı eyleben güm

Vaṣlın͡g ḥaremiġa maḥrem itsen͡g

Dem-sāz enīs hem-dem itsen͡g

Zindān-ı firāḳdın ḳutulsam

^{c}İşret-geh-i ḳurba vāṣıl olsam

Dāyim idi vaṣl ẕikri ẕikrim

Tün kün idi ḳurb fikri fikrim

Yüz şükr ki baḫt-ı yāver oldı

İḳbāl muṭī^{c} vü çāker oldı

Vaṣlın͡gġa min-i ḥazīn yitüşdim

Tofraḳ gibi maḳdemin͡gġa tüşdim

Kāmım bile devr eylep eyyām

İçdüm mey-i vaṣldin tola cām

Eylep mini vaṣl bezmide şād

Zindān-ı cefādın itdin͡g āzād

Ġam varṭasıdın ḫalāṣ ḳıldun͡g
Vaṣlın͡g ḥaremiġa ḫāṣ ḳıldun͡g

Hem bezm celīs ü yārim oldun͡g
Her ḳayġuda ġam-güsārım oldun͡g

Köz öyi yüzün͡gdin irdi rūşen
Vaṣlın͡g bile külbem irdi gülşen

Beytü'l-ḥazenim maḳāmın͡g irdi
Dāyim bu sarı ḫırāmın͡g irdi

Her tün bu ṭaraf nihān kilürdün͡g
Köz manẓarıda vaṭan ḳılurdun͡g

Dāyim man͡ga luṭf idi şiᶜārın͡g
Ḫulḳ-ı ḫoş idi hemīşe kārın͡g

Aġyār söziġa baḳmas irdin͡g
Efsūnı bile ulaḳmas irdin͡g

Bu kün ki man͡ga ḳılıp sitemler
Cān ḳaṣdın itip niçük ki ġamlar

Kün kündin itse cefānı efzūn
Ġam barıdın eyledin͡g ḳadim nūn

Ḥālimġa naẓāre ḳılmadın͡g hīç
Āşüfteliġimni bilmedin͡g hīç

Közümġa cihān ḳaran͡gġu bolmış
Kön͡glüm ġam u ġuṣṣa birle tolmış

Ġayr ile tutup bir öyde mesken
Min zārın͡ga ẓulm ü fen ḳılıp sin

Reşk aldı ḳolumdın iḫtiyārım
Bir yirde turarġa yoḳ ḳarārım

Bu ġuṣṣadın ölgüm ay sitem-kār
Ḳılma man͡ga böyle ẓulm iẓhār

Yād eylegil ᶜahd ile vefānı
Bes eyle ᶜitāb ile cefānı

Ni vaᶜdeler eylep irdin͡g ay yār
Ni dostlıġ eylep irdün͡g iẓhār

Ayġıl man͡ga mis̱l-i düşmen oldun͡g

Köydürgeli berḳ-ı ḫırmen oldun͡g

Gūyā ki bir özge yār tutdın͡g
Bu şifte-ḥālin͡gi unutdın͡g

Bilmen ni durur minin͡g günāhım
Ḳıldın͡g man͡ga böyle ẓulm māhım

Mindin ni ṣıfat iş oldı ṣādır
Kim boldı san͡ga melāl ḫāṭır

Ni nevᶜ iş itdim irgen ay yār
Kim kön͡glin͡ge yitdi mindin āzār

Küstāḫlıġ ile söz didim mü
Yā ġayrdın ülfet üz didim mü

Yā emrin͡gi eyledim mü te'ḫīr
Yā ḫiẕmetin͡g eylegende taḳṣīr

Yā ḳaddin͡gi serv dik didim mü
Reftārı teẕerv dik didim mü

Yā ᶜārıżın͡gı ḳuyaş didim mü
Yā san͡ga hilāl ḳaş didim mü

Ḫālin͡gni didim mü noḳṭa-i cān
Yā laᶜl lebin͡gni āb-ı ḥayvān

Yāḫūd ḳapaġın͡g didim mü bādām
Yā san͡ga didim mü sīm-endām

Gül dip yüzün͡g eyledüm mü taᶜsīr
Didim mü közün͡gni çeşm-i naḫcīr

Yā lebleri̇n͡ge revān didim mü
Yā vaṣfını baḫş-i cān didim mü

Cebhen͡gni didim mü reşk-i beyżā
Cāmen͡gni didim mü ḫazz-ı dībā

Cellād didim mü közlerin͡gni
Dür-dāne didim mü sözlerin͡gni

175[112]

(3)

[106b, 107a]

Mefᶜūlü Mefāᶜilün Feᶜūlün

Ay gülşen-i ṣalṭanat nihāli

[112] Bu mesnevinin mahlas beyti bulunmamaktadır.

Vey mekremet evcin͡g hilāli

Ay mihr-i sipihr ᶜizz ü iḳbāl
Vey bedr-i münīr-i mecd-i iclāl

Gülzārın͡ga yitmesün cihāndın
Hīç bād-ı muḫālif altı yandın

Ol kim anı ḳıldı baḫt-i iḳbāl
İḥsānın͡g ile hemīşe ḫoş-ḥāl

[...] müdām nuḳl-ı gül-ḳand
Ḳand allıdadur kīsekġa[?] mānend

Levzīne vü [...] vü [...]
Faḳlama yanıda kāse kāse

Su vaḳti sikencübīn ḳılur nūş
ᶜAyrān tilese ḳımız urar cūş

Ḫilᶜatler alur barısı şāhı
Gucrāt ile Hind kemḥāhı

Sāᶜatler alur barı ferin͡gi
Birisi ḳızıl bir aḳ rengi

Alur ḳara çay taẖte taẖte
Yitmes biri bu siyāh-baẖte

Her künde alur ṭılā vü tenge
Birmes birini bu ḥāli tenge

Ḥāṣıl kirer an͡ga iki yandın
Şeh-zādedin vü şeh-i cihandın

Sözleşgenimizde dir şerīkim
Tapġanı ni [...] yir şerīkim

176[113]

(4)

[107a-b, 108a]

Feᶜilātün Mefāᶜilün Feᶜilün

Ay kerem baḥri dürr-i ġalṭānı
Vü seẖāvet cevāhir-i kānı

Ay vefā dürcinin͡g s̱emīn güheri
Vey seẖā bāġı naẖlinin͡g s̱emeri

Ay gül-i gülistān-ı ḥilm ü ḥayā

113 Bu mesnevinin mahlas beyti bulunmamaktadır.

Āfitāb-ı sipihr-i bez̠l [ü] ᶜaṭā

Hem kelāmın͡g irür güher yan͡glıġ
Hem cebīnin͡g irür ḳamer yan͡glıġ

Ḳadr-dānlıḳ ara naẓīrin͡g yoḳ
Bolmaġan dehr ara esīrin͡g yoḳ

Himmetin͡g allıda cihān mālı
Bir avuç tīre ḫāk tims̠āli

Şiᶜr köp vaḳt kim bahā irdi
Şuᶜarā baḫtı hem-ḳarār irdi

Lillāhi'l-ḥamdü's̠-s̠enā ki bu dem
Cūş urup sizge baḥr-i vücūd kerem

Seciᶜ bir tengedin bahā boldı
Şuᶜarā kīsesi tola boldı

Sözni gevher dimişler ötkenler
Fażl dükkānını yörütkenler

Bu zamānda güher cögen bolmış
Dürni satmaḳ cögenġa fen bolmış

Yā cevāhir-şinās imes mü alar
Tanımaslar cögen bile gevher

Yā ġalat dip dururlar ehl-i selef
Yā cögen bardur güherġa ḫalef

Yā ki lafẓ-ı ḳadīmde dirler
Cögerī atını alar gevher

Ol ki āgāhlarnın͡g āgehidür
Fehm ü dāniş sipihrinin͡g mehidür

Sözi artuḳdurur güherdin hem
Fażl u dānişde ᶜālem içre ᶜalem

Sözni her niçe ḳılsa bāzārı
Bardur ᶜālemde bir ḫarīdārı

Min͡g belāġat bile söz eylep edā
Ḳılur anı cögen bile sevda

Ol dağı ᶜöşr yā zekᵛāt durur
An͡ga enᶜām u beẕl at durur

Min-i bī-çāre vü ġarīb ü ḥaḳīr

Ki sözüm içre ẕerre yoḳ te’s̱īr

Söz disem kim an͡ga ḳulaḳ salur

Kim anı yā ki bir könekġa alur

Min ni yan͡glıġ söz eyleyin inşā

Söz düriġa bu nevᶜ bolsa bahā

Sözime hīç kişi cögen birmes

Birseler hem saman yaman irmes

177

(5)

[108a-114b]

Fāᶜilātün Fāᶜilātün Fāᶜilün

Dehr ki bir ṭurfa ᶜimāret durur

Başdın ayaḳ zīb ile zīnet durur

Ḳaṣr ile eyvānıġa yoḳdur şümār

Ṣaḥn ile meydānıġa ḥadd ü kenār

Kāḫları barça muᶜallā kilip

Dime muᶜallā ki muṭallā kilip

Līk alar barça muᶜallaḳ durur

Dime muᶜallaḳ ki muṭabbaḳ durur

Gerçi yoḳ eyvānlarıda bir sütūn

Bolmadı hīç biri sütūn ser-nigūn

Ferşini üstādı yasap yeti ḳat

Saḳfını hem eyledi yeti ḳabat

Barçasınıng͡ rengin itip lāciverd

Ḳaḳtı kevākibdin an͡ga ḳubbe zerd

Saḳfı yeti bolmasa ger üstād

Nige beneynā didi *sebᶜān şidād*[114]

Her kişi sindin sorasa at an͡ga

İsm durur sebᶜ semāvāt an͡ga

Ṭarḥını miᶜmār ḳażā vü ḳader

Ṣafḥa-i īcādġā çikti meger

Böyle ki ḳıldı yeti taḳsīm anı

Didi ḫalāyıḳ yeti iḳlīm anı

[114] Nebe Suresi'nin "Üstünüzde yedi kat sağlam gök yaptık" manasına gelen 12. ayetine gönderme yapılmıştır. Ayetin tamamı şu şekildedir: "Ve beneynâ fevkakum seb'ân şidâd." Ayet meali için bkz. https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Nebe-suresi/5684/12-16-ayet-tefsiri

Ḳoydı her iḳlīmde bir ḥükmrān
Barça ᶜadāletde çü Nūşīrevān

İstedi çün uşbu ᶜimāret ara
Kim yasaġay gülşen-i köşk ü serā

Eyleben üç bāġ muṣaffā binā
Ḳoydı mevālīd-i s̱elās̱ at an͡ga

Ger bu sözüm kön͡glün͡ge irmes ᶜıyān
Eyleyin imdi san͡ga bir bir beyān

Her birige ister isen͡g özge at
Dise bolur bir yeni bāġ-ı ḥayāt

Ḳalġan iki sin yasaġan üstād
Didi gülistān nebāt u cemād

Ger sin alar her biri taᶜrīfini
İster isen͡g gülleri tavṣīfini

Gülşen evvel sarı evvel ḳadem
Ḳoyġusıdur ḫāme-i müşkīn raḳam

Yaᶜnī burun digüsi bāġ-ı ḥayāt

Vaṣfını kim an͡ga niçükdür ṣıfāt

Ser-be-ser evṣāfını taḥrīr iter
Ḥālini tafṣīl ile taḳrīr iter

Tün kün anın͡g gülleri ḫandān irür
Per dik an͡ga yaz u zemistān irür

Bāᶜiṡ açılmaḳıġa irmes bahār
Bād-ı ḫazān tökmes an͡ga berg ü bār

Her güli min͡g berg ḳılıp āşikār
Açılur ol bāġ ara leyl ü nehār

25 Bir güli bar līk açılġan zamān
Rengidin ayrılmaḳ u solmaḳ hemān

Her gülige özge irür reng ü bū
Reng ile būyı gibi neşv ü nemū

Hem güli bülbül gibi nālān irür
Bülbüli hem gül gibi ḫandān irür

Lāleleri başdın ayaḳ dāġlar
Dāġlarıdın boluban bāġlar

Servleri barça ḫırāmān irür
Nāz bile ṣāḥib-cevelān irür

Nergisi şehlā-veş ü fettān kilip
Birbirige vālih ü ḥayrān kilip

Sūseni Ḥaḳ ẕikriġa tartıp zebān
Gülşen-i vaḥdetde huvāllāh beyān

Her şeceri pür-s̱emer eylep ᶜıyān
Birdür an͡ga faṣl-ı bahār u ḫazān

Biri bolup ᶜilm bile bār-ver
Biride yoḳ cehldin özge s̱emer

Birisinin͡g mīvesi ᶜirfān kilip
Bergleri dāniş-i īḳān kilip

Gülşen-i evvelni çü ḳıldın͡g tamām
İmdi ḳıl ikkinci çemenġa ḫırām

Yaᶜnī beyān eyle ki bāġ-ı cemād
Şerḥini ni nevᶜ ḳılur ḫalḳ yād

Eylep ikki ḳısım anı ḳassām-ı ṣunᶜ

Baḥr ile ber ḳoyġan ikki nām ṣunᶜ

Baḥrni hem eyledi il niçe ḳısım
Her birige ḳoydı ulus özge ism

Birini ᶜummān birini Ceyḥūn diben
Birini ḳulzüm biri Seyḥūn diben

Evvel itey şerḥ-i gülistān [u] baḥr
Şāẖların il didiler cūy nehr

Gerçi alar çekmese hem kökke baş
Her biridin niçe çemen boldı fāş

Bir gülining͡ atı il içre ẖazef
Yana birini atadılar ṣadef

Birining͡ atı dür-i ġalṭān irür
Līk ṣadef ġonçesidin açılur

Nāfiᶜ imes gülleriġa her maṭar
Ḳaṭre-i nīsāndın olur sebz-i ter

Çün ki ṣadef ġonçesi ẖandān bolur
Gülleri közlerge nümāyān bolur

Gerçi alar būydın āzād irür

Rengi bile ehl-i cihān şād irür

İltseler satġalı bāzārġa

Bolsa çü manẓūr ḫarīdārġa

Bilmes anın͡g ḳadrini cüz’ cevherī

Her kim an͡ga bolmaġusı müşterī

Ḥüsn ili ruḫsārıġa zīb-i cemāl

Ḥüsnleri tapıban andın kemāl

Leb bile ġabġabġa hem āġūş irür

Zīnet-bīnī vü benāgūş irür

Çünki didim baḥr gülistānını

İmdidin ber-i çemenistānını

Bāġçesi ma^cden ile kān irür

Anda şükūfesi yüz elvān irür

Birisinin͡g rengi kilip la^cl-gūn

Ḫacletidin gül boluban ser-nigūn

Yana biri levnî çü rümmān irür

Ḥasretidin ġonçe kön͡gül ḳan irür

Biri zümürrüd gibidür sebz-fām
Kildi büyük güldin alarġa maḳām

Gerçi alar ṣūret ara kildi taş
Ḫāṣiyeti fāş niçük kim ḳuyaş

Līk alar lāyıḳ-ı her ser imes
Her kişinin͡g başıġa zīver imes

Cāy anın͡g efser ile tācdur
Bir toy aḳşāmda çü minhācdur

Çün ki tamām oldı ikinci çemen
Gülşen-i s̱ālis̱ sarı bol kām-zen

Yaᶜnī beyān eyle ki bāġ-ı nebāt
Vaṣfını kim an͡ga niçükdür ṣıfāt

Çekse ḳadem dey yeli gülzārıdın
Ḳaḥrını ayırsa gül ü ḫārdın

Kilse tecemmül bile şāh-ı bahār
Ötse ᶜadālet bile leyl ü nehār

İsse çemen ṣaḥnlarıda nesīm
Ẓāhir itip her sarı ᶜanber şemīm

ᶜArṣa-i gülşen üze firāş-vār
Ḳılsa süpürmekni özige şiᶜār

Taḫt-ı zümürrüd üze eylep mekān
Ḥükmini gülşen ara ḳılsa revān

Lāle tutup aldıda gül-gūn ᶜalem
Alsa çemen kişverini yek ḳalem

Ġonçesi ẓāhir ḳılıban nūş-ı leb
Dehr ilige bāᶜiṡ-i ᶜayş u ṭarab

Açġusıdur nāz ile bitse dehen
Külgüsidin şād olur ehl-i çemen

Feyż-i nezāhet ara her būsitān
Gülşen-i firdevsdin olġay nişān

Rūḥ-fezā ṣaḥn ile meydān an͡ga
Sebzeleri ḥūr ile ġılmān an͡ga

Dil-keş ü cān-baḫş hevāsı anın͡g

Çün dil-i ᶜuşşāḳ feżāsı anıng͡

Çeşmeleri eyle ki ᶜayne’l-ḥayāt
Salmaları ġayret-i baḥre’l-necāt

Ḥavżları sularıdur çün leben
Kevs̱er ü zemzemġa kilip ṭaᶜne-zen

Sularınıng͡ ṭaᶜmı niçük kim ᶜasel
İçse şifa tapġusıdur her kesel

Güller itip barça yaḳasını çāk
Sīne-i ᶜuşşāḳ gibi ṣāf pāk

Bergleri defter itip āşikār
H̱aṭlarıdur maᶜrifet kird-gār

Şebnem olup cilve-nümā gül üze
Mis̱l-i ḥabābı ki ḳızıl mil üze

Lāleleri başıda yafraġlar
Sīne-i ᶜuşşāḳ gibi dāġlar

Nergisi şehlā köz açıp her sarı
Ṣūret ara bir ḳara köz dilberi

Servleri ḳāmet-i cānān gibi
Ḳāmet imes bil elif-i cān gibi

Rāst u zībā vü bülend ü biyik
ᶜAşḳ ilinin͡g āh u seḥer-gāhı dik

Üstide ḳumrīler olup naġme-ḫᵛān
Minber üze mis̱l-i ḫaṭīb-i zamān

Sünbülī yılan çü perīşān bolup
Gülşen ara rāyiḥa-efşān bolup

Zülf gibi ḳılsa girih ẓāhir ol
Bend an͡gadur niçe perīşān kön͡gül

Kākül anın͡g ḫacletidin ser-nigūn
Nāfe anın͡g ḥasretidin ġarḳ-ı ḫūn

Şāne anın͡g vaṣfını kılġan zamān
Bolġusıdur başdın ayaḳı ziyān

Naḫl ile şecārı irür bī-şümār
Barça irür bār-ver ü mīve-dār

Mīvesinin͡g her biri bir levn ara

Biri ḳızıl biri sarıġ bir ḳara

Ṭaᶜmı durur eyle ki ḳand u nebāt
Şīresi cān-baḫş çü āb-ı ḥayāt

Līk irür birbirisidin şīrīn
Biri ᶜasel dik biri çün engübīn

Ḳaṣrları reşk-i ḳuṣūr-ı cenān
Ġurfeleride mülk eylep mekān

Bir niçesi ṭarḥı müsemmen kilip
Birbiridin ḥüsn ara aḥsen kilip

Bir niçesi līk murabbaᶜ irür
Gevher-i laᶜl ile muraṣṣaᶜ irür

Saḳf-ı muḳarnesleridür zer-nigār
Barça naḳş-ı şerefe hem cidār

Naḳşları barça girih-der-girih
Rāst an͡ga dīn yolı dik barça zih

Ser-be-ser islīm-i gül ü hem ṭınāb
Zülf ile merġūlesi pür-pīç ü tāb

Ṣaḥn ile eyvānı nümāyān kilip
Rifᶜat-ı Keyvān-ı felek-sān kilip

Ḳāmet-i gül-destesi andaḳ bülend
Yitmes an͡ga ᶜaḳldın olsa kemend

Kāẖları hem-ser-i ᶜarş-ı berīn[115]
Vüsᶜat ara eyle ki rūy-ı zemīn

Yitküre almas çü sütūn an͡ga ḳad
Nāzil an͡ga āyet-i ᶜaṣr-ı ᶜamd

Dil-keş ü cān-baẖş hevāsı anın͡g
Rūḥ-fezā ṣaḥn-ı ḳażāsı anın͡g

Kāẖları üstide büyük manẓarı
Rifᶜat ara eyle ki köşk-i heri

Her kişige Ḥaḳ birip iḳbāl ü cāh
Bolsa ulus başıġa ẓıll-ı ilāh

Ṭāliᶜini ferruẖ [u] fīrūz-baẖt
Ḳılsa anı ṣāḥib-i dīhim [ü] taẖt

[115] Bu dizede, yazma nüshada "ᶜarş" sözcüğünden sonra bir yazım yanlışı olmuş ve bu anlaşılınca müellif tarafından yanlış yazılan yerin üstü çizilip devamında "berīn" sözcüğü yazılmıştır.

Bolsa ḫalāyıḳ ara ol ḥükmrān
Resm-i ᶜadāletde çü Nūşīrevān

Eylese cārī barı aḥkām-ı şerḥ
Mecliside dāyir ise cām-ı şerᶜ

Kön͡gli şerīᶜat-ı meydin mest ise
Dīn-i mübīn yolıda pā pest ise

Tutsa reᶜāyā sini āsūde-ḥāl
Tapsa ḳavlidin ẓaleme gūş-māl

Ḳılsa reᶜāyāsıga ẓulm ü sitem
Ehl-i ḳalem ilin͡gi ḳılsa ḳalem

Īmin tinç itse müsāfir yolın
Baġlamasa vārid [ü] ṣādır yolın

Āgeh ise hem ᶜulemā ḥālidin
Yoḳ ᶜulemā bil ümerā ḥālidin

Her biriġa lāyıḳ itip iḥtirām
Birse daġı lāyıḳ alarġa maḳām

ᶜAdl ile dād eyleride āşikār

Dimese bīgāne vü ḫᵛīş ü tebār

Ol kişinin͡g meskenidür ol mekān
Kim ṣıfatın ser-be-ser itdüm beyān

Eyleben ol ḳaṣrnı ārām-gāh
Anda ḳılıp ᶜayş u ṭarab sāl u māh

Şeh ṣofalar üstide eylep maḳar
Çarḫ-ı muᶜallāda niçük kim ḳamer

Meh-veş ü meh-rū heme maḥremleri
Devride andaḳ ki ḳamer aḫteri

Baᶜżı s̱evābit gibi s̱ābit-ḳadem
Bir niçe olturmaḳ ile muḥterem

Berḫisi seyyārelıḳ eylep şiᶜār
Barmaḳ u kilmekde tapıp iᶜtibār

Bir niçesi ḳolġa alıp cāmlar
Cām içide bāde-i gül-fāmlar

Cāmları barça münaḳḳaş kilip
Reng ü ṣafāsı heme dil-keş kilip

Peykeridür eyle ki māh-ı tamām
Hāle an͡ga bezm ili kildi müdām

Dāyim açuḳ ḫande ḳılurġa lebi
Bādesi rūḥ ol anın͡g ḳālebi

Devri ᶜıyān eylese meclis ara
Bolġalı bezm ilige ᶜişret feza

Her kişige yitse anın͡g nevbeti
Yitmes an͡ga devr-i felek zaḥmeti

Gerçi alar köz gibi giryān irür
Giryesidin bezm ili ḫandān irür

Barça alıp ᶜizzet ile ḳol-be-ḳol
Meclis ara devr ḳılıp saġ u sol

Yalġuz imes bilide zerrīn kemer
Cāme zer ü ṭāḳye zer [ü] kefş zer[116]

Bādesi gül-gūn revān baḫş olup
Ger ölük içse an͡ga cān-baḫş olup

[116]Yazma nüshada bu beytin üstüne “mükerrer” şeklinde not düşülmüştür.

Rāyiḥası bāᶜis̱-i ᶜayş u neşāṭ
Rengini körgen tapıban inbisāṭ

Lez̠z̠etīdür eyle ki cān şerbeti
Maḥv olup içken kişin͡g külfeti

Ḥüsn-i leṭāfet ara sāḳīleri
Barçasıdur ġayret-i ḥūr u perī

Serv-ḳad ü gül-rūḥ u gül-pirehen
Ġonçe-dehen sīm-ber ü gül-beden

Cilvesi meclis ilini mest itip
ᶜAşḳ belā dāmıġa pā best itip

Ġamzesidür ehl-i cihān āfeti
Dime cihān āfeti cān āfeti

Bī-ḥad ü sān muṭrib [ü] sāzendeler
Geh def ü geh çeng ü nevāzendeler

Anda çü bülbül gibi elḥān ḳılur
Ṣavtları il yüregin ḳan ḳılur

Dilber-i raᶜnāları ḥaddin füzūn

Çābük zībāsı ᶜadūdın füzūn

Birbiridin ḥüsn ara maḥbūb-raḳ
Nāz u edā bābıda merġūb-raḳ

Geh ḳılıban ḥavż-ı lebide maḳām
Geh ḳoyuban ḳaṣr-ı müs̱emmenġa kām

Her kişi [...] baẖt an͡ga yārdur
Ṭāliᶜ vü iḳbāl meded-kārdur

Baẖt anı bu bezm ara dāẖil ḳılur
ᶜAyş u ṭarab vaṣlıġa vāṣıl ḳılur

Gerçi bu üç gülşen ᶜanber ser şest
Zīnet ara eyle ki bāġ-ı bihişt

Kildi besī dil-keş ü hem dil-güşā
Maᶜden-i feyż-i ṭarab-ı ẖoş hevā

Ḥayf ki bu gülşen imes cāvidān
Yoḳ gülide reng-i beḳādın nişān

Yalġuz imes belide zerrīn kemer

Cāme zer ü ṭāḳye zer ü kefş zer[117]

ᶜİşreti ᶜusret bile hem-dūş irür
Devleti nikbetġa hem [...] irür

Şādlıġı med ġam irür ġam bile
Bādesi memzūc durur sem bile

Kimse tapıp dilberī vaṣlıda cāy
Tün kün ise dehr ara ᶜişret-fezāy

150 İçküsidür bir küni hicrān meyin
Sāḳī-i dehr eyler anın͡g ḳan meyin

Her kişi kim yār olup iḳbāl an͡ga
Ḥaḳ biriben ᶜizzet [ü] iclāl an͡ga

Eylese ol bezm-geh içre mekān
Ḳılmaḳ üçün ᶜayş ile ᶜişret ᶜıyān

Bir kün eger ᶜayş ile mesrūr olur
Tan͡gla elem otıġa maḥrūr olur

Bolsa demī bāde-i ᶜişretġa mest

[117] Bu beyit, [113a]'da üzerine "mükerrer" şeklinde not düşülüp tekrar edilmiştir.

Tapġusıdur sāġar-ı ᶜayşı şikest

155 Her kişi kim tapsa anın͡g devletin

Devlet imes bir niçe kün nevbetin

Ḳılsa bu nevbet anı maġrūr u mest

Bolsa tecemmül bile dünyā pür mest

Eylep anın͡g ḥırṣı an͡ga şōmlıḳ

Tapġusı andın yine maḥrūmlıḳ

Kör idi Cemşīd Ferīdūn niçük

Ol ikisin eyledi gerdūn niçük

Yalġuz alar yoḳ ki niçe şāhlar

Şāhlıḳ esrārıdın āgāhlar

160 Taḫt-ı celālet üze eylep mekān

Yiryüzige ḥükmini eylep ᶜıyān

Saᶜy ile kūşiş ḳılıban bī-ḥisāb

Bolmadılar ᶜālem ara kām-yāb

Kitmedi hīç biri alıp ḥiṣṣesin

Ḳoydı cihān ehli ara ḳıṣṣasın

Eylegenin cemᶜ ḳoyup kittiler
Ḥasret ile közni oyup kittiler

[...] ḳaṣr ile kāşānesi
Ḳaldı bu ᶜālem ara efsānesi

Kim ki bu ᶜālem ara ḳoydı ḳadem
Bolġusıdur ᶜāzim-i deşt-i ᶜadem

Bes kişi kim ᶜāḳil [ü] ferzānedür
Himmet ile Kāmil merdānedür

Dehr yoḳ u barıġa meyl itmegey
Köz yaşın ol yol üze seyl itmegey

Hem-reh olup ṣabr u ḳanāᶜat bile
ᶜÖmrini ötkergey ᶜibādet bile

Yoḳsa bolur āh u nedāmet işi
Sūd nedāmet bile tapmas kişi

[SECÎLİ NESİR]

[115b-117b]

Bismi'llāhirraḥmānirraḥīm

Sāḳiyā tut man͡ga bir cām tola bāde-i gül-fām ki eylep anı āşām bolup mest-i müdām eyleyin aḥvālimi iᶜlām ki min-i ḫaste [vü] nā-kāmġa bir serv-i gül-endām iki nergisi bādām ġam-ı ᶜaşḳı tüşüp ṣubḥ bile şām anın͡g vaṣlı ḫayālide urup kāmnı mindin yitürüp bir kişi bir ḳatla peyām an͡ga ni andın man͡ga bī-ġam ötüp ḥasret ü ālām bile bir niçce eyyām binā-gāh yol üzre man͡ga ol kebk-ḫırām uçrasa körgeç anı ḳalmadı dil [ü] cānımda demī ṣabr ile ārām bire almayın ol demde selām ötüp ol māh-ı tamām u közi ᶜār tigre selām niçe nāz u girişme bile salāne[?] vü mestāne ḫırām eyler idi min ḳalıban cānıma otlar salıban ol barıban ᶜaḳl ile hūşım alıban ki yine izige baḳıp luṭf ile ḳaşını ḳaḳıp şevḳ ü muḥabbet otıġa cism-i nizārımnı yaḳıp her sarı köz yaşım aḳıp hecride tün kün ulaḳıp bi'l-kül olur irdim an͡ga vālih ü şeydā niçe kün böyle ḳatıġ ḥāl bile vādī-i hicrānda min zār [u] perīşān u el-āḫān u el-emān közi giryān dili nālān cigerim ḳan ġam u endūh beyābānıda Mecnūn gibi ser-geşte vü ḥayrān serāsīme idim kim ni vesīle bile bolġum nefsi vāṣıl-ı cānān ki çekip āh ḳılıp nāle-i cān-gāh an͡ga ᶜaşḳ-ı nihānımnı eylegemin şāyed uşol ḫūblıḳ evrengide şāhım yüzi ḥüsn evcide māhım şeh-i ḫūrşīd-külāhım meh-i ḳaymac-nigāhım işitip nāle vü āhım ḳılıban kön͡glige te'ṡīr bu firḳat elemi ḫastesiġa şerbet vaṣlı bile cüllāb viṣālin içürüp ḳılsa devāyı tün ü kün fikrim ü ẕikrim bu ḫayāl irdi ki bir kiçe binā-gāh minin͡g kāmım ile devr ḳılıp künbeẕ-i aḫżar boluban baḫt man͡ga yāver ü iḳbāl dağı çāker olup Ḫıżr peyamber an͡ga reh-ber uşol iki lebi cān-perver ü hem şeker ü hem kevṡer ü müjgānları hem ḫançer ü hem nīşter ü hem ḳāmeti çün serv-i dil-ārā tutuban resm ü fānī ḳılıban terk-i sitem birle cefānı içiben cām-ı ḥayānı heme ildin dağı maḫfī vü

nihānī ḳılıban yād bu mātem-zede vü bī-ser ü pānı yitüşüp kildi maḳāmımġa vü ḳoydı kerem ü luṭf u ᶜināyet meyi cāmımġa vü son͡gra didi kāy ᶜāşıḳ-ı zārım ġam u miḥnetġa dū-çārım ḳuyaş envārı ᶜiẕārım ḳaşıda ẕerre gibi vālih ü bī-ṣabr u ḳarārım ni durur hecr ara ḥālin͡g ni ṣıfat minsiz öter firḳat ara māh ile sālın͡g kilip olturdı vü yanımda ḳılıp ilgini boynumġa ḥamāyil tilini rūḥ-fezā nüktege ḳāyil boluban luṭf u kerem ḳılġalı māyil uruban ḳoynıġa ilgin çıḳarup ortaġa bir şīşe tola bāde-i gül-gūn salıban cāmġa lā-curᶜa ḳılıp nūş yine tolduruban cāmnı tutdı min nā-kāmġa yüz nāz bile didi ki ay ᶜāşıḳ-ı cān-bāz bu meyni içiben ᶜaḳl ile ḫıreddin kiçiben ẕerre nihān esreme bir bir man͡ga bari ḥālin͡gni taḳrīr ser-ā-pā min alıp cāmnı nūş eylegeç ol hem yine bir cām içiben birni tutup man͡ga dağı ẓāhir olupdur teselsül açılıp tābiş-i meydin yüzi gül gül tüzüben rāst-nevā muṭrib ü mīnā dağı ḳulḳul digeç āġāz ḳılıp nāle vü efġān min-i ḥayrān ḳaşıda eyle ki bülbül salıban künbeẕ-i eflāk ara ġulġul didim ay ᶜārıżı ḫūrşid-i dıraḫşān lebi yāḳūt-ı bedaḫşān ḳadin͡g olġanda ḫırāmende bolur serv-i revān bende yüzün͡g mihrini körgende ḫacālet bile tābende dıraḫşende ḳuyaş birle ḳamer bolġusı şermende sinin͡g dik bu kühen dehrde bir dilber-i nāzende vü sāzende vü gūyendeni hīç körmedi bu künbeẕ-i gerdende min ḫaste-i bed-ḥāl cemālin͡gni körüp boldı tilim lāl elf ḳāmetin͡g itdi ḳadimi dāl man͡ga ḳalmadı ḥālimni san͡ga dirge mecāl imdi özün͡g rengimi kör ḥālimi sor imdi eger eylemesen͡g raḥm minin͡g dīde-i giryānıma āḫir ḳalasın ḳanıma hīç ḳalmadı hecrin͡g sitemin çekkeli min buᶜd man͡ga ṭāḳat u yāra didi kāy Kāmil-i āşüfte vü ḥayrān cigerin͡g eyleme köp ḳan u közün͡g eyleme giryān ki sinin͡g külbe-i aḥzānın͡ga min kilmişem eylerge barı derdin͡ge dermān ni murādın͡g bar ise yat kāmın͡gı al mindin ü kön͡glün͡gde dağı ḳalmasun ermān kiterem min dağı son͡g bolma peşīmān didim ay ᶜārıżı gül hem saçı sünbül bu şitābın͡gġa ni bāᶜiṯ didi el-ᶜālem ḥādiṯ ḳılıp iẓhār-ı sitem çarḫ-ı deġal dağı bu bezmin͡gġa ḫalel yitmesün aġyār ḫaber-dār bolup sāġar-ı ᶜayşın͡gnı nigūn itmesün

ol dem salıban nāz ile boynumġa billūrīn bilegin eyleben encām mining͡g ḫaste żamīrim tilegin hem ḳoyuban yüzime yüzin közüme közin ü şīrīn dudaġın daġı dudaġım üze bādām ḳapaġın ḳapaġım üzre açrandın körüben böyle kerem resmini min hem ḳılıban cismiġa cānımnı beden mihriġa kön͡glümni vaṭan boynuma zülfini resen tartıban āġūşım ara yatmışam ol çaġġaça tā şāh-ı Ḫoten eyledi rūşen yüzidin encümen-i ṭārem-i aclā.

4.4 Özel isimler sözlüğü[118]

Âb-ı Hayvan: Âb-ı hayat, âb-ı Hızr, âb-ı bekâ, çeşme-i hayvan şekillerinde de karşımıza çıkabilen ölümsüzlük suyu anlamına gelen ifade. Bu suyu içenin ölümsüz olacağına inanılır. Âb-ı hayvan ile ilgili birçok efsane bulunmasına rağmen divan edebiyatında en sık rastladığımız, İskender ve Hızır hikâyesidir. Rivayete göre âb-ı hayatı işiten İskender Hızırla birlikte bu suyu aramak için Zulumat ülkesine doğru yolculuğa çıkar. Yolculuk neticesinde Hızır âb-ı hayatı bulur ve ölümsüzlüğe kavuşur, İskender ise âb-ı hayata ulaşamaz ve Zulumat'ta yolunu kaybeder.

Acem: "Arap olmayan kimse" manasına gelip genellikle İran toplulukları için kullanılmıştır. Türk musikisinde bu isimle anılan bir makam da mevcuttur.

Aden: Yemen'de bulunan bir şehir. M.Ö. 4000 yıllarında Şeddad b. Âd tarafından kurulduğu rivayet edilir. Şehir, 16 ve 17. yüzyıllar arasında Osmanlı hakimiyetinde bulunmuştur.

Âgehî: Asıl adı Muhammed Rıza Âgehî'dir. 19. yüzyılda Hive'de yaşamış Çağatay şairi ve tarihçisidir. Çağatay sahasının önemli şairlerinden biri olan amcası Mûnis'in

[118] Bu sözlük hazırlanırken büyük ölçüde Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi'nden yararlanılmıştır.

yanında yetişmiştir. Amcasının ölümünden sonra onun yarım bıraktığı işi devralıp Hive tarihini tamamlamaya çalışmıştır. Hive Hanları tarihiyle ilgili 6 eseri vardır.

Ahmed/Muhammed: İslam peygamberi olan Hz. Muhammed son peygamberdir.

Ankâ: Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında adı geçen efsanevî bir kuş. Araplar Ankâ, İranlılar Simurg, Türkler ise her iki isimle de adlandırmakta, fakat halk arasında daha çok "Zümrüdüankâ" olarak bilinmektedir. Efsaneye göre Kaf Dağı'nda yaşamaktadır.

Azâzil: İslamî literatürde şeytan veya iblisin diğer bir adıdır. Bu ifade *Kur'an*'da geçmemekle beraber Yahudi ve Hristiyan kaynaklarında Azâzel, Hazâzel, Azâel şeklinde geçmektedir. İblis'in secde etmeyi reddetmeden önceki ismi olarak da bilinir.

Azim Hâce: 18 ve 19. yüzyıllar arasında Çağatay sahasında yaşamış mutasavvıf bir şair.

Azrâ: Kaynağını Yunanca mensur bir aşk hikâyesinden alan Vâmık u Azrâ mesnevilerinin kadın kahramanıdır. Hikâyede Gazne hükümdarının kızı Azrâ ile Çin hakanı Taymus'un oğlu Vâmık'ın aşk macerası anlatılır.

Bedahşân: Afganistan'da bulunan bir yer. Klasik edebiyatta sıkça söz edilen la^cl madeninin en iyisinin burada çıktığına inanılır ve çoğunlukla "la^cl-i Bedahşân" terkibiyle kullanılır. Bedahşân'da çıkan la^cl, Süheyl yıldızının tesiriyle meydana geldiği ve rengini onun ışığından aldığı için güzel ve değerli sayılmıştır.

Behrâm: Behrâm-ı Gûr. 420-438 yılları arasında hüküm sürmüş bir Sasani hükümdarıdır. Hüsrev Perviz ve Nûşîrevân gibi büyük Sasani hükümdarları arasında yer alır. Firdevsî'nin Şehnâme'si ve Genceli Nizamî'nin Heft Peyker'i gibi önemli eserlerde Behram'ın maceraları anlatılır. Kendisi de Arapça ve Farsça şiirler yazmıştır.

Behzad: 15. yüzyılda yaşamış İranlı ünlü bir minyatür sanatçısıdır. Herat'ta Hüseyin Baykara döneminde çok sayıda eser vermiştir.

Beytü'l-hazen: "Beytü'l-ahzân", "külbe-i ahzân" şeklinde de geçer. "Hüzünler evi" manasına gelen ifade, Yakub peygamberin oğlu Yusuf'u kaybetmesinden sonra yıllarca acı çektiği ve ağlamaktan kör olduğu ev için kullanılır.

Buhara: Bugün Özbekistan sınırları içerisinde yer alan Mâverâünnehir şehridir. Önemli kültür merkezlerinden biri olarak bilinir.

Cem/Cemşîd: İran'ın efsanevî hükümdarlarından biridir. Şarabın mucidi olarak bilinir ve klasik edebiyatta genellikle kadehiyle anılır. Câm-ı Cem, câm-ı Cemşîd, câm-ı cihânnümâ sıkça kullanılan terkiplerdir.

Cennetü'l-mevâ: Cennetin sekiz tabakasından üçüncüsüdür. Buranın yeşil zebercetle kaplı olduğu söylenir.

Ceyhun: Orta Asya'nın en büyük iki nehrinden biridir. Amuderya, Belh nehri gibi adlarla da anılır.

Cibril: Cebrail. İslam dininde Hz. Muhammed'e ilahi emirleri bildiren vahiy meleğidir ve dört büyük melekten biridir. Yahudi ve Hristiyan kaynaklarında Gabriel şeklinde geçen Cebrail, Yahudilik ve Hristiyanlıkta da büyük meleklerden olup, Kitab-ı Mukaddes'te adı geçen üç melekten biridir.

Dârâ: İran'ın efsanevi hükümdarlarından biridir. İskender ile girdiği savaşla bilinir. Rivayete göre İskender tarafından öldürülmüştür.

Dârü'l-emân: İslam ordusu tarafından fethedilip içinde ehl-i zimmet ikamet ettirilen belde.

Eflâtun/Felâtun: İlk çağ Yunan filozoflarından Platon'un İslami literatürde kullanılış şeklidir. Sokrates'in öğrencisi olan Platon İslam felsefesi üzerinde de önemli etkilere sahiptir.

Efrenc: Alman kavimlerinden biridir. Günümüzde Frenk olarak kullanılır ve Avrupalı manasına gelir.

Efridun/Feridun: Firdevsî'nin Şehnâme'sinde geçen İran'ın efsanevî hükümdarlarından biridir. Cemşid'in soyundan gelmektedir ve adaletiyle ünlüdür.

Ehremen/Ehrimen: Zerdüştleri iki tanrısından biridir. Kötülüğü temsil eden, şeytan, dev.

Ferhad: Şirin'e olan aşkıyla biline mesnevi ve halk hikâyesi kahramanı. Şirin'e olan aşkı için dağları delmesi eserlerde sıkça söz konusu edilir.

Ferkadan: Küçükayı burcundaki parlak iki yıldız. Yolcuların yönlerini bulmasına yardım eder.

Firdevs: Cennet veya cennet bahçesi anlamında kullanılan ifade.

Fîruz: Hive Hanı Muhammed Rahim Han'ın şiirlerinde kullandığı mahlas.

Gucrât/Gucarât: Hindistan'da bir eyalet.

Harezm: Türkistan'da Aral Gölü'nün güneyindeki topraklara ve burada yaşayan halka verilen ad.

Hıtâ: Kuzey Çin'e verilen ad.

Hızır: Hz. Musa döneminde yaşayan, kendisine ilahi bilgi ve hikmet öğretilen kişidir. İsmi kutsal kitaplarda geçtiği için peygamber olarak da kabul edilir. Klasik edebiyatta daha çok İskender'le birlikte Zulumat ülkesinde âb-ı hayatı aramak için giriştiği yolculukla anılır. Sonunda âb-ı hayatı bulması da onu önemli bir motif haline getirmiştir.

Hicaz: Arabistan'da bir vilayetin adıdır. Fakat Mekke ve Medine'nin bulunduğu kutsal toprakların ortak adı olarak da kullanılmaktadır. Aynı zamanda Türk musikisinde bu isimle bir makam da mevcuttur.

Hindû: Hindistan'da yaşayan halka verilen ad.

Hivek: Harezm bölgesinde bulunan bir köy.

Hoten: Doğu Türkistan'ın güneyinde bulunan tarihi bir şehir. Klasik edebiyatta "müşg-i Hoten", "ahu-yı Hoten" gibi terkipler içerisinde sıkça kullanılır. Çünkü misk kokusu sadece burada yetişen ceylanlardan elde edilir.

Hudâ: Allah'ın isimlerinden biridir.

Hüsrev: Meşhur Sasani hükümdarı ve Hüsrev ü Şirin mesnevisinin erkek kahramanıdır. Sevgilisi Şirin ve rakibi Ferhad ile olan maceraları çok sayıda esere konu olmuştur. Atı, kılıcı, ikbal ve iktidarıyla ünlüdür.

Irak: Ortadoğu'da bulunan Müslüman bir ülke. Türk musikisinde bu isimle bir makam da mevcuttur.

Îsî/Îsa: Hristiyanlıkta Tanrı'nın oğlu kabul edilen, kutsal kitap İncil'in gönderildiği peygamberdir.

Kabe: Mekke şehrinde bulunur ve İslam inancına göre yeryüzüne yapılan ilk mabeddir. Müslümanların kıblesi durumundadır.

Kaf: Dünyayı çevrelediğine ve arkasında cinler ve meleklerle dolu başka alemlerin olduğuna inanılan efsanevî dağ. Mitolojik bir kuş olan Zümrüdüanka'nın da burada yaşadığına inanılır.

Kârûn: Hz. Musa döneminde yaşayan, zenginliği ve hazinesiyle ünlü bir kişidir. Hz. Musa'ya isyan etmesi sonucu hazinesiyle birlikte yerin dibine gömülmüştür.

Kaşgar: Doğu Türkistan'da bir şehir.

Kehkeşan: Samanyolu takım yıldızı.

Kenan: Şeria (Ürdün) Nehri'nin batısındaki Antik Filistin topraklarına eski dinî metinlerde verilen isim. Klasik edebiyatta Yakub ve Yusuf peygamber ile birlikte sıkça zikredilir.

Keyvan: Satürn gezegeni, Zuhal.

Kongrat: 19. yüzyılda Hive'ye hâkim olan hanedanlık.

Kur'an: İslâm dininin kutsal kitabıdır ve İslâm peygamberi Hz. Muhammed'e vahiy meleği Cebrail aracılığıyla inmiştir.

Leyletü'l-kadr: *Kur'an*'ın indirildiği gecedir.

Leyletü'l-mirac: Hz. Muhammed'in göğe yükseldiği geceyi ifade eder.

Leylî: Arap, Fars, Türk ve Urdu edebiyatlarında yer alan Leyla ve Mecnun hikâyesinin kadın kahramanıdır.

Lokman: *Kur'an*'da adı geçen hikmet sahibi bir din âlimi. Türk-İslam kültüründe daha çok tabip özelliği ile ön plana çıkmıştır.

Maçin: Çin'in güneyine verilen addır. Maçin halkı Doğu Türkistan kökenlidir ve Müslüman olup Çağatay Türkçesi konuşurlar. Klasik edebiyatta genellikle uzaklık ifade etmek için kullanılmıştır.

Mahmud: Gazneli Mahmud. 10 ve 11. yüzyıllar arasında yaşan Gazne hükümdarıdır. Klasik edebiyatta daha çok kölesi Ayaz ile olan ilişkisi ile bilinir.

Mecnun: Leyla ve Mecnun hikâyesinin erkek kahramanıdır. Aşkı için çöllere düşen Mecnun beşerî aşkı ararken ilahî aşkı bulur.

Medine: Arap yarımadasında bulunan, Hz. Muhammed'in kabrinin bulunduğu kutsal şehir.

Mekke: Arap yarımadasının kuzeyinde bulunan ve Kabe'nin yer aldığı kutsal şehir

Mesih/Mesiha: Hz. İsa'nın lakabı.

Mısır: Afrika ve Asya'da toprakları bulunan ülke. Klasik edebiyatta daha çok Yusuf peygamber ile birlikte anılır.

Mirrih: Merih, Mars gezegeni.

Muhammed Niyaz: Molla Muhammed Niyazi. 19. yüzyılda Doğu Türkistan'da yaşamış bir âlim.

Mûnis: 19. yüzyılda yaşamış bir Çağatay şairi.

Nasırüddin: 19. yüzyıl Kaçar hükümdarı. Hive Hanlığı'na seferler gerçekleştirmiş olan şah, kendisini Napolyon, Deli Petro gibi büyük hükümdarlarla bir tutmaya başlamıştır. Nasırüddin Şah edebiyata karşı da ilgi duymuş ve şiirle uğraşmıştır.

Nevayî: 15. yüzyılda yaşamış büyük Çağatay şairi. Çağatay edebiyatının klasikleşmesinde büyük rol oynamıştır. Türkçe ve Farsça olarak çok sayıda önemli eser veren Nevayî, Türkçe şiirlerinde Nevayî, Farsça şiirlerinde ise Fânî mahlasını kullanmıştır. Nevayî, Orta Asya'da edebî bir dilin teşekkül etmesinde büyük rol oynadığı için Çağatayca'ya "Nevayî tili" de denmiştir. Birçok şairi etkileyen Nevayî'nin şiirlerine Anadolu sahasında da sayısız nazireler yazılmıştır. Nevayî'nin biri Farsça olmak üzere 7 divanı vardır. Ayrıca doğu sahasında yazılan ilk tezkirenin de sahibidir.

Nûşirevân: Büyük Sasani hükümdarı. Adaletiyle ün salmıştır.

Ömer Han: 1810-1822 yılları arasında hüküm süren Hokand Hanı. Kendisi de bir şair olan Ömer Han, dönemindeki sanatçıları etrafında toplamış ve onları korumuştur.

Racî: 19. yüzyılda Hive'de yaşamış bir Çağatay şairidir.

Ramazan: İslamiyet'te oruç tutmanın farz kılındığı, hicri yılın dokuzuncu ayıdır.

Rıdvan: Cennetin bekçisi olan meleğin adıdır.

Ruhullah: İsa peygamber.

Rum: Genellikle Bizanslılar için kullanılan bir kelime olmakla birlikte Anadolu'yu da ifade eder.

Rüstem: Rüstem-i Zâl ya da Zaloğlu Rüstem adıyla da bilinen İran'ın efsanevî kahramanıdır. Firdevsî'nin Şehnâme'sinde geçer. İri cüssesi ve pehlivanlığıyla ünlüdür.

Selsebil: Cennette bulunan bir pınar.

Seyyid Muhammed Rahim Han: 19. yüzyılda hüküm sürmüş bir Hive Hanlarından biridir.

Sikender: Alexandre İskender. Büyük Makedonya kralıdır. *Kur'an*'da adı geçen Zülkarneyn'in İskender olduğuna inanılmıştır. Klasik edebiyatta daha çok Dârâ ile olan mücadelesi, Hızır ile birlikte âb-ı hayatı aramak için Zulumat'a doğru çıktığı yolculuk ve büyük ordusuyla anılır.

Süleyman: Davud Peygamberin oğludur. Yahudi ve Hristiyanlar onu yalnızca bir hükümdar olarak kabul etmekle birlikte İslamiyet'te Süleyman, hem hükümdar hem de peygamberdir. Klasik edebiyatta daha çok mührü, karınca ve Belkıs'la olan hikâyeleri ve hayvanlara ve cinlere hükmetme özelliği ile yer almıştır.

Şah-ı Merdân: Peygamber Hz. Ali'yi ifade etmek için kullanılır.

Şam: Günümüzde Suriye'nin başkenti olan, İslam dünyasının önemli tarihi şehridir.

Şirin: Hüsrev ile Şirin ve Ferhad ile Şirin hikâyelerinin kadın kahramanıdır.

Ürgenc: Özbekistan'da Harezm bölgesinde bulunan bir şehir.

Vâmık: Yunan kaynaklı Vâmık ile Azrâ hikâyesinin erkek kahramanıdır. Hikâyede Vâmık Çin hakanı Taymus'un oğludur.

Yakub: İshak Peygamberin oğlu, Yusuf Peygamberin ise babası olan peygamberdir. Klasik edebiyatta daha çok oğlu Yusuf'u kaybettikten sonra çektiği hasret ve döktüğü gözyaşları anlatılır. Onun Yusuf olmadan hasretle yıllarını geçirdiği yer "külbe-i ahzan", "beytü'l-ahzan" gibi isimlerle anılır.

Yusuf: Yakub peygamberin oğludur. Küçükken kardeşleri tarafından kuyuya atılan Yusuf Mısır'a esir olarak gider ve kendini satın alan Züleyha ona âşık olur. Züleyha'nın aşkı yüzünden birçok zorluk yaşayan Yusuf sonunda Mısır azizi olur. Yusuf peygamber güzelliğiyle ve rüya tabir etme yeteneği ile ünlüdür. Klasik

edebiyatta da daha çok bu çerçevelerde ele alınır. İslam edebiyatında çok sayıda *Yusuf u Züleyhâ* mesnevisi mevcuttur.

Zulumat: Kelime anlamı "karanlıklar" olmakla birlikte, İskender ve Hızır'ın âb-ı hayatı aramak için girdikleri yerin de adıdır. Nitekim Hızır âb-ı hayata ulaşırken İskender Zulumat'ta yolunu kaybetmiştir.

Zühre: Venüs gezegeni.

Zülfikâr: Hz. Ali'nin iki tarafı da keskin efsanevî kılıcıdır.

BÖLÜM 5

SONUÇ

Harezmî Kâmil 19. yüzyılda Hive'de yaşamış ünlü bir şair, hattat, nakkaş ve musikîşinastır. İyi bir eğitim alan Kâmil, Arapça, Farsça, Özbekçe ve Rusça dillerine hâkim olup bu dillerde eserler vermiş ve tercümeler yapmıştır. Bu meziyetleri sayesinde sarayda divan kâtipliği, mirzabaşılık gibi görevlerde bulunmuş ve dönemin hanı Seyyid Muhammed Rahim Han'a yakın bir isim olmuştur. Âgehî, Racî, Beyanî gibi Çağatay sahasının önemli şairleriyle aynı çevrede bulunmuş ve bu da şiirlerine yansımıştır. Aynı zamanda önemli bir musikîşinas olan Kâmil, Seyyid Muhammed Rahim Han ile birlikte musikî alanında faydalı çalışmalar yapmış, "Tanbur Çiziği" adını verdiği nota sistemini geliştirmiştir.

Harezmî Kâmil'in Seyyid Muhammed Rahim Han ile birlikte Hive'de kurmuş olduğu matbaada bastığı divanının Türkiye'deki tek el yazma nüshası üzerine yaptığımız bu çalışmada elimizdeki nüshayı Özbekistan'daki diğer nüshalarla karşılaştırıp kritik yapma şansı bulunamamıştır. Elimizdeki divan nüshasında 7'si Farsça ve 2'si Türkçe-Farsça mülemma olmak üzere 119 gazel, 1 murabba, 3'ü Farsça ve 26'sı çeşitli şairlerin gazellerine tahmis olmak üzere 32 muhammes, 5 müseddes, 1 Farsça müsemmen, 9'u Farsça olmak üzere 11 tarih manzumesi, 3 kaside, 5 mesnevi ve divanın sonunda bir secîli nesir bulunmaktadır. Divanda en çok gazel nazım şekline yer verilmiş olup, gazellerle başlayan bu eser mürettep bir divan değildir.

Divan dil ve imlâ açısından incelendiğinde Çağatay Türkçesi'nin dil özelliklerini gösterdiği açıkça görülmektedir. 19. yüzyıl gibi geç bir döneme ait olan bu eser her ne kadar içerik olarak yeni konular işlese de dil olarak klasik üslubu

benimser. Çağatay sahasının en önemli şairi Ali Şir Nevayî'nin dilini örnek alan Kâmil, Nevayî dilinin özelliklerini eserinde başarıyla uygulamıştır. 19. yüzyıl tıpkı Osmanlı sahasında olduğu gibi Çağatay sahasında da modernleşmenin başladığı ve hem dil hem de içerik açısından edebiyatın değişmeye başladığı bir dönemdir. Kâmil her ne kadar fikir olarak yenilikçi düşünceleri benimsemiş olsa da divanında kullandığı dil oldukça klasik bir dildir. Dolayısıyla Kâmil, Çağatay edebiyatının yerini Özbek edebiyatına bırakmaya başladığı bir dönemde klasik Çağatay Türkçesi ile şiirler yazan bir şair olarak Türk edebiyatı içerisinde önemli bir yerde durmaktadır. Kâmil kendisi de bir hattat olduğu için son derece düzgün bir yazıyla kaleme aldığı bu eserinde dil ve imlâ açısından çok fazla hata yapmamıştır. Elimizdeki nüshanın müellif hattıyla yazılmış olabileceği, sebepleriyle birlikte çalışmamızın başında açıklanmıştır. Eserde kelimelerin ve eklerin yazımıyla ilgili divandan örnekler verilerek dil ve imlâ özellikleri açıklanmıştır. Bunun yanı sıra eserde Osmanlı ve Çağatay sahasında pek de yaygın olmayan hareke kullanımına sıklıkla yer verilmekte ve karışıklık olabilecek muhtemel kritik noktalarda bunun yapılması son derece işlevsel bir amaç ile hareket edildiğini göstermektedir.

Divana içerik açısından bakıldığında ise dil ve imlâdaki klasik üslubun aksine burada modernleşmeye ayak uyduran ve toplumsal meselelere kulak veren bir anlatım görülmektedir. Müellif, klasik âşıkane üslubu da başarıyla uygulamasına rağmen genel olarak toplumsal-sosyal eleştiriler içeren daha hikemî şiirlere divanında yer vermiştir. Toplumdaki adaletsizlikten, sınıf ayrımından, adî ve bayağı kimselerden şikâyet eden Kâmil bu konuda öğütler vermekten de geri durmamıştır.

Divanın içerik özelliklerinde en dikkat çeken ayrıntı ise klasik gelenekteki bazı hayal ve motiflerden sapma göstermesidir. Divan edebiyatının aşığa yüz vermeyen acımasız sevgili imajını alaşağı eden Kâmil bunun yerine aşığın

bulunduğu yere gelen hatta onunla fiziksel temasa girmekten kaçınmayan bir sevgili imajı yaratmıştır. Bazı şiirlerinde klasik sevgili hayaline de yer veren Kâmil aslında 19. yüzyılda modernleşmeyle birlikte başlayan klasik-modern çatışmasını yansıtmaktadır. Fakat Kâmil'in bunu yapmasının bir diğer sebebi de Nevayî'yi örnek almasıdır. Kâmil'deki gibi bir sevgili imajı Nevayî divanlarında da görülmekte ve Kâmil'in Nevayî'yi sadece dil olarak değil içerik olarak da takip ettiği anlaşılmaktadır. Nevayî'ye has bazı terkiplere de şiirlerinde yer veren Kâmil, Nevayî'ye yazdığı nazireler göz önünde bulundurulduğunda açıkça bir Nevayî takipçisi olarak adlandırılabilir.

Sonuç olarak 19. yüzyıl Çağatay Şairi Harezmî Kâmil'e ait bu divan dil ve imlâ olarak klasik özellikler göstermesine rağmen içerik olarak geleneğin dışına çıkmıştır. Hem kullandığı bazı gelenek dışı hayaller hem de yaptığı toplumsal eleştiriler ve tespitlerle modernleşmenin etkisini şiirlerine yansıtmıştır. Özbek edebiyatının oluşmaya başladığı 19. yüzyılda klasik Çağatay dilini kullanan ve Nevayî izinden gitmeye çalışan Kâmil, Çağatay sahası içerisinde ve Türkçe yazmış olması sebebiyle de Türk edebiyatı içerisinde önemli bir yere sahiptir. Hem dil hem de içerik olarak Nevayî'yi örnek alan Kâmil, Nevayî takipçisi bir şair olarak karşımıza çıkmaktadır.

EK A

UZUN ÖZET (EXTENDED ABSTRACT)

In this study, I analyse a Chagatai poet from 19th century Harezmî Kâmil's Divan in terms of form and content. Firstly I made a transcription based on the manuscript copy in Süleymaniye Manuscript Library. This copy is the only copy in Turkey. In Uzbekistan there are three manuscript copy but I could not reach them. Therefore when I made the transcription, I based the only manuscript copy in Turkey. After this transcription I started to analyse the divan in terms of form and content.

Firstly, after a short introduction part, in the second part, I give information about Harezmî Kâmil's life, works and literary personality. To put it briefly, Harezmî Kâmil is one of the poets who lived in the nineteenth century in the area of Chagatai. He was born in Hive in 1825. His real name is Pehlevanniyaz but he used the nickname "Kâmil" in his poems. He was well-educated and he knew the languages of Turkish, Persian, Arabic, Uzbek and Russian and he give works and translate in these languages. He was the head clerk of Muhammed Rahim Han in the palace. He existed in the same literary environment with important poets such as Âgehî, Beyanî and Racî. He was also a musician and he worked in this area. He improved the system of note which is called "Tanbur Çiziği". Kâmil, who he made important contrubitions to literature and music, died in 1899 in Hive.

After giving information about Kâmil's life, works and literary personality, in the third part, I analyse the transcription in terms of form and content. Firstly, I focus the characteristics of language and spelling of the divan. By giving example from poems in the divan, I explain that the divan has the characteristics of clasical Chagatai language, especially Nevayî's language. Then, I show the distribution of

poems in the divan. Accordingly, there are 119 gazel, 1 murabba, 32 muhammes, 5 müseddes, 1 müsemmen, 11 tarih, 3 kaside, 5 mesnevi and a prose in the work. Some of these poems are in Persian.

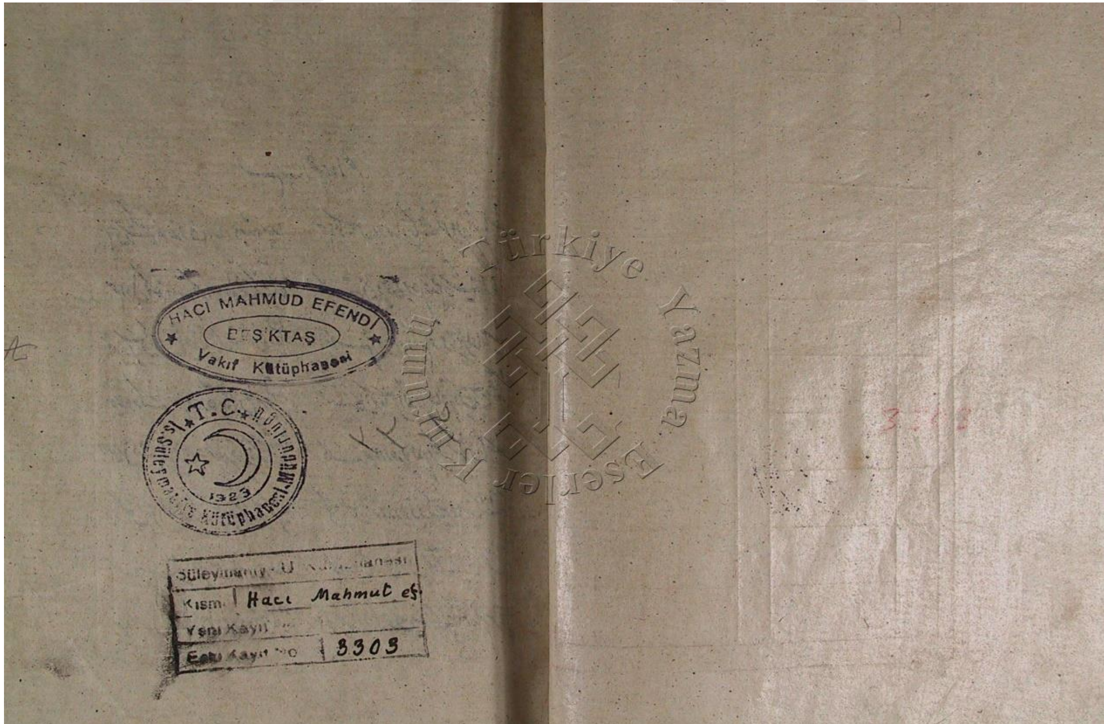
In the part of the textual analysis, I examine the divan in terms of content. There are poems about a lot of theme. Love, hunting, feast, poets, tawhid, praising the Prophet Muhammed (naat) are only some of these topics. But most of his poems include social critics. He complains about some issues such as the age, ignorant and bad persons, class distinction between poor and rich. So, he digresses from traditional literature. Although he applies the elements of clasical literature, sometimes he digresses from tradition by using untraditional images. One of them is the relationship between beloved and lover. In clasical literature, there are generally cruel beloveds that is not indulgent to his/her lovers. But Kâmil uses the different beloved image. Kâmil's beloveds come his/her hut and they can be in physical contact with the lovers. Also, Kâmil uses the expressiones peculiar to Nevayî in his divan and he writes *nazire* to Nevayî's poems. By giving example, I analyse this similarity to Nevayî's style in terms of form and content comprehensively.

In conclusion, although this divan belonging to a Chagatai poet Harezmî Kâmil from 19th century, has clasical characteristics in terms of language and spelling, it digresses from traditional literature in terms of content. Kâmil reflects modernisation to his poems with untraditional images and social critics and evaluations. Also, Kâmil, who imitate Nevayî in terms of language and content, is called as a follower of Nevayî.

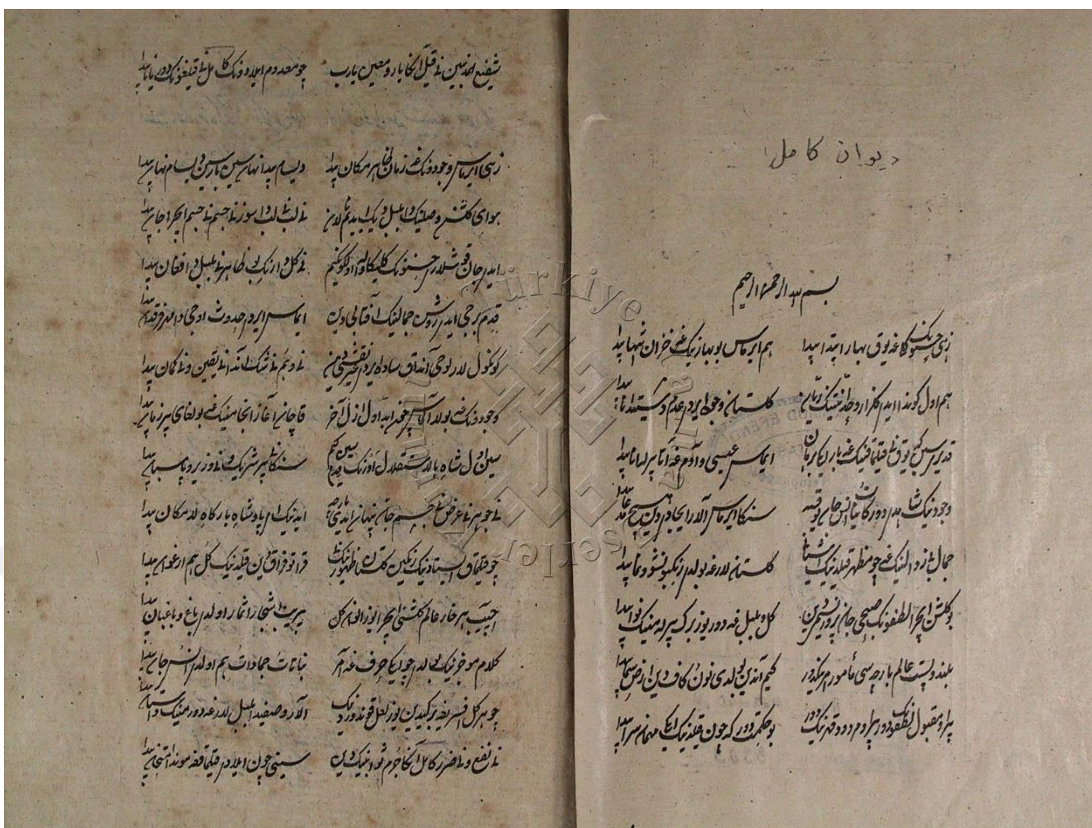
EK B

YAZMA NÜSHANIN TIPKIBASIMI

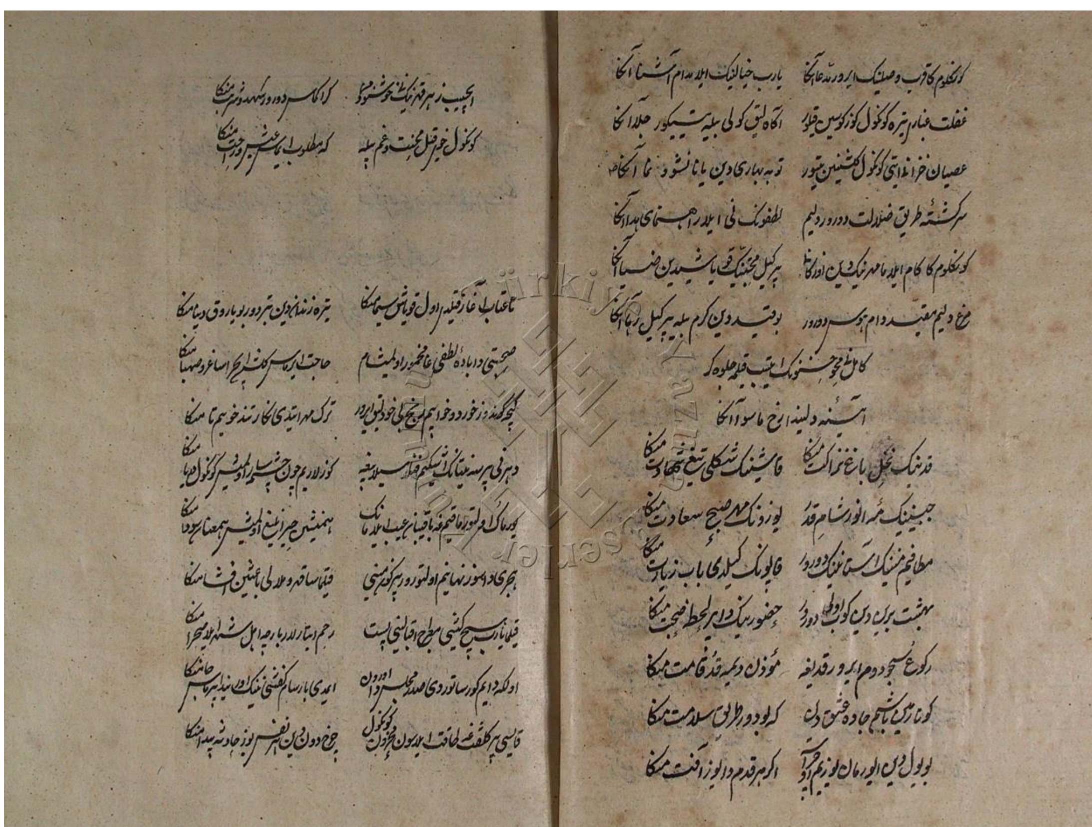

[1b-2a]

[2b-3a]

[3b-4a]

[4b-5a]

[5b-6a]

[6b-7a]

[7b-8a]

[8b-9a]

[9b-10a]

[10b-11a]

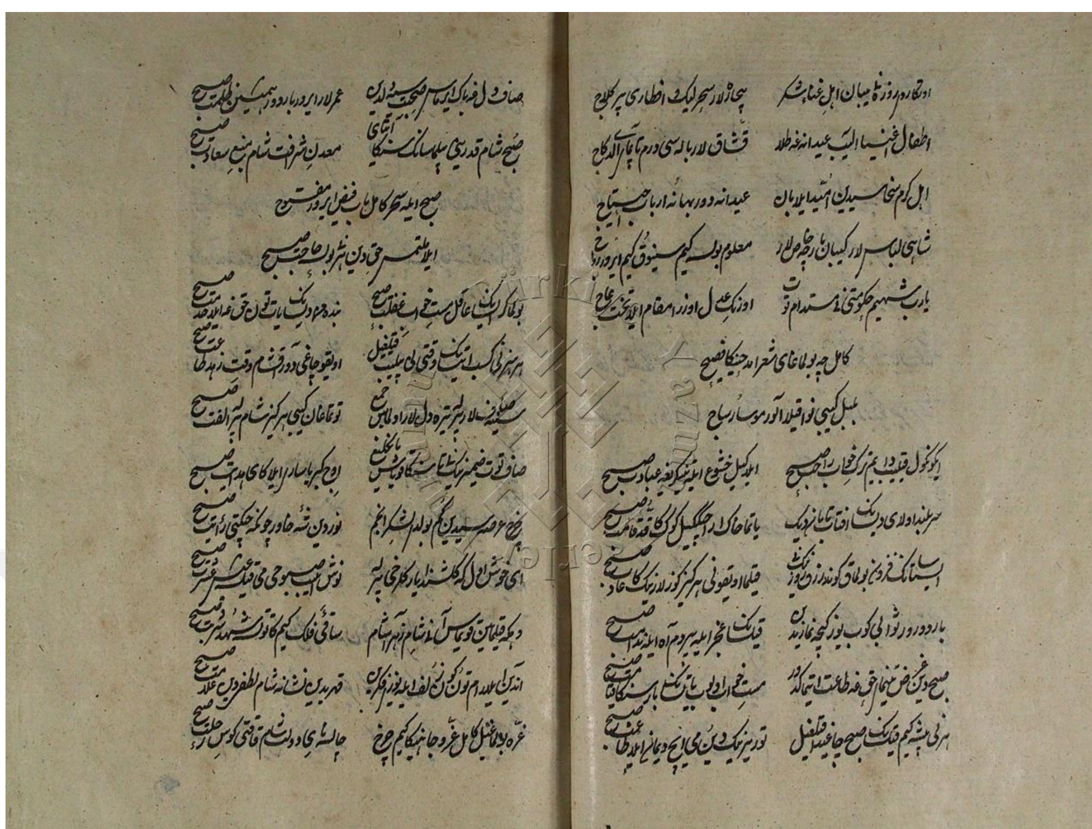
[11b-12a]

[12b-13a]

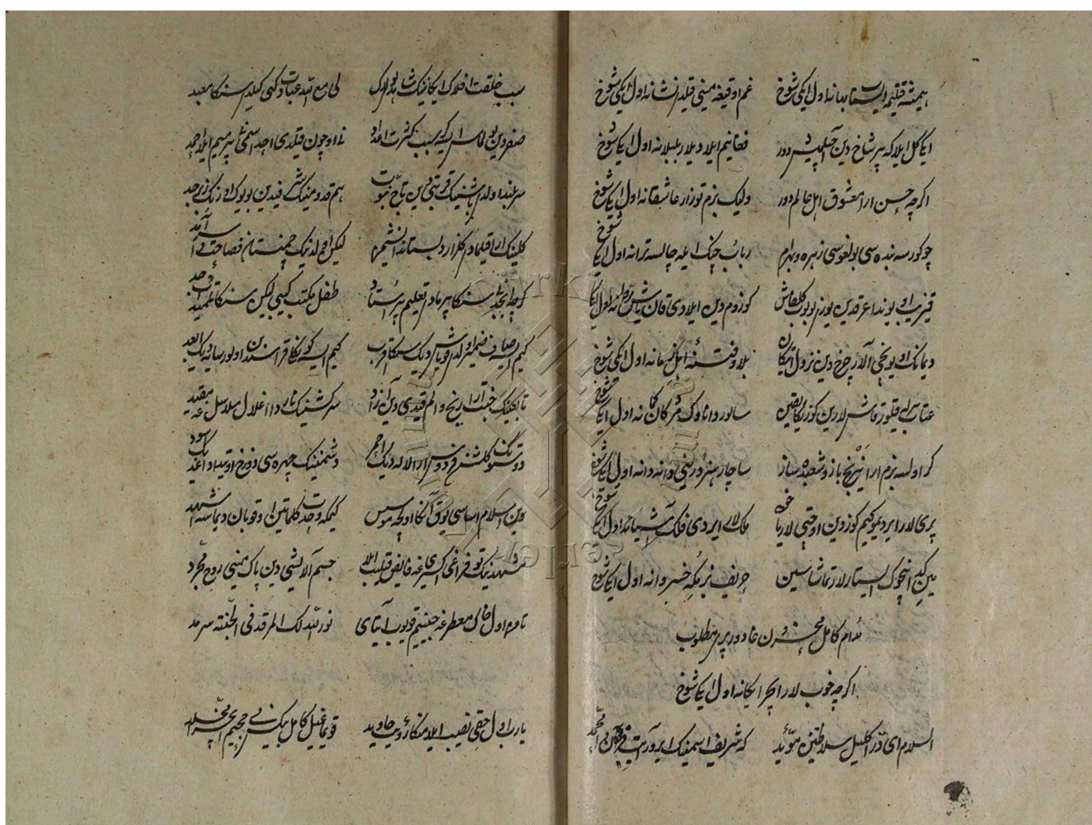
[13b-14a]

[14b-15a]

[15b-16a]

[16b-17a]

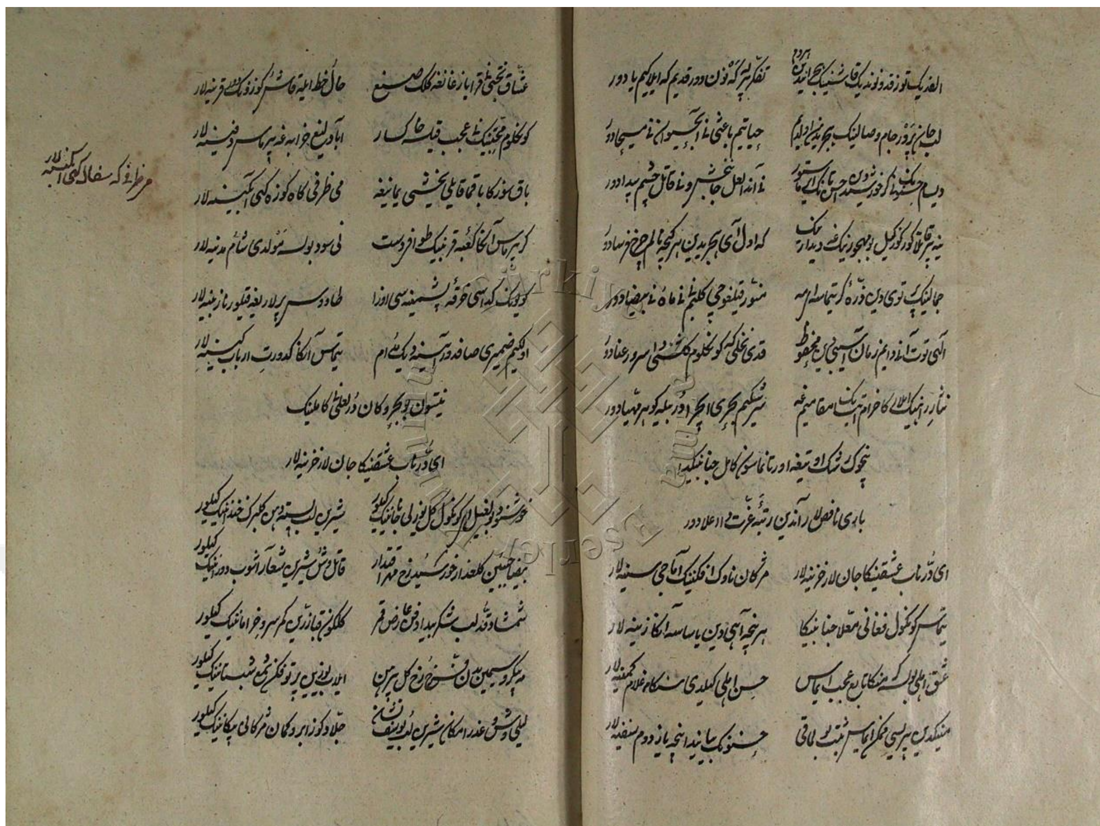
[17b-18a]

[18b-19a]

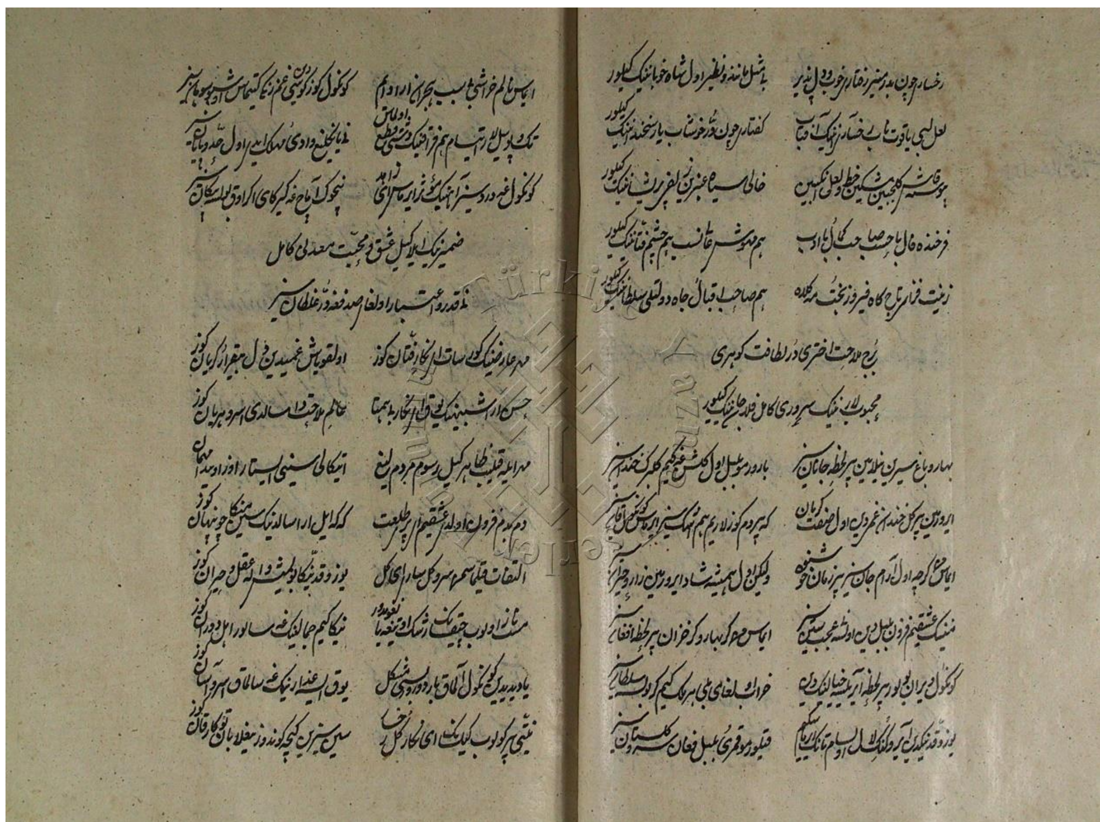
[19b-20a]

[20b-21a]

[21b-22a]

[22b-23a]

[23b-24a]

[24b-25a]

[25b-26a]

[26b-27a]

[27b-28a]

[28b-29a]

[29b-30a]

[30b-31a]

[31b-32a]

[32b-33a]

[33b-34a]

[34b-35a]

[35b-36a]

[36b-37ac]

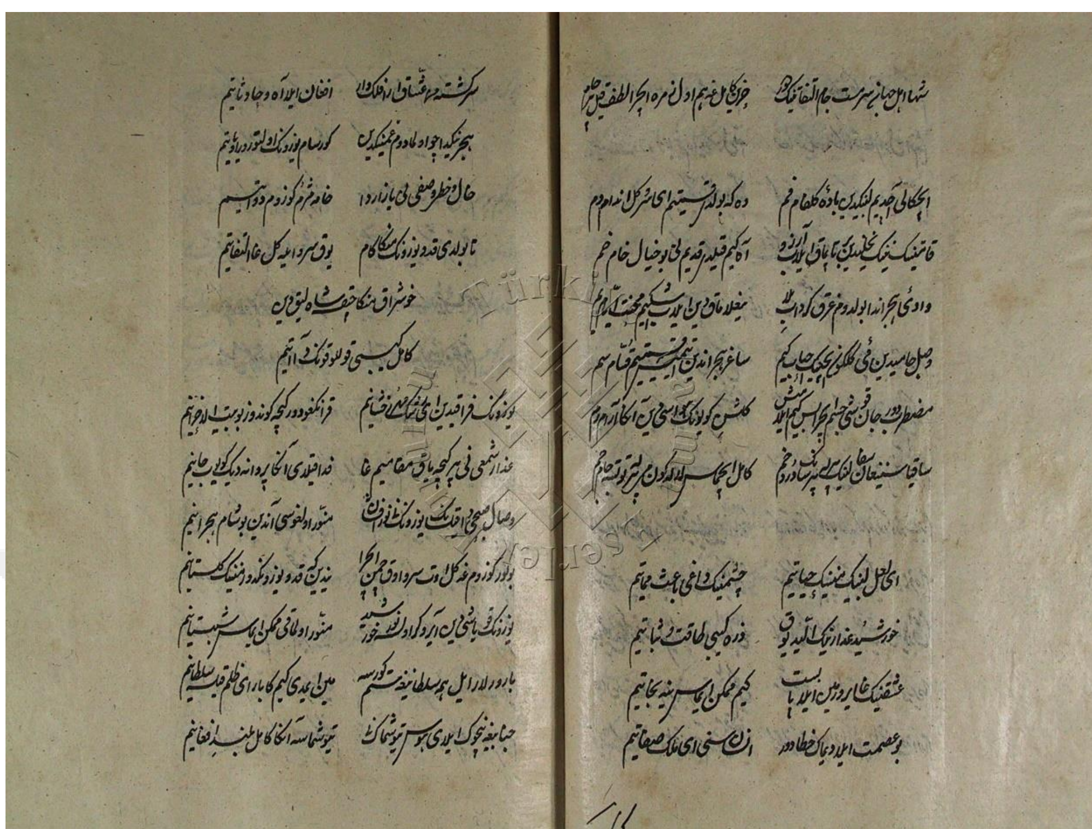
[37b-38a]

[38b-39a]

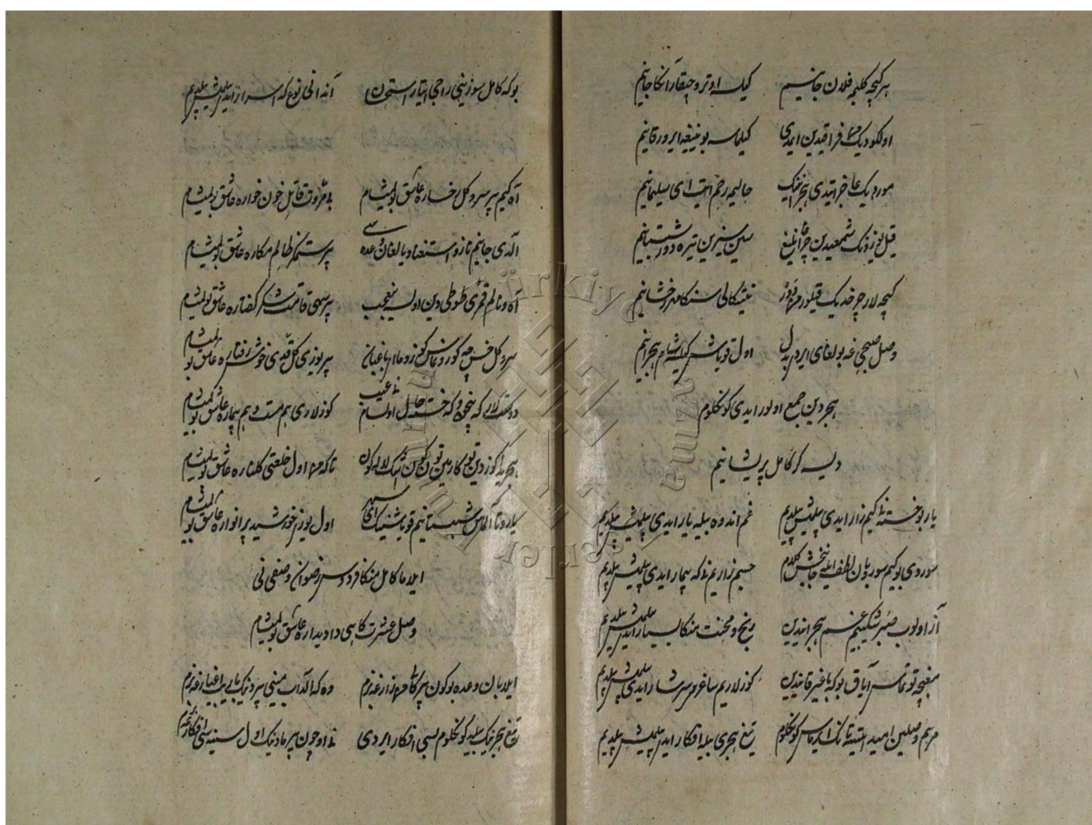
[39b-40a]

[40b-41a]

[41b-42a]

[42b-43a]

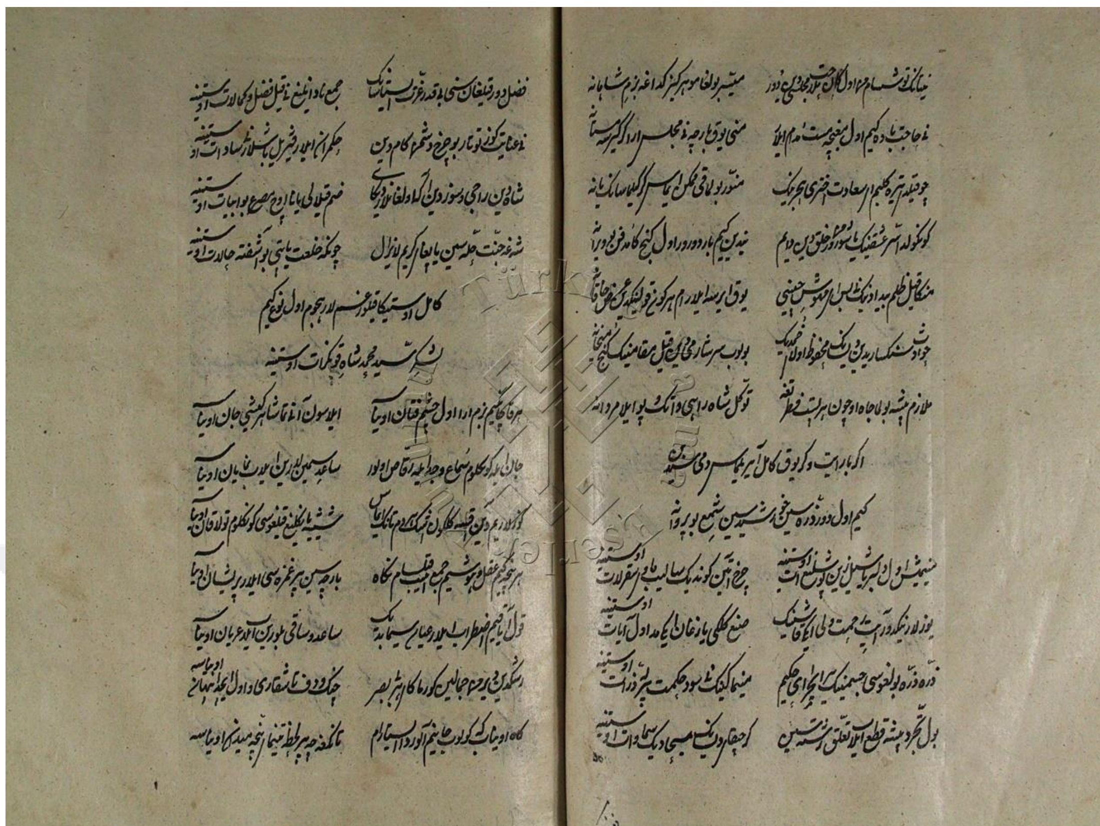
[43b-44a]

[44b-45a]

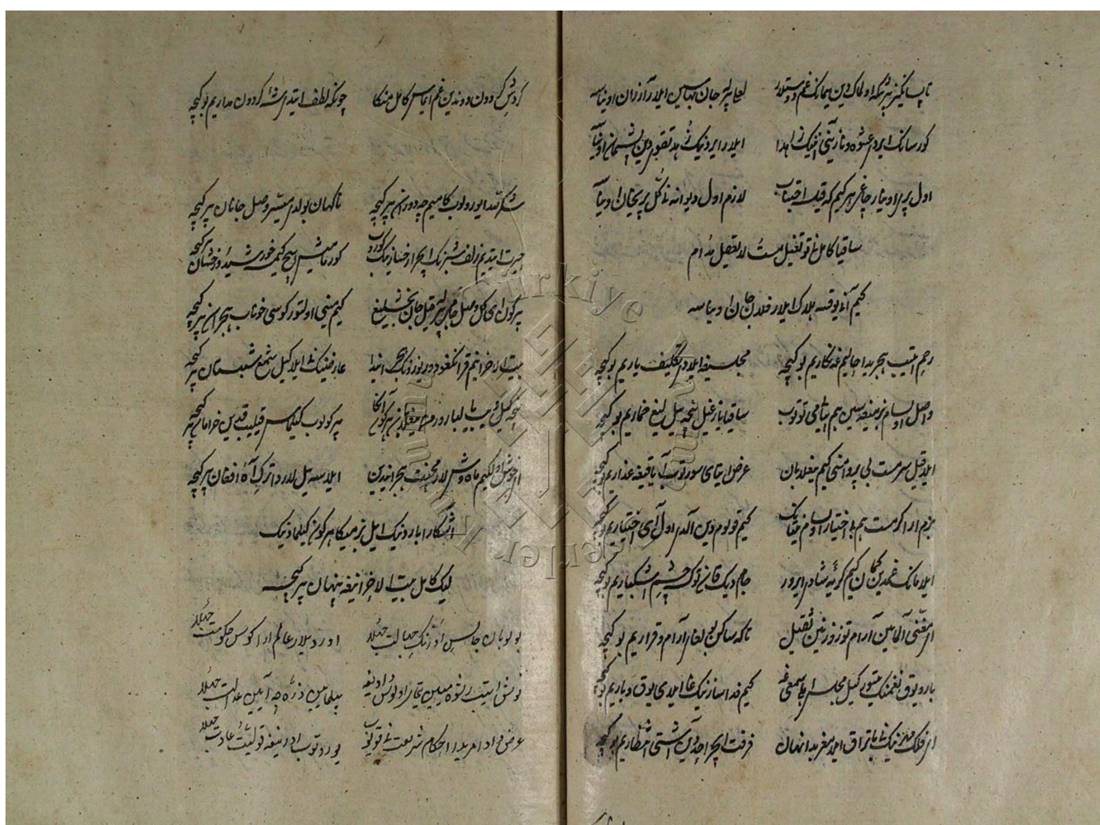
[45b-46a]

[46b-47a]

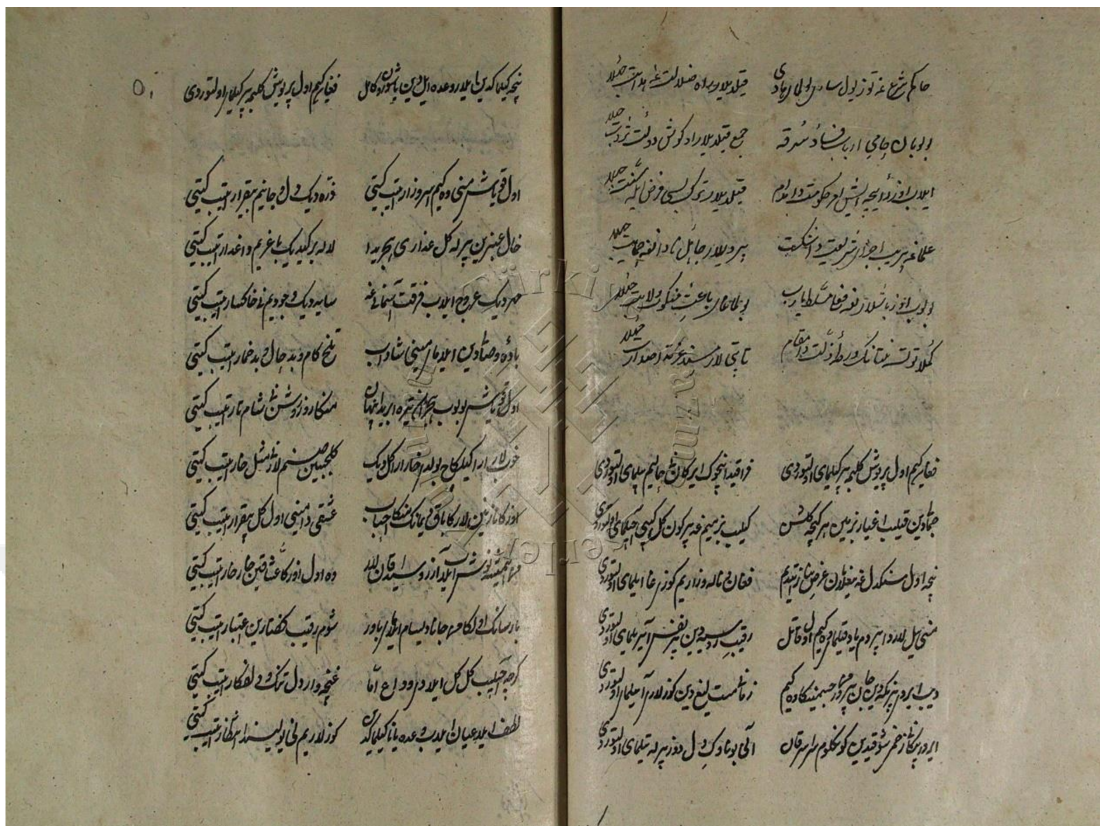
[47b-48a]

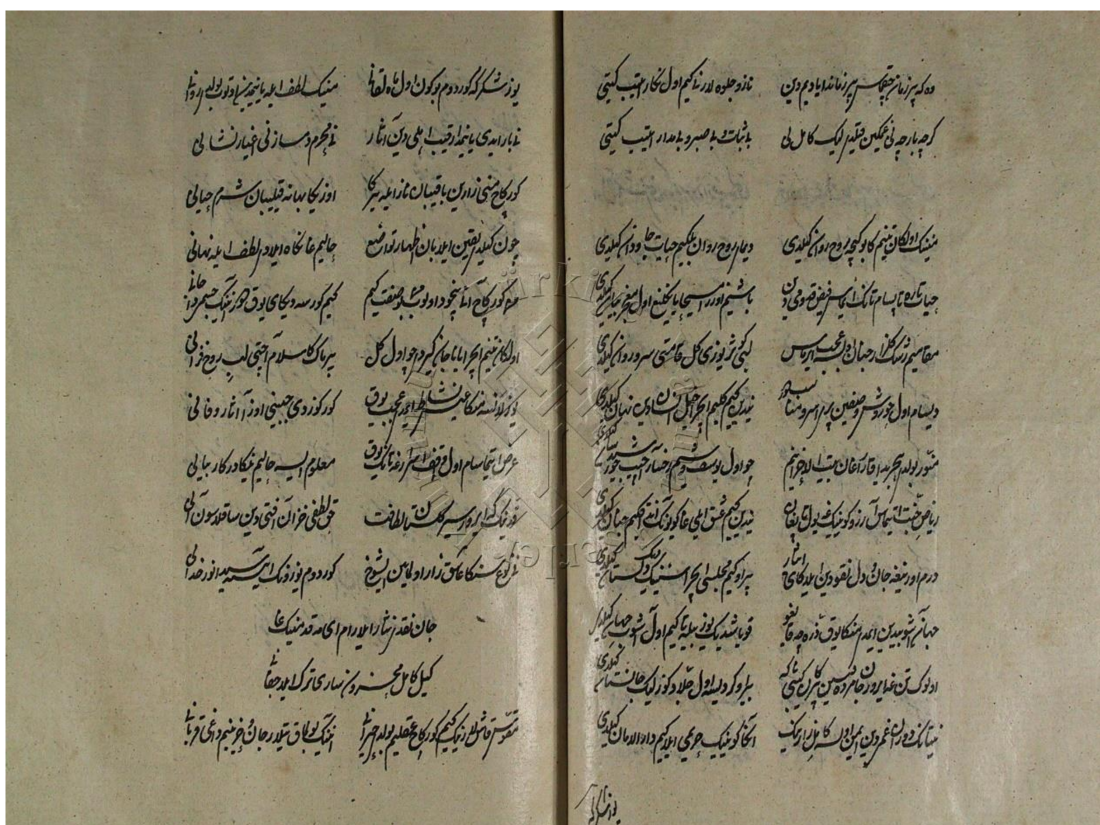
[48b-49a]

[49b-50a]

[50b-51a]

[51b-52a]

چیکلار ایچرا اسرو آزادی دور ور قدینک که کوز رسم بنده بولغای آنکا جنت حور غلمانی

ملاحت برجی نینک خورشیدی دور فرخنده رخسارینک لطافت درجی نینک شیرین گهری منینک در غلطانی

دمادم نوش ایتیب هر قرنفلینک اول کوکدیک دور اگر تیر کوز ماسه جان بخش لعلینک انجکوانی

ایرور رحم ذره یانکلیغ بیقرار و مضطرب احوال کوزوم غه جلوه کر بولغاچ یوزونک خورشید رخشانی

هر نه مخزون غمینکیدین آشکار استغلارم دایم نه بولغای اگر تبسم ایلاب ساکوز کا ایندی پنهانی

یورور سایه یانکلیغ ایکو یانیم هر یان خرام ایتسانک ایز یکیدین قالماغین ایلیدب سبب دیر نهانی

نگاه مرحمت امیز ینک ایتیمکم برا قدرین کیم حساب مهجور خود قربینک عطا تیماک نینک یوق مکانی

جمالینک شمعی غه پروانه لیق استار دل جانم نیدور بیر کیچه یوق ایکو حزین تیمنع شبستانی

آلتی گلشن حسن ابچرا اسرمنبر ایلا کیل دایم خزان آسیبی دین سالم توتوب ابل اصغر غمانی

نتیابک کامل غه عالم تبع امراولسه کیم باردور

اننیک سیندیک کمال حسن اقلیمی دا سلطانی

[52b-53a]

[53b-54a]

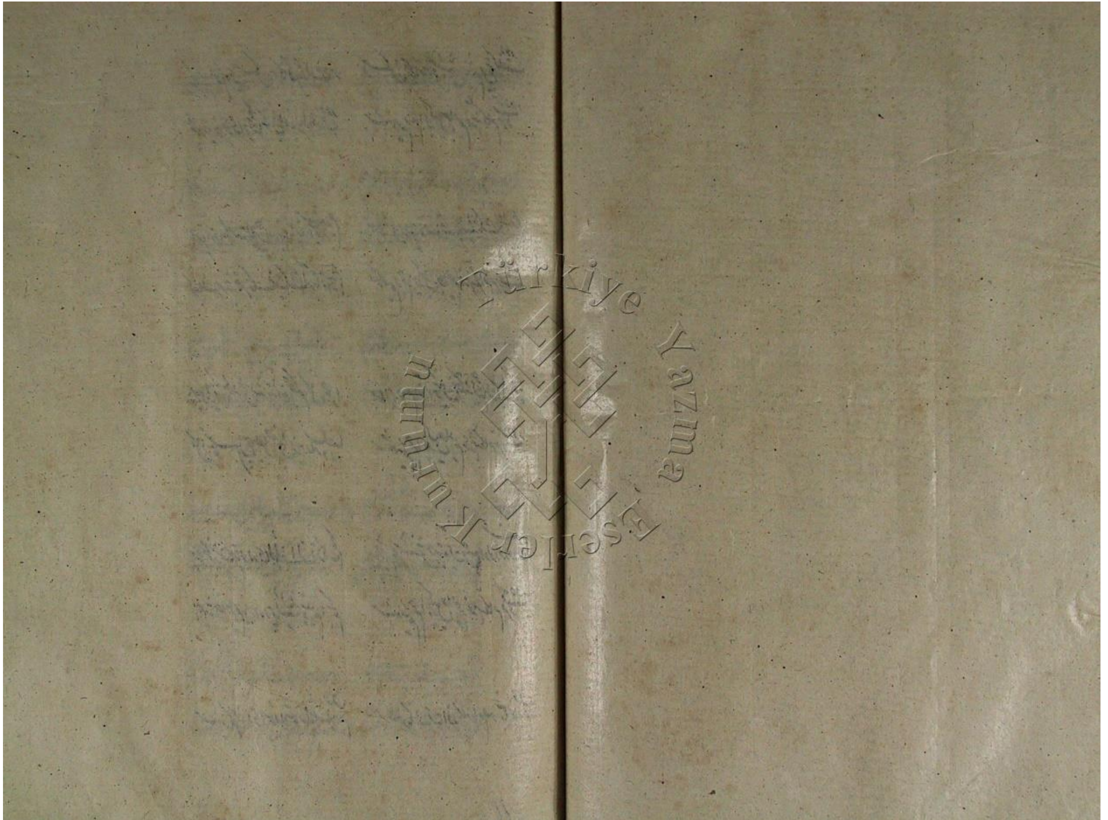
[54b-55a]

[55b-56a]

[56b-57a]

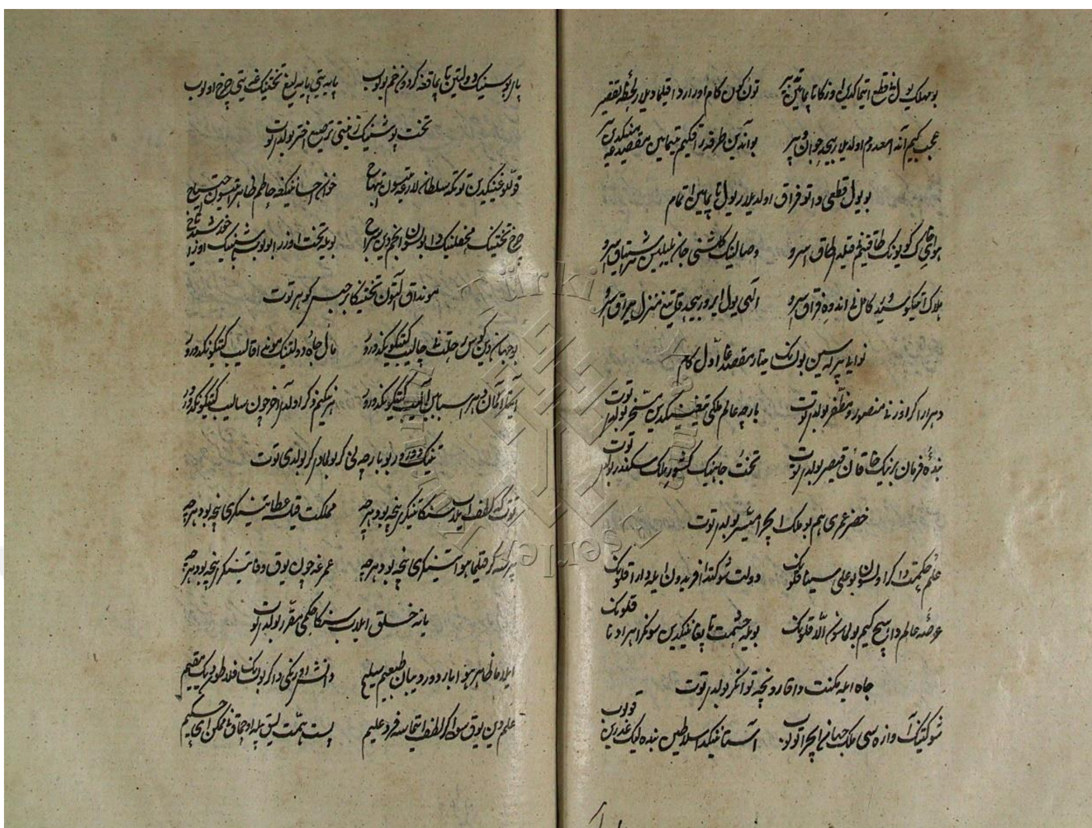
[57b-58a]

[58b-59a]

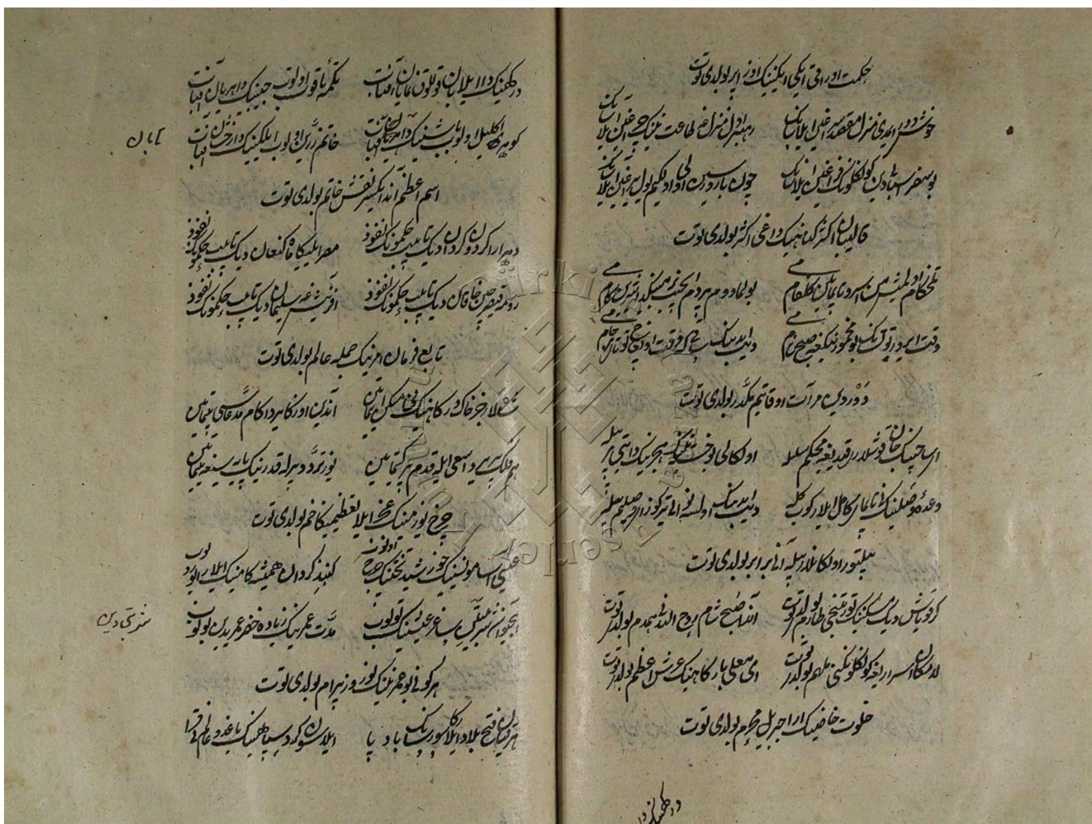
[59b-60a]

[60b-61a]

[61b-62a]

[62b-63a]

[63b-64a]

[64b-65a]

[65b-66a]

[66b-67a]

[67b-68a]

[68b-69a]

[69b-70a]

[70b-71a]

[71b-72a]

[72b-73a]

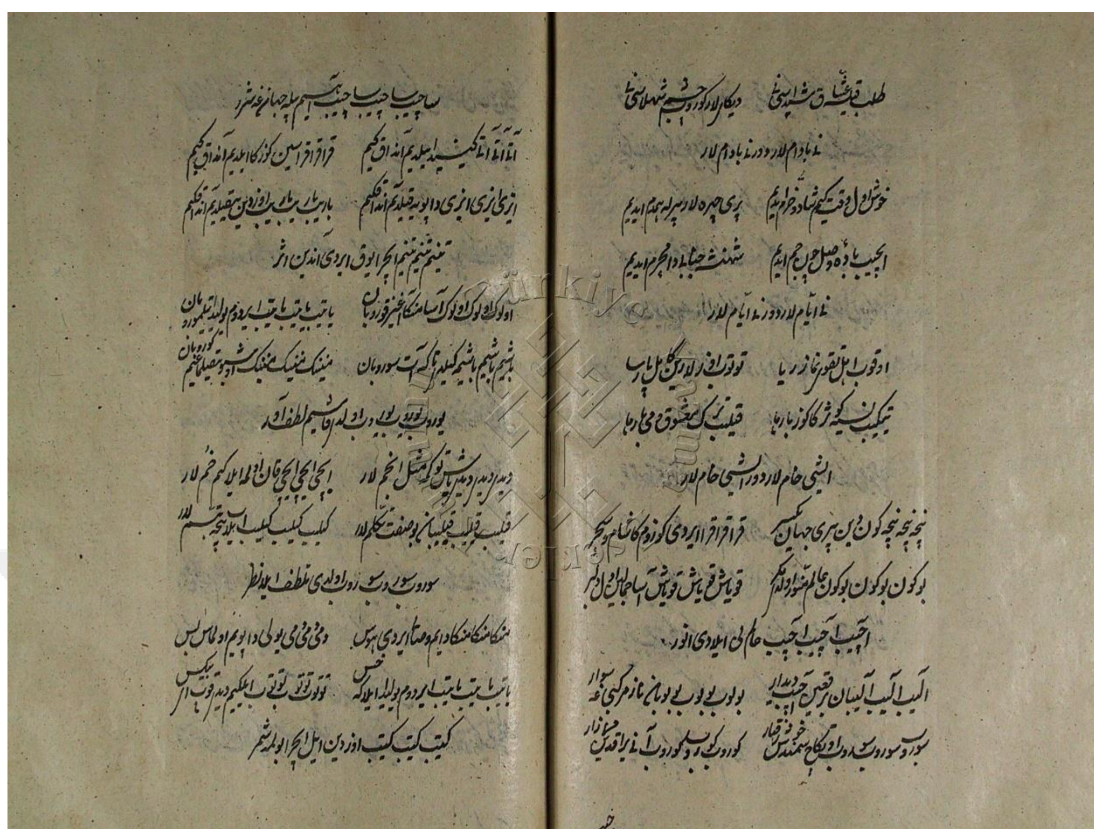
[73b-74a]

[74b-75a]

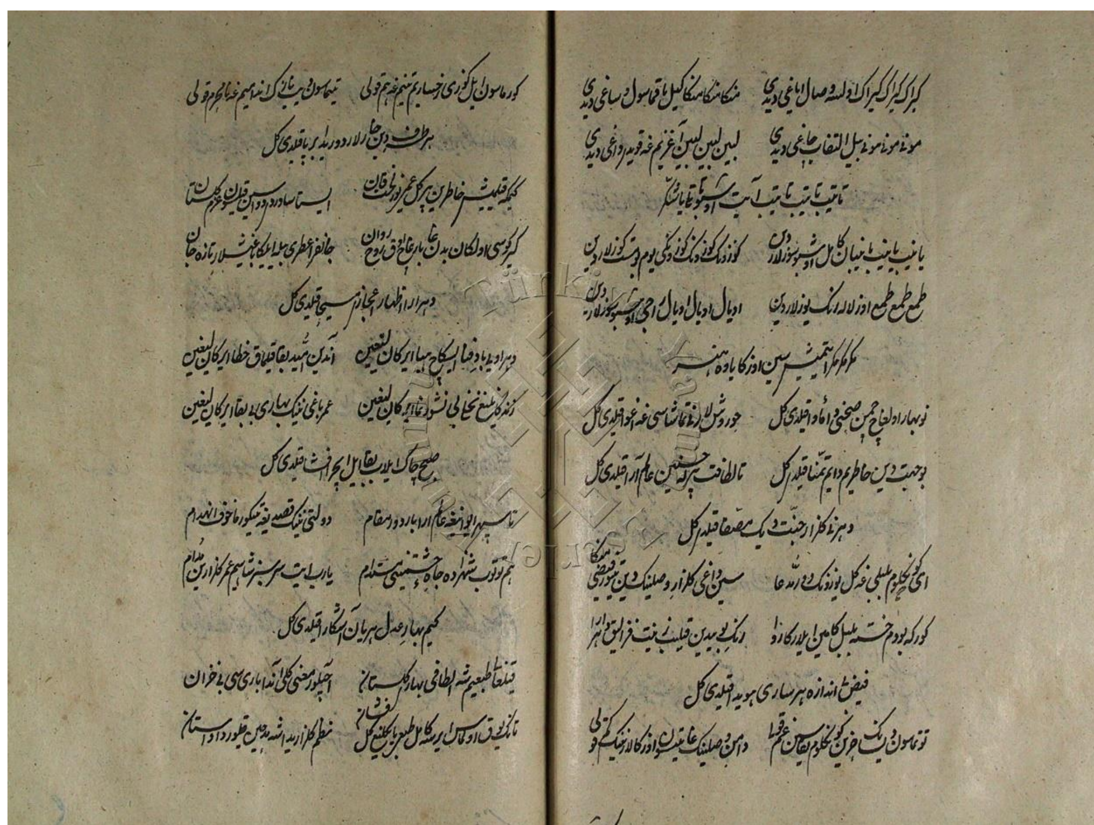
[75b-76a]

[76b-77a]

[77b-78a]

[78b-79a]

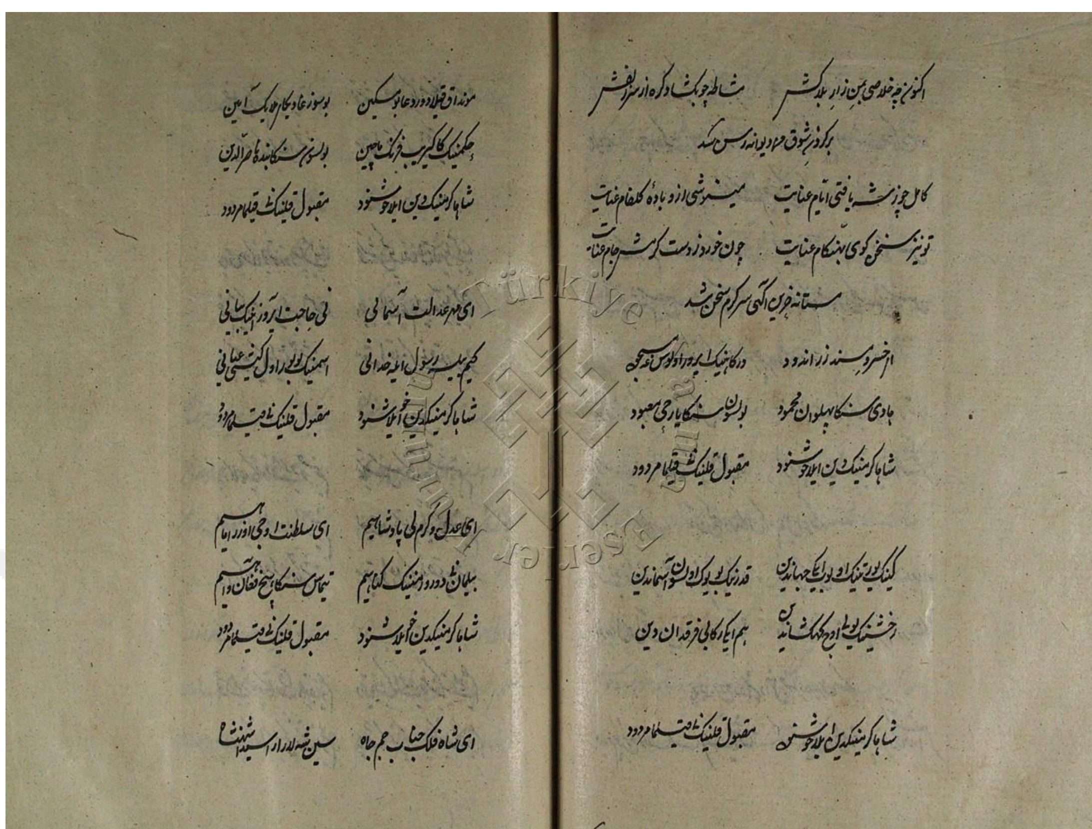
[79b-80a]

[80b-81a]

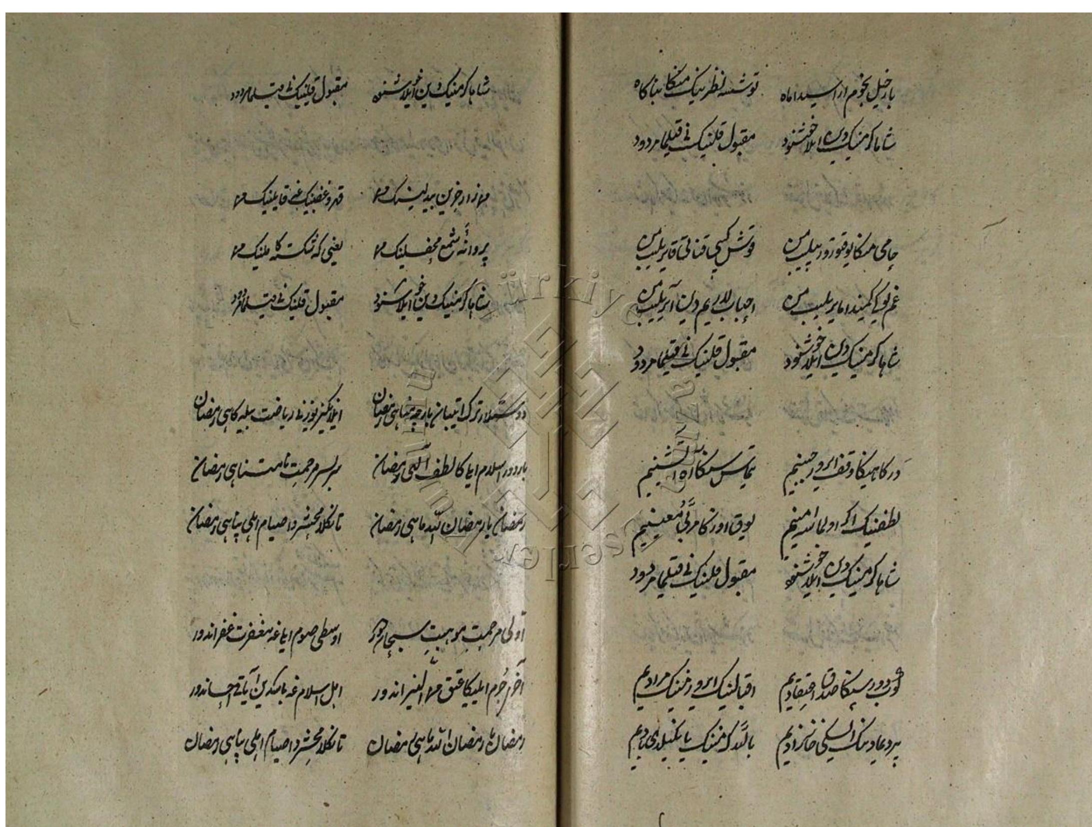
[81b-82a]

[82b-83a]

[83b-84a]

[84b-85a]

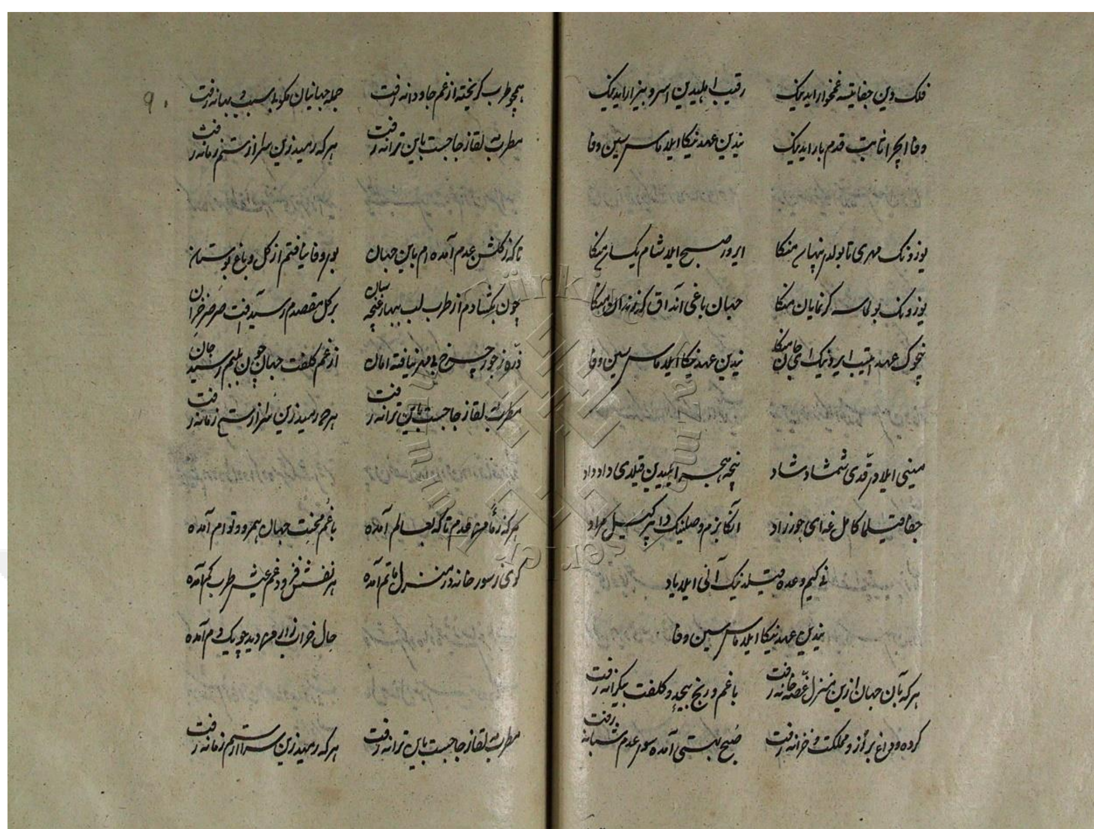
[85b-86a]

[86b-87a]

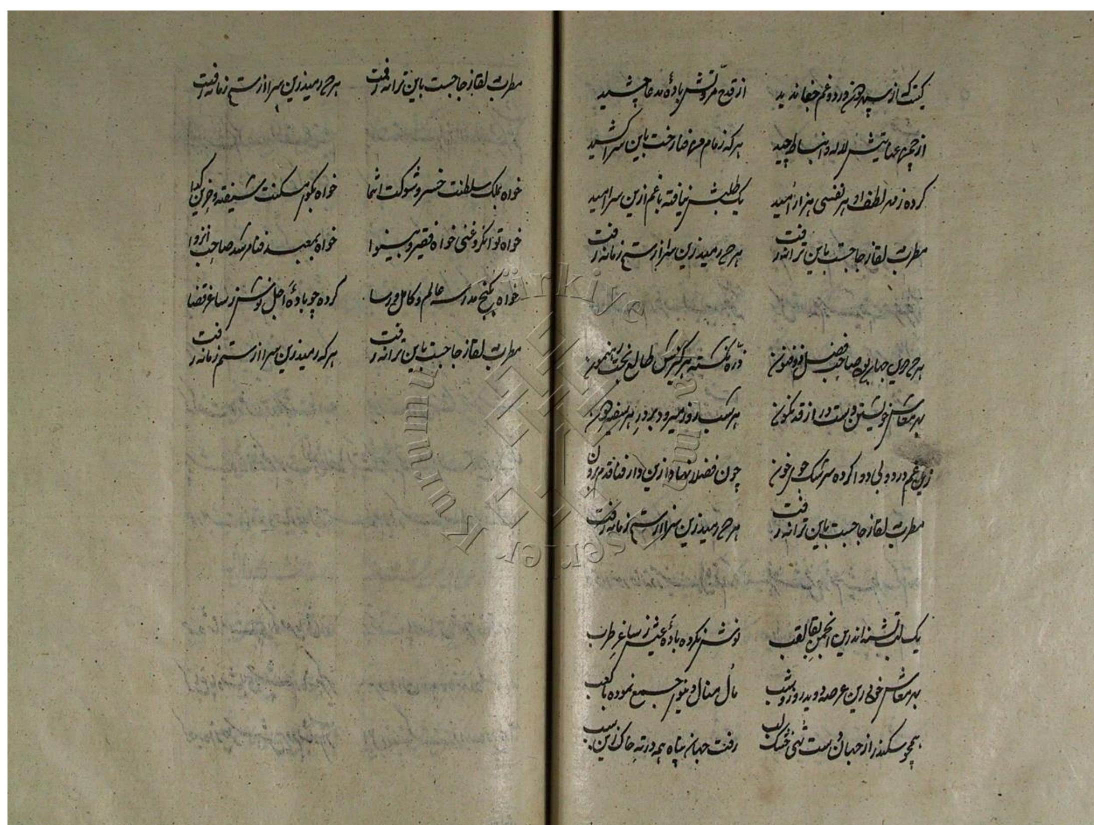
[87b-88a]

[88b-89a]

[89b-90a]

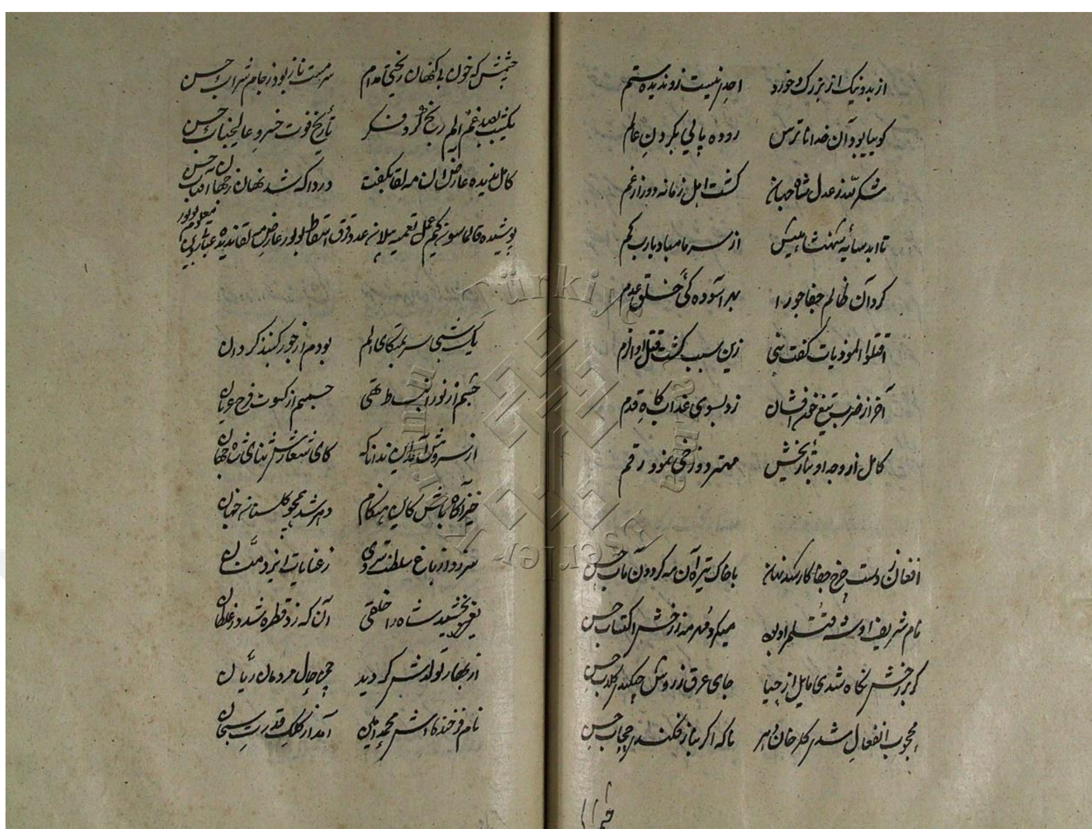
[90b-91a]

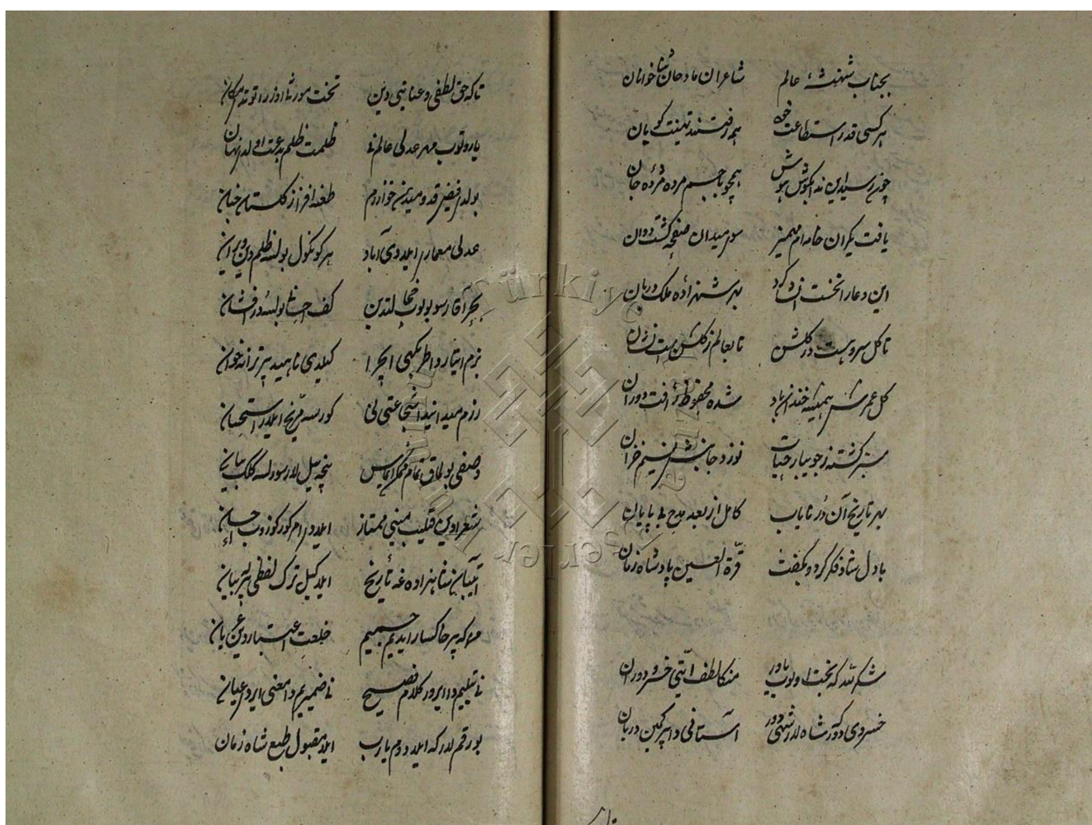
[91b-92a]

[92b-93a]

[93b-94a]

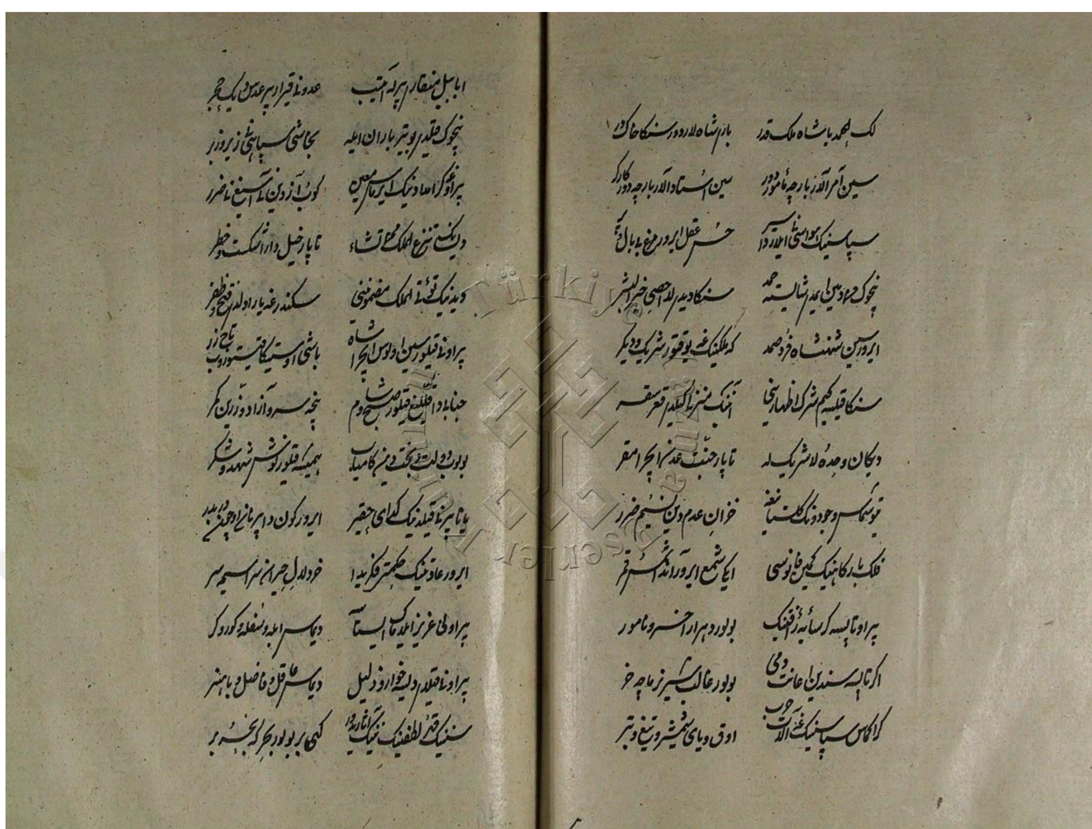
[94b-95a]

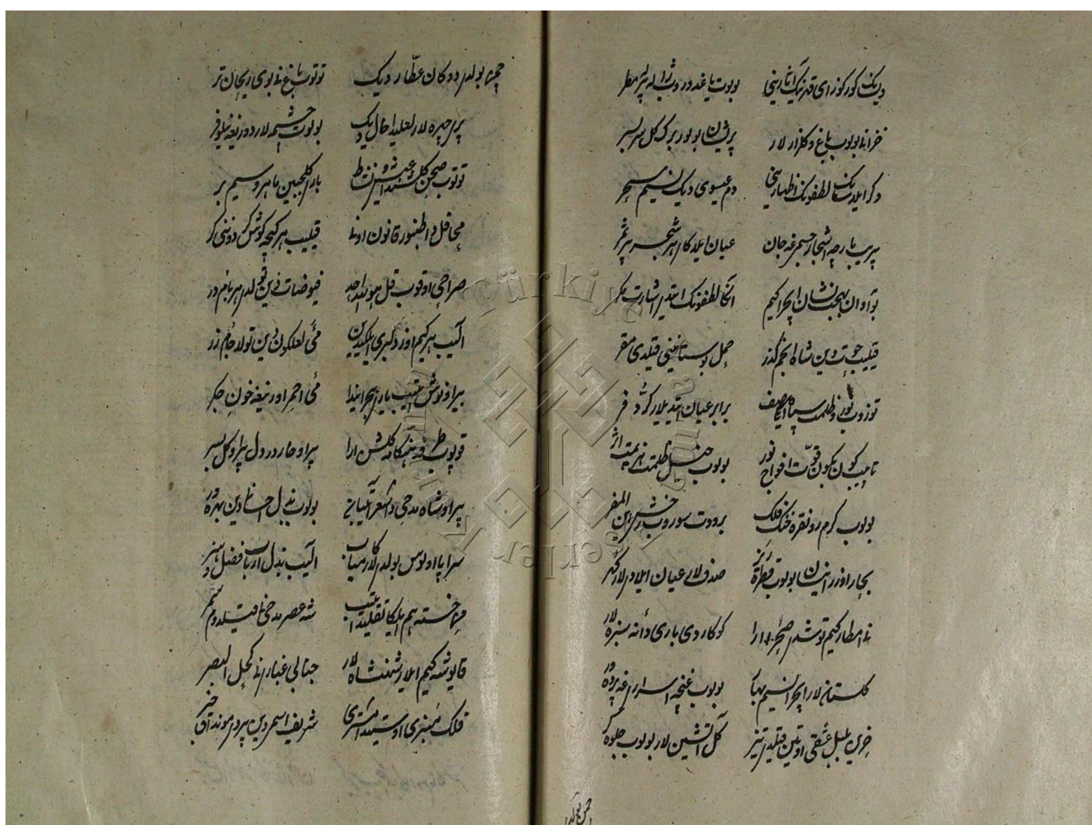
[95b-96a]

[96b-97a]

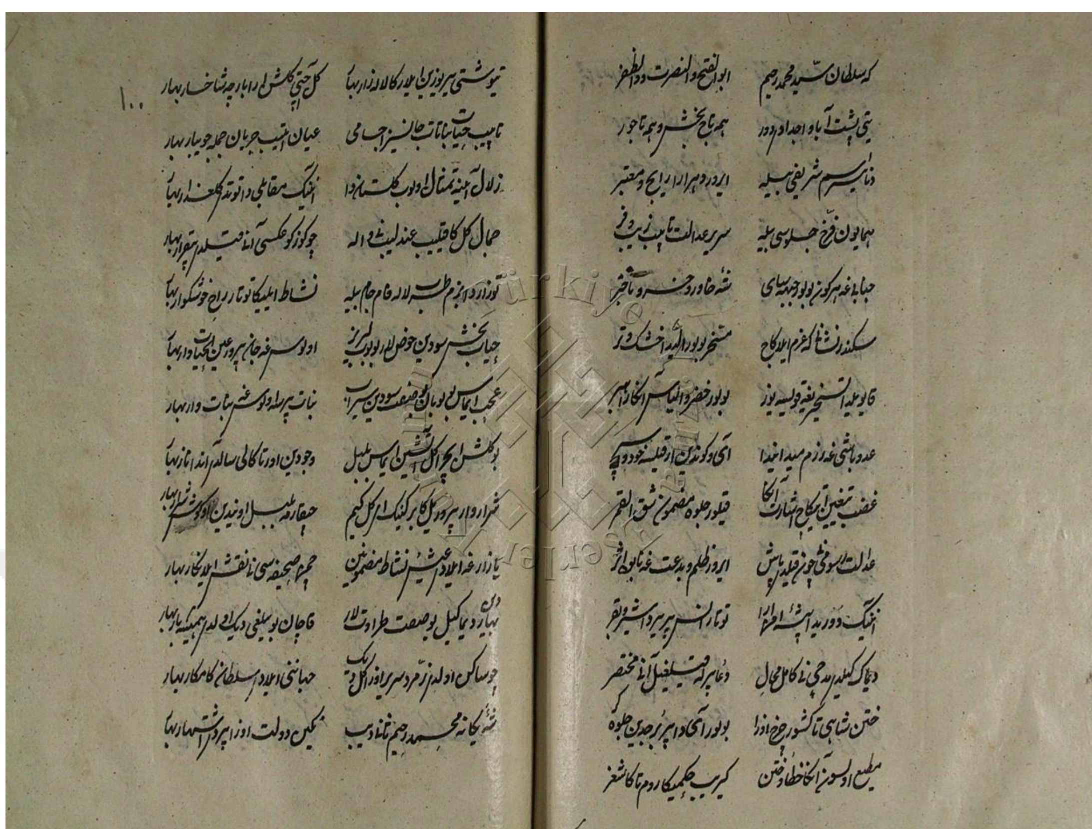
[97b-98a]

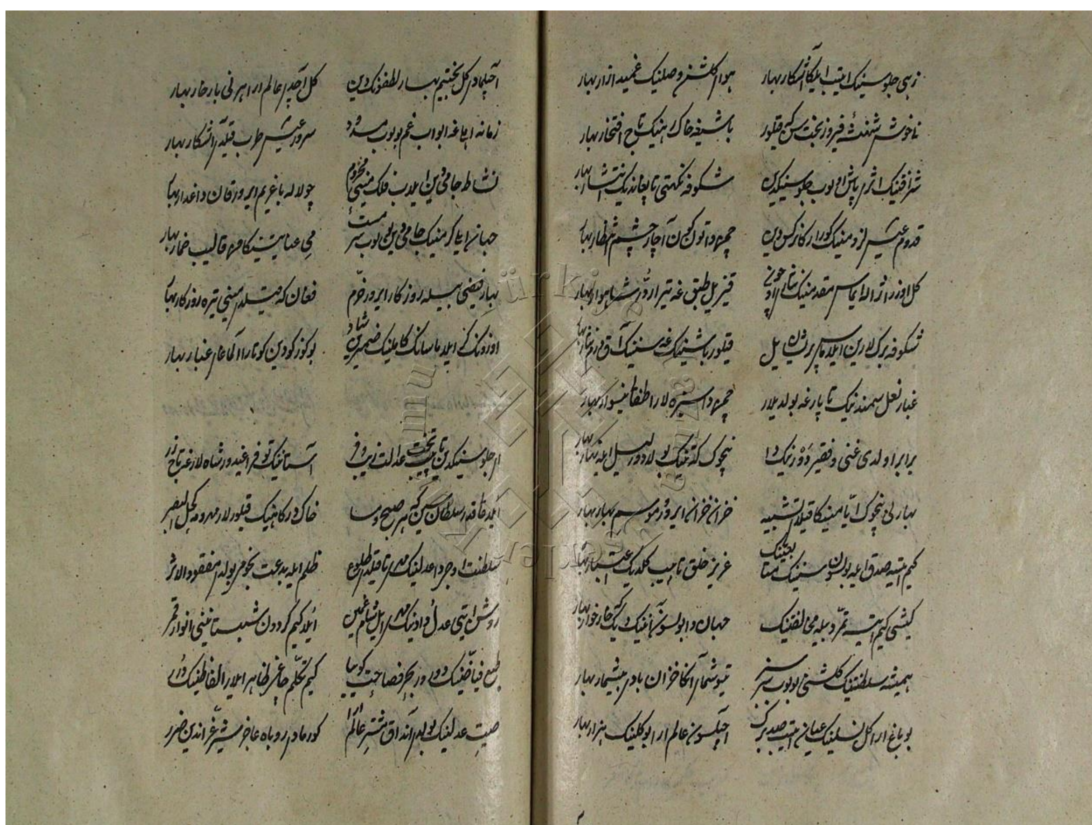
[98b-99a]

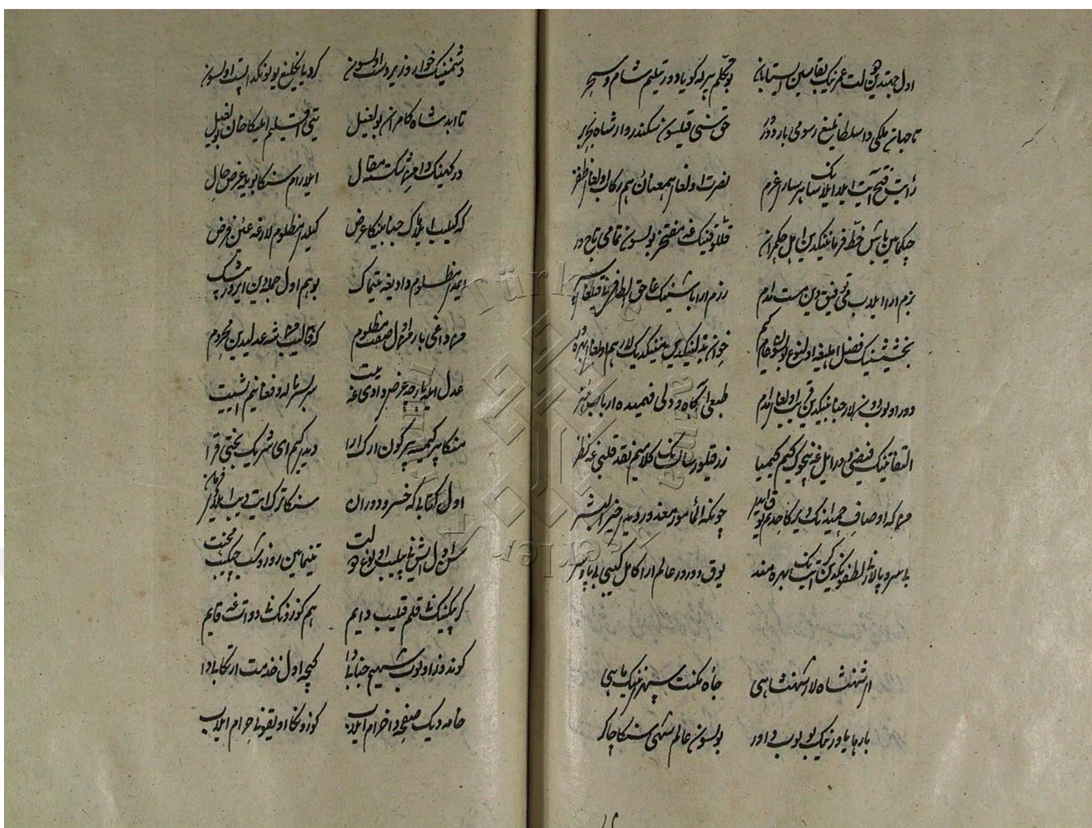
[99b-100a]

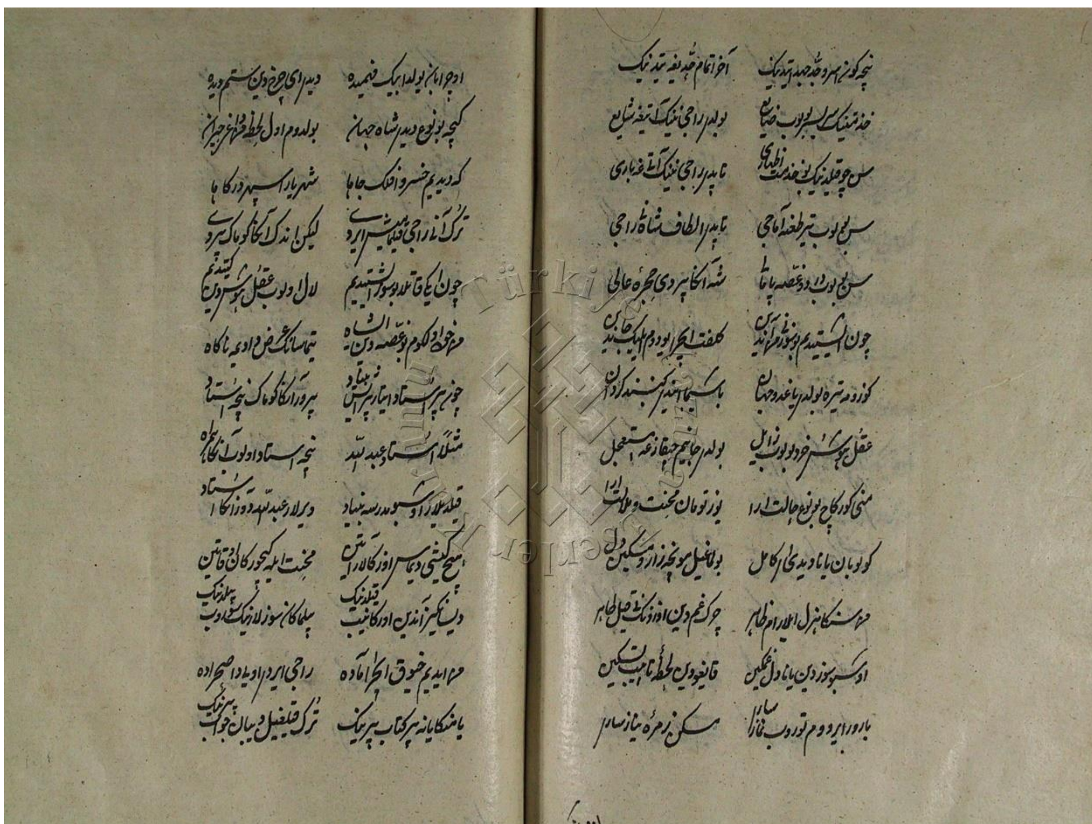
[100b-101a]

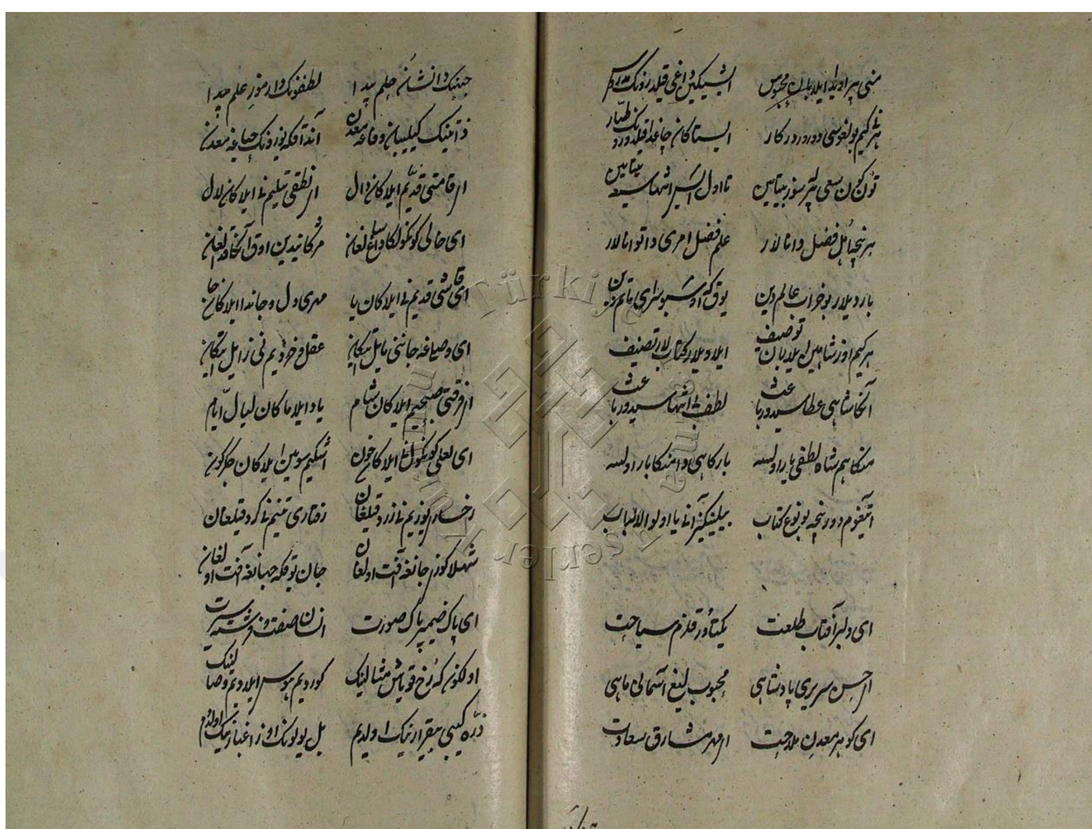
[101b-102a]

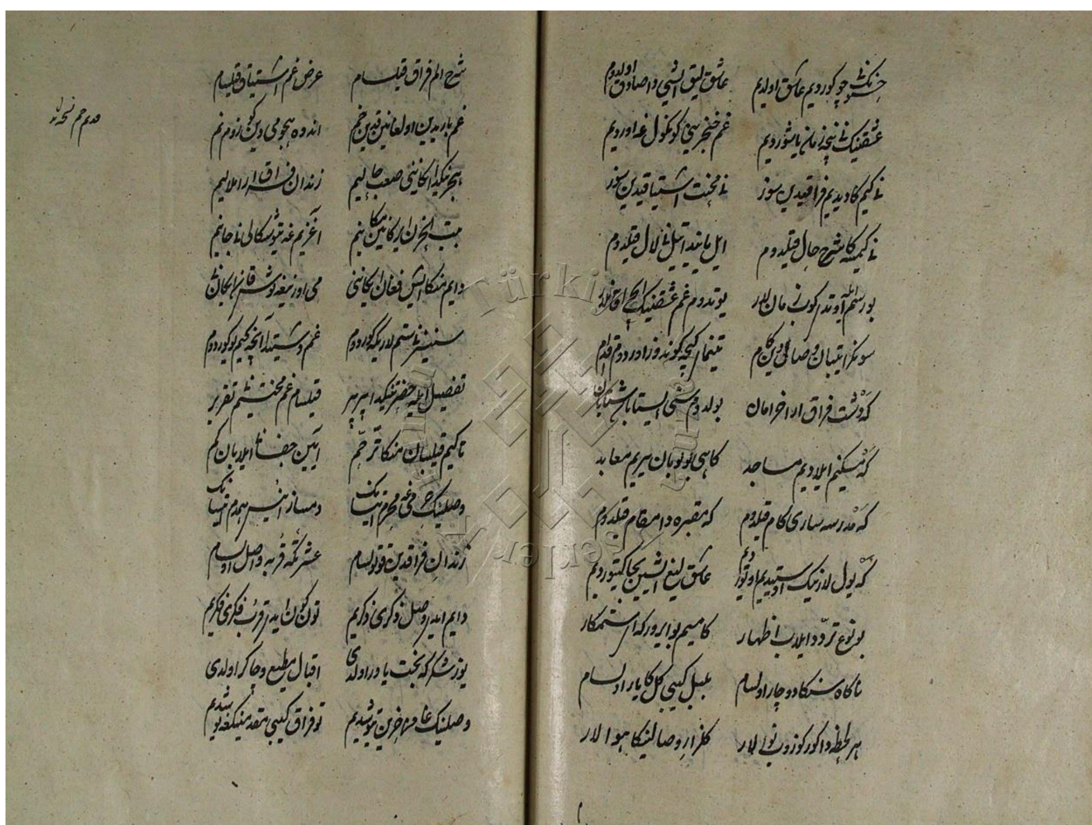
[102b-103a]

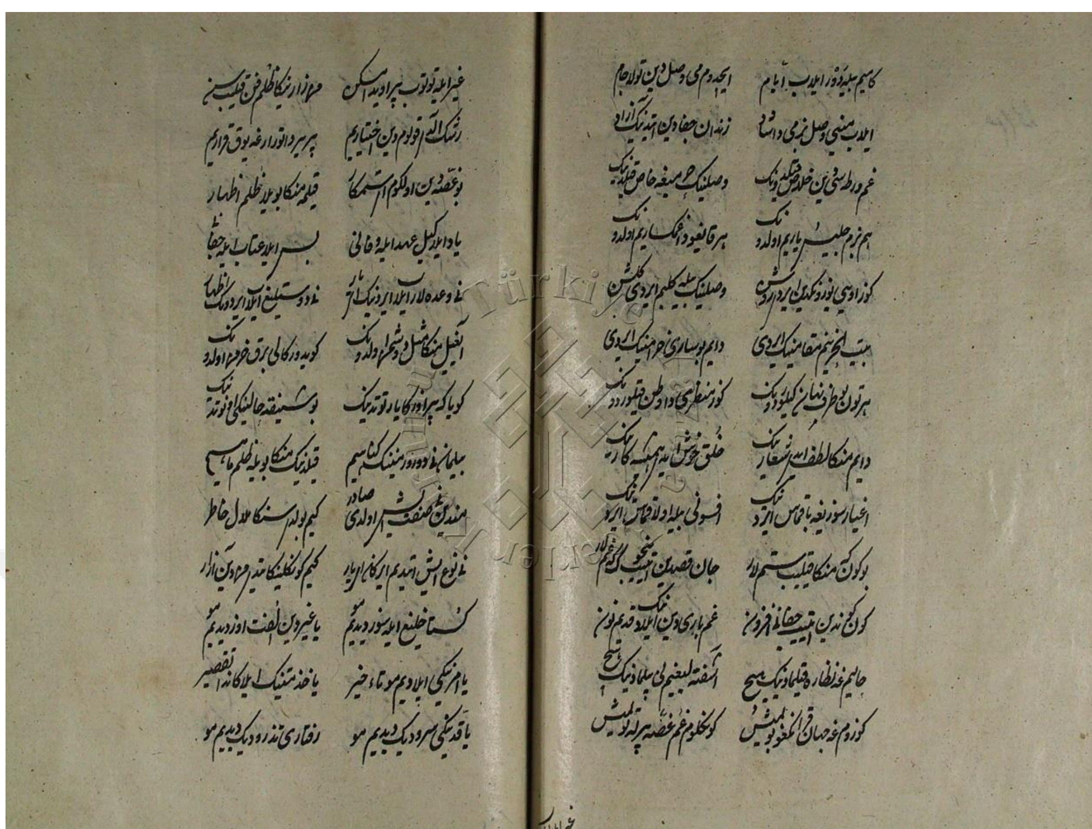
[103b-104a]

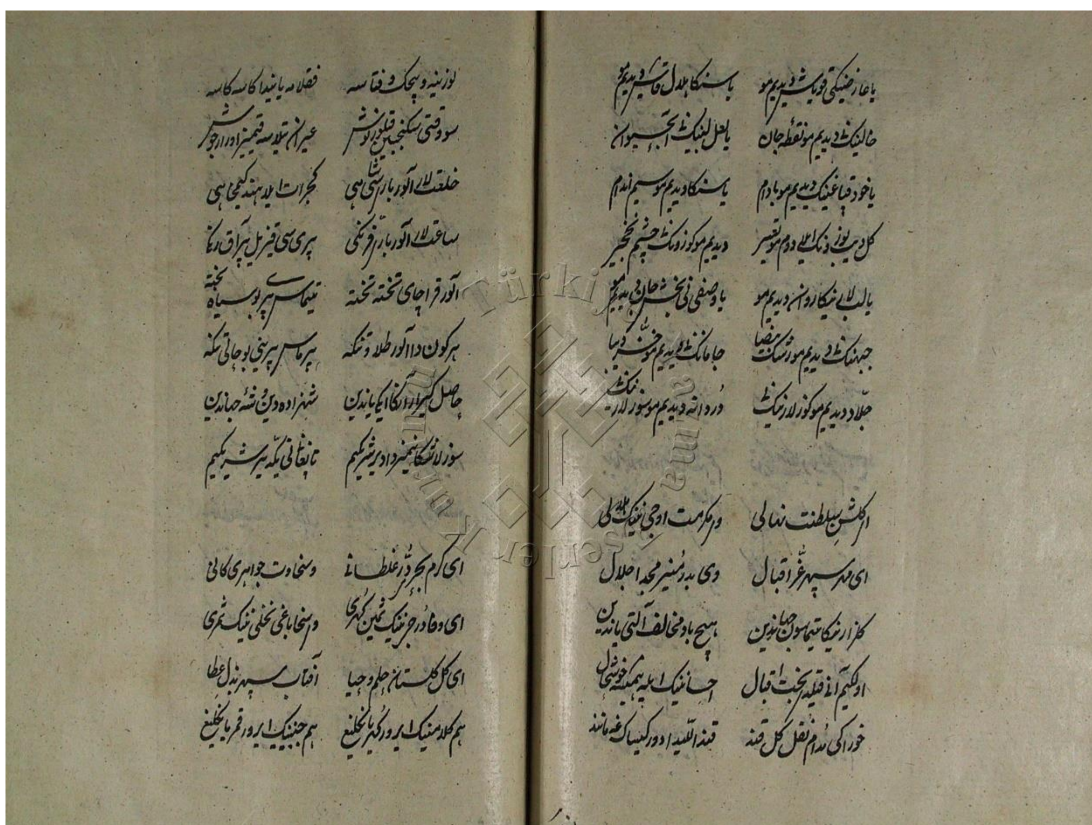
[104b-105a]

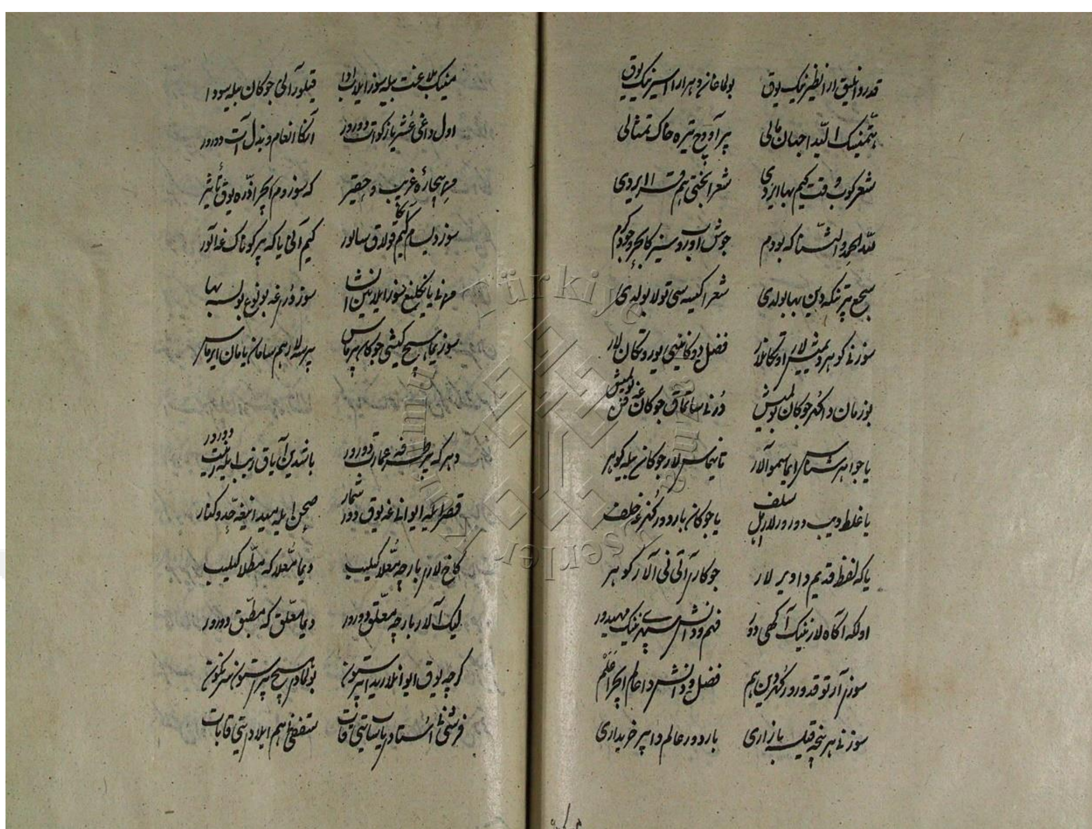
[105b-106a]

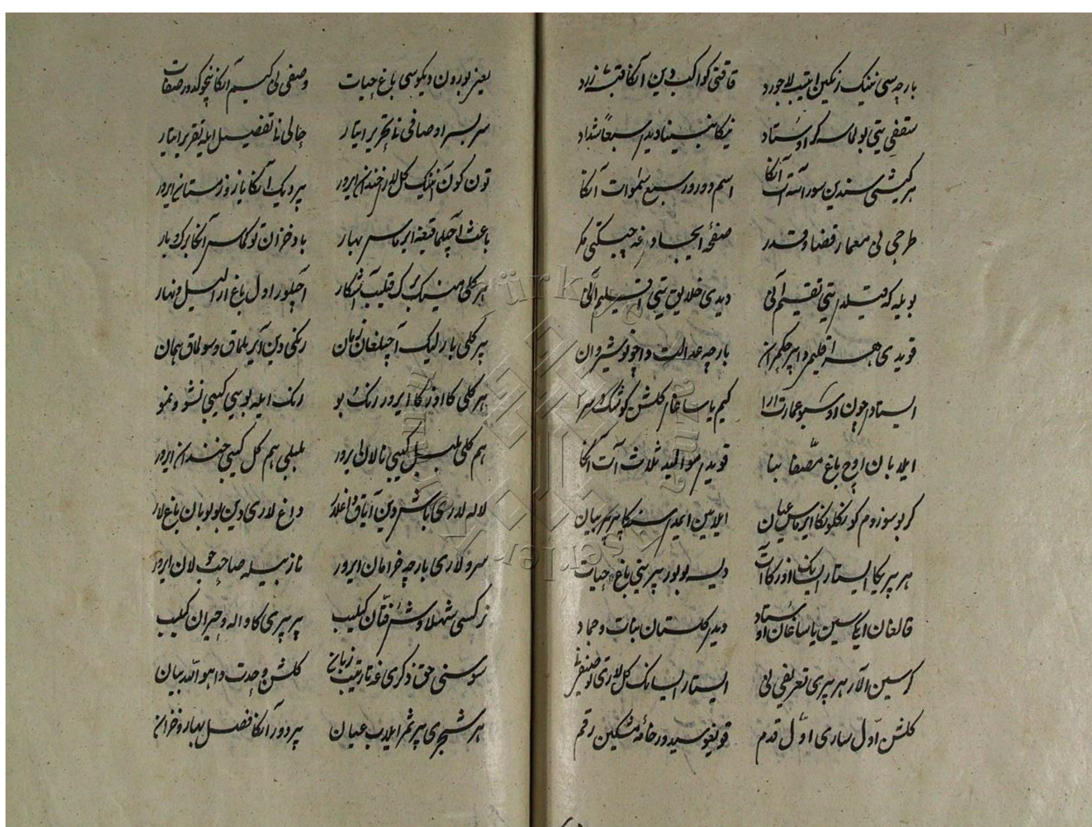
[106b-107a]

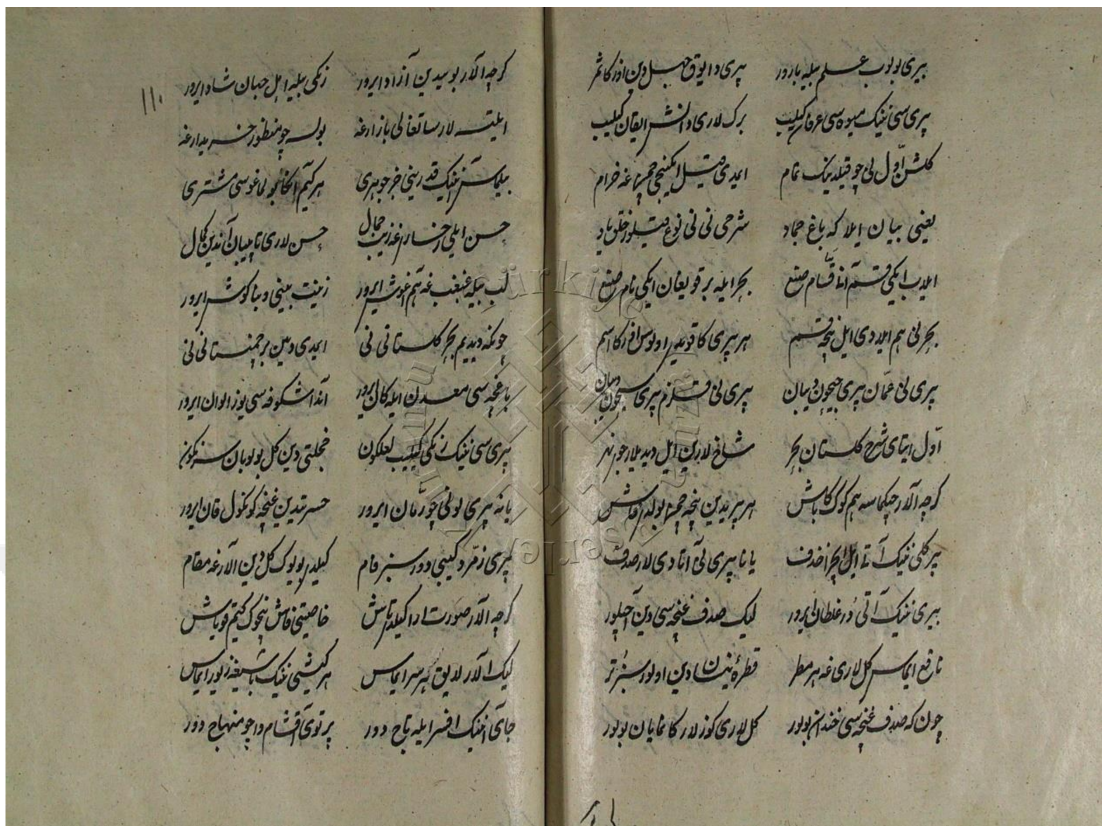
[107b-108a]

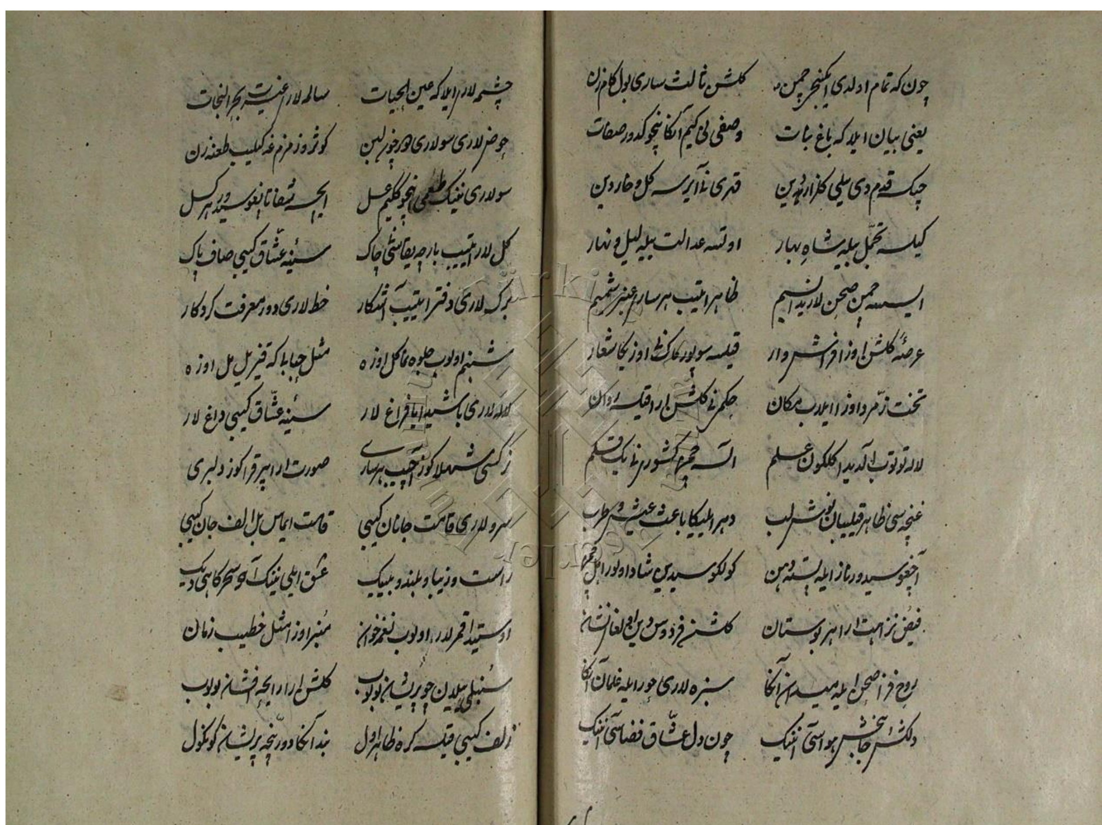
[108b-109a]

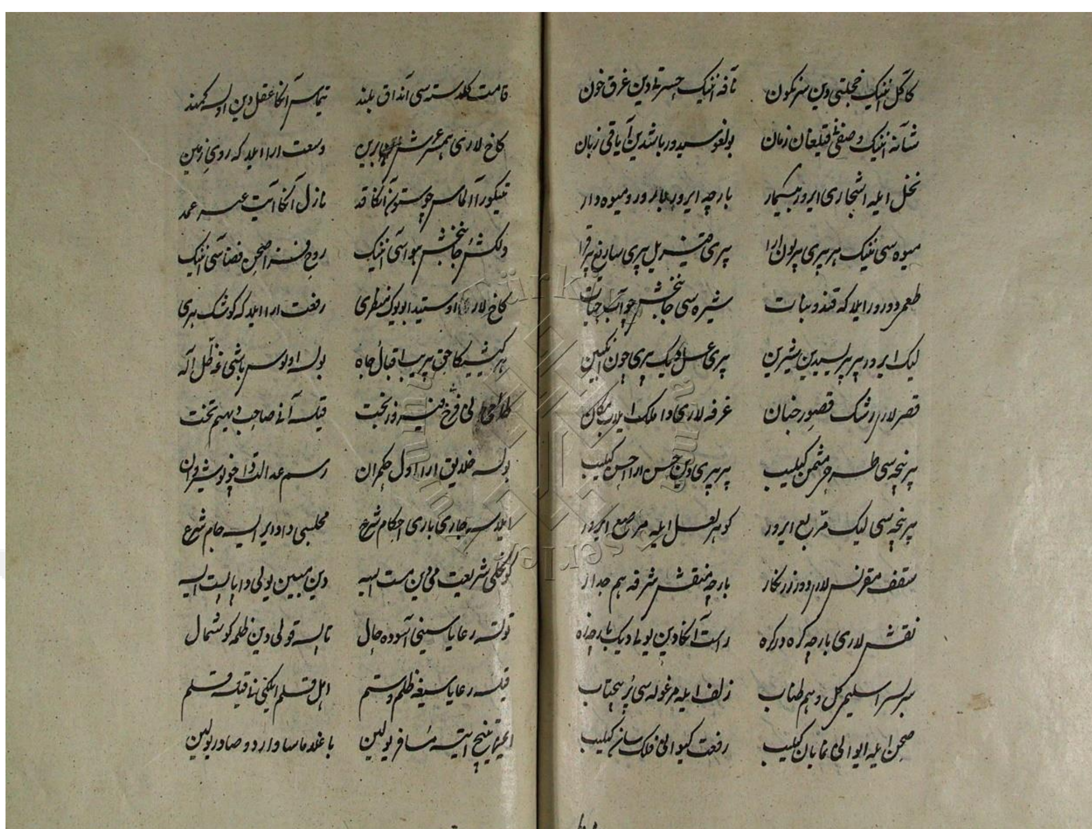
[109b-110a]

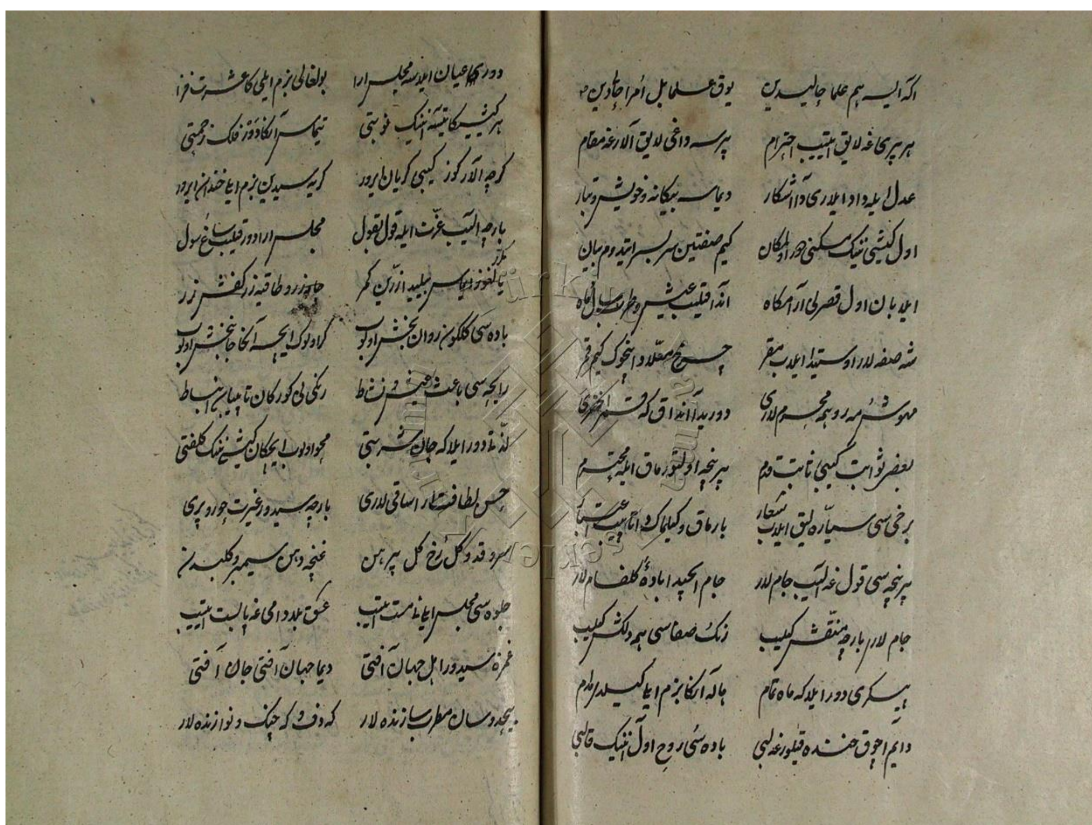
[110b-111a]

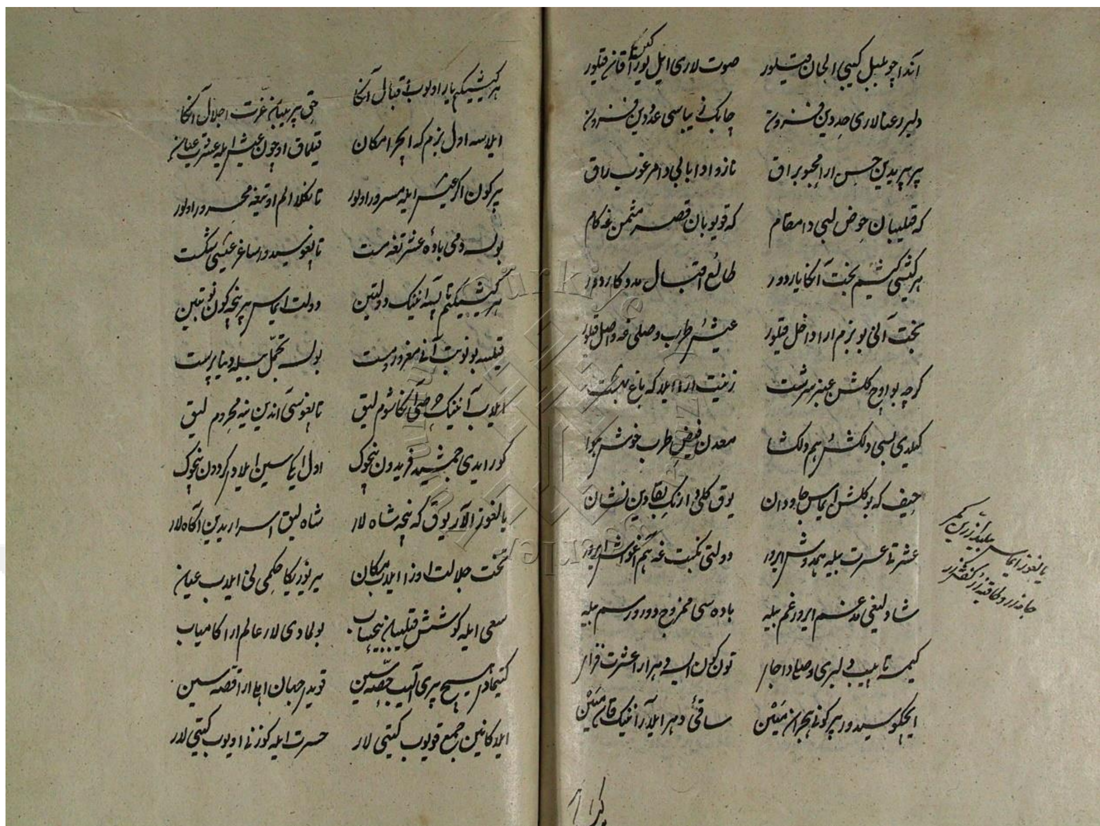
[111b-112a]

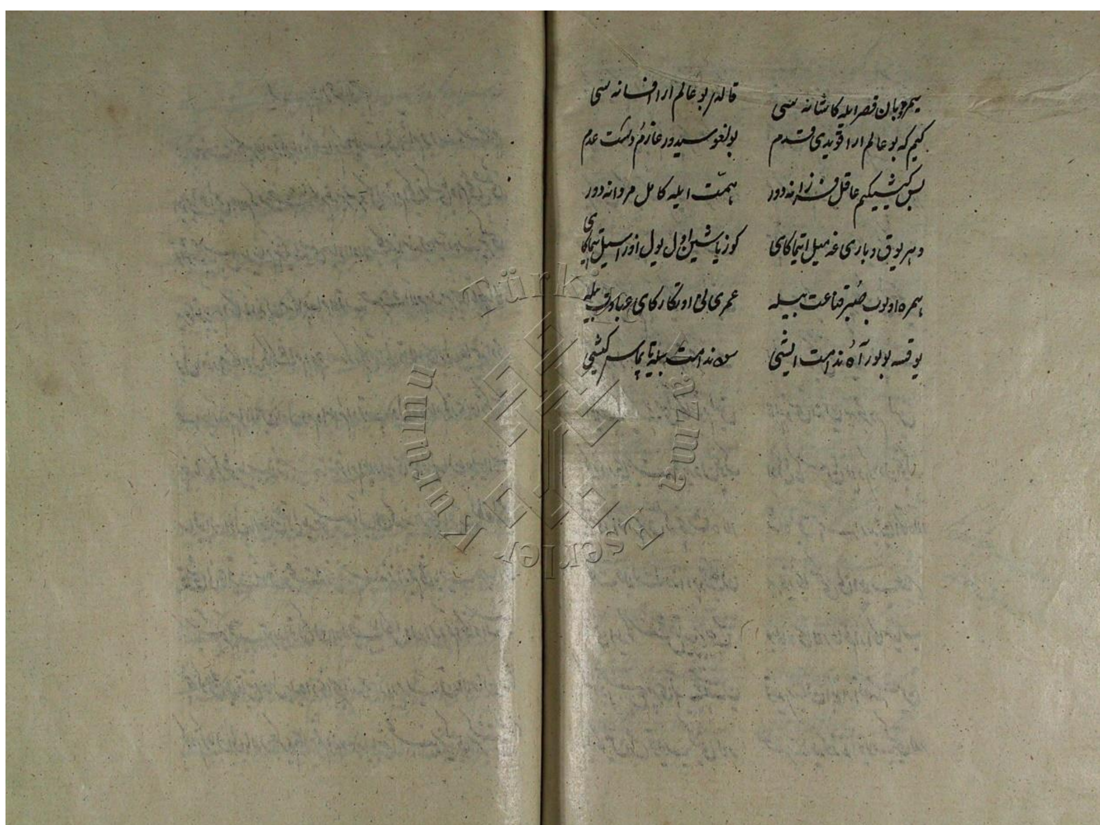
[112b-113a]

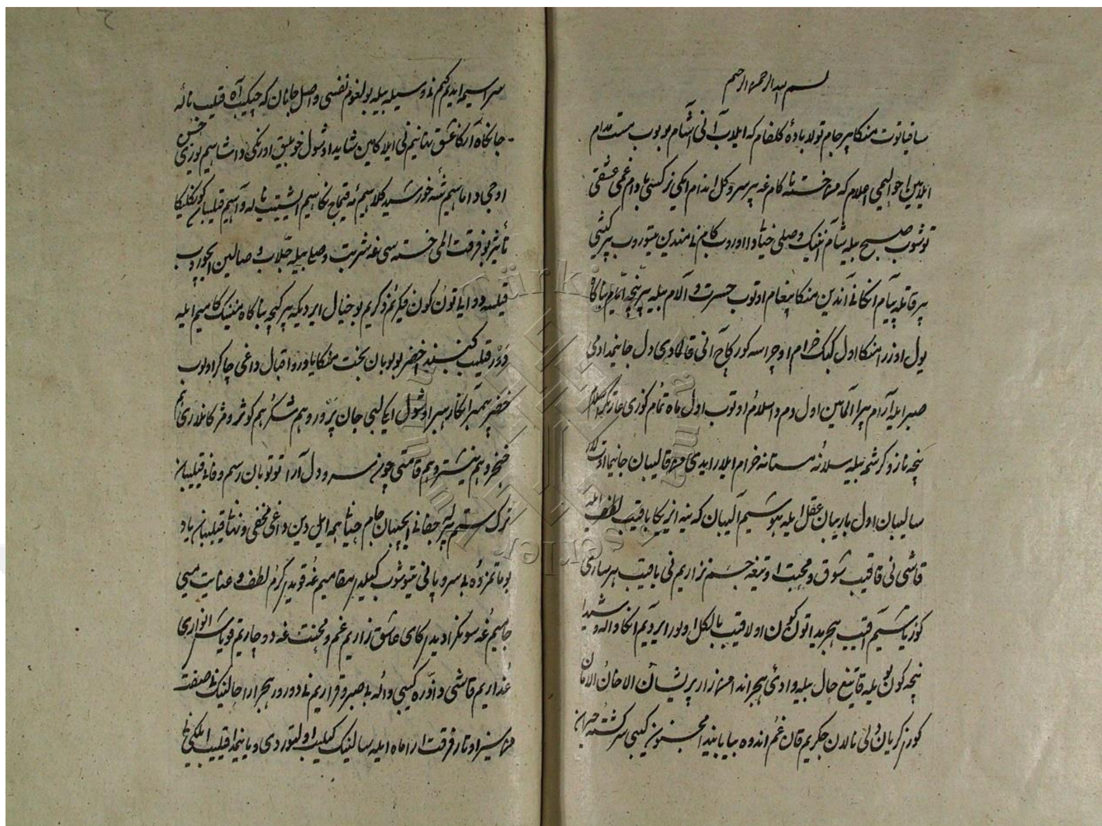
[113b-114a]

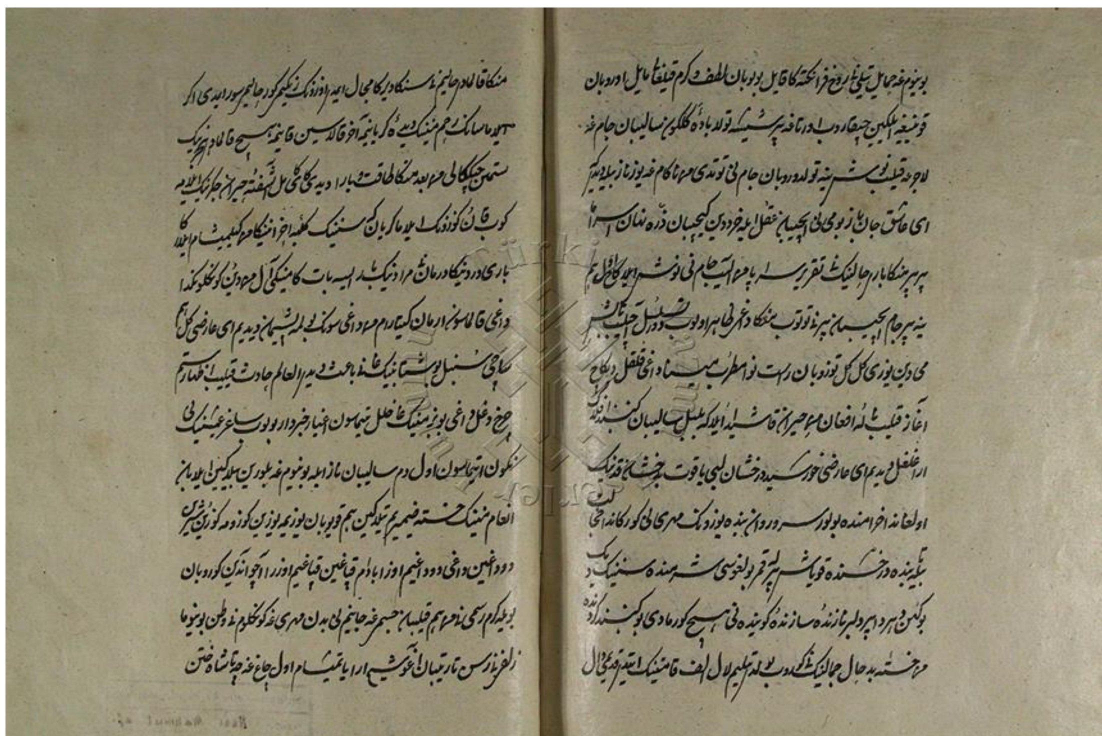
[114b-115a]

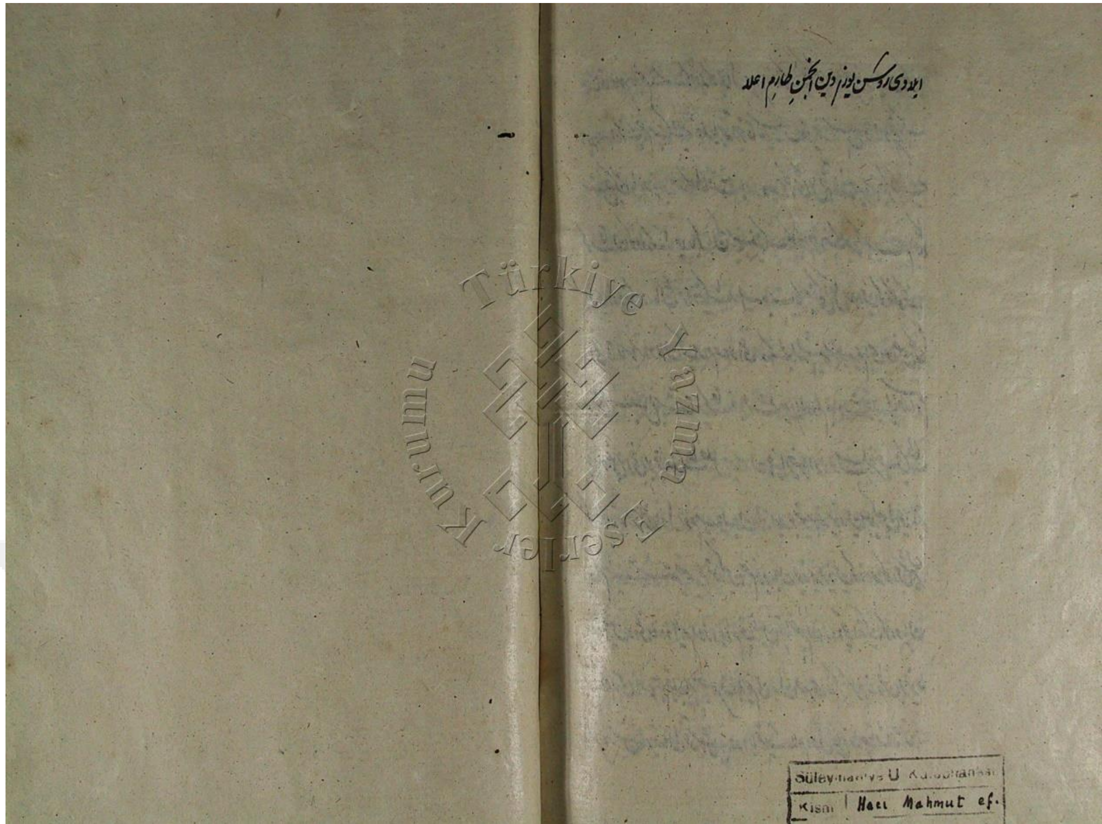

[115b-116a]

[116b-117a]

ایلدی روشن یوزن دن انجمن طارم اعلا
Süleymaniye U. Kütüphanesi
Kısmı Hacı Mahmut ef.

KAYNAKÇA

Ali Şir Nevayî (1996). *Fevâyidü'l-kiber*, (Haz: Önal Kaya), Ankara: Türk Dil Kurumu.

Ali Şir Nevayî (2002). *Bedâyi'ü'l-vasat*, (Haz: Kaya Türkay), Ankara: Türk Dil Kurumu.

Ali Şir Nevayî (2003). *Garâibü's-sıgar*, (Haz: Günay Kut), Ankara: Türk Dil Kurumu.

Ali Şir Nevayî (2016). *Nevâdirü'ş-şebab*, (Haz: Metin Karaörs), Ankara: Türk Dil Kurumu.

Diyanet İşleri Başkanlığı tefsir, (t.y.). İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı. https://kuran.diyanet.gov.tr/Tefsir/ adresinden erişildi.

Gençtürk Demircioğlu, T. (2006). Nevayî'nin yek-âhenk gazelleri ve anlatım özelliği. *Journal of Turkish Studies, 30* (2), 51-62.

Güzeldir, M. (2002). *Abuşka lügati (Giriş-Metin-İndeks)*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Erzurum.

Hadis Tefsiri, (2014). 5 Temmuz tarihinde https://www.yeniasya.com.tr/suleyman-kosmene/levlake-levlak-hadisi-uzerine_304885 adresinden erişildi.

Hadis Tefsiri, (2015). 5 Temmuz tarihinde https://www.beyaztarih.com/makale/vatan-sevgisi-imandandir-ne-demek adresinden erişildi.

Hadis Tefsiri, (2015). 8 Temmuz tarihinde http://tevhididavet.com/gunluk-zikirler-la-ilahe-illallahu-vahdehu-la-serike-leh/ adresinden erişildi.

Kahhar, T. (t.y.). Kâmil Harezmî. *Özbek edebiyatı (14.-15.-16. ciltler) içinde.* 9 Kasım 2018 tarihinde https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/12087,kamilharezmipdf.pdf?0 adresinden erişildi.

Kubbealtı Lugatı. (t.y.). İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı. http://kubbealtilugati.com/index.aspx adresinden erişildi.

Lexiqamus Osmanlıca kelime çözücü. (t.y.). https://www.lexiqamus.com/tr adresinden erişildi.

Luggat Osmanlıca Türkçe sözlük. (t.y). https://www.luggat.com/ adresinden erişildi.

Pala, İ. (2010). *Ansiklopedik divân şiiri sözlüğü*. İstanbul: Kapı Yayınları.

Rahmanoğlu, M. B., Devanzade, M. Y. (1925). *Harezm müzik tarihçesi*, (Çev: Hüseyin Akbaş), Moskova: Moskova Kooperatif Neşriyatı.

Redhouse, S. J. W. (2006). *Turkish and English lexicon* (3rd ed.). İstanbul: Çağrı Yayınları.

Steingass, F. (1963). *A Comprehensive Persian-English dictionary* (fifth impression). London: Routledge and Kegan Paul. https://archive.org/details/AComprehensivePersian-EnglishDictionary-FrancisJosephSteingass adresinden erişildi.

Süleyman B., (2017). *Lügat-i Çağatayî ve Türk-i Osmanî*. Isparta: Pergole Yayınları.

Şemseddin Sami (2016). *Kâmûs-ı Türkî* (Haz. Aziz Ençakar, Fazılhak Nergiz), İstanbul: Şifa Yayınevi.

Şeyhülislam Mehmed Esad Efendi (1999). *Lehcetü'l-lügat* (Haz. H. Ahmet Kırkkılıç), Ankara: Türk Dil Kurumu.

Tekin, F. (2011). Hanlıklar dönemi Çağatay edebiyatı. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 6* (1), 1782-1788.

Tekin, F. (2014). Kâmil, Harezmî. *Türk edebiyatı isimler sözlüğü içinde*. 12 Kasım 2018 tarihinde http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=5251 adresinden erişildi.

Tolasa, H. (2001). *Ahmet Paşa'nın şiir dünyası*. İstanbul: Akçağ Yayınları.

Türkiye Diyanet Vakfı İslam ansiklopedisi, (t.y.) İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. https://islamansiklopedisi.org.tr/ adresinden erişildi.

Üşenmez, E. (2011). Modern Özbek edebiyatı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4* (19), 115-169.